لەوتارێکی مێژوویدا:

سەرۆك صدام حسین بەرنامەیەکی کاری نەتەوەیی ڕاگەیاند

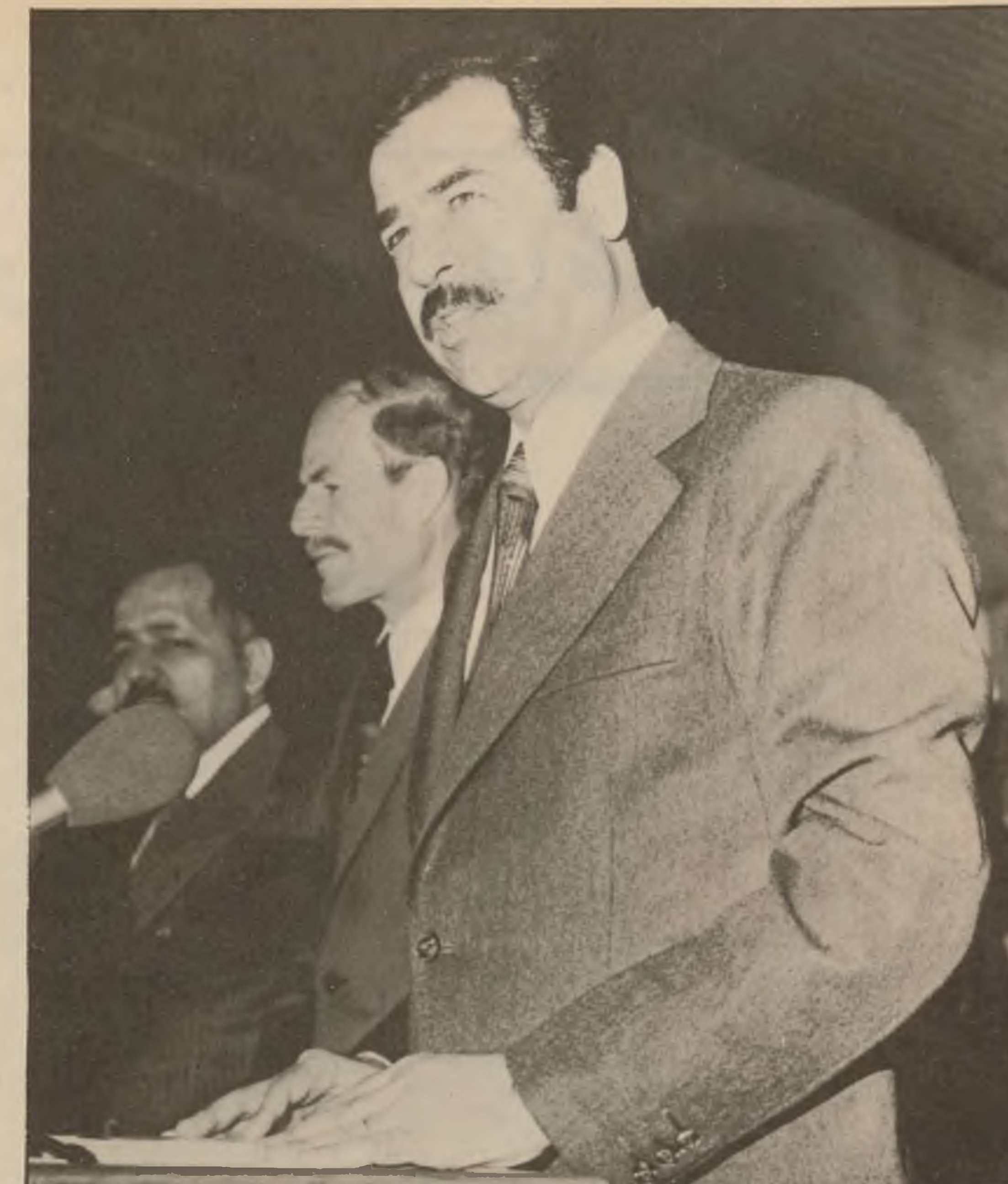

دەزگای ڕۆشنبیری وبڵاوکردنەوەی کوردی
بەڕێوەبەری گشتی
سەرنووسەر
اسماعیل رسول

شەقامی الجمهوریة
مەیدانی الخلاني
ت ٨٨٧٥٧٩٥/٥ خەت
ساڵی ١٩٧٠ دامەزراوە

هاوکاری

التضامن

ڕۆژنامەیەکی هەفتانەیە
١٠ لاپەڕە
٩٥ فلس

هەمیشە بە هیواوە سەبر دەکەین ، چونکە باوەڕمان بە نەتەوەکەمان گەورەیەو چونکە باشە ڕۆژ لە مەوقعیکی پڕ لە هیواو سووربون لە گەیشتن یان نزیك بوونەوە لە ئامانجەکانمانەوە دەبینین و سەرنجمان بۆ ساڵەکانی هەشتا لەوە دەرناچن .

سەرۆکی فەرماندە
صدام حسین

● دووشەممە ١١ی شوبات ١٩٨٠ ژمارە ٥١٣ ●

● الاثنين ١١ شباط ١٩٨٠ العدد ٥١٣ ●

سەرکردایەتی قوتری و ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش لە کۆبوونەوەیەکی هاوبەشدا بڕیاری ڕێکخستنی پەیوەندیە نەتەوایەتیەکانیان لە نێوان وڵاتە عەرەبیەکاندا داوە پەیمانێکی نەتەوەکەمان دەبێت بەرامبەر دەوڵەتانی دراوسێمان

بەڕێز سەرۆکی فەرماندە صدام حسین بیروباوەڕی پەیمانی نەتەوەیی بۆ بەرەنگاربوونەوەی دۆخی جیهانی و گومان لە پەرەسەندنی دوارۆژی و ئەو ئیحتمالانەی هەیەتی بۆ مەترسی نانەوە بۆ دەسەڵات و ئاسایشی نەتەوایەتی عەرەب ئاشتی لە جیهاندا ڕاگەیاند .

بەڕێز سەرۆکی فەرماندەلە وتارێکی نەتەوایەتی گرنگدا کە لە ئاهەنگێکی جەماوەریی گەورەدا لەئێوارەی ڕۆژی هەینی ڕابوردوودا لە یاریگای گەل بەبۆنەی شۆڕشی ٨ ی شوباتەوە ساز کرابوو وتی ... سەرکردایەتی قوتری حزبی بەعسی سۆشیالیستی عەرەب و ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش لە کۆ بوونەوەیەکی هاوبەشدا بڕیاریان سەر ڕاگەیاندنێك داوە کە لەهەشت خاڵ پێك هاتووە بۆ ئەوەی ببێتە میساقێك بۆ ڕێکخستنی پەیوەندیە نەتەوایەتیەکان لە نێوان دەوڵەتە عەرەبیەکانداوە بەڵێنێکە لە نەتەوەی عەرەبەوە بەرامبەر دەوڵەتانی دراوسێی ئەوانەی کە ڕادەگەیەنن ڕێزی ئەم میساقە دەگرن و پەیرەوی دەکەن .

بانگەوازەکە ڕەفزی بونی سوپاو هێزە سەربازێکان وەیا هەر هێزێکی بێگانە لەنیشتمانی عەرەبدا وەیا ئاسان کردنی بوونی بەهەر شێوەیەك لەشێوەکان و بەهەر بیانوویەك و لە ژێر هەرپەردەیەکداو بەهەر هۆیەك لەهۆیەکانەوە بێت دووپات کردۆتەوە لەگەڵ دوور خستنەوەی هەر ڕژێمێك و دابڕینی کردن لێی لەبارەی سیاسەت و ئابووری و بەرگری کردنی سیاسەتەکەی بە هەموو هۆیەك کە لەدەست بێت ئەگەر پەیڕەوی ئەم بیروباوەڕەی نەکرد .

هەروەك پەنا بردنە بەر هێزی چەکداری حەرام کردووە لەلایەن هەر دەولەتێکی عەرەبی‌یەوە دژی هەردەولەتێکی عەرەبی ترو چارەسەر کردنی هەر ناکۆکیەك لەنێوان دەولەتە عەرەبێکاندا لەرێگایەکی ئاشتی خوازانەوە وە لەژێر سایەی بیروباوەڕەکانی کاری نەتەوەی هاوبەشداو بەرژەوەندی گەورەی عەرەب و هاوکاریی هەموو وڵاتە عەرەبێکاندا دژی هەر دەست درێژیەك یا تەجاوازیەك کە بێگانەیەك دژی هەر وڵاتێکی عەرەبی بکات .

ڕاگەیاندنەکە هاوکاری هەموو وڵاتانی عەرەبی دووپات کردۆتەوە دژی هەر دەست درێژیەك یا تەجاوازیەك کە لایەنێکی بێگانە بیکاتە سەر دەسەڵاتی ناوچەیی لەهەر لاتێکی عەرەبیدا وەیا بەشێوەیەکی ڕاستەقینە لە گەڵیا بچێتە حاڵەتی جەنگەوە ئەم دەولەتە عەرەبیانە بەهاوبەشی بەرهەڵستی ئەو دەست درێژیەو تەجاوزیە دەکەن و سەرکوتی دەکەن بەهەموو هۆو ڕێگایەك هەتاوەکو لەرێگای کاری سەربازیشەوە وەیا کاری دابڕانێکی بەکۆمەڵ لە بارەی سیاسی و ئابووری و لەهەموو مەیدانێکی تردا کە پێویستی و بەرژەوەندی نەتەوایەتی پێویستی پێ بکات .

ڕاگەیاندنەکە ئەوەی دووپات کردۆتەوە کە وڵاتە عەرەبێکان پەیڕەوی یاساو عورفی ناو دەولەتان بکەن لەوەدا کە پەیوەندی هەیە بە بەکارهێنانی ئاوو ئاسمانی ناوچەیەوە لەلایەن هەر دەولەتێکەوە کە لەگەڵ دەولەتە عەرەبێکاندا لەحاڵەتی حەربدا نەبێت . . وە دوور خستنەوەی دەولەتە عەرەبێکان لەمەیدانی جەنگی نێو وڵاتان و بەیڕەو کردنی تەواوی بێلایەنی و دانەشکاندن بە لایەك لەلایەکانی کێشەو ئەمڕدا .

بەڕێز سەرۆکی فەرماندە صدام حسین لەوتارە نەتەوایەتییەکەیدا کە بەڕێزان عزة ابراهیم جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش و طه محیی‌الدین معروف جێگری سەرەك کۆمارو طه یاسین رمضان یەکەم جێگری سەرەك وەزیران و بەڕێزان ئەندامانی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش و وەزیرەکان و فەرمانبەرە گەورەکان ئامادە بووبوون باسی تێکۆشانی حزبی بەعسی سۆشیالیستی عەرەبی و دەوری عێراق و ئەرکەکانی لە وەدی هێنانی ئامانجەکانی نەتەوەی عەرەب و سەربەرزی و پێشکەوتنی کردووە .

لە سەر بانگێشتنی سەرۆك صدام حسین حسنی دووەم سەردانی وڵات دەدات

لە سەر ئەو بانگیشتنەی بەڕێز سەرۆك صدام حسین کردوویەتی مەلیك حسەنی دووەم مەلیکی مەغریب لە سەردانێکی ڕەسمی ئیمرۆ دێت بۆ بەغدا ، بەم بۆنەیەوە سەرۆکایەتی دیوانی سەرۆکایەتی کۆمار بەیاننامەیەکی دەرکردووە .. ئەمە تەواوی ئەو بەیاننامەیە ..

بۆ پتەوکردنی پەیوەندی برایەتی و ئەو هاوکاریی‌یەی لە نێوان کۆماری عیراق و مەملەکەتی مەغریبدا هەیە وە بۆ بەجێ گەیاندنی ئەو بانگێشتنەی لە لایەن بەڕێز صدام حسین سەرەك کۆماری عیراقەوە کراوە ، خاوەن شکۆ مەلیك حەسەنی دووەم لە ڕۆژی ١١-٢-١٩٨٠ وە لە سەردانێکی ڕەسمی دێتە عیراق .

عقید رکن طارق حمد العبدالله
وەکیلی سەرۆکی دیوانی
سەرۆکایەتی کۆمار

• وتەی هاوکاری •

لە بیرەوەری هەشتەمین ساڵەی شۆڕشی هەشتی شوباتدا

شۆڕشی هەشتی شوبات موناسەبەیەکی نەتەوایەتی گرنگ و کارێکی پاڵەوانێتی تێکۆشەرانی حزبی بەعسی عەرەبی سۆشیالیستی‌یە کە پڕێتی لە مانای ئازایەتی و نەبەزین هەمدیسانەوە لاپەڕەیەکی بریسکەدارە لە کەلەپوری تێکۆشانی حزب کە هەموو جەماوەرەکە فەخرو شانازی پیوە دەکەن . ئەو قۆناغەی کە شورشی چواردەی ڕەمەزانی تیادا جێبەجێ کرا زنجیرەیەك سەرنەکەوتن و لە خۆدا شکانەوەی لە مەیدانی وڵات و نەتەوایەتیداتیدا ڕوویدا . هەر وەکو تەوژمەی کۆنەپەرستان و ئەمپریالیکان بۆ لە بارخستنی بزووتنەوەی شورشی عەرەب و ئەو تێکۆشەرانەی سەرکردایەتی جەماوەریان دەکرد بۆ بەدی‌هێنانی خواست و هیوا مەشروعەکانی بەرەو یەکێتی و ڕزگاربوون و بەرەوپێشەوە چوونی کۆمەڵایەتی لە توندی و قایمیدا بوو .

شۆڕشی هەشتی شوبات پێداویستی‌یەکی بە پەرۆش بوو بۆ ئەوەی ڕێگا بگێڕێتەوە بۆ جێگای تەبیعی‌ی خۆی لە تێکۆشانی عەرەبداو تەفن و توناکردنی نەهجە دیکتاتۆریانەکەی قاسم و کۆتایی پێ‌هێنانی فەوزاو ئاژاوەو لە پێناوی تەواوکردنی ئیش و ئامانجە نیشتمان پەروەری و نەتەوایە تێکاندا کە شۆڕشی چاردەی تەمموز بۆ بەدی هێنانی بەرپاکرا بوو . بەڵام شۆڕشەکە لەگەڵ ئەوەدا کە تەمەنی کورت بوو و لەگەڵ ئەو هەڵانەدا کەرویاندا وەلەگەڵ ئەو زروفە ئاڵۆزەی بەرەوپێشی هاتوو توانی کە ڕاستی‌ی نەتەوایەتیی خۆی دەربخات . لەگەڵ جەوهەری میللی‌ی ڕاستەقینەی خۆیدا وەلەوایەیە کە بەدیارخستنی میساقی (وحدەی ئیتیحادی) لە هەقدەی مانگی نیسانی ١٩٦٣ لە نێوانی سێ وڵاتانی عەرەبدا کە ئەوانیش عێراق و میسرو سوریا بوون کە سەرکردایەتی حزب لە عێراق و سوریادا دەوری سەرەکیان تێدا بینیبوو لایەنی نەتەوایەتیی شۆڕشەکە بەدەر دەخات لەگەڵ ئەویدا کە بە فریای جێ‌بەجێ کردن نەکەوتبوو .

بڕوانە ل : ٢

هاوکاری

بەرنامەی کاری ڕێکخستنی پەیوەندیە نەتەوەییەکانی نێو وڵاتانی عەرەب

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان

لەبەر ڕۆشنایی دۆخە نێو دەولەتی‌یەکانی ئێستاو ڕێ تێچوونی پەرە سەندنیان لەپاشە ڕۆژو ئەو ڕێ تێچوونە ترسناکانەی کە لەوانەیە لێوەی بێنە کایەوەو هەڕەشە لە سەربەخۆیی و ئاسایشی نەتەوەیی عەرەب بکەن لەلایەکەوەو ئاسایش و ئاشتی لە جیهان لەلایەکی ترەوە بۆ بە دەنگەوەهاتنی ئۆباڵی نەتەوەیی بەرامبەر بە نەتەوەی عەرەب بەگەل و خاك و شارستانیەت و کەلەپوورەوەو بەپێی بیروباوەڕەکانی بزوتنەوەی بێلایەنیی عێراق واخۆی دەبینێ کە داوا کراوە دەست پێشکەری بکات بە دەرکردنی ئەم بۆ زانینە بۆ ئەوەی ببێتە بەرنامەیەکی کار بۆ ڕێکخستنی پەیوەندیە نەتەوەییەکان لەنێوان وڵاتانی عەرەبداو دووەم بەڵێن و پەیمانێك دەبێ لەلایەن نەتەوەی عەرەبەوە بەرامبەر بەو وڵاتانەی دراوسێی نیشتیمانی عەرەبی و کە ڕێزی خۆیان بۆ ئەم بەرنامەی کارە دەنوێنن و پابەندی دەبن .. بۆ زانینە بەم بنەڕەتانەی خوارەوە بەندە :-

● یەکەم : ڕەفز کردنی هەبوونی سوپاو هێزی سەربازیی و هەموو هێزو بنکەیەکی بێگانە لەنیشتیمانی عەرەب یان ئاسان کردنی هەبوونی بەهەر ڕێ‌وشوێنێك و لە ژێر هەر پەردەیەکدا بێ و لەبەر هەرهۆیەك بێ و دابڕینی هەر ڕژێمێکی عەرەبی کە پابەندی ئەم بیروباوەڕە نەبێ و لەباری سیاسی و ئابووری‌یەوە پەیوەندی لەگەڵدا بپچڕێنرێ و بە هەموو ئەو ڕێگایانەی لە ئارادان بەربەرەکانی سیاسەتەکەی بکرێ .

● دووەم : ڕێگا نەدان بۆ بەکارهێنانی هێزی چەکدار لەلایەن هیچ دەولەتێکی عەرەبی‌یەوە دژی دەولەتێکی عەرەب و چارەسەر کردنی ئەو ناکۆکی‌یانەی لەوانەیە لەنێو دەولەتانی عەرەبدا ڕووبدەن بەرێگای ئاشتی‌یانە ولەسایەی بیروباوەڕەکانی کاری ناوکۆیی نەتەوەیی و سوودو قازانجی بەرزی عەرەب .

● سێیەم : ئەو بنەڕەتەی لە بەندی دووەمدا هات بەسەر پەیوەندی‌یەکانی نێوان نەتەوەی عەرەب و وڵاتەکانی‌دا لەگەڵ نەتەوەو وڵاتە دراوسێکانی

بڕوانە ل : ٢

به‌پێی بڕیارێکی ئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شۆڕش :

ده‌سه‌ڵات دراوه‌ به‌ وه‌زیری ناوخۆ جنسیه‌ به‌ بێگانه‌ بدات

هه‌فته‌ی رابوردوو ئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شۆڕش ئه‌م بڕیاره‌ی خواره‌وه‌ی ده‌رکرد :

ئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شۆڕش
ژماره‌ی بڕیار ١٨٠
رۆژی بڕیار ٣-٢-١٩٨٠
بڕیار

به‌پێی ناوه‌رۆکی بڕگه (أ) له‌ به‌ندی چل‌ودووی ده‌ستوری وه‌خته‌کی ئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شۆڕش له‌ کۆبونه‌وه‌ی رۆژی ٣-٢-١٩٨٠ ئه‌م بڕیاره‌ی‌دا :

١ - وه‌زیری ناوخۆ بۆی هه‌یه که به‌پێی ئه‌م مه‌رجانه‌ی خواره‌وه جنسیه بدات به‌و بێگانه‌یه‌ی ١٨ سالی ته‌واو کردوه .

أ - ئه‌و که‌سه له پێش شۆڕشی چوارده‌ی ته‌موزی سالی (١٩٥٨)ه‌وه له عیراق بووبێ‌و ئێستاش به‌رده‌وام له عیراق بی تا وه‌کو رۆژی کارکردن به‌م بڕیاره .

ب - یه‌کێك له خزمه‌کانی که پله‌ی یه‌که‌م یاخود دووه‌می خزمایه‌تی له‌گه‌لدایه جنسیه‌ی عیراقی هه‌بێ .

ج - بوونی له عیراق نه‌بێته مایه‌ی زیان به‌خشین ئاسایش‌و سه‌لامه‌تی کۆماری عیراق .

د - له ماوه‌ی کارکردن به‌م یاسایه داواکاری پێشکه‌ش بکات بۆ وه‌رگرتنی جنسیه ..

٢ - وه‌زیری ناوخۆ بۆی هه‌یه که جنسیه بدات به‌و بێگانانه‌ی ته‌مه‌نی گه‌یشتۆته هه‌ژده سال له ئه‌ندامانی خێلی سوره‌مێری‌و گورك‌کوش‌و زه‌رکوش‌و مه‌له‌ك‌شاهی‌و قره‌ولوص‌و فه‌یلی‌و ئه‌رکه‌وازی به‌م مه‌رجانه‌ی خواره‌وه :

أ - پانزه سالی به دوای یه‌کدا هاتوو له عیراق بووبێ پێش ئه‌وه‌ی کار به‌م یاسایه بکرێ .

ب - بوونی له عیراق‌نه‌بێته مایه‌ی زیان گه‌یاندن به ئاسایش‌و سه‌لامه‌تی کۆماری عیراق .

ج - له ماوه‌ی کارکردن به‌م یاسایه داواکاری پێشکه‌ش بکات بۆ وه‌رگرتنی شه‌هاده‌ی جنسیه .

٣ - وه‌زیری ناوخۆ بۆی هه‌یه جنسیه بدات به ئه‌ندامانی خێلی کۆیان به‌و مه‌رجانه‌ی که له بڕگه (٢)ی ئه‌م بڕیاره‌دا هاتوون .

٤ - وه‌زیری ناوخۆ بۆی هه‌یه که به‌م مه‌رجانه‌ی خواره‌وه جنسیه بدات به‌و بێگانه‌یه‌ی ژنه‌که‌ی عیراقی‌یه :-

أ - بوونی له عیراق نه‌بێته مایه‌ی زیان‌دان له ئاسایش‌و سه‌لامه‌تی کۆماری عیراق .

ب - له ماوه‌ی کارکردن به‌م یاسایه داواکاری پێشکه‌ش بکات بۆ ئه‌وه‌ی جنسیه‌ی بدرێتێ .

ج - تاکو رۆژی پێشکه‌ش‌کردنی داواکاری‌یه‌که ژن‌و مێردایه‌تی‌یه‌که هه‌ر به‌رده‌وام بێ .

د - له پێش سالی (١٩٥٨)ه‌وه ئێش هه‌ر به‌رده‌وام له عیراق بێ .

٥ - أ - وه‌زیری ناوخۆ بۆی هه‌یه که جنسیه بدات به‌و ژنه بێگانه‌یه‌ی مێرده‌که‌ی عیراقی بێت‌و سێ سال به‌سه‌ر شوکردنه‌که‌ی بوونی له عیراقدا تێپه‌ڕیبێ‌و تا وه‌کو پێشکه‌ش‌کردنی داواکاری‌یه‌که ژن‌و‌مێردایه‌تیه‌که هه‌ر به‌رده‌وام بێ .

ب - ئه‌و ژنه بێگانه‌یه‌ی شوی به عیراقی‌یه‌ك کردووه‌و پێنج سالیشه له عیراقه رێگای نادرێ له عیراق بێ ئه‌گه‌ر له ماوه‌ی شه‌ش مانگی ده‌ست‌کردن به کارکردن به‌م‌یاسایه‌ راینه‌گه‌یه‌نێ که ئاره‌زوی ئه‌وه‌ی هه‌یه جنسیه‌ی عیراقی وه‌رگرێ و یان ئه‌و کاته ده‌بێ عیراق به‌جێ بهێلێ .

ج - ئه‌و ژنه بێگانه‌یه‌ی مێردی به عیراقی کردوه ئه‌بێ یه‌کێك له‌مانه هه‌لبژێرێ : جنسیه‌ی عیراقی وه‌رگرێ یاخود دوای تێپه‌ڕبوونی سێ سالی که له به‌ندی (أ) ری ئه‌م برگه‌یه داهاتووه عیراق به‌جێ‌بهێلێ‌و ئه‌گه‌ر پێنج سالی به‌سه‌ردا تێپه‌ڕی‌و جنسیه عیراقی وه‌رنه‌گرت ئه‌وا ئه‌بێ عیراق به‌جێ‌بهێلێ .

٦ - پێویسته له‌سه‌ر هه‌موو بێگانه‌یه‌ك که به‌پێی ناوه‌رۆکی ئه‌م یاسایه جنسیه‌ی ئه‌درێ له به‌رده‌م به‌رێوه‌به‌ری جنسیه‌ی خاوه‌ن په‌یوه‌ندی له ماوه‌ی مانگێکدا له رۆژی بانگ‌کردنیه‌وه سوێندی دلسۆز بوون بۆ کوماری عیراق بخوات‌و له رۆژی ئه‌م سوێندن خواردنه‌وه ئه‌و که‌سه به عیراقی داده‌نرێ .

٧ - هه‌ر بێگانه‌یه‌ك که ده سالی به‌دوای‌یه‌کدا هاتووی پێش ده‌ست‌کردن به‌جێ‌به‌جێ‌کردنی ئه‌م بڕیاره له عیراق بووبێ‌و خزمێکی جنسیه‌ی عیراقی وه‌رگرتبێ پێویسته له ماوه‌ی کارکردن به‌م بڕیاره‌دا رایبگه‌یه‌نێ که ئاره‌زو ده‌کات جنسیه‌ی عیراقی وه‌ربگرێ یاخود عیراق به‌جێ‌بهێلێ .

٨ - ئه‌م بڕیاره ئه‌و که‌سانه ده‌گرێته‌وه که له کاتی جێ‌به‌جێ‌کردنی ئه‌م بڕیاره‌دا له عیراقی له‌گه‌ل له‌به‌رچاوگرتنی ئه‌وه‌ی له به‌ندی (ح)ی برگه (٥)یدا هاتووه‌و ناوه‌رۆکه‌که‌ی به‌سه‌ر ئه‌و ئافره‌ته بێگانه‌یه‌دا جێ‌به‌جێ‌ئه‌کرێ که له کاتی کارپێ‌کردنیدا له عیراقه‌و ئه‌و حاله‌تانه‌ش ده‌گرێته‌وه که دوای ئه‌م ماوه‌یه دێنه‌کایه‌وه .

٩ - پێویسته وه‌زیری ناوخۆ بۆ به ئاسانی جێ‌به‌جێ‌کردنی ئه‌م بڕیاره زانیاری‌و رێنومایی ده‌ربکات .

١٠ - ئه‌م بڕیاره له رۆژنامه‌ی ره‌سمیدا بلاوده‌کرێته‌وه‌و بۆ ماوه‌ی شه‌ش مانگ کاری پێده‌کرێ ته‌نیا ئه‌و حوکمه نه‌بێ که له به‌ندی (ج)ی برگه (٥) داهاتووه .

صدام حسين
سه‌رۆکی ئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شۆڕش

بڕیارێکی ئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شۆڕش

هه‌فته‌ی رابوردوو ئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شۆڕش ئه‌م بڕیاره‌ی خواره‌وه‌ی بلاوکرده‌وه :

به‌پێی ناوه‌رۆکی برگه (أ) له‌به‌ندی چل‌و دووی ده‌ستوری وه‌خته‌کی ئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شۆڕش له‌کۆبونه‌وه‌ی رۆژی ٢٦-١-١٩٨٠ ئه‌م بڕیاره‌ی‌دا :

١ - له‌کاتی ئه‌وپه‌ڕی پێویستی‌دا رێگا ده‌درێ که کار به کرێکارانی ده‌زگاکانی سه‌ربه وه‌زاره‌تی نه‌وت بکرێ له رۆژانی پشوودانی حه‌فته‌یانداو رۆژانه‌و کرێی‌کاری زیاده‌یان بدرێتی به‌پێی ناوه‌رۆکی به‌ندی حه‌فتا له یاسای چاپکراوی کاری ژماره (١٥١)ی سالی ١٩٧٠ به‌بێ ئه‌وه‌ی له‌رۆژانی حه‌فته‌دا رۆژێکی تریان بۆ پشودان بۆ دابنرێ .

٢ - وه‌زیری نه‌وت‌و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی ئه‌م بڕیاره جێ‌به‌جێ ده‌که‌ن ...

صدام حسين
سه‌رۆکی ئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شۆڕش

به‌ره‌و فیستڤالی رۆشنبیری کوردی

له نیوه‌ی مانگی نیسانی‌داهاتودا ده‌زگای رۆشنبیری‌و بلاوکردنه‌وه‌ی کوردی ده‌ست ده‌کات به سازکردنی فیستڤالێکی رۆشنبیری وهونه‌ری کوردی له پارێزگای هه‌ولێر داوماوه‌ی هه‌فته‌یه‌ك ده‌خایه‌نێت .

سه‌باره‌ت به که‌وتنه خۆی ده‌زگای ناوبراو به‌ڕێز مامۆستا اسماعیل رسول به‌ڕێوه‌به‌ری ئه‌م ده‌زگایه رۆژانی ٢٦، ٢٧، /١/١٩٨٠ له نێوان ئه‌و گه‌شته‌یدا که کردی بۆ ناوچه‌ی ئۆتۆنۆمی کوردستان گه‌یشته پارێزگای سلێمانی‌و به‌مه‌به‌ستی سه‌رگرتن‌و خۆئاماده‌کردن بۆ فیستڤاله‌که چه‌ند کۆبونه‌وه‌یه‌کی کرد ئه‌مه‌ش به کۆبونه‌وه‌ی به‌ڕێز مامۆستا اسماعیل له‌گه‌ل سه‌رۆك‌و ئه‌ندامانی ده‌سته‌ی به‌ڕێوه‌به‌ری یه‌کێتی نوسه‌رانی کورد لقی سلێمانی‌دا ده‌ستی پێ‌کردو سه‌ره‌تا مه‌به‌ستی سازکردنی فیستڤاله‌که‌ی بۆ لایه‌نی ناوبراو رون کرده‌وه که بریتی‌یه له گه‌شه‌پێ‌کردنی بوژانه‌وه‌ی رۆشنبیری‌و هونه‌ری کوردی‌و پێناس‌کردن‌و ئاشناکردنی ئه‌و نوسه‌رو ئه‌دیبانه به جه‌ماوه‌ران که نیاز وایه له‌م مه‌هره‌جانه‌دا هاوبه‌ش بکه‌ن ئه‌مه‌و ئاشکرا کردنی ئه‌و هه‌نگاوانه‌ی که تا ئێستا له لایه‌ن ده‌زگای رۆشنبیری‌و بلاوکردنه‌وه‌ی کوردی‌یه‌وه بۆ سازکردنی مه‌هره‌جانه‌که نراوه .

پاشان مامۆستا اسماعیل له‌م کۆبونه‌وه‌یه‌دا داوای له نوسه‌ران کرد که تێبینی‌و پێشنیازی خۆیان له‌م رووه‌وه ده‌ربڕن به مه‌به‌ستی دابین‌کردن‌و سه‌رگرتنی مه‌هره‌جانه‌که به شێوه‌یه‌کی رێك‌وپێك .

شایانی باسه لایه‌نی ناوبراو کۆمه‌لێك پێشنیازو تێبینیان بۆ ئه‌م مه‌به‌سته خستنه پێش‌چاو پاشان ده‌ست کرا به لێکۆلینه‌وه له سه‌ریان .

هه‌ر له‌م کۆبونه‌وه‌یه‌دا به‌ڕێز مامۆستا اسماعیل ئه‌وه‌ی راگه‌یاند که ئه‌و به‌رهه‌مانه‌ی له‌م مه‌هره‌جانه‌دا پێشکه‌ش ده‌کرێ له لایه‌ن ده‌زگای رۆشنبیری‌و بلاوکردنه‌وه‌ی کوردی‌یه‌وه چاپ ده‌کرێت ئه‌مه‌و بڕیاردانی رێزلێنان له‌و نوسه‌رو هونه‌رمه‌ندانه‌ی که خزمه‌تێکی گه‌وره‌ی ئه‌ده‌ب‌و هونه‌ری نه‌ته‌وه‌ی کوردی‌یان کردوه ، هه‌روه‌ها له‌م کۆبونه‌وه‌یه‌دا بڕیار درا که لیژنه‌یه‌ك له لایه‌ن لقی یه‌کێتی نوسه‌رانی کورده‌وه پێك‌بهێنرێ بۆ ئه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی به‌وانه‌وه بکات که له‌م بواره‌دا هاوبه‌شی ده‌که‌ن له‌گه‌ل ده‌ست‌نیشان‌کردنی به‌رهه‌م‌و خاوه‌نه‌کانیان . دوابه‌دوای ئه‌م کۆبونه‌وه‌یه‌ش له لایه‌کی تره‌وه مامۆستا اسماعیل له‌گه‌ل هونه‌رمه‌ندانی پارێزگای سلێمانی‌دا بۆ هه‌مان مه‌به‌ست کۆبوه‌وه‌و سه‌ره‌تا ئه‌وه‌ی ده‌ست‌نیشان کرد که له‌م کۆبونه‌وه‌یه‌دا پێویسته له‌سه‌ر لایه‌نی ناوبراو باری سه‌رنج‌و پێشنیازی خۆیان ده‌رباره‌ی سه‌رکه‌وتنی ئه‌م مه‌هره‌جانه ده‌ربڕن پاشان له‌ژێر رۆشنای تێبینی نه‌قابه‌ی هونه‌رمه‌ندان‌دا ده‌ست‌کرا به لێکۆلینه‌وه‌ی راو باری سه‌رنجیان . له‌م کۆبونه‌وه‌یه‌شدا به‌ڕێز مامۆستا اسماعیل ئه‌وه‌ی ده‌ست‌نیشان‌کرد که پێویسته هه‌موو لایه‌ك به گیانێکی له خۆبوردن‌و سنگێکی فراوانه‌وه به‌ره‌وپیری مه‌هره‌جانه بڕۆین بۆ ئه‌وه‌ی له مێژوی ئه‌ده‌ب‌و هونه‌ری نه‌ته‌وه‌که‌ماندا جێگایه‌کی تایبه‌تی بۆ داگیر بکه‌ین .

هه‌روه‌ها له‌لایه‌ن هونه‌رمه‌ندانه‌وه دوپاتی ئه‌وه کرا که سازکردنی ئه‌م مه‌هره‌جانه ئاوات‌و خواستی هه‌موو مرۆڤێکی کورده‌و سه‌باره‌ت به‌م لایه‌نه په‌نجه‌ی رێزیان بۆ ده‌زگای رۆشنبیری‌و بلاوکردنه‌وه‌ی کوردی درێژکرد .

هه‌روه‌ها له‌م کۆبونه‌وه‌یه‌دا هونه‌رمه‌ندان ئاماده‌کردنی ئه‌ستوری ئه‌م مه‌هره‌جانه‌یان خسته ئه‌ستۆی خۆیان ئه‌مه‌و بڕیاردانی ئه‌وه‌ی که پێویسته هه‌موو ئه‌و لایه‌نانه‌ی له سازکردنی ئه‌م مه‌هره‌جانه‌دا هاوبه‌شی ده‌که‌ن پێویسته ئاماده‌یی خۆیان له‌م رووه‌وه ده‌ست‌نیشان بکه‌ن‌و ده‌بێ نوێنه‌ری خۆیان به‌رنامه‌یه‌کی دیاری‌کراوی خۆیان بگه‌یه‌ننه ده‌زگای رۆشنبیری‌و بلاوکردنه‌وه‌ی کوردی بۆ ئه‌وه‌ی له ژێر رۆشنای ئه‌و پرۆگرامانه‌دا به‌رنامه‌یه‌کی فراوان به یه‌کجاری ده‌ست‌نیشان بکه‌ن . دواجار له کۆبونه‌وه‌یه‌کی تردا که له هۆلی فارابی راوه نوسه‌رانی کورد لقی سلێمانی هاوبه‌شیان تیادا کرد ده‌رباره‌ی دو خالی سه‌ره‌کی لێکۆلینه‌وه‌یه‌کی فراوانی له‌سه‌ر کرا که په‌یوه‌ندی به ده‌زگای رۆشنبیری‌و بلاوکردنه‌وه‌ی کوردی‌یه‌وه هه‌یه ئه‌ویش سه‌باره‌ت به سازکردن‌و سه‌رکه‌وتنی مه‌هره‌جانه‌که‌یه له‌گه‌ل به‌سه‌رکردنه‌وه‌ی ئه‌و که‌م‌وکوڕی‌و چاره‌سه‌رکردنیانه‌ی که هاتوه‌ته رێگای به‌ره‌و پێشه‌وه‌چونی ئه‌و ده‌زگایه .

هه‌روه‌ها مامۆستا اسماعیل له‌م کۆبونه‌وه‌یه‌دا ده‌رباره‌ی هێڵه سه‌ره‌کی‌یه‌کان‌و رێچکه‌ی کارکردنی ده‌زگاکه قه‌ی کرد به‌نای‌به‌تی ئه‌و به‌رهه‌مه کوردیانه‌ی که ده‌زگای رۆشنبیری‌و بلاوکردنه‌وه‌ی کوردی له سالی ئه‌مسال‌دا چاپیان ده‌کات که بریتی‌یه له گه‌لی کتێبی هه‌مه جۆری کوردی .

فریا عبدالله

کۆماری عیراق

وه‌زاره‌تی رۆشنبیری‌و راگه‌یاندن

دامه‌زراوی گشتی ئیستگه‌ی رادیۆو ته‌له‌فزیون

بۆ به‌ڕێزان :
شابو حنا بولص
عبدالامير كاظم سيد
جاسم هاشم جوده
سوپاس‌و رێزلێ‌نان :

به‌رامبه‌ر ئه‌و کۆششه بێ وچان‌و ئه‌و هه‌ولانه‌ی داوتانه‌و ئه‌و کاره‌ی دوای ده‌وامی ره‌سمی کردوتانه . . . سوپاستان ده‌که‌ین‌و رێزتان لێ‌ده‌نێین به‌پێی به‌ندی دووه‌می پرۆگرام‌و په‌یره‌وی خه‌لات‌کردن‌و لێ‌پرسینه‌وه‌ی کرێکاران ژماره (١٩)ی سالی ١٩٧٦ هیواداریـن که هه‌میشه له ئیش‌و کارتاندا سه‌رکه‌وتوو بن .

حميد سعيد
به‌ڕێوه‌به‌ری گشتی
دامه‌زراوی گشتی ئیستگه‌ی رادیۆو ته‌له‌فزیون

له بیره‌وه‌ری «١٧» ساله‌ی. پاشماوه‌

به‌لام له مه‌یدانی ناوخۆیدا هه‌ندێك ئیش‌و یاسای به‌جێ‌گه‌یاندو گه‌لێکی ده‌سکه‌وت بۆ جه‌ماوه‌رانی کرێکاران‌و جوتیاران‌و به شه‌کانی تری میلله‌ت به‌جێ‌گه‌یاند بۆ مه‌رامی چاك‌کردنی وه‌زعی گوزارانیان‌و سووك‌کردنی قورسایی له سه‌رشانیان .

به‌لام له مه‌یدانی سیاسه‌تی ده‌ره‌وه‌دا شورشی هه‌شتی شوبات ئه‌وی سه‌لماندبوو که به‌توندی ده‌ستی به ئه‌هجی بێلایه‌نی‌یه‌وه گرتووه‌و به‌و ناوه‌ڕۆکه پێشکه‌وتو خوازانه‌یه‌ی که دژ به ئه‌مپریالێکانه له هه‌مان‌کاتدا داکۆکی له تێکۆشانی ئه‌و میلله‌ته رزگاری په‌روه‌را نه‌کردووه که دژن به سیاسه‌تی ئیمپریالی‌و ده‌ستدرێژی کردون‌و جودایی ره‌گه‌زایه تین به‌لام ئه‌وه بو تاقمه‌تشرینێکان به هه‌موو کرده‌وه‌ی سه‌رکوت که رێ‌و شێوه‌ی راونان‌و به دووکه‌وتنه‌وه که دژی تێکۆشه‌رانی حزب‌و جه‌ماوه‌ر ده‌ینواند نه‌یتوانی به‌ری ته‌وژمه‌ی تێکۆشه‌ران‌و خۆراگرتن‌و به‌رده‌وام بوونیان بگرێت له تێکۆشانێکی هه‌میشه‌یدا بۆ به‌جێ‌گه‌باندنی ئامانجه‌کانی شۆڕشی ره‌مه‌زان .

له به‌ره‌به‌یانی هه‌ڤده‌ی ته‌موزی سالی ١٩٦٨دا تێکۆشانی حزبی به‌عسی عه‌ره‌بی سۆشیالیستی به‌سه‌رکه‌وتنێکی مێژووی ئه‌نجام بوو به‌سه‌ر پاش گه‌زی‌و ئه‌لقه له گوێ‌دا حزب سه‌رله‌نوێ‌ده‌ستی کرده‌وه به‌ره‌وتی خۆی له شۆڕشی‌و تێکۆشانا ، وه‌پاش گه‌زبونه‌وه‌ی تشرینی کرد تاقی کردنه‌وه‌یه‌ك بۆ زامن‌بوونی به‌رده‌وامی شۆڕشی ١٧ی ته‌موز هه‌روه‌ك هاوڕێ فه‌رمانده صدام حسين ده‌ستنیشانی کردووه (ئه‌گه‌ر پاش گه‌زبوونه‌وه‌ی تشرین نه‌بوایه شۆڕشی ته‌موز به‌م راده‌یه ده‌وله‌مه‌ندو خاوه‌ن تاقی کردنه‌وه‌ی قول نه‌ده‌بوو) .

ئاهه‌نگ گێرانمان له‌م رۆژانه‌دا به بیره‌وه‌ری شۆڕشه غه‌درلێکراوه‌که موناسه‌به‌یه‌کی گرنگه بۆ به‌تین‌کردنی خۆراگرتنی جه‌ماوه‌رو راپه‌راندنی توانای تێکۆشانی‌و چه‌سپاندنی باوه‌ڕی به حه‌تمیه‌تی سه‌رکه‌وتنی‌و ئه‌و تواناو نه‌به‌زینه‌وه به‌ره‌وروی نه‌خشه‌کانی رێکه‌وتنه خیانه‌ت کارێکه راوه‌ستاوه که ده‌یانه‌وێت به‌سه‌ر نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌بدا بێ سه‌پێنن بیره‌وه‌ری شۆڕشی هه‌شتی شوبات به هه‌موو به‌لگه‌و عیبره‌تی تێکۆشانی‌یه‌وه هێزو توانای به‌رده‌وامی رێبازی شۆڕشی هه‌ڤده‌ی ته‌موزی مه‌زنمان تیادا نوێ ده‌کاته‌وه بۆ پارێزگاری کردنی ده‌سکه‌وته مێژوویه‌کانی‌و به‌هێزکردنی یه‌کێتی نیشتمانیمان بۆ به‌دی‌هێنانی ئامانجی گه‌ل له یه‌کێتی‌ی‌و سه‌ربه‌ستی‌و سۆشیالیستی‌دا ..

به‌رنامه‌ی کاری رێکخستنی په‌یوه‌ندیه نه‌ته‌وه‌یه‌کانی نێو ولاتانی عه‌ره‌ب - « پاشماوه‌ »

نیشتیمانی عه‌ره‌بدا ده‌چه‌سپێنرێ‌و نابێ په‌نا ببرێته به‌ر به‌کارهێنانی هێزی چه‌کدار له‌و نیزاعانه‌دا که له‌گه‌ل ئه‌م ولاتانه‌دا هه‌لده‌گیرسێ ته‌نیا له حاله‌تی داکۆکی کردن له سه‌ربه‌خۆیی‌و داکۆکی کردن له‌خۆ نه‌بێ دژی ئه‌و هه‌ڕه‌شانه‌ی له ئاسایشی ولاتانی عه‌ره‌ب‌و سودوقازانجه جه‌وهه‌ری‌یه‌کانیان ده‌کرێن .

● چواره‌م :- هاوکاری کردنی گشت ولاتانی عه‌ره‌ب دژی هه‌ر ده‌ست‌درێژی‌و رێز شکاندنێك که لایه‌نێکی بێگانه به‌رامبه‌ر به سه‌ربه‌خۆیی هه‌رێمایه‌تی هه‌رولاتێکی عه‌ره‌ب بیکات یاخود جه‌نگی له‌گه‌لدا بکات‌و ئه‌م ولاتانه هاوبه‌شی‌یانه به‌ره‌نگاری ئه‌و ده‌ست درێژی‌یانه ببن‌و به‌هه‌موو رێگایه‌ك زینده به‌چالی بکه‌ن وله‌مانه کاری سوپایی‌و به‌کۆمه‌ل په‌یوه‌ندی سیاسی‌و ئابوری په‌یوه‌ندی‌یه‌کانی تر که سودوقازانجی نه‌ته‌وه‌یی ده‌یسه‌پێنن له گه‌لیدا ببچڕێنن .

● پێنجه‌م :- دووپات کردنه‌وه‌ی پابه‌ندبوونی ولاتانی عه‌ره‌ب به قانون‌و نه‌ریته نێو ده‌وله‌تی‌یه‌کان سه‌باره‌ت به به‌کارهێنانی ئاوو ئاسمان‌و هه‌رێمه‌کان له‌لایه‌ن هه‌ر ده‌وله‌تێکه‌وه که له‌گه‌ل هیچ ده‌وله‌تێکی عه‌ره‌بیدا له‌حاله‌تی جه‌نگدا نه‌بێ .

● شه‌شه‌م : دوورکه‌وتنه‌وه‌ی ولاتانی عه‌ره‌ب له زۆرانبازی‌و شه‌ڕه نێو ده‌وله‌تی‌یه‌کان‌و پابه‌ندی بێ‌لایه‌نی‌و به‌هیچ لایه‌کدا نه‌شکاندن بن به‌رامبه‌ر به‌هه‌رلایه‌نێك له لایه‌نه‌کانی زۆرانبازی‌و شه‌ڕه‌که ئه‌گه‌ر هیچ لایه‌نێکی شه‌ڕه‌که ریزی سه‌ربه‌خۆیی هه‌رێمایه‌تی عه‌ره‌ب نه‌شکێنێ‌و مافه نه‌گۆڕاوه‌کانی ولاتانی عه‌ره‌ب پێ‌شێل نه‌کات ئه‌و مافانه‌ی ئه یاساو نه‌ریته نێو ده‌وله‌تی‌یه‌کان دانیان پێدا ناون‌و ولاته عه‌ره‌بی‌یه‌کان هێزه سۆپایه‌کان - به هیچ جۆردشێوه‌یه‌ك - له شه‌ڕو نیزاعه سوپایه‌کانی ناوچه‌که‌و ده‌ره‌وه‌یدا به‌کار نه‌هێنن جا له‌جیاتی هه‌ر ده‌وله‌تێك یاخود لایه‌نێکی بێگانه بێت .

● حه‌وته‌م : پابه‌ندبوونی ولاتانی عه‌ره‌ب به دامه‌زراندنی چه‌ندین په‌یوه‌ندی په‌ره‌سه‌ندوو بنیات نه‌رانه‌ی ئابوری له‌نێوان خۆیاندا به جۆرێك که ببێته مایه‌ی دابین کردنی زه‌مینه‌یه‌کی هاوبه‌ش بۆ بنیات نانی ئابوری په‌ره‌سه‌ندوی عه‌ره‌ب‌و به‌کگرتنی عه‌ره‌ب‌و ولاتانی دوور بخاته‌وه له ره‌فتارێك که له‌وانه‌یه زیان به‌م په‌یوه‌ندی‌یانه بگه‌یه‌نێ یاخود یه‌کی به‌رده‌وام بوونیان بخات به‌بێ گوێ‌دانه جیاوازیی رێژیمه عه‌ره‌بی‌یه‌کان نه‌و ناکۆکی‌یه بچوکه سیاسی‌یانه‌ی که له نێوانیاندا روو ده‌ده‌ن مادامه‌کی لایه‌نه‌کانی په‌یوه‌ندی‌یه‌که پابه‌ندی بیروڕاکانی ئه‌م ئاگاداری‌یه‌ن ولاتانی عه‌ره‌ب پابه‌ندی به‌رامبه‌ری ئابوری نه‌ته‌وه‌یی ده‌بن‌و ئه‌و ولاته عه‌ره‌بی‌یانه‌ی له‌باری ئابوری‌یه‌وه به‌توانان به‌لێن ده‌ده‌ن که هه‌موو جۆره یارمه‌تی‌یه‌کی ئابوری پێشکه‌ش به ولاته عه‌ره‌ب‌یه‌کان بکه‌ن به‌وشێوه‌یه‌ی که له رێ نێ‌چوونی پشت‌به‌ستن به هێزه بێگانه‌کان ده‌بێته مایه‌ی زیان‌دان له سه‌ربه‌خۆیی‌و ویستی نه‌ته‌وه‌یی بیانپارێزێ .

● هه‌شته‌م : عیراق که بنه‌ره‌ته‌کانی ئه‌م راگه‌یاندنه داده‌نێ دووپاتی ده‌کاته‌وه که ئاماده‌یه که به‌رامبه‌ر به‌هه‌موو ولاتێکی عه‌رب‌و ئه‌و لایه‌ی پابه‌ندێتی په‌یڕه‌وی بکات‌و پابه‌ندی بێ‌و ئاماده‌یه که له‌گه‌ل برابانی عه‌ره‌ب موناقه‌شه‌ی بکات‌و گوێ له بیروڕاکانیان بگرێ به‌جۆرێك که ببێته مایه‌ی پتر کاریگه‌ر کردنی بنه‌ره‌ته‌کانی‌و قولکردنه‌وه‌ی ناوه‌رۆکه‌که‌ی .

هه‌روه‌ها عیراق دووپاتی ده‌کاته‌وه که ئه‌م راگه‌یاندنه له‌بری‌و جێگره‌وه‌ی به‌رنامه‌ی کاری ده‌زگای ولاتانی عه‌ره‌ب‌و په‌یمانی هاوبه‌شی به‌رگری‌و هاوکاری ئابوری نێوان ده‌وله‌تانه‌ی ده‌زگاکه نی‌یه به‌لکو پته‌وکه‌ری به‌رنامه‌ی کارو په‌یمانه‌که‌یه‌و به‌ره‌یان پێده‌دات به جۆرێك که له‌گه‌ل زروفه نوێیه نێو ده‌وله‌تی‌یه‌کان‌و ئه‌و مه‌ترسی‌یانه‌دا که هه‌ڕه‌شه له نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌ب ده‌که‌ن‌و له‌گه‌ل ئۆبالی نه‌ته‌وه‌یی که له‌زروفی ئێستاداو له‌پاشه رۆژدا دێنه کایه‌وه ته‌با بێ .

گه‌لی مه‌زنی عیراق

جه‌ماوه‌ری سه‌ربه‌رزی نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌ب

عیراق که ئه‌م ئاگاداری‌یه پێشکه‌ش ده‌کات له ئۆبالی نه‌ته‌وه‌یی سه‌رشانیه‌وه هه‌نگاو ده‌هاوێژێ که له‌سه‌رو هه‌موو سودوقازانجێکی خۆیه‌کی یاخود هه‌رێمایه‌تی‌یه‌وه‌یه‌و ئێمه به‌م بۆزانینه روو له حکومه‌ته‌کانی عه‌ره‌ب ده‌که‌ین به‌و شێوه‌یه‌ی که لایه‌نی لێ‌پرسراوی په‌سند کردن‌و په‌یڕه‌و کردنین، ئێمه به قولی‌ی باوڕمان وایه که بنه‌ره‌ته‌کانی ئه‌م بۆزانینه نه‌ته‌وه‌یه جێ‌به‌جێ نابێ‌و نابێ به به‌رنامه‌یه‌کی کار بۆ په‌یوه‌ندی‌یه‌کانی عه‌ره‌بی له بواری تێکۆشانی جه‌ماوه‌ری عه‌ره‌ب‌و پشگیری کردنیه‌وه نه‌بێ چونکه سودوتازانجه بنه‌ره‌تیه‌کانی دابین ده‌کات‌و له‌گه‌ل ئاواته نه‌ته‌وه‌یه‌کانیدا ده‌گونجێ له سه‌ربه‌ستی‌و سه‌ربه‌خۆیداو رێگا له‌به‌رده‌م یه‌کگرتنی عه‌ره‌بدا ئاسان ده‌کات .

صدام حسين
سه‌رۆکی ئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شۆڕش
سه‌رکۆماری عیراق
٨ ی شوبات ١٩٨٠

Institut Kurde de Paris

وتەی لاپەڕە ..

لاپەڕەی ئەمجارەی ئەدەب و ژیان بۆ نووسین و بەرهەمەکانی ئەو لاوانە تەرخان‌دەکەین کە لە مەیدانی ئەدەبدا جڵەوی ئەسپیان تاوداوە و هەوڵدەدەن تیایندا سەرکەوتن وەدەست‌بهێنن . ئەم بەلاکردنەوەی هاوکاری و نامێزکردنەوە بۆ لاوان شتێکی نوێ نی‌یە .. بەڵکو هاوکاری هەر لە سەرەتای دامەزراندنیەوە و بە پێی تواناو هەڵکەوتنی بارودۆخی لە بارەوە ئەم ئەرکەی گرتۆتە سەرشان و لە بڵاوکردنەوەی بەرهەمی هەموو لاوێکی کورد درێغی‌نەکردوە .

ئەم لاپەڕەیە وەکو تافیکردنەوەیەکی تازە هەموو مانگێك جارێك بە پێی ئەو پلانە تازەیەی هاوکاری بۆ خۆی نەخشەی کێشاوە دەردەکرێ .. بەڵام لە دوا ڕۆژدا ئەگەر خوا یاربێ و ڕۆژنامەکەمان بوو بە هەفتەی دووجار بێگومان لاپەڕەکەش لە مانگێکدا لەگەڵ لاپەڕە تایبەتی‌یەکانی‌تردا وەك هونەر و ئافرەت و لاوان دووجار دەردەچێ .

ئەوە ئەمجارە چەند بەرهەمێکی هەمەڕەنگی چەند لاوێك بڵاودەکەینەوە و داوا لە ڕەخنەگرو ئەو کەسانەی کە بە خۆیانەوە ڕائەفەرموون هەڵسەنگاندنێکی ئەو بەرهەمانەمان بکەن و ڕای خۆیانمان لە سەری دەبڕن و پێشنیاریان دەربارەی ئەو لاپەڕەیە بنێرن تاوەکو خاوەن بەرهەم و کارگێڕانی لاپەڕەکە سوودی لێ‌ببینن و بتوانن ئەبەرەوپێشەوەی بەرن بۆ ئەوەی زیاتر بتوانن خزمەتی ئەدەب و بە تایبەتیش ئەدەبی لاوان بکەن و دەنگیان بە خوێنەرانی کوردبگەیەنن و لە لای خوێنەرانەوە بناسرێن .

ئەم لاپەڕەیە بە سنگ فراوانی‌یەوە پێشنیاری هەموو خوێنەر و نووسەرێك وەردەگرێ و بە ووردی لێکدەداتەوە .. لە هەمان کاتدا داوایان لێ‌دەکەین کە بەپێی تواناو شارەزاییان لەسەر باسی ئەدەبی لاوان چ بە وەرگێڕان لە زمانی بێگانەوە و چ بە نووسینی تایبەتی خۆیانەوە شتمان بۆ بنووسن .

لاپەڕەی لاوان مینبەرێکە بۆ هەموو لاوێکی کوردو ئێمە بە بێ ئەوەی لە نێوان نووسەرە لاوەکانەوە هیچ جیاوازیێك بکەین بەرهەمی هەموویان بڵاودەکەینەوە و هیچ عیتیبارێکی‌تر بۆ بڵاوکردنەوەی بەرهەمەکان لە بەرچاو ناگرین.

● نووسەر ●

بێ دەنگی

سەلاح عومەر /هەولێر

هەموو جارێ کە کاتی گەڕانەوەی دادەهات، ئەوانەی بۆ دایکی دووبارە دەکردەوە..

[(کە دەچمەوە ترسێکی گەورە گیانم دادەگرێ ، وا هەست دەکەم تەوژمی ئۆقیانوسێ لوولم دەدات و بە ناوگێژاوی ڕووداوێکی نادیارم دادەدات . ناگەڕێمەوە ! وازم لێ‌بێنە . بۆ تێم ناگەی .)

خۆ شتی سەراوە ناخۆلینیتەوە ، ناڕۆمەوە ، ئەگەر بڕۆمەوە جارێکی تر نامبینیتەوە .]

پتر بە پیکانەکانی بێ دەنگی دا شۆڕبۆوە ، تا ئەو ساتەی لە نێوان هۆڵی بێ دەنگی و وەرگێڕسانی گڵۆپی بەردەوەریەکەی دوابینین تارمایی کوڕە لێ دابڕاوەکەی بە شێوەیێکی دیارو نادیار بینی .

((خۆیەتی ، هیچی لێ نەگۆڕاوە ، چاوە تینەکانی ، ڕوومەتە سوورەکانی قژە ڕەشەکەی .))

پێڵووە چرچەکانی داخست بۆ ئەوەی جوانتر بیهێنێتە پێشی چاوی تارماییەکە داشتر خزایە ناو گلینەکانی ، چەند هەنگاوێ لێی چووە پێش بەرانبەری وەستا و ستی بیدوێنێ ، چەند ووشەیێکی ئاراستە کرد هیچی نەبیستەوە ، پێ‌کەنی ، تارماییەکە بە توندی ڕووی لێ وەرگێڕا بە نیازی گرتنە باوەشی ، باوەشی بۆ کردەوە ، بەڵام پەنجەکانی لە بۆشایی زیاتر هیچی تریان نەگرتە خۆ ، وە ئاگا هاتەوە ..

ڕوانی‌یە بەرانبەری ، لە سێبەری درەختێ زیاتر هیچی تری نەبینی سەری بەرزکردوە ، دارەکەی بەڕووتاوەیی بینی و ئا لەو دەمانەشا دەنگێکی بەهێز لە ناخیا بەرزبۆوە و چەند جارێ دووبارەی کردوە .

(خۆت تاوانباری ئەگەر تۆ بە زۆرە ملی نەتناردایەوە، ئەویش جێی نەدەهێشتی و لێت دانەدەبڕا ، بڕۆ ئیتر چاوەڕێی مەکە جارێکی تر نایبیتەوە ، نایتەوە باوەشت .)

کە ئەمەی بیست بێ ئەوەی لە شوێنی خۆیا بجولێتەوە، تاسا و لە داخا ڕووی وەرگێڕا ئیتر بڕوانیتە درەختە لقی ڕووتاوەکە دنیاش لە بەر چاوی زیاتر خامۆش و لیل بوو ، ئەو نەرمە بایەی ساتێ لەمەوبەر گەڵا هەروەریوەکانی بەردەمی دەهێناو دەبرد توندتربوو ئازارێکی گەورەشی دەمی بە جۆگەڵەی گیانیا کردو تانوانی خوێنی ناخی خواردەوە ... لە هەموو شتێ بێزاربوو ، چاوەکانی نووقاندەوە .

چەند جارێ بەچاو نوقاویەوە بە ڕێگەکەدا هات و ... گەڕایەوە وەستا، دیسان هەنگاوی نایەوە ، ڕۆیشتنیشەوە فرمێسك بە ڕوومەتەکانیا ڕێچکەی بەست و دوو ڕێگای لە یەك جیاوازیان لەسەر پەردەی سیمایدا دروست کرد .

— ٢ —

خۆی خوار کردەوە و لە نێوان گەڵا هەڵوەریوەکانی بەر دەمی گەڵایێکی ووشك هەڵگەڕاوی هەڵگرتەوە ، خستی‌یە ناو لەپی ، چەند جارێ ئەم لاو ئەو لای پێ کرد، چەند ساتێ لێی وورد بووە.

نە گیانی تیا بێتی نە هەست ، خەیاڵ بردیەوە . نوقوم بوو. تا ئەو ساتەی لە ناوەڕاستی ئەو ڕاستی‌یە خۆی بینیەوە کە مرۆڤ تیا بەند دەبێ ، مرۆڤ بە سەرەتا دەست پێ‌دەکات و کۆتاییش بەدوایەوە . بەڵام ئەوەی ڕووت نی‌یە تەنیا ئەوەیە کە کەی ئەو کۆتاییە دێتە پێشەوە .

سەرەتا ... کۆتایی ، کۆتایی سەرەتا ،هەر دووکیان یەك لەیەکتری بێ ماناترن ، یا کۆتایی نەبوایە یا سەرەتا ، یەکێ لەم دوانە ..)

سەری بەرز کردوە و ڕوانی‌یە دارە ڕووتاوەکەی سەر سەری بەتیژی هەر دوو چاوەکانیەوە سرنجێکی تورکی‌دا .

هێندەی خۆی لەگەڵیا دووبارە کردەوە . سەرەتای وێك چوونی خۆی و ئەمی نەدۆزیەوە .

(بمانەوێ و نەمانەوێ ئەوەی لە نێوانمانە و لە یەکترمان جیا دەکاتەوە هەردەمێنی و هەردەمێنی ، من لەودیو تۆش لەدیوەکەی‌تر ، تۆ بە دیار گەڵاکانتەوە دۆشی دانەمێنیی و یسبۆریت بە ژیانەوەیان جارێکی تر دێتەوە کەچی من بە دیار بۆشایی و وێنەی بێ‌گیانەوە دەتلێمەوە ، تا ئێستاش نازانم دەرمانی ژانە ڕاستەقینەکانم لە کوێ‌یە ؟ .)

چەند جارێ دووبارەی کردەوە ..

زیندووی مردوو ، مردووی زیندوو ، سرنجی بۆ گەڵاکەی ناو دەستی گواستەوە ، بەڵام ئەو جارە بێ ئەوەی بیری لای ئەو بێت بە گیان لە شوێنێکی تر دەخولایەوە .

لە ژوورەکەیا بەدیار وێنەی کوڕەکەی دانیشت بوو ، بەدەم و چاوێکی بە فرمێسکەوە بەرانبەری دەگریاو .. نەیدەزانی چی بڵێ‌ی و چی بکات چەند قسە یەکی بێ مانا لە دەمیا دەهاتنە دەرەوە ،

(کەی ... دێ .. بە ... وە .. بۆ ... بۆ جێت ... هێت)

نە هەستی ، نە سۆزی . وێنەکەی بەرانبەری نەدەبزواند .

تەنیا ئەو بەدیاریەوە ئەسووتا ... هیچ کەسیش ئاگای لێ نی‌یەو نازانێ چ گڕێکی سوتێنەر بەسەر بووە پووش و پەڵاشی ناخی . هەستە بەسۆزەکانی هێدی هێدی .. دەتەقینەوە ناو لەشی و وەکو تیزاب بە ناو ئەندامەکانی لەشیدا تێ‌دەپەڕین ... ئا ئەو ساتەش بێ ئەوەی ئاگای لێ بێت پەنجەکانی بە توندی وێك هاتنەوە گەڵاکە لەناو لەپی دەستیا ووردو خاش بوو ، ڕوانی‌یە پارچە ووردبووەکان ، ڕق هەموو گیانی داگرت چونکە پەنجەکانی وەکو ئەو بەرداشە هاتە بەرچاو کە دوژمن‌کاریەوە گیانداریێکی بچووك لە نێوانیاندا پات دەبێتەوە .

ویستی ئەوێ جێ‌بێڵێ ، بەڵام قاچەکانی بەدوایا نەهاتن . تەکانی دایە خۆی ، بێ سوودبوو ، هێندشی بێ تەچوو لە شوێنی خۆیا بووڕایەوە و بەناو گەڵا هەڵوەریوەکاندا کە لەوواژبۆوە ، گەڵاکانیش هەر یەکێ لا بەکدا بڵاو بوونەوە و بە کپی بە دەوریەوە کەوتە سەما .

ئۆلێ من

سەد پێغەمبەر پێکڤە رابن !!!
ژ کوڕێت خو .
بەلاف ببن ل ڤێ جیهانێ . دا ئولەکێ نوی بو دانن !..
چریسکەکا
ب تنێ ئەڤرو
ژ هزرو بیرێت من نا کوژن ؟!!..
تەد نا کوژن ...

●●●

ئەرێ پا ئەز
دێ چ رێك بم ؟؟.
رێکا من پێغەمبەرەکە
روناهی‌یا
ئاگرێ وی
نا ڤەمریت ل سەرێت چی‌یا ..
خودێ پەرێسەو راستێ بێژ .
ئەڤینداری
سروشتێ خو ..
وەکی کەلانیژەك د هەلێت
بەری رۆژهەلاتەکا نوی
خو د دەتە بن چەنگێت ویڤە
نا ڤەمریت ..
ئاڤا نا بیت ...
ئاڤا نا بیت .....

● کوڤان دێرەشی ●

سۆزو وشە

ئەی دایەگیان ...
ئەو پیتانەی ناوەکەتی تیا سەوز ئەبێ و
گەورە ئەبی ،
ئەیکەم بە ملوانکەی ژیان
ئەو سۆزەی لە دڵەکەتدا گەورە ئەبێ
ئەیکەم بەنان ،
بۆ هەژاران ...
ئەو فرمێسکانەی لە چاوت ئۆقرەناگرن
ئەیان‌کەم بە ئازارو ژان
بۆ گشت زۆردارانی جیهان
ئەو ووشانەی کەمنت پێی لاواندەوە
تاگەورەبم بۆ نیشتمان
ئەیکەم بە دێڕی هۆنراوەم
ئەیکەم بە دەریاو سەرچاوەم
ئەو کۆشەی کە تیایا ژیام
ئەیکەم بە هێلانەی هیوام
ئەوسا دایە ،
چی خەم هەیە لەم دنیایە
گشتی ئەبێ بەرەشەبا
کۆچ‌دەکات و
باخچەکانی وولاتەکەم
گولێ ڕاستیمان بۆ دەگرن
هەڵناوەرن ، هەڵناوەرن

مەهاباد قەرەداغی
کفری

ئاوازی گریانێکی [illegible]

● ئازاد ئەحمەد ●
کەرکووك

« سەرەڕای ئەوەی کە نامەت هەر
گریاندمی بەڵکو تووشی نەخۆشیشی
کردم بەڵام من ئەو کاتە کامەران
ئەبم کە ئەیخوێنمەوەو تێر بەسەریا
ئەگریم ... »

(١)

دەستم بدەرێ ،
با تێر بڕوانمە قووڵایی هەردوو چاوە پڕ سۆزو خەمە
سەوزەکەت .
بیەڵە باسکم توند بئاڵێنمە گەردنتەوە ... با
بۆنی گوڵاوی مل و کەزیەت ،
گیانی هەناسەی ئەشقت بکاتە بەر سی‌یەکانم ...
دەباشی بزانە ... ،
تا هەورەکانیش لە ئەوینداری‌ی بنارەکاندا ناتوێنەوە ...
وەك
هەوری ئەوین و سۆزی دڵێ من ،
بۆ لێڕی « خەمی شیرین »ی چاوی پڕ تەزووی
گەرمت ...
دەباش بزانە ... ،
دار بەڕووەکانیشی ئەوەندە شەیدای باوەشی گەرمی
بنارەکان نین ،
وەك عەندالێی ئەم سەرە ئاشقەم بۆ نەرمە خەوی سەر
دڵێ نەرمت ...

(٢)

ئای ! لەو ڕۆژەی ،
لە ئامێزی درەختێکی ئەوینداردا .. دەستم گوشیت !
سۆزم لە ناخی دەڕوونا
« وەکو کانی‌ی بەهارانی وڵاتەکەم » هەڵئەقوڵا ! ...
ئای لەو ڕۆژەی ، بەفری نیشتووی سەر روخسارم
لە شەپۆلی قژەکەتا ئەتواندەوە ....
— پرچت بۆنی دارستانی ئەو شاخ و داخانەی لێ‌دێ ...
بۆنی پرچت وەکو پۆلە باڵندەیێ هەڵفرین و
لەسەر درەختە ئاشقەکەی سی‌یەکانمدا هەڵنیشتن .
ئێستا هەردوو سی‌یەکانم بۆنی ئەم خاکەیان لێ‌دێ !

(٣)

مەرکم پێشێ مەرگت کەوێ ، پەری‌ی بەهەشتی دڵم !...
تۆ ، ئاسۆی دەستی عەشقت بەسەر ترۆپکی چیای
ئەمەگداریما هێنا ، ...
منیشی ، هەناسەی ساردم بەرەو لای دارستانی
قژە سوورەکەی تۆکرد ،
بۆن و بەرامەکەی ، گشت ، لەگەڵ خۆی‌دا هەڵگرت و
لە پرچی دارستانی ئەو چیایانەی وەردا ..
ئێستا دارستانی ئەو شاخانە هەموو بۆنی
پرچەکەی تۆیان لێ‌دێ !

(٤)

پرچت بۆنی دارستانی ئەو شاخ و داخانەی لێ‌دێ ...
بۆنی پرچت ، دارستانی ئەو شاخانەی لەبناری دڵما
ڕووان !

(٥)

بەقەد باڵای چناری پەژارەی دڵی ئەو شاخانە ،
هەناسەی ساردت هەڵئەمژم .. ئەی دڵەکەم !
بۆیە وا گۆمی سۆز بناری دڵم ، هەموو شەوێ
لە ئاسۆی سوورتی چاوانما ، ئەبێتە هەوری گریان و
ناشتوێتەوە !! ...

●●●

کەرکووك — نەورۆزی ١٩٧٩

● چەند جۆرە کێشێکی جیاوازم
لەم هۆنراوەیەمدا بەکارهێناوە .

خلیسك و قەدپاڵ

سەعدی عەلی

— ١ —

بۆ جاری حەوتەم و هەشتەم جاجمەکە دەخەیتە سەر چاوت و لای دەدەی ، یەکەم شەو نی‌یە ، دەیان شەوە ئەو کاتە ، چاوەکانت ئەبلەق دەبن ، سەیری بنمیچی خانووەکە دەکەی ، دێتەوە یادت :—

— براکەت خوێنی چەند شیرینە ... !!

زەردە خەنەیەك دەتگرێ ، سەرت دەخەیتەوە ژێر ... وەك هەست دەکەی دیوارەکان .. دایك و باوکت و خوشك و براکانت گوێیان لە خرپەی خەیاڵەکەتە ، شەرم دەتباتەوە ، هەزار لێکدانەوەی بۆدەکەی ... !

— هەڵبەتە منی خۆش دەوێ ، ئەگینا بۆچی لای خوشکم دەڵێ (براکەت خوێنی چەند شیرینە) دەشێ هەستی بە خۆشەویستی من نەکردبێ ..؟ بەڵام نا ...

زۆورجار لە دەرگای ماڵ بەرامبەرم وەستاوە ... شەش حەوت مانگ .... زۆرە ... بەڵام ئاخ بۆ ئەو زمانە ووشکە ، تائێستا نەی‌توانیوە ووشەیەکی بۆ بترازێنێتەوە ، پەیمان‌بێ بەیانی بێ لەگیانی خۆم بنێم ، کە لەسەر کانی گەڕایەوە ، بچمەپێشی ، ووشەیەکی ڕاست و ڕەوانی پێ بڵێم...چیم لێ دەکا...!دەم کوژێ ... ؟

لەپڕ لە خشپەکە خەیاڵەکەت دەپچڕێ ، پشیلەکە لە دەلاقەکە خۆی داوێتە سەر جێگاکان ، رادەپەری ، لەجیاتی ئەوەی بلێ‌ی ختە ... هاوار دەکەی :—

— نەسرین .. خـ ... خـ .... خـ ....

دایکت لەهاوارەکەت رادەپەرێ ، سەیرێکت دەکا ، بسم الله یەك ، لە ناخی‌یەوە دێتە دەرەوە ، وادەزانی تۆ خەون دەبینی ، تۆش جاجمەکە دەخەیتەوە سەر چاوت ، هەرەشە لە چاوەکانت دەکەی باوەش بۆ خەو بکرنەوە .

— ٢ —

هەنگاوەکانت کورت دەکەیتەوە ، بۆ ئەوەی کاتێ بکەیە ئاستی لەناوەڕاستی کۆڵان‌بێ .. بەختەکەت ئەوبارە باش دەبێ ، بەتەنیا دەبێ ، کەمێك لەیەك نزیك دەبنەوە ، هەست دەکەی قاچەکانت گران دەبن ، ئەژنۆت مێروولە دەکا ، لێدانی دڵت دەبێتە خۆش‌بەزۆکە ، لەناو سنگت جێگای نابێتەوە ، زیاتر لێت نزیك دەبێتەوە ، پەردەیەکی ووشك لێوەکانت دادەپۆشێ ، چەند هەنگاوێك دەمێنێ پێی بگەی ، کلیلی زمانت لێ ون دەبێ ، رستە ئامادەکراوەکەت لەیەك دەپچڕێ ، هێندە دەکەی ووشەیەکت بۆ گل‌نادرێتەوە ، هەڕەشە لەخۆت دەکەی .. تەنیا ووشەیەك .. بێ‌سوودە .. زەردەخەنەیەك .. بێ‌سوودە .. جارێك چاوی لێت بەردەکاتەوە ، تێ‌دەپەڕێ ، تۆش هەناسەیەکی دوورو درێژ هەڵدەکێشی ، نازانی ئە هەناسەی داخەنە هەناسەی پشوودانە ... دەست بەلێز کرۆشتن دەکەی :—

— ئاخ لەو غیرەتەی .. خۆ قسەیەکم نەکرد ..!! دەك داوەشێی زەلام .. دیارە منی خۆش ناوێ ، بۆچ ئەو قسەی نەکرد ..؟ با منی‌خۆش‌دەوێ ، جارێك سەیری کردم..نا..،کەم‌بوو..!چاوەکانی خۆشەویستی کەم تیابوو ، نا شەرمی کردووە ، کچە ... ئەگینا قسەیەکی دەکرد .. بەڵام .. نا .. یا .. نا .. با ..

سەری پەتەکەت لێ ون دەبێ ، خۆت بەتاوانبار دەزانی کەڕاستیت پێ نەوت ، لەوانەیە چاوەڕێی قسەی تۆبێ ، لەخۆت توورە دەبی ، دەکەیتە سەری کۆلان ، مەنجەڵێك ئاوی ساردت پێ‌دادەکەن :—

— بەڕاستی شەرمە ، ئەوە بۆ نەهاتی ..؟ هەربۆ دووپەنجابی کرێی سەیارەکە بوو ..؟ **برادەرەکێت** گوێز لەباری خۆی دەژمێرێ ، ئاگای لێت‌نی‌یە ... ئەوساکە دێتەوەبادت کە دوێنێ بڕیاربوو بچن بۆشنار ؟

— ئێوە چوون ... ؟

— نەخێر ... بڕیار بوو گشتمان بەیەکەوە بچین ... !

« بڕیار » لای تۆ فلووسێکی سووتاو ناهێنێ ، ووشەی دووپەنجابی یاری بە مێشکت دەکا ، پارە نەك گیرفانت پێ‌نازانێ و بەس ... بەڵکو لەو باوەڕەدانی‌یە کەتۆ گیرفانت هەبێ .. سەرێك بۆخوارەوە شۆڕ دەکەیتەوە ، رانکەکەت چەند شوێنێکی چنراوەتاوە ، جگە لەو شوێنانەی بە دوورین خراونەتە سەریەك ، بە

هاوکاری ٦

بینینێك لە شانۆی ڕێکەوت دا

عەبدوڵڵا کەریم مەحموود

ئەمە خەرێکی نهێنی نییە
شەتامێکە .. بووەتە شانۆی ڕێکەوت
دیوتم ڕۆژێ ئاگرو گوڵ
دەستی ڕێکەوت دەست لە ملانی یەکی کردون
وا نەزانی ..
شەوێکی لێلێ تەنیایەو .. مۆمێ
بە دیارتەوە ئەسووتێ
شەرم مەکەو سەر دامەخە
ئێستا بە دوای هەنگاوێکتا گیرۆوە نیم
تاپۆی ڕەشی پەیمانی تۆم دڕاندووە
ئەگەر جارێ یادگارت
ڕام‌بکێشی ئاسایی‌یە
وەکو هەموو کچانی شار
ئەوان چۆنن ، چەند بێ ئاگام
لە نهێنی شەوانیان
لەو نامانەی بۆیان ئەچێ
لەو ئەلقانەی ئەکرێتە پەنجەی ناسکیان
لەو شەکراوەی لە شەوانی
بێ دەنگیا ئەخورێتەوە
چۆن بێ ئاگام لە نهێنی شەوانیان
لە هەموو چرپەو هەستێکیان
بۆ تۆش هەروام
شەقام شانۆی ڕێکەوتە لات
شەرم‌مەکەو سەر دامەخە .

Institut Kurde de Paris

لەگەل د. کوردستان موکریانی

بەهرەی ڕۆشنبیری ئافرەتی کورد

● سەرگوڵ تیمور ●

هەر وەك زانراوەو بڕواشمان پێ کردوە ئافرەت نیوەی کۆمەڵەو بەلکو نیوەیەکی لێهاتویشە ، ئافرەتی کورد توانیویەتی لە نیوان ئەو ئەرکانەی کە شانبەشانی پیاو چێبەجێ کردوە ئەم ڕاستییە بسەلمێنێ و هیچ کاتێك خۆی لە پیاو جیانەکردۆتەوە .

لە ئەمڕۆی ژیانی هاوچەرخدا ئافرەتی کوردیش ، قوتابییە ، مامۆستایە ، پزیشکە یاریزەرە ئەندازیارەو لەلایەنی ڕۆشنبیریشدا ، شاعیرەو نوسەرو چیرۆك نووسیدا ..هتد ..

بەڵام هێشتا قسە لەسەر ئەوە دەکرێ کە ئافرەت ، لەم لایەنەیانەدا « ئەدەب و ڕوشنبیری» هێشتا نەگەیشتۆتە ڕادەی پیاو .

لەم بارەیەوە بۆ هەندێك پرسیاری تر چاومان بە دکتور « کوردستان موکریانی » کەوت کە لێپرسراوی بەشی کوردیە لە کۆلێژی ئاداب لە زانکۆی سلێمانی و چەند پرسیارێکمان لێ کرد :

● دەوری ئافرەتی کورد لە بزووتنەوەی ڕۆشنبیریدا چیە ؟

– ڕۆلی ئافرەتی کورد لە بزووتنەوەی ڕۆشنبیریدا کزە ... با وەکو خوێندەوارمان دێ و زۆر دەبن ، بەڵام نووسەرو هونەرمەندی ئافرەتمان کەمە. کەمیەکەشی بە ڕادەیەکە بە پەنجە دەژمێردرێن . سەرباری کەمیشی زۆربەی زۆریان ئەو بابەتانەی لێی دەدوێن پێشتر زۆر داس کراون . زیاتریشیان هەر لە نێو بازنەی تەسکی کێشەو خەم و سۆزی خۆیاندا دەسووڕێنەوەو ، لە دەربڕینی هەستو سۆزیاندا هاوچەرخ و ئازاد نین .

ئاگاداری کێشەی ڕۆژانەی ژیان نین .

ئەمانەو دەیان هۆی دی وایان کردووە ، کەوا ئافرەتی کوردمان لە کاروانی بزووتنەوەی ڕۆشنبیریدا دواکەوێ .

● بە ڕای تۆ بۆ ئافرەتی ڕۆژنامەنووسمان کەمە !

– هۆی کەمی ئافرەتی کوردی ڕوژنامە نووس لە جیهانی ڕۆژنامەگەریدا بە شێوەیەکی سەرەکی بۆ خۆی دەگەڕێتەوە ... زۆربەی ئافرەتان هەوڵ دەدن کە مترین ماوە لە دەرەوەی ماڵەوەدا بمێننەوە وەئاسانترین کار کاربە دەستەوە بگرن ، جیهانی ڕۆژنامەگەریش پێویستی بە کات ، توانا ، زانینی کێشەی ڕۆژانە . تێکەڵاو بوون بە کۆمەڵ هەیە.

نەز ناڵێم ئافرەتی وامان نیە ، کە ئەم خاڵانەی ژوور ووی تێدا نەبێ ، بەڵام زۆربەی ئافرەتانمان هێز خۆیان بۆ ئەم جورە کارە ڕاهەێناوە .

لە پاڵ ئەمانەشدا تا ئێستاش هەر وەکو ئافرەتێك سەیر دەکرێت نەك وەکو مرۆڤێك ، کە خاوەن تواناو هێزو بیرو هەستو سۆزیکی

داهێنەرەودەتوانێ هەموو جۆرە ئەرکێك بگرێتە ئەستۆ، بەڵگەشم بۆ ئەمە ئەم ئەرکانەن ، کە لەم ساڵانەی دواییدا لە عیراقی خۆشەویستدا بە ئافرەتان سپێرراو پاڵە نەبوونی خۆیان تێدا سەلماند .

● وەك ئافرەتێکی کورد بۆ میهرجانی ڕۆشنبیرو هونەری کوردی چێت بەدەستەوەیە ؟

– بو میهرەجانی نێوبراو لێکۆلینەوەیەکی ویژە بیسم بەدەستەوەیە لێکۆلینەوەکەم ڕەنگدانەوەی هەستو سۆزو ئەندیشەو کێشەی ئافرەتی کوردە لە نێو هۆنراوەکانیدا . هۆی هەرە گرنگی هەڵبژاردنی ئەم جورە لێکۆلینەوەیە بۆ ئەو ڕەخنانە دەگەڕێتەوە ، کە ئاراستەی ئافرەتی کورد کراون ، گوایە بەرهەمی ئەدەبی ئافرەتی کورد لاسایی- کردنەوەی بەرهەمی ئەدەبی پیاوە ... نقومبوونی دەنگی ژنی کوردە لە نێو ... ی پیاودا .... ئایا تا چ ڕادەیەك ئەم ڕەخنەیە دەبێ ڕاست بێ ؟

● ئنجا دێنە سەر خوێندنی باڵا (ماجستیر) لە بەشی ژمانی کوردی سەر بەزانکۆی سلێمانی .

– کردنەوەی بەشی خوێندنی باڵا بۆ زمانی کوردی لە زانکۆی سلێمانیدا گرنگترین ئاواتی تایبەتی و گشتیمە .

لەو باوەڕەدام وەهیوام بەهێزە بەم زووانە بە هاوکاری هەموو لایەك خوێندنی باڵا بۆ زمانی کوردی لە بەشەکەماندا لە زانکۆی سلێمانی دابکرێتەوە ..

وتەیەك

دایکی ئازیز خوشکی بەڕێز

لەمەو دواو مانگی جارێك ، ئەم لاپەڕەیە بۆ ئێوە تەرخان دەکرێ ، بێگومان ، ئێمە نامانەوێ لاپەڕەیەکی ئاسایی بێ ، باسی تەنیا جل و بەرگ و ناومال بکا ، بەڵکو دەمانەوێ وەك ئافرەت ، وەك مرۆڤ کە توانای لێ هاتوانەی خۆتان لە هەموو لایەنەکانی ڕێڕەوی بەرەو پێشەوە چووی ژیاندا سەلماندوە ، لە لایەنێکەمدا ئەم لاپەڕەیە متمانە بە توانای ئێوەی دایك و خوشك و نیوەی ڕاستەقینەی کۆمەڵ بکاو . . . چاوەڕوانین

● لاپەڕەی ئافرەت ●

دایە «تێریزا»ی مرۆڤ پەروەر !

ئافرەت لە دەرەوەی سنوور

«دایە تیریزا»ی مرۆڤ پەروەر ساڵی ڕابردوو ، ئەکادیمیای سویدی لە بریتی (٣٣) ساڵ خزمەت ، خەڵاتی نۆبلی « ئاشتی » دا بە « دایە تیریزا » .

« دایە تیریزا » ئەو ئافرەتەیە کە شەوو ڕۆژ بە ناو گەڕەکەکانی شاری «کەلکەتا»ی هیندا دەسوڕێتەوەو یارمەتی هەژارو لێقەوماوان دەدات و خەمخۆری ئەوانەیە ، کە لە دنیادا کەسێکیان نییە بیانژێنێ .

« ئەوەی شاری «کەلکەتا»ی نەدیبێ ، ڕێزی ئەو خزمەتە نازانێ کە « دایە تیریزا » پێشکەشی خەڵکی دەکا . ماوەیەك لەمەوبەر منداڵێکیان فڕێدابووە ناو بەرمیلی پسایییەوە ، دایکی منداڵەکە نەیتوانیوە خواردنی بۆ پەیدا بکات ، بۆیە فڕێی داوە !» .

« دایە تیریزا » منداڵەکەی لە مردن ڕزگار کرد .

« دایە تیریزا » بەو پارەیەی کۆی دەکاتەوە ، خانوو بۆ لێقەوماوو دەربەدەران دروست دەکا ، بە بێ جیاوازی ئایین و نەتەوە، یارمەتی هەژاران دەدا . شیرو شۆربا دەرخواردی برسیان

دەداو داودەرمانیش بۆ نەخۆشان دەکرێ . دایە تیریزا لە ساڵی ١٩١٠ لە شاری سکوبی‌ی یوگسلاڤیادا لە دایك بووە لە ساڵی ١٩٤٨ەوە چۆتە کەکەتاو خەریکی خزمەتکردنی هەژارانە دایە تیریزا بەیانیان لە سەعات چوارو نیوەوە لە خەو هەڵدەستێ و بۆ ماوەی هەژدە سەعات خەریکی خزمەت کردنە ! .

ئێستاش چاودێری (٢٠٠٠) دوو هەزار منداڵی بێ دایك و باوکەو هەمووشیان بە کوڕی خۆی دادەنێ .

بڕیاریدا ئەو (٣٥٠) هەزار مارکە ، کە نرخی خەڵاتەکەیە ، لە پێناوی هەژاراندا خەرجی بکات .

مۆچی کەسێك ناپرسێ ئەرێ ئەم پیرەژنە لە پێناوی چیدا ئەم کارانە دەکا ؟

● مرۆڤەو هەست بە ئازاری خەڵکی دەکاو ،دەیەوێ ئازاری خەڵکی بەبڕ بکات .

باوەڕیشی وایە «دوێنێ بەسەرچووە ، بەیانیش نزیك بۆتەوەو ئێمەش ئەمڕۆ دەژێین ، کەواتە زیندووین و دەبێ یارمەتی ئەوانە بدەین کە ژیان ئازاری داون ! » .

مرۆڤایەتی پێویستی بە هەزاران « دایە تیریزا »یە ! .

● ا. خۆشناو ●

ئامادەی کردووە

(لەم گۆشەیەدا ئەو ئافرەتانە بەخوێنەران دەناسێنین ، کە لە دامودەزگاکانییەکاندا ، بەتوانای بەهرەداری خۆیان ، ڕێگای خزمەت کردنیان گرتۆتە بەر).

کارتێکی ناسین

● ناو : سکینە منصور حسن ..

لە ساڵی ١٩٥٤ دا لە شاری خانەقین لە دایك بوەو خوێندنی سەرەتایی ئەوی تەواو کردوە .

خوێندنی زانکویی لە کۆلێجی پەروەردە ، بەشی کوردی زانکۆی بەغدا تەواو کردوە .

● ماوەی شەش ساڵە لە ئێزگەی ڕادیوی کوردیدا کاردەکا . بێجگە لە خوێندنەوەی دەنگ و باس تا ئێستا چەندان بەرنامەی هەمە چەشنەی ڕۆشنبیری و کۆمەڵایەتی لە ئێزگەوە پێشکەش کردوە .

● لە کارەکەی خۆی ڕازیەو ئومێدەوارە زیاتر لەم ڕێگایەوە بتوانێ خزمەتی خواستی گوێگرەکانی ئێزگەی کوردی بکا .

خێزان ...

چەند بنەمایەکی پەروەردەیی

– جمیلە خۆشناو –

پەروەردەی ماڵەکی :

ماڵ لە هەموو قۆناغەکانی گۆڕانی کۆمەڵدا کاری خۆی کردۆتە سەرپەروەردەکردن و پێگەیاندنی نەوەی تازە . ماڵ و خێزان سوڕێکی تایبەتییان هەیە لە ژیانی منداڵدا ، چونکە منداڵ ساڵەکانی بەرایی تێدا بەسەر دەباو بەدەنگ و ئاوازی لایەلایەی دایك دەروونی ئاودەدرێ ، لە سایەی دایك و باوك گەورە دەبێ گەرێراست و بێ سۆزو خەمخۆری منداڵانن .

منداڵ هەر لە ماڵیشدا هەموو شێوەکانی کۆمەڵی دێنە بەرچاو ، چ دلۆڤانی باوك و چ سۆزو دڵنەرمی دایك ، چ خوشك و برایەتی ، کۆمەڵەکی بچووکە کە منداڵ لە سەرەتای ژیانیدا لێی ڕادێ. هەر لەبەر ئەوەشە ئەو چەند ساڵە کارێکی زۆری هەیە لە گەورەبوونی وپێکهاتنی دەروونی منداڵ لە پاشەڕۆژدا .

منداڵ بۆن و هەوای ماڵەوە هەڵدەمژێ ، خوو ڕەوشتی ماڵەوە هەڵدەگرێ و خوویێوە دەگرێ . دۆخی ماڵیشی هەمیشە لە بارەکی پڕسۆزدایەو منداڵ هەست بە گەرمایی و هێمنی باوەشی دایك و باوك دەکا . هەر لە ماڵیشدا تۆوی پەیدابوونی کەسایەتی منداڵ چەکەرە دەکات و بنەڕەتەکانی تەندروستی هۆشەکی دادەمەزرێت .

فێرگەی « شیکردنەوەی دەروونی » ڕوونی کردۆتەوە کە ئەو پێنج ساڵانەی بەرایی کە منداڵ لە ماڵ پەروەردە دەکرێ ئەگەر چی بە گوێرەی تەمەن کەمیشە بەڵام یەکجار گرنگە . هەر لەو ساڵانەدا منداڵ فێری قسەو خووڕەوشت و نەریت ڕاگرتن دەبێت . ئەمەش گرنگی پەروەردەکردنی ماڵەکی دەردەخا هەر ئەو پەروەردەیەشە منداڵ فێری لێك کردنەوەی ڕاست و چەوت و چاك و خراپ و جوان و ناشیرین دەکات . هەر لە ماڵیشدا فێری واتای ماف و ئەرك دەبێ .

بەم جۆرە ماڵ یەکەم قۆناغە کە منداڵ پێیدا دەڕوا بۆ کۆمەڵی مرۆڤایەتی و بەرەو تەواوکردنی مەرجەکانی مرۆڤ .

لەوەشدا دەگەینە ئەو ئەنجامەی کەوا دایك و باوك سوڕێکی سەرەکی دەبینن لە پەروەردەکردنی منداڵ ، نە مامۆستاو نە هیچ کەسێکی تر ناتوانن جێگەیان پڕ بکەنەوە.

کەواتە ئەرکی سەرشانی هەموو دایك و باوکێکە کە خۆیان ئامادە بکەن بۆ پەروەردەکردنی منداڵەکانیان و لەسەر ئەو ڕێبازە ڕێك کەون کە منداڵەکانیان لەسەر پەروەردە دەکەن .

ئاشکراشە کە زاناکانی پەروەردەو شیکردنەوەی دەروونی ماڵ لە پایەی یەکەم دادەنێن و گرنگی بە هەموو کارەکانی ناو ماڵ دەدەن چونکە پەیوەندی نێوان ئەندامەکانی خێزان کارێکی سەرەکی هەیە لە نرازی بوونی منداڵ . تەبایی نێوان دایك و باوك و هەرەوەزی کردنیان و پاراستنی خێزان نارەکی هێمنی و کرێك دێنێ و منداڵ بە ڕێك و پێکی تێیدا گەورە دەبێ و پێ دەگا . ئەوهاوکێشەش کەوا لە نێوان ئەندامەکانی خێزان هەیە بڕوابە خۆبوونی دەروونی منداڵ پتر دەکاو سروای ذەو جیهانە دەبێ کە دانوستانی لەگەڵ دەکا ، چونکە ژیانی خێزانی شێواو شیرزەو ئاڵۆزو دوورەبەرەکی نێوان دایك و باوك شەڕو قڕەو هەرای نێوان چوار دیواری ماڵ کارێکی زۆر ناخۆش دەکاتە سەر پێکهاتنی مەیل و خواستەکانی منداڵ . زۆرجاران ئەو بارە ناهەموارە دەبێتە هۆی پەیدابوونی کەسایەتییەکی وا کە لە ژیان بێزارو ڕەشبین بێ .

منداڵ پێداویستی بە هەستکردن بە هێمنی و ئاسایش هەیە . پێداویستی بە پەیوەندی نێوان خۆی شوێنێك هەیە ، کە هەستبەوە بکا سەر بە کەسێکە کەسێك هەیە دەیەوێ و پێویستی پێ هەیە چونکە بە پێچەوانەی ئەم شتە ئەم کەم و کورتیە پەیدادەبێ کە بریتییە لە هەستکردن بە نەمانی خۆشەویستی دایك و باوك و لە ناوچوونی هێمنی و دڵنیایی .

قوتابخانەیەکی پزیشکی وهیوای پاشە ڕۆژی ئافرەت

ڕۆژ بەڕۆژ دام و دەزگاتەندروستییەکان زیاتر بایەخ بە ژیانی هاوڵاتیان دەدەن و تەقەللای گەورە لە کاردایە بۆ لەش ساغی و پاراستنی باری ژیانی کۆمەڵانی خەڵك . دیسان ، لێپرسراوان لە دام و دەزگایانەدا بەردەوامن لە کۆششی فراوانتر بۆ پێگەیاندنی کادیری شارەزاو لێهاتوو لە بواری خزمەتی تەندروستی ، بۆ ئەم مەبەستەش ژمارەی دەزگاو قوتابخانە پزیشکییەکان ڕۆژ بەڕۆژ لە زۆربوندان و بایەخدان زیاتر بووە بە کردنەوەی چەندەها دەزگای تەندروستی

● « قوتابخانەی هونەریی نەخۆشەوانان » یەکێکە لەو دەسکەوتە گرنگانە کە بۆ خزمەتی هاووڵاتیان کراوەتەوەو هیوای ئەوەی لێ دەکرێ کە لە داهاتوویەکی نزیکدا چەندەها ئافرەتی شارەزا لەو مەیدانەدا پێبگەیەنێ هەروەکو بەڕێز سەرۆکی تەندروستی هەولێر مامۆستا « مصطفى نادر عالم » دەربارەی ئەم قوتابخانەیە لە ئاخاوتنێکدا وتی :

– دوای کۆششو هاوکاری لێپرسراوان توانیمان قوتابخانەیەکی تایبەتی بکەینەوە کە زیاتر بتوانین بەسەرگیروگرفتی نەبوونی کادیری هونەریدا زاڵ بین .. بەتایبەتی نەخۆشەوانی ئافرەت بۆ ئەوەی زیاتر هانی ئافرەت بدەین کە لە بواری خزمەتی هاووڵاتیاندا ڕۆلی خۆی بێنێ و لە ئێش و ئازاری خێزان کەم کاتەوە ، چونکە ئاشکرایە کە بەشداربوونی ئافرەت لە بواری تەندروستیدا مەسەلەیەکی شارستانییەو زیاتر پێویستی بە پشکتیری و بایەخ پێدانی فراوانتر هەیە .

● پاشان دوکتۆری بەڕێز سەبارەت بەبایەخ پێدانی ئەم قوتابخانەیە وتی :

– ئێستا هەو ڵێکی بێ سنوور لە کاردایە بۆ تەواوبونی بینای تازەی قوتابخانەکە کە ملیۆنێك دیناری بۆ تەرخان کراوەو ئومێدوایە کە ئەمساڵ تەواوبێ .

هەروەها لە چوارچێوەی ئەو بایەخەدا کە بە قوتابخانەکەی دەدەین و چەندەها دەسکەوتمان پێش کەش بەو قوتابیانە کردووە کە لە قوتابخانەکەدا دەخوێنین ، بە نیازی ئەوەی لە پاشەڕۆژێکی نزیکدا بتوانین دەستەیەك کادیری لێهاتوو لەم قوتابیانە پێبگەیەنین چونکە ڕاستییەکەی کۆسپ و تەگەرەمان زۆر دێتە ڕێ دەربارەی بە نەبوونی ئافرەت لە بواری خزمەتی هاووڵاتیاندا .

وەئەوانەی کە لەم قوتابخانەیە دەردەچن جگە لە مووچەی خۆیان ١٠٠٪ موخەسەساتی تایبەتییان ئەدەدرێتێ هەر بۆ ئەوەی بەردەوام بن ، بەڵام داخی گرانم بەشێ لە کۆمەڵ دواکەوتووانە دەڕوانێتە ئافرەتی کرێکار بەگشتی و نەخۆشەوان بەتایبەتی ، هۆی ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ گیروگرفتی کۆمەڵایەتی .

● بەنیازی تێگەیشتن لە شێوەی دەرس وتنەوەو باری ژیانی قوتابیان ڕاستەوخۆ سەرمان لە قوتابخانەکەدا . لەوێ چاومان بە خوشکە « عالیە یونس » کەوت کە لێپرسراوی قوتابخانەکەیەو وتی :

× ئامانجی گەورە لە دامەزراندنی قوتابخانەکە پێگەیاندنی کچانی نەخۆشەوانە بۆ پاشەڕۆژ لە پێناو خۆشگوزەرانی هاووڵاتیان و هاندانی ئافرەت و هاتنە پێشەوەی لەمەیدانەکانی کارکردن بەتایبەتی لایەنی تەندروستی . خوێندن لەم قوتابخانەیەدا سێ ساڵەو قوتابی دوای تەواوکردنی قۆناغی سەرەتایی دەتوانێ لەم قوتابخانەیەدا بخوێنێ بە مەرجێ تەمەنی لە نێوان ١٤ – ٢٥ ساڵدابێ. ناوخۆیی تایبەتییان هەیەو وە لە کاتی خوێندندا بەشی مووچەیەکی مانگانەیان ددەدرێتێ .

● خوشکە عالیە – دەربارەی شێوەی خوێندن لە قوتابخانەکە دەڵێ :

× چەندەها وانەی تەندروستی لە لایەن پسپۆڕانی پزیشکی پێشکەش بە قوتابیەکان دەکرێ لەسەر بنچینەیەکی زانستی نوێ و بەگوێرەی ئەو قۆناغەی کە قوتابی لەم قوتابخانەیەدا پێیدا دەڕوات ، دوای دەرچوونی قوتابیش دەتوانێ بچێتە دانیشگای تەندروستی سونەری و زیاتر خۆی پێبگەیەنێ بۆ دەسگیربونی بڕوانامەی بەرز

● هەر لە قوتابخانەکەدا چاومان بە دو قوتابی کەوت و باسی گیروگرفتەکانی ئەو قوتابخانەمان لەگەڵدا کردن .

خوشکە – قانمە احمد – پۆلی دووەم دەڵێ :

× ڕاستییەکەی لە قوتابخانەکەدا هەست بە کەم و کورتیەکی ئەوتۆ ناکەین بێجگە لەوەی کە زۆر خێزان لە ئەنجامی هەندێ گیروگرفتی کۆمەڵایەتی ڕێ لە کچەکەی خۆی دەگرێت بۆ بەشداربون لەم قوتابخانەیەدا کە ئەمەش وامان لێ دەکات هەستی بە شکانەوەو دوود لێ بکەین ، بەڵام خوشکە – هەیبەت رفیق – دەڵێ :

× دەبێ ئێمە خۆمان کۆمەڵ لەو گیروگرفتانە بە دوور بخەینەوە لە ئەنجامی هەوڵ و کارکردنی بەردەوام و پشتگوێ خستنی خونەریتی کۆمەڵایەتی و پاشماوەی لاسایی کردنەوەی کۆن .

Institut kurde de Paris

دەقی قسەکانی سەرۆکی فەرماندە صدام حسین بۆ گۆڤاری «الوطن العربي»

رۆژنامە نووس :
سەرۆکی بەرێز ، چۆن سەیری ساڵەکانی هەشتا دەکەن ؟

صدام حسین :
هەمیشە بە هیواوە سەیر دەکەین ، چونکە باوەڕمان بە نەتەوەکەمان گەورەیەو چونکە پاشە ڕۆژ لە مەوقعیکی پڕ لە هیواو سووربون لە گەیشتن یان نزیک بوونەوە لە ئامانجەکانمانەوە دەبینین‌و سەرنجمان بۆ ساڵەکانی هەشتا لەوە دەرناچێ ، سەرنجی بە هیوایە ، بەڵام بە هیوایی بە مەرجەوەو ئێمە لای خۆمانەوە مەرجەکانی بۆ دەڕەخسێنین ، بەڵام هەموو ئەو ڕێگیایانەی پیایاندا دەڕۆین ، هەموویان بە پێی تەقەللاو ئارەزووی تەنیا خۆمان نیە ، ئەگەر وا بوایە بە هیوایەکمان بێ‌مەرج دەبوو بەڵام کە پەیوەندی ، بە تەقەللای هەر جۆرێکی خەڵکی ترەوە دەبێ دەڵێین بەهیوایی بەمەرجەوەیە .

● ناکۆکی‌یەکانی نێوان عەرەبەکان کار دەکاتە سەر یەکێتی خۆ ئامادەکردنیان

رۆژنامە نووس :
ناکۆکی عەرەبی‌و مەودای کار کردنە سەر ڕاپەڕاندنی دابڕینی میسر ؟

صدام حسین :
بێگومان کاتێك پێویست دەبێ هەوڵ‌و تەقەللای بە کۆمەڵ بە هەر لایەکدا بۆ عەرەب ئامادە بکەین ، لە گەڵ خسوسیانی ناو ئەو هەوڵ‌و تەقەللایەو لە گەڵ ئەوەشدا بە هۆی لێك نەچوونی ڕژیمەکانەوەو خاسیەتی تایبەتیان گەلێ ڕەنگی دەبێ ، مەرجی یەکەم‌و بنەڕەتی ئەم جۆرە ئامادە کردنە بۆ ئەوەی سەرکەوتوبێ ، ئەوەیە ئەو لایەنەی پێویستە ئامادەی بکا خەریك نەکرێ‌و ئەو هێزەی دەویستری ئامادە بکرێ بە ناکۆکی لاوەکیەوە خەریك نەکرێ تا کار بکاتە سەر یەکێتی ئاراستەی گشتی ، کە دەربوی ڕادەی قبوڵ کراوە و کاری نەتەوەیی هاوبەش پێویستیەتی .

لە گەڵ ئەوەدا ئەوەی بەدی هاتوە ، لە دەرەوەی بۆ چونی دوژمنەکانی نەتەوەوە بوەو حاڵەتێکی تا ڕادەیەك پێشکەوتوە ، ناکۆکی لە نێوان وڵاتە عەرەبەکاندا ، بێجگە لە هویەکانی‌تر ، تا ئێستاش کاردەکاتە سەر جوڵانەوەی ئاراستەی گشتی‌و یەکێتی ئامادەکردنی ڕاستەقینەیی ، بەلایەنی دابڕینی ڕژیمی میسر .

ڕاستەقینەیی ، بەلایەنی دابڕینی ڕژیمی میسر .

بێگومان ، ناکۆکی عەرەبی کار دەکاتە سەر بەردەوامی ئەم هەڵوێستە . بەڵام ئەوەی بە شێوازی بە هێزتر کاری تێ‌دەکا ، ئەوەیەتا ڕۆڵەکانی نەتەوەو فەرمانراوە نیشتمانیە ڕاستەقینەو دڵسۆزەکانی عەرەب بۆ نەتەوەکەیان چاو کراوە نەبن بەرامبەری ، بەبێ گوێ‌دان بەجۆری ئەو لێك دانەوەیەی هەڵی‌دەبژێرن ، ترسیکی‌ترە کە لە وڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمەریکاوە دێ کە لە ئەنجامی دەست تێوەردانی سۆڤییەت لە ئەفغانستانەوەیە ، ئێمە بە دەست‌تێوەردانی سوڤییەت ناومان بردو لە وتاری ڕۆژی ٦ی کانووندا ڕەفزمان کردو بە حاڵەتێکی نوێ‌و ترسناك لە پەیوەندیەکانی دەوڵەتاندا ناومان برد ، وڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمەریکا هەوڵ دەدا ، دەست تێوەردانی سۆڤیەت لە ناوچەکەدا لە سێوەی ترساندنی ڕژێمەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا بکاتە بیانوو بۆ گێڕانەوەی دەستەڵاتی لە ناوچەکەدا بەو شێوەیەی کار دەکاتە سەر سەر بەخۆیی نەتەوەو سوودە زیندوەکانی ،

● لە هەندێك ڕێژیمی عەرەبدا پێداویستی‌یەکانی خوراگرتن دابین نەکراون

پێویستە لێشت نەشارمەوە ، هەندێ ڕژیمی عەرەبی پێداویستەکانی خۆ ڕاگرتنیان نیە ، ئەمەش لە بەر بچوکی قەوارەیان یان کەمی توانا نیە ، بەڵکو بەپلەی بنەڕەتی ، هویەکە نەبوونی دەستەڵاتی ڕاستەقینەو باوەڕی ڕاستەقینەو هەڵس‌وکەوتی ڕاستەقینە لە گەڵ گەلدایە ، جا ئەو جۆرە ڕژێمانە ، هاوسەنگیان دەلەتی‌و حاڵەتی جیابی پێویست لە ڕژیمی سادات‌و هەڵویست‌و ڕێ‌ڕەوەکەی بێ‌هیز دەکاو ئەمەش کاریکی ترسناکە بۆ سەر نەتەوەی عەرەب . بڕێکی ئاوەهاش ، ئەگەر ئەنجامەکانی بەم لایەنەدا ڕۆشت ، زۆر ڕژێمی

> **حاڵەتی سادات سەرەولێژ بوونەوەیەو بەرامبەر رولە بڕی یەکەی دەبێ رووله بەرزی بوونەوە بێ**

عەرەبی واڵی‌دەکا لە جیاتی لایەنێ لە لایەنەکانی دەوڵەتان هەڵس‌وکەوت بکا . ئێمە نامانەوێ موناقەشەی دۆستایەتی بکەین ، چونکە دۆستایەتی لە پلەی دەوڵەتاندا کە لە سەر بنەڕەت دەبێ ، حاڵەتێکی واقعیی‌یەو حاڵەتێکی بەسوودە ، لەگەڵ ئەوەشدا ، لێرەدا نامانەوێ موناقەشەی هەندێ بنەڕەتی هەڵە ، بەڵکو لەڕێ لادراوی پەیوەندیەکانی نێوان هەندێ ڕژێمدا لە گەڵ لایەنێ لە لایەنەکانی دەوڵەتاندا بکەین ، بەڵام دەڵێین ، پێویستە لە هەموو حاڵەتەکاندا، دۆستایەتی نەبێتە پەردەی تێکایەتی‌و هەڵسووکەوتی لە جیاتی لایەنێ لە لایەنە دەوڵەتیەکان لە ناوچەکەداو لە سەر حسابی سوودو باوەڕی نەتەوەی عەرەب لە سەر بەخۆی‌و سەربەستی‌دا .

● لە بری یەکە ... ڕزگارکردنی فەلەستینە

رۆژنامە نووس :
هەندێ دەڵێن ئایا نوێن گری ئەو ئاشتی‌یەی سادات بانگی بۆ هوڵداوە ؛ چیە ؟ سەرۆکی بەرێز ئەمە چۆن سەیر دەکا ؟

صدام حسین :
ئەگەر هەموو ئەوانەی ئەم پرسیارە دەکەن ، نیوەی ئەوەی لە تواناو تەقەللایان پێویستەو هەیانە ، پێشکەشیان بکردایە فەلەستین ڕزگاری دەبوو ، پرسیارەکە لە خۆیدا ، هەرچەندە هەندێ‌جار لە کەسانی ساکاری نەتەوەوە دەکرێ ، بەڵام لە بنەڕەتدا ئامانجی شاردنەوەی ئەو نیتانەیە کە بەبێ گومان کردن حاڵەتێکی درواوە بە ئامانجە ستراتیژییەکانی نەتەوە ، وەڵامیش وەك دەبینن ڕزگارکردنی فەلەستینە ؛ ڕاستنیە داوا لێ کراوبین بڵێین فەلەستین یان ئەمساڵ ڕزگار دەکرێ یان ئەوەتە وازی لێ دێنین جا لەجیاتی ئەم پرسیارە سەیرەبەدوای جێگرەوەیەکی هەنگاوەکەی ساداتدا دەگەڕێ ، پێویستە پرسیارێکی تر بکەین کە ئەوەیە : ڕێگای ڕزگار کردنی فەلەستین کامەیە ، ئەوسا وەڵام ئاشکرا دەبێ ، بەڵام پرسیاری جێگرەوەی هەنگاوەکەی سادات کامەیە ! من دەپرسم : ئایا هەنگاوەکەی سادات نموونەیەکەو کەم‌وکورتی لە درێژی‌و وەزنیا هەیە ، یان کەم‌و کورتیەکە تەنیا لە شێوەکەیدایە ، تا بەدوای نموونەیەکی چاکتردا بگەڕێین، بە بەراوردی نیسبی لە گەڵ نموونەکەی ساداتدا ،

● حاڵەتی سادات سەرەولێژ بوونەوەیە

حاڵەتی‌کەی سادات حاڵەتی گلۆر بوونەوەیەو بەرامبەرو جێگرەوەی پێویست حاڵەتی بەرزبوونەوەو چوونە سەرەوەیی حاڵەتی سادات خیانەتەو جێگرەو بەرامبەری حاڵەتی دڵسۆزیەو کارەکەی سادات حاڵەتی نەبوونی ئیرادەیە ، پێویست ئامادەیی ئیرادەو کاری‌یەتی ، ئەو جێگرەوەیەی تێی دەگەین‌و لە بیرماندایە ئەمەیە ، بەڵام ، ئەگەر جێگرەوە بە جیاوازی تەنیا نیسبی‌بێ بەرامبەر هەنگاوەکەی سادات ، ئێمە جێگرەوەی جیای نیسبیمان بەرامبەر کارەکەی سادات نیە ، بەڵام جێگرەوەی جیاوازی تەواو بەومان هەیە .

● عەرەب‌و دەوڵەتە موسلمانەکان‌و ڕووداوەکانی ئەفغانستان

رۆژنامە نووس :
دوای ڕووداوەکانی ئەفغانستان عەرەب‌و وڵاتانی ئیسلام چی دەکەن ؟

صدام حسین :
کەوەك عەرەب‌و خاوەن مەسەلەیەك قسە دەکەین، پێویستە هەموو مەسەلەکانی ژیانی دەوڵەتان لەبەردەمانا بێ نەك لایەنێکی وای بێتە هوی لەبیر بردنەوەی لایەنەکانی‌تر، پێویستە لە بیرمان نەچێ، کاتێ باسی مەسەلەیەك دەکەین ، لە جیهاندا ئێستا دوو هێزو مەرکەزی ڕاکێشەری بنەڕەتی ناکۆك لە سەردەستەڵات هەن ، هەریەکی لەم دوو هێزە ، سوودی خۆیان لە دەرەوەی سنووریاندا هەیە ؛ هەریەکەشیان بەرگی خۆیان لە دەرەوەی سنووریاندا هەیە ، وڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمەریکا لە سەرەوەی یەکێ لەو هێزانەیەو لە سەروی هێزەکەی ترەوە ، یەکێتی سوڤییەت ، بەڵام ، جیهان بە شێوەیەکی میکانیکی لە نێوان ئەم دوو هێزەدا دابەش نەبووە ، بەڵکو دەوڵەتانی سەربەخۆ هەن ؛ بەڵام گرانە بڵێین هەموو وڵاتانی سەربەخۆ ، بە تایبەتی لە وڵاتانی جیهانی سێ‌یەمدا هەن کە هیچ یەکێ لەو دوو هێزە ، یان هەردووکیان بەیەکەوە ، تاسیرێکی بە سەریانەوە نەبێ. حاڵی جیهان بەم جۆرەیە ، بێگومان کردن ، تاقانەیی هەریەکی لەو دوو هێزە لە جیهاندا ، کارەساتی جیهانی بەدواوەیە ، قەناعەنیشم بەوە نیە ، یان بە شێوی ئەوە نیم یەکی لە هێزە دەوڵەتیە زۆران بازەکانی جیهان ، تاقانە ببێ ، چونکە مێژوو ، هەتا مێژووی ئاینە خواییەکان ؛ تاقانەیی هێز ، یان ، تاقە ئاینێکی لە جیهاندا بەخۆیەوە نەدیوە ، جا ئیتر بەهەر شێوازێکی دەربڕینی هێزەوە بوبێ ، بە شێوازی باوەڕی ئاسمانی،یان بە شێوازی سوودو باوەڕی سەر ئەرز ، جولەکە ، ڕۆژێ لە ڕۆژان هەموو پانایی سەرزەمینی نەگرتۆتەوە ، ئەمەش بە نیسبەت مەسیحیەوە ڕووی نەداوە ، دیسان بە نیسبەت ئیسلامیشەوە نەبووە ، ئیتر چۆن ، باوەڕی ئەوە هەبێ کە بیروباوەڕی سەر ئەرز لە جیهاندا ، ڕۆژێ دەتوانێ هەموو سەر زەمین دابگرێ ، لەم بارەیەوە بەشێویمان نیە ، لە گەڵ ئەوەشدا کە لەو باوەڕداین،بەدی هینانی سەپاندنی دەستەڵات‌و تاقانەیی لە جیهاندا لە لایەن هەر هێزێکەوە ، جا لەو دوو هێزەی دەستمان بۆ کێشان یان هەر هیزێکی ترەوەبی لە پاشەڕۆژدا دەر بکەوێ ، حاڵەتێکە کارەساتی جیهانی لە گەڵدا دەبێ ، لە بەر ئەوە ، دەردەکەوێ ، یەکێ لە یاساکانی ژیان ، تەوازنی خۆیەتی بە بەردەوامی ، جا لە هوکانی سروشتی‌و مخلوقاتدا بێ یان لە سیاسەتەدا ، بەڵێ هەتا لە سیاسەتدا بە هەرشێوەیەك بێ ، تەوازن بۆ خۆی دەرەخسێنێ .

● ڕەفتارەکەی یەکێتی سۆڤیەت لە ئەفغانستاندا

کاتێ بەهەموو ئاشکرایی‌یەك ڕای خۆمان بەرامبەر کرداری سۆڤیەت دەربڕی لە ئەفغانستاندا ، چونکە ئێمە وا دادەنێین کە دەستپێشکەریەکی بەمترسی‌یە زیان بەسۆڤیەت خۆیان دەگەیەنێت وەزیان بەئێمە دەگەیەنێت لەم ناوچەیەدا سەرەڕای گەلانی جیهان .. نەك بەتەنیا لەترسی سۆڤیەت

لەگەڵ ئەوەدا کە ئەم کردارەیان لە فەرهەنگی سیاسی‌دا ئامادەیە بۆ بەڵگە پێ‌هێنانەوەو بەراوورد کاری وە لەوانەیە بەنیسبەت هەندێکەوە تەنانەت وریا بوونەوە لێی ، ئا بەو جۆرە لە تواناماندا هەیە تەسەوری ئەو ئاڵوزی‌یە بکەین کە هەڵوێستی سۆڤیەتی بەسەر گشتی ناوچەکەو دنیادا جێ دەهێڵێت ، کە ئەمەش هێزەکانی‌تر و لە پێش هەموویانەوە ئەمەریکا دەیکاتە پەردەیەك بۆ دەست تێوەردانە بەرینەکانیان .. لەسەر ئەم بنچینەیە ئێمە بەدووری نازانین کە ئەمەریکا هەوڵدات بەدوای حاڵەتێکی نەرمتر: بگەڕێ لە مامەڵەکردن لەگەڵ مەسەلەی فەلەستیندا وادەر کەوێت کە لە سیفەی کامب دیفد پێشکەوتووترە . بەڵام نسبتی پێشکەوتووترە و حاڵەتێکی تر نی‌یە کە لە بنچینەوە بەنیازو ڕێباز لەو جیاوەر بێت واتە حاڵەتێکی نەوعی پێشکەوتوونی‌یە بەڵکو حاڵەتێکی نیسبی پێشکەوتووە جا ئەوە لەبارەی دەرهێنانەوە بێت وە یا کات بۆ دانانەوە بێت و یا شکڵ وە هەنگاو نانەوە بێ .

دوای دەستتێوەردانەکەی سۆڤیەت لە ئەفغانستاندا دۆخی زۆر لە ڕژێمی عەرەبی‌یەکان لەوانەیە لەو جۆرە بێت کە بەم «دەستپێشکەری‌یە» دەستخەڕۆ بن و خۆیانی بۆ هەڵکوتن .. بە جۆرێك زیان بە نەتەوەی عەرەب بگات‌و لە لایەنە دوورەکانیەوە زیان لە ئەنجامە ستراتیژیکانی بدات حاڵەتێك لەو جۆرە دەبێت گۆڕانێکی بەترسی لە هەڵوێستی عەرەبیدا دروست بکات .

● پەیوەندی‌یەکانی عیراق‌و سۆڤیەت

رۆژنامە نووس :-
دوای ڕووداوەکانی ئەفغانستان پەیوەندی نێوان عیراق‌و یەکێتی‌ی سۆڤیەتی چۆن دەبێت ..

صدام حسین :-
بەنیسبەت ئێمەوە لە پەیوەندیماندا لە گەڵ یەکێتی‌ی سۆڤیەتدا لە ئیتجاهاتی گشتی‌یدا ناگۆڕێین .. چونکە ئێمە لە بناغەدا پەیوەندیکانمان لە سەر بناغەیەکی هەڵەبنیات نەناوە .. ئێمە وەك هاوڕێ مامەلە لە گەڵ سۆڤیەتدا دەکەین لە چەند ئامانج‌و هەمان بەرژەوەندیدا بەیەك دەگەین بەڵام ئەوەمان بیر نەچووە کە یەکێتی‌ی سۆڤیەت دەوڵەتێکی گەورەیە .. گرنگترین هەنگاوێك کە سۆڤیەت لە ئەفغانستاندا کردیان ئەوەبوو ئەوان لە مامەڵەی سیاسەتی ڕۆژانەدا خۆیان وەك دەوڵەتێکی گەورە نیشان دا نەك وەك سەرچاوەیەکی پرشنگدانەوەی بیروباوەڕ هەر وەکو بەتەنگەوە دەهانن کە هەڵسوکەوت‌و مامەلەکردنیان لەگەڵ وڵاتانی دنیادا لەسەر ئەو بنچینەیە دەربخەن .

لەڕاستیدا لە پەیوەندیماندا لەگەڵ یەکێتی‌ی سۆڤیەتدا هیچی وامان نەبێ کەڕاستی بکەینەوە چونکە مامەلەکردنمان لە گەڵ یەکێتی‌ی سۆڤیەتدا وای لێ‌نەکردووین کە لە هیچ بابەتێك لە بابەتەکانی مەسەلە نیشتمانی یا نەتەوەیەکانماز بەواهیمە ڕەفتار بکەین یا بۆی بچین . لەبەر ئەوە ئێمە بەردەوام دەبین لە پەیوەندیمان لە گەڵیدا بەپێی ئەو چوارچێوەیەی سەربەخۆیی نیشتمانیمان بەهێز دەکات‌و خزمەتی مەسەلەی نەتەوە دەکات لە هەر لایەك ئەوە دەستی‌دا..

● عیراق‌و شۆڕسگێرەکانی ئەفغانستان

رۆژنامەنووس :-
هەڵویستی عیراق بەرامبەر شۆڕشگێرە مسولمانەکان چی‌یە ..

صدام حسین :-
ئەبێت ئەوە بڵێین کە ڕژێمی پێشووی ئەفغانستان ئێمە بەشێوەیەکی ئاسایی مامەلەمان لەگەڵدا دەکرد دوای دەست تێوەردانەکەی سۆڤیەت‌و لەگەڵ ئەوەدا کە ڕژێمی نوێ داوای ئەوەی نەکردوە کە ئیعترافی پێ‌بکەین .. لەگەڵ ئەوەدا تا ئێستا باڵوێزخانەو باڵوێزمان لە ئەفغانستاندا هەیە ..

بەڵام لەلایەنی گشتی‌یەوە ... ئێمە دڵمان لەگەڵ هەر گەلێکدایە لەهەرلایەك بێت کاتێك بۆ ڕەفزکردنی دەست تێوەردانی بێگانە وە یا داگیرکردنی بێگانە تێدەکۆشێت .. ئەوە بیروباوەڕێکی نەگۆڕاوە لە حزبەکەماندا .. وە لە تێکۆشانماندا .. بەڵام لە

> **ڕێگای ڕاستی سەربەخۆیی ڕێگای ویستی نیشتمانی‌یە**

تەتبیق کردنی عەمەلیدا چۆن تەسەروف بەم بیروباوەڕەوە دەکەین ئەوە پەیوەندی هەیە بەڕوانینێکی فراوانی هەموو دۆخی ناوچەکەو هەموو ئەو ڕێبازانەی لە سیاسەتی دەوڵەتاندا هەیە .. و لە ئەنجامدا پەیوەندی هەیە بەوەوە کە بە سوودو چاکی دەزانین بۆ بەرژەوەندی نیشتمانی‌و بەرژەوەندی نەتەوەی عەرەب ...

● نەتەوەکەمان‌و دەرخستنەکەی سۆڤیەت لە کاروباری ناوخۆی ئەفغانستانشدا

رۆژنامەنووس :-
ئەم ملنانەی سۆڤیات تا چ ڕادەیەك مەترسی هەیە بۆ سەر دەوڵەتانی عەرەبی‌و کەنداوی عەرەبی ..

صدام حسین :-

بڕوانە ل :٣

Institut Kurde de Paris

پاشماوه‌ی ده‌قی قسه‌كانی سه‌رۆكی فه‌رمانده صدام حسین بۆ گۆڤاری «الوطن العربي»

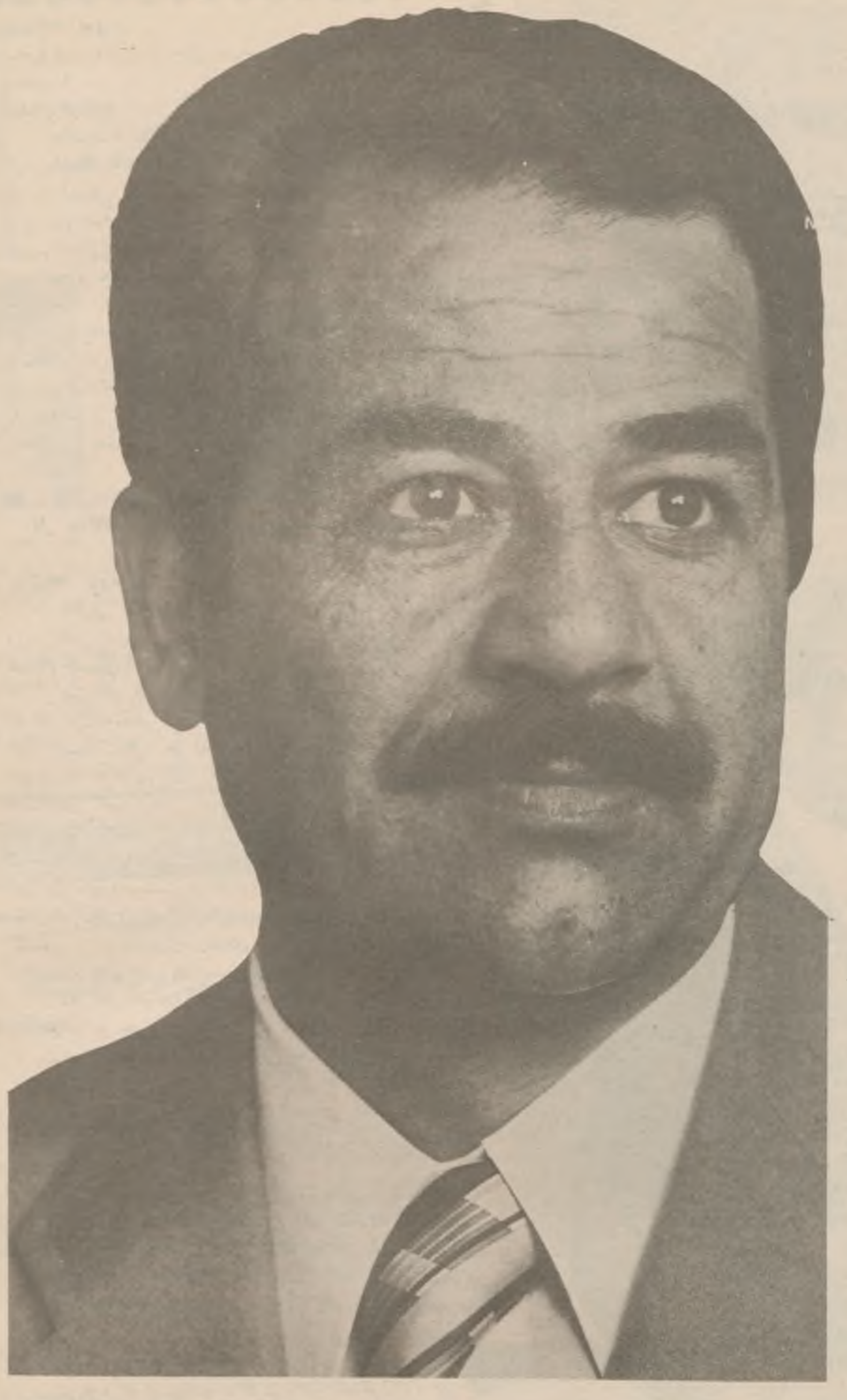

گه‌وره‌ترین هه‌ڵه‌یه‌ك كه یه‌كێتی سۆڤیه‌ت له ئه‌فغانستاندا كردی ئه‌وه‌بوو كه له هه‌ڵس و كه‌وتی سیاسه‌تی رۆژانه‌یدا وه‌ك ده‌وڵه‌تێكی گه‌وره هاته به‌رچاو نه‌ك وه‌ك سه‌رچاوه‌یه‌كی تیشك پژێن .

به‌بێ‌گومان ده‌وڵه‌تانی ناوچه‌كه به‌گشتی‌ی بچووكن .. ئه‌وان چه‌ك ده‌كڕن.. گیروگرفتیان هه‌یه.. كه واته به‌گشتی‌ی ده‌وڵه‌تنی ناوچه‌كه ده‌كرێت كاریان تێ‌بكرێت‌و كاریان له‌سه‌ر بخرێت له‌لایه‌ن ده‌وڵه‌ته گه‌وره‌كانه‌وه و یه‌كێتی‌ی سۆڤیه‌تیش یه‌كێكه له‌و ده‌وڵه‌ته گه‌ورانه . به‌ڵام ئه‌وه‌ی ئێستا گرنگه ئه‌وه‌یه كه پێویسته عه‌ره‌ب چی‌بكه‌ن بۆ ئه‌وه‌ی خۆیان له كارتێكردنی ده‌وڵه‌ته گه‌وره‌كان بپارێزن كه هه‌وڵده‌ده‌ن بۆ ئه‌وه‌ی به‌رژه‌وه‌ندی خۆیان له سه‌ر حیسابی عه‌ره‌ب وه‌دی‌بهێنن وه به‌شێوه‌یه‌كی چاك‌و ڕه‌وا مامه‌ڵه‌ی له‌گه‌ڵدا بكه‌ن .. له چوارچێوه‌ی خزمه‌تی نه‌ته‌وه‌كه‌داو و بۆ ئه‌وه‌ی ڕه‌فتاری عه‌ره‌ب ڕاست بێت وه به‌ره‌و ئه‌وه بچێت كه خزمه‌تی نه‌ته‌وه‌كه بكات ده‌بێت ئه‌و خواسته سیاسی‌یه‌ی فه‌رمانڕه‌وایانی عه‌ره‌بی مامه‌ڵه‌ی پێ‌ده‌كه‌ن سه‌ربه‌خۆبێت وه ده‌بێت مامه‌ڵه‌یان له‌گه‌ڵ گه‌له‌كه‌یاندا له‌سه‌ر بناغه‌ی ڕێزگرتن‌و ته‌فاعولێكی زیندووی نواندنی به‌رژه‌وه‌ندێكانی و له ئیتجاهات‌و له‌كاری چاكه‌یدا بنیات نرابێ .. هه‌روه‌ها له نه‌هێشتنی هه‌موو دیمه‌نی چه‌وساندنه‌وه‌و ڕووداوێكی خراپ له‌به‌كارهێنانی ده‌سه‌ڵات‌و ساماندا .. به‌بێ ئه‌م شته هیچ شتێ نی‌یه به‌گشتی‌ی قوتاریان كات له تارمایی ڕاوانی ده‌وڵه‌تان سه‌ره‌ڕای ئه‌و ڕواڕاوێنه‌ی گه‌ل پێیان ده‌كات ئه‌م بیروباوه‌ڕانه به كه‌ڵكی هه‌موان دێت بۆ ئه‌وه‌ی كێ ده‌یه‌وێت سه‌ربه‌خۆ بمێنێته‌وه و خزمه‌تی گه‌له‌كه‌ی بكات خزمه‌تێكی شه‌ریفی ڕاسته‌قینه له عیراقه‌وه تا وه‌كو دوورترین فه‌رمانڕه‌وای عه‌ره‌ب‌و ده‌وڵه‌تی عه‌ره‌ب .. ئێمه .. وه‌ك ده‌مانبینی.. ده‌وڵه‌تێكی بچووكین به‌پێوانه‌ی جیهانی و ده‌وڵه‌تێكی گه‌وره نین به‌ڵام له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌دا كه سۆڤیه‌ت دۆستمانن .. له‌به‌ر ڕووناكی ئه‌و دۆستایه‌تی‌یه‌ی له نێوان ده‌وڵه‌تاندا مامه‌ڵه‌ی پێ‌ده‌كرێت .. ڕای ڕووبه‌ڕوو ئاشكرای خۆمان گوت كاتێ سۆڤیه‌ت ده‌ستی له‌ئه‌فغانستان وه‌ردا .. ئێمه ڕای خۆمان گوت به‌بێ ئه‌وه‌ی ڕاوێژ به‌كه‌س بكه‌ین .. به‌ڵكو ئه‌مه‌مان له‌باتی خۆمان و ته‌عبیر كردن له دڵی گه‌لمان و به‌رژه‌وه‌نده نیشتمانی‌و نه‌ته‌وه‌یه‌كانیه‌وه‌و ، له‌باتی دڵی نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌ب‌و بیروباوه‌ڕه‌كه‌یه‌وه وت .. وه نه‌ك له‌باتی هه‌ر لایه‌نێك بێت .. به‌ڵام كاتێك ده‌بینێت یا هه‌ڵسوكه‌وتی هه‌ندێ له‌فه‌رمانڕه‌وایانی عه‌ره‌ب ده‌خوێنێته‌وه ، ده‌بنییت یا له باتییان ڕه‌فز ده‌كات وه یا قسه‌یه‌ك ده‌كات كه تێ‌ی‌نه‌گه‌یت كه ئه‌ویش ته‌عبیر له‌حاڵه‌تی لاوازی‌و هه‌ڵپه‌رستی ده‌كات .. وه‌یان لایه‌نی ئه‌م لای ده‌وڵه‌تان ده‌گرێت وه یا ئه‌وی تریان چاكه‌ی نه‌ته‌وه‌و بیروباوه‌ڕی شه‌ره‌ف‌و سه‌ربه‌خۆی‌و ڕزگاری‌خوازی ده‌خاته لاوه .. ڕێگای

● ویست‌و ڕێگای ڕاستی‌سه‌ربه‌خۆیی

ڕاستی‌ی بۆ سه‌ربه‌خۆیی .. ڕێگای كاری ئیراده‌ی نیشتمانی‌یه به‌لای ڕاستید‌و ته‌عبیر لێ‌كردنی به‌ره‌و ڕاستی هه‌روه‌ها ئه‌و كاته به بێ‌گومان ڕێز له‌عه‌ره‌ب ده‌گیرێت له‌لاین سۆڤیه‌ت‌و له‌لایه‌ن ئه‌مه‌ریكاوه وه یا هه‌ر هێنزێكی تره‌وه .. هه‌روه‌ها هه‌ر هێنزێكی تر هه‌ر چه‌نده گه‌وره بێت له ڕاده‌ی عه‌ره‌بدا ده‌بێت ئه‌گه‌ر هاتوو مامه‌ڵه‌ی نه‌ته‌وه نه‌نانه‌ت له گه‌ڵ ولاته یه‌كگرتوه‌كانی ئه‌مه‌ریكاشدا! مامه‌ڵه‌یه‌كی ڕاست بێت . ئێمه به شێوه‌یه‌كی موتله‌قی ووشك دژی مامه‌ڵه‌كردن نین له‌گه‌ڵ وڵاته یه‌كگرتوه‌كانی ئه‌مه‌ریكادا به‌ڵكو ئێمه له‌گه‌ڵ ئه‌و مامه‌ڵه‌یه‌داین كه له‌سه‌ر بنچینه‌ی ڕێزگرتن له‌به‌رژه‌وه‌ندی نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌ب ده‌كرێت .. به‌بێ ئه‌وه‌ی ببینه پردێك بۆ به‌رژه‌وه‌نده‌كانی وڵاته یه‌كگرتوه‌كانی ئه‌مه‌ریكا له‌ناوچه‌كه‌دا ..

● پێویسته ئێران ڕێزی ده‌سه‌ڵاتی نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌ب بگرێ

ڕۆژنامه‌نووس :-
مه‌رجه‌كانتان چی‌یه بۆ ئه‌وه‌ی په‌یوه‌ندیه‌كی ڕاسته‌قینه‌ی دراوسێتی له‌گه‌ڵ ئێراندا ببه‌ستن ..

صدام حسین :-
مه‌رجه‌كانمان .. ئه‌وه‌یه كه ئێران ڕێزی نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌ب بگرێت و ڕێزی سه‌ربه‌خۆیی‌و ده‌سه‌ڵات‌و مافی عه‌ره‌ب بگرێت مافی ئه‌وه‌ی چۆنی گه‌ره‌كه ئاوا له‌گه‌ڵ ژیاندا مامه‌ڵه بكات . نه‌ته‌وه‌ش له‌به‌ر ڕۆشنایی هه‌مان بنچینه‌و شێوه ڕێ له‌ئێران بگرێت .. هه‌روه‌ها ئێرانی‌یه‌كان به‌جۆرێك ڕه‌فتار نه‌كه‌ن كه‌بكه‌ونه لێكدانه‌وه‌یه‌كی هه‌ڵه‌وه ئه‌ویش ئه‌وه‌یه كه ئه‌وان ده‌توانن نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌ب ڕزگار بكه‌ن ، چونكه نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌ب له ڕۆڵه‌كانی خۆی به‌ولاوه كه‌س ڕزگاری ناكات ده‌شێت كه ئێرانی‌یه‌كان یارمه‌تی نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌ب بده‌ن كه‌م یا زۆر ئه‌گه‌ر مه‌یلیان هه‌بێت به‌ڵام هیچ نه‌ته‌وه‌یه‌ك نی‌یه كه بتوانێت نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌ب ڕزگار بكات كاتێ له ته‌نگانه‌دا ده‌بێت وه‌یاخود هه‌ندێ له‌ڕۆڵه‌كانی ڕێگایان بزركردبێت مه‌گه‌ر ته‌نیا ئه‌وه‌كه خۆی نه‌بێت‌و ڕۆڵه‌كانی نه‌ته‌وه‌كه خۆیان نه‌بن به‌گیانی بیروباوه‌ڕه‌كان‌و به‌هاو مێژووه‌كه‌ی نه‌ته‌وه‌وه ، هه‌میشه مێژووی نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌ب به‌م جۆره بووه .. هه‌ندێ له ئێرانی‌یه‌كان ویستیان .. له‌ژێر ئه‌م په‌رده‌یه‌وه . . ده‌ڵێم په‌رده . چونكه ئا له‌م جۆره لێكدانه‌وه به‌هه‌ڵه‌دا چووه‌ی په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌بدا له په‌رده به‌ولاوه شتێكی تر نابێت ... بۆ شه‌ڕ فرۆشتن به‌نه‌ته‌وه‌و ده‌ست له‌ئیشی كاری ناوخۆوه‌ردانی‌و له پاشاندا خراپه له‌گه‌ڵ كردنی له‌و عاسته‌دا نه‌ته‌وه‌ی به‌جۆرێك وه‌ڵامی ئه‌و لێكدانه‌وه‌و هه‌ڵسوكه‌وته به‌هه‌ڵه‌داچووانه ده‌داته‌وه له هه‌ڵوێست‌و كار چی به شایان ده‌زانێت وه پێویسته له‌سه‌ر ئێرانی‌یه‌كان كه نه‌كه‌ونه لێكدانه‌وه‌ی هه‌ڵه‌وه‌و وا نه‌زانن كه چارنی‌یه ناكۆكی‌یه‌كی ڕه‌چاوكراو هه‌ر ده‌بێ بكه‌وێته نێوان هه‌ر شۆڕشێكی موسوڵمانه‌ی ڕاسته‌قینه‌و بیروڕاكانی شۆڕشی عه‌ره‌بی‌یه‌وه .. چونكه به‌ته‌نیا ئه‌م ڕه‌چاو نه‌و لێكدانه‌وه‌ی وه‌ها بۆ چاوه‌ڕوان كردنێكی حه‌تمی بۆ حاڵه‌تی له‌یه‌ك كه‌وتن‌و ناته‌بایی ئه‌م دوولایه‌نه وا له ئێرانی‌یه‌كان ده‌كات كه ببنه دوژمنی نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌ب .. ئه‌مه‌یه لێكدانه‌وه‌مان به‌شێوه‌ی گشتی‌ی بۆ بنچینه‌كانی په‌یوه‌ندیه‌كی ڕاست .

● په‌یوه‌ندی نێوان عیراق و توركیا

ڕۆژنامه‌نووس :-
گه‌وره‌م سه‌رۆك .. په‌یوه‌ندی عیراق‌و توركیا چۆن ده‌بینن ..

صدام حسین :-
په‌یوه‌ندی عیراق‌و توركیا چاكه .. له نێوان عیراق‌و توركه‌كاندا هیچ گیروگرفتێك نی‌یه .. ئه‌وان ڕێزمان ده‌گرن ئێمه‌ش ڕێزیان ده‌گرین و به‌رژه‌وه‌ندی به‌رامبه‌ر له‌نێوان هه‌ردوو وڵاتدا هه‌یه .. ئێمه‌و ئه‌وان به‌ته‌نگی‌یه‌وه‌ین .

● په‌یوه‌ندی نێوان عیراق‌و ئه‌مه‌ریكا

ڕۆژنامه‌نووس :-
ته‌سه‌ورتان چۆنه بۆ په‌یوه‌ندی عیراق‌و ئه‌مه‌ریكا..

صدام حسین :-
هه‌تا وه‌كو ئێستا .. په‌یوه‌ندی دبلوماسی بڕاوه .. به‌ڵام ئێمه به‌شێوه‌یه‌كی واقیعی باوه‌ڕمان به‌وه هێناوه كه وڵاته یه‌كگرتوه‌كانی ئه‌مه‌ریكا یه‌كێكه له دوو هێزه گه‌وره‌كه‌ی دنیا .. وه ئه‌م باوه‌ڕهێنانی واقیعیه .. وامان لێده‌كات كه واقیعبانه فه‌رزو ته‌سه‌ور بكه‌ین .. وڵاته یه‌كگرتوه‌كانی ئه‌مه‌ریكا .. كاریگه‌ری خۆی بۆ سه‌ر سیاسه‌تی دوله‌تان هه‌یه .. كه واته وا فه‌رز ده‌كرێت له حاڵه‌تێكی له‌م نه‌وعه كه په‌یوه‌ندی دبلوماسی له‌نێوان ئێمه و ئه‌واندا هه‌بێ بۆ ئه‌وه‌ی له وێنه‌و بزوتنه‌وه‌و نیازه‌كانی وڵاته یه‌كگرتوه‌كانی ئه‌مه‌ریكا له دنیادا به‌دوور نه‌بین .. به‌ڵام مه‌زه‌نده‌مان وایه ئه‌و هه‌ڵوێسته‌ی ئێستاكه ده نوێنین .. ئه‌و سیغه‌یه‌یه كه ده‌بینین سیغه‌یه‌كی تری ی‌به جێگای بگرێته‌وه كه به‌هه‌مان هێز بتوانێت وه به‌هه‌مان پله كه وا له وڵاته یه‌كگرتوه‌كانی ئه‌مه‌ریكا بكات له‌وه بگات كه هه‌ڵه‌یه‌كی گه‌وره به‌رامبه‌ر نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌ب ده‌كات . . وه له مامه‌ڵه‌كردنیدا له‌گه‌ڵ نه‌ته‌وه‌دا لادانی به‌لای دوژمنه‌كانیدا .. وه هه‌ر كاتێ نه‌ته‌وه وای‌لێ هات‌و عیراق وای لێهات بتوانێ ته‌عبیر له‌هه‌ڵوێستی ناره‌زایی خۆی دژی ڕه‌فتاری وڵاته یه‌كگرتوه‌كانی ئه‌مه‌ریكا به‌سیغه‌یه‌كی‌تر بكات هه‌مان مه‌به‌ستی بۆ زامن بكات .. وه هه‌ر كاتێك به‌رژه‌وه‌ندیی نیشتمانی‌و نه‌ته‌وه‌ییمان وای لێهات كه پێویست به‌وه بكات كه په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ وڵاته یه‌كگ توه‌كانی ئه‌مه‌ریكادا بكه‌ینه‌وه ئێمه به‌بێ دوو دڵی ئه‌وه ده‌كه‌ین ..

● هه‌نگاو یه‌كخستنی ئاسایشیانه‌ی وڵاتانی خلیجی عه‌ره‌ب

ڕۆژنامه‌نووس :-
گه‌وره‌م سه‌رۆك ئایا نه‌خشه‌یه‌كتان هه‌یه بۆ ڕێكخستنی ئاسایشی ناوچه‌ی كه‌نداوی عه‌ره‌بی ..

صدام حسین :-

تاك ڕه‌ویی هه‌ر یه‌كێك له دوو هێزه‌كانی جیهان ده‌بێته مایه‌ی كوێره‌وه‌ری جیهان

له مه‌سه‌له‌ی ڕێكخستنی ئاسایشدا ده‌بێت جیاوازی له نێوان دوو حاڵه‌تدا بكه‌ین .. حاڵه‌تی په‌یوه‌ندی له‌نیوان ده‌وڵه‌تی ئێمه‌و ده‌وڵه‌تانی ناوچه‌كه به‌شێوه‌یه‌كی گشتی‌و حاڵه‌تی په‌یوه‌ندی ده‌زگا تایبه‌تی‌یه‌كانی ئێمه‌و ده‌زگا تایبه‌تی‌یه‌كانی ده‌وڵه‌تانی ناوچه‌كه .. ئێمه له‌وانه نین پێك‌هێنانی ڕێكخستنی ئاسایش له‌نێوان ده‌زگاكانی ئاسایشی ئێمه‌و له‌نێوان هه‌ر ده‌زگایه‌كی ئاسایشی تردا له‌ناوچه‌كه‌دا په‌سندبكه‌ین چونكه ئێمه حاڵه‌تێكی تایبه‌تین وه ئه‌گه‌ر به‌رژه‌وه‌ندی هاوبه‌ش هه‌بێ له‌نێوانمانداو له‌نێوان ده‌وڵه‌تانی ناوچه‌كه‌دا وله‌پێش هه‌موویاندا ده‌وڵه‌ته عه‌ره‌بیكان وه ئه‌گه‌ر ڕێكخستنه‌كه له‌پێناوی ئه‌وه‌دا بێ كه به‌رگریی له نه‌ته‌وه بكه‌ین ئێمه ئاماده‌ین كه له‌گه‌ڵ هه‌ر وڵاتێكی عه‌ره‌بیدا ڕێكی بخه‌ین جا ئه‌گه‌ر ئه‌وه له ده‌زگاكاندا بێت یا له ده‌وڵه‌تدا وه‌یا له سیاسه‌تی ده‌ره‌وه‌دا كاتێ ڕێكخستنه كه به‌ڕووی خزمه‌تی تێكۆشانی نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌ب بێت دژی دوژمنه‌كانی له ده‌ست درێژكه‌رانی بێكانه‌و زایونی‌و ئیمپریالێكان به‌ڵام پێویسته له‌سه‌رمان كه بزانین ده‌زگای ئاسایشی زۆر له ده‌وڵه‌ته عه‌ره‌بی‌یه‌كان ئه‌گه‌ر نه‌ڵێین هه‌موویان بریتی‌یه له ده‌زگایه‌كی سه‌ركوت‌كردن دژی گه‌لی عه‌ره‌ب‌و سه‌ربه‌ستی‌و كه‌رامه‌ت‌و مافی له‌ژیان لێ‌زه‌وت ده‌كات و نزیك‌بوونه‌وه‌ی ده‌زگا كانی ئاسایشی ئێمه له‌و جۆره ده‌زگایانه خراپه به ڕێبازمان ده‌گه‌یه‌نێت وه وا له شۆڕش ده‌كات كه هاووڵاتیانی عه‌ره‌ب لێ‌ی تینه‌گه‌ن، ئێمه له‌م ڕاده‌یه‌دا ڕێكخستنمان نی‌یه چونكه حه‌زی لێناكه‌ین .

به‌ڵام به‌نیسبه‌ت ڕه‌فتاری ده‌وڵه‌ت له‌گه‌ڵ برایاندا له‌وڵاته عه‌ره‌به‌كانی كه‌نداو بۆ دوور خستنه‌وه‌ی بێگانه له‌و ناوچه‌یه‌دا ئێمه له‌مێژه ده‌ڵێین مه‌رجی بنه‌ڕه‌تی دوور خستنه‌وه‌ی بێگانه له‌ناوچه‌كه‌دا ئه‌وه‌یه كه به سه‌ربه‌ستی‌و گیانێكی دڵسۆزی برایانه ڕه‌فتار بكه‌ین‌و ویزی سه‌ربه‌ستی‌ی كه‌شتیه‌وانی له‌كه‌نداوی عه‌ره‌بدا به‌پێ‌ی یاساكانی ده‌وڵه‌تان بگرین‌و ئه‌و ناوچه‌یه له‌هه‌موو ناكۆكیه‌كی دوو قۆڵی كه‌ده‌بێته ده‌رگاو په‌رده بۆ به‌ڵ‌هاوێشتنی ده‌سه‌ڵاتی بێگانه له‌ناوچه‌كه‌دا ئه‌مه‌یه كه له‌مه‌بانی په‌یوه‌ندی‌یه‌كانماندا له‌گه‌ڵ وڵاته عه‌ره‌به‌كانه باوه‌ڕی پێده‌كه‌ین .

● عیراق‌و بۆمبای ئه‌تۆم

ڕۆژنامه نووس :
باسی عیراق‌و دروست‌كردنی‌ی بۆمبایه‌كی ئه‌تۆمی ده‌كرێ‌و كه‌ره‌سته خاوه‌كه‌شی له‌به‌رازیله‌وه ده‌بێ . . ببوره كه باسی ئه‌وه‌م كرد هه‌رچه‌ند ده‌شزانم كه ئه‌مه پرسیارێكی سه‌خته .

صدام حسین :
هیچ سه‌ختیه‌ك له‌م پرسیاره‌دا نه‌بوو..له‌ڕووی تیۆریه‌وه سه‌ودا كردن له‌گه‌ڵ ئه‌تۆمدا هه‌تاله‌به‌كارهێنانی سوپاییدا حاڵه‌تێكی دیاریكراوی هه‌یه له‌گشت جیهاندا به‌ڵام له‌ڕووی كرداره‌وه پێویسته له‌سه‌ر هه‌موو ده‌وڵه‌تێك كه‌ده‌یه‌وێ بگاته ڕاده‌ی به‌كارهێنانی ئه‌تۆم بۆ مه‌به‌سته سوپاییه‌كان كه ئستێكی تایبه‌تی زانستی‌و ته‌كنیكی له‌هه‌موو لقێك له لقه‌كانی ده‌وڵه‌تدا هه‌بێ نه‌وه‌ك له‌لقی پسپۆریی تایبه‌تی‌دا كه ته‌نیا له‌گه‌ڵ ئه‌تۆمدا سه‌ودا ده‌كا .. له‌ڕوویه‌كی دیكه‌وه ئه‌وه‌ی ئێستا بایه‌خی پێده‌ده‌ین‌و حه‌ریكی كردووین ئه‌وه‌یه كه شاره‌زایی‌و توانامان هه‌بێ بۆ سه‌ودا كردن له‌گه‌ڵ ئه‌تۆم بۆ مه‌به‌ستی‌ی ئاسایش‌و ئاشتی‌و به‌وشێوه‌یه‌ی كه خزمه‌تی نه‌ته‌وه‌مانی‌و سه‌ربه‌خۆیی‌و ڕاپه‌ڕینه‌كه‌ی بكات‌و هه‌موو ئه‌وانه‌ی كه ته‌موزی سه‌ر لێ‌شێواندن ده‌خه‌نه سه‌ر عیراق ده‌زانن كه مه‌ودایه‌كی دوور هه‌یه عیراق بكاته بواری به‌كارهێنانی ئه‌تۆم له‌كاروباری سوپاییداو هه‌روه‌ها ده‌زانن كه نه‌قشه‌ی عیراق له‌سه‌ر ئه‌و بناغه‌یه نه‌بووه كه ئه‌تۆمی بۆ چه‌ند مه‌به‌ستێكی نائاشتیانه هه‌بێ به‌ڵكو بوونی ئه‌تۆم هه‌ربۆ ئه‌و مه‌به‌سته بووه كه به‌شێوه‌یه‌كی ڕاست له‌گه‌ڵ ئه‌و مه‌یدانه‌دا سه‌ودا بكات كه خزمه‌تی نه‌ته‌وه‌و مه‌به‌سته‌كانی بكات له‌بواری بیناو سه‌ربه‌خۆیی‌دا به‌ڵام ئه‌مان له‌بێبه‌شكردنی عیراق ده‌یانه‌وێ نه‌ته‌وه له‌هۆیه‌كانی ته‌كنیكی به توانا بۆ سه‌ودا كردن له‌گه‌ڵ ئه‌تۆمدا به‌شێوه‌یه‌كی ڕاست‌و دروست بێبه‌ش بكه‌ن .

● هاتنی چه‌كی ئه‌تۆم بۆناوچه‌كه‌مان

ڕۆژنامه نووس :
ئه‌م پرسیاره به‌ره‌و پرسیارێكی‌تر ڕامان ده‌كێشێ ئه‌ویش ئه‌وه‌یه كه ئێوه بیروڕاتان چی‌یه له‌هێنانی چه‌كی ئه‌تۆمی بۆ ناوچه‌كه‌و هه‌ڵوێستتان به‌رامبه‌ر به‌مه چی‌یه ؟ .

صدام حسین :
ئێمه وای بۆ ده‌چین كه هاتنی چه‌كی ئه‌تۆمی بۆ ناوچه‌كه كرده‌وه‌یه‌كی زیانبه‌خش‌و پڕ مه‌ترسی‌یه‌و ئێمه هه‌ڵوێستمان هه‌میشه له‌گه‌ڵ‌چه‌كداماڵینی گشت جیهان بوه له ڕێگانه‌دان له به‌كارهێنانی‌ئه‌تۆم بۆ مه‌به‌ستی سوپایی‌و له نه‌ته‌وه یه‌كگرتوه‌كانیشدا له‌گه‌ڵ چه‌كداماڵینی ناوچه‌ی ڕۆژهه‌ڵاتی ناوه‌ڕاست بوین له‌ڕێگا نه‌دان له‌به‌كار هێنانی ئه‌تۆم بۆ مه‌به‌ستی سوپایی هه‌ر له‌سه‌ر ئه‌وبناغه‌یه‌ش ئێمه مه‌سه‌له‌ی له‌چه‌ك كردنی قه‌واره‌ی زایۆنی‌و توانای به‌كارهێنانی چه‌كی ئه‌تۆمی له‌نه‌ته‌وه یه‌كگرتوه‌كاندا ده‌خه‌ینه به‌رچاوو ئالێره‌دا ئێمه دژی ئه‌وه‌ین كه بۆ مه‌به‌ستی سوپایی ئه‌تۆم بێته ناوچه‌كه‌وه .

● ئه‌نجومه‌نی نیشتیمانی‌له‌دایك‌بوونه به‌رێ‌و شوێنێكی نوێ

ڕۆژنامه نووس :
ئایا ئه‌نجومه‌نی نیشتمانی كه نیازتان وایه پێكی بهێنن به‌رده‌وامی قۆناغی پێشووه یان سه‌ره‌تای قۆناغێكی نوێ‌یه كه دیموكراتیه‌تی گه‌لی تێدا ده‌چه‌سپێ، ئایا هێزی‌به‌رهه‌ڵست له‌ژێر‌ی په‌رله‌مانی عیراقدا ده‌وری ده‌بێ ؟.

صدام حسین :
به‌رده‌وامی‌ی ئه‌و په‌ره‌سه‌ندنه‌یه كه پێش ئێستا ده‌ستی پێكردووه‌و .. له‌هه‌مان كاتدا حاڵه‌تێكی نوێیه به‌واتایه‌كی‌تر حاڵه‌تی له‌دایك بوونه له‌حاڵه‌تێكی به‌رده‌وامدا به‌ڵام به چه‌ند شێوه‌یه‌كی نوێوه .. به‌ڵام به‌نیسبه‌ت به‌شی دووه‌می پرسیاره‌كه ئایا ڕێگا به‌هێزی به‌رهه‌ڵست ده‌درێ .. هه‌موو بیروڕایه‌ك له‌ناوه‌و

بڕوانه ل :٩

Institut Kurde de Paris

لەهەولێر :

به بۆنەی یادی دەساڵەی دامەزراندنی سوپای گەلیەوە

یەکگرتنی ڕاستەقینەی سوپای گەلی و هاونیشتمانیەکان

● ئامادە کردنی لقی ڕاگەیاندن لە سەرکردایەتی گشتی سوپای گەلی ●

جێی شادمانیە ئاگات لەکاتی ڕاپەڕاندنی ئەرکێک دەبێ کە بە جەنگاوەرانی لێهاتو

جێی شادمانیە ئاگات لەکاتی ڕاپەڕاندنی ئەرکێک دەبێ کە بە جەنگاوەرانی لێهاتو دەسپێردرێ و پەلامار دەبەنە سەر جێگەیەکی سەختی دوژمن ، ئەرکەکەیان بە سەرکەوتوی بەجێ دەهێنن و دەگەڕێنەوە شوێنی خۆیان و بەمەش نموونەیەکی بەرزی ئیلتزام بە ڕێگاوشوێنی مەشقەوە تۆمار دەکەن . بینینێکی وا لە لایەن سەرکردایەتی سوپای گەلیەوە لە هەولێر بۆ ئێمە ڕەخساو ئەمەش تێکرایی ئەوەیە بینیمان :

لە بەرزایەک لە خوار چیای بلندی سەری ڕەش ، وەستاین و سەیری کۆمەڵی جەنگاوەری هێزی « صاعقە »ی سوپای گەلیمان دەکرد کە خەریکی مەشق بوو بە پەلاماردانی بنکەیەکی سەختی دوژمن ، بەوردی سەیری جەنگاوەرەکانمان دەکرد کە بە وریاییەوە بە پێچ و پەناو جۆگەلەو ناو درەختەکانا ڕێگایان دەبڕی ، ناوبەناو خۆیان لەزەوی مت دەکرد ، بەر لەوە دەستەیەکی بچوک لێیان جیا بوەوە ، شوێنیکیان بۆ خۆیان گرت کە بە سەر بنکەکەی دوژمندا دەڕوانی بێ ئەوەی دوژمن ئاگاداری ئەمە بێ خۆیان مت کرد . دوای تۆزی دەستەیەکی تر جیا بوەوەو ڕاستە ڕێگایەکی گرتە بەرو

لەو کاتەشدا دەستە سەرەکیەکە هەر ڕێگای خۆی بەرەو بنکەی دوژمن دەبڕی ، وریایی و چاو کراوەیی و وردبینی لە دابەش بونی دەستەکاندا نموونەی جەنگاوەری لێهاتوەو شایانی ڕێزو شانازی کردنە بە سوپای گەلی و توانای جەنگاوەرانەیەوە ، کوت و پڕ لە سەرخۆیی گۆڕرا بە خێرایی و وریای بوو بە گەردەلول ، پەلامار ، دوای شکاندنی پەرژینی دڕکاوی دەستی پێکرد ، هەموو بەیەک هیمەت گوللەیان سینەی دوژمنی دەبڕی ، دەنگی تەقینەوە بەرزبوەوە ، هەموو شتێ کۆتایی هات و بە خێرایی و وردبینی بنکەی دوژمن روخاو جەنگاوەرەکانی کشانەوە ، چەند دەستەیەکی تر خەریکی هەڵتەکاندنەو تێکدان بوون ، مەشقەکە سەرکەوت و هاوڕێی ئامیری کەرت شادمانە ، ئەوا جەنگاوەرەکانی بە لێهاتویی مەشقەکەیان ڕاپەڕاند .

● بەرفراوانی و پێشکەوتنی جۆرەکی ●

هاوڕێ ولید خلیل عایش ئامیری کەرتی هەولێر ، تەمەنی (۳۷) ساڵەو بەڕێوەبەری گشتیە لە دائیرەی باجی داهات لە هەولێر ، **باسی توانای**

جەنگاوەری جەنگاوەرەکانی سوپای گەلی کەرتەکەی دەکاو دەڵێ :

– لە بەر روناکی ڕاسپاردەی سەرکردایەتی گشتی سوپای گەلی و سەرکردایەتی ناوچەی هەولێر ، کەرتەکەمان لە بەر فراوان بوون و پێشکەوتنی جۆرەکیدایە لە رووی مەشق و هەڵسەنگاندنی تواناو وزەی جەنگاوەریەوە ، هاتنە ریزی سوپای گەلی ئەرکێکی تێکۆشەرانەیە نەک کات بە سەربردن ، هەروەها ، مەشق چوارچێوەی بەکارو خەبات کردن لە ماوەی نوسان بە ئەرکی نەتەوەییەوە کە لە سەرشانی سوپای گەلیە دەردەکەوێ ، لە بەر ئەوە ئەم لایەنەیان بایەخێکی تایبەتی هەیە کە لە مەشق کردن لە سەر چەک و فێر بوونی هونەری کوشتاردا دەردەکەوێ ، بە تایبەتی جەنگین لە سەر شەقامەکانداو پەلاماری لە کوت و پڕدا ، وەک ئەو مەشقەی ئێستا جەنگاوەرەکانی کەرتەکە کردیان .

● **باری سەرنجت چیە بەرامبەر تاقی کردنەوەی هاووڵاتیانی هەولێرو مەشق کردنیان لە سەر چەک ؟**

– تاقی کردنەوەیەکی سەرکەوتوو نموونەییە ، لە گەڵ ئەوەشدا نوێیە لەم پارێزگایەدا بەڵام شایانی ڕێزە ، چونکە ئەنجامی بەکاری یەکانگیری نێوان ئەم ئەرکەو هاووڵاتیەکانی لە ماوەی ڕەسەنی شۆڕشگێڕیەوە دابەدەستەوە ئەمەش لە ماوەی وەڵام دانەوەیدا بۆ ئاوات و خواستەکانی هاووڵاتیەکانی ، بە تایبەتی لەم کاتەدا کە نەتەوەی عەرەبمان ڕووبەڕووی بەربەستی و پیلانی خیانەتکاری و پرۆژەکانی سازاندن دەبێ و وڵاتە تێکۆشەرەکەمان ئەرکی سەرکردایەتی لە بەر پەرچ دانەوەیدا کەوتۆتە ئەستۆو لە سەر ڕێگای رزگاری خاکی زەوت کراوی عەرەب .

● **ئەی دەوری کەرتەکە لە هوشیاری هاووڵاتیانی ناوچەکەداو هاندانیان بۆ هاتنە ناو سوپای گەلی ؟**

– هوشیاری جەماوەر ، کە لە ماوەی خەباتی ساڵانی رابوردووی تەمەنی شۆڕشدا بەدیهاتوە ، ئەرکی سوپای گەلی و پێویستیەکانی لە بەر چاو زوربەی هاووڵاتیانی ئەگەر نەڵێین هەموویان ناوچەکەی روون کردۆتەوە ، دیسان تاقی کردنەوەی سوپای گەلی لە پارێزگاکەدا ، هەر لە سەرەتاوە لە سەر ئەوە بووە کە بەهێزترین پەیوەندی لە گەڵ هاووڵاتیاندا ببەستی ، بەوناوەی جەماوەر بڕبڕە پشتی بە پێوەوەستانی سوپای میللیە ، لەبەر ئەوە دەتوانم بڵێم ، هاووڵاتیان لە پارێزگاکەماندا بە پەرۆشەوەیە بۆ هاتنە ناو ریزی سوپای گەلی و زۆر هاووڵاتی هەن چاوەڕێی دەوری خۆیان دەکەن بۆ هاتنە ریز ، کەرتەکەش لە چوارچێوەی بەرنامەی ئامادە کراوی سەرکردایەتی ناوچەکەدا کار دەکاو دوو لایەنی هەیە ، لایەنی فیکری و سیاسی و لایەنی پەیوەند بە مەشق لە سەر چەک و ڕاهێنان لە هونەری جەنگیندا . ئەوەی پەیوەندی بە لایەنی فیکری و سیاسیەوە هەیە ، بەرنامەی ڕۆشنبیری تایبەت بە کەرتەکە هەیە کە ئامانجی رووناکی خستنە سەر هەموو ئەو کارو بارانەیە پەیوەندیان بە سوپای گەلیەوە هەیەو لە گەڵ پەیوەندیەکانی باری ئێستای عەرەب و بایەخی تێکۆشانی سەر شانی هاو وڵاتیەکانی لە ماوەی لێپرسراویەوە بۆ بەرگری لە نیشتمان و شۆڕش و پاڵپشتی سوپای ئازامان بۆ ئەوەی ئەرکی لە رزگار کردنی خاکی زەوت کراوی عەرەبدا بەجێ بهێنێ .

● سەرنجی ڕێز گرتن ●

● **ئەی پایەی کۆمەڵایەتی جەنگاوەر ؟**

هاوڕێ ئامیری کەرتەکە دەڵێ :

جەنگاوەر ، شوێنیکی نموونەیی کۆمەڵایەتی دیاری هەیە ، ئەمەش لە بەر ئەو سەرنجە ڕێز لێگرتنەی لە ناو کۆمەڵدا بەرامبەری دەنوێنرێو ئەو شوێنەی لە دڵی هاووڵاتیەکاندا هەیەتی ، چونکە وەک تێکۆشەرێکی وا سەیر دەکرێ کە خۆی فیدای نیشتمان و شۆڕش دەکاو زۆر کاتی خۆی تەرخان دەکا بۆ مەشق سەرباری ئەرکی وەزیفی و خێزانی ، ئەمەش بۆ ئامانجێکی پیرۆز دەکا کە پاراستنی توانای بەرگری کردنە لە نەتەوەی عەرەب .

● **دەربارەی ئیلتزامی**

جەنگاوەرەکان لە کاتی مەشقداو ئامادەییان بۆ ڕاپەڕاندنی ئەرکی جەنگاوەریان لە لایەنی نیشتمانی و نەتەوەیدا هاوڕێ ئامیری کەرت دەڵێ :

– ئیلتزامی جەنگاوەر مەسەلەیەکی جەوهەریەو جەنگاوەرەکانی کەرتەکەمان لەم بارەیەوە ئیلتزامی تەواویان هەیە ، ئەمەیان وەک جەنگاوەر لە کاتی مەشقداو لە کاتی ڕاپەڕاندنی ئەرکی جەنگاوەریدا کە پێیان دەسپێردرێ ، جا ئێستا بەڵگەیەکت بەرچاو دەخەم کە جەنگاوەکانی چۆنی مەسەلەی ئیلتزامیان لا قول بۆتەوە ، جەنگاوەر سیف‌الدین اسعد (تەمەن ۲۳) ساڵ مامۆستایە لە قوتابخانەی مەریوان ، لەدەستەی یەکەم بنکەی چواری کەرتەکە ، خێزانەکەی لە ڕووداوێکی ڕێگاوباندا کۆچی دوایی کرد ، دوای پێزانینی بە ڕووداوەکە ڕۆشیست ، ئەمە شتێکی ئاساییە ، بەڵام ئەم جەنگاوەرە دوو برای هەیە لەم ڕۆژگارو بارە ناسکەدا نەچون بۆ لای ، تەنیا ئەوەندە نەبێ هاوبەشی خەمیان بۆ دەربڕی و ڕێکەوتن تا مەشق تەواو نەکەن نەچن بۆ لای .

برای گەورە جەنگاوەر بکر سعدی اسعده (تەمەن ۳۸) ساڵ ، یاریدە دەری ئامیری بنکەی چوارکەرتی هەولێر ، وەزیفەی سەرۆکی (ملاحظین)ە لە ئەمانەتی گشتی پەروەردەو خوێندنی باڵا ، لە ساڵی ۱۹۷٥وە هاتۆتە ریزی سوپای گەلی ، مەشقی لە سەر تفەنگی ئالی کردوەو لە دەورەی خوێندنەوەی نەخشەدا بەشداری کردوە ، **باسی هەستی خۆی و هوی هەڵبژاردنی مەیدانی مەشق و نەچونی بۆ لای سیف‌الدین برای دەکاو دەڵێ :**

– بەڕاستی ئەوەی ڕوویدا ، کارەساتێکی دڵتەنگ کەر بو ، بەڵام من چونم دواخست تا دوای مەشق ، چونکە ئەم ئەرکە لە هەموو شتێ گرنگ ترە .

● برای سێیەم جەنگاوەر صلاح سعدی اسعد (تەمەن ۳٦ ساڵە) لە بنکەی چوارو بەڕێوەبەری لە ناوبردنی نەخوێنەواریە لە پارێزگاکە ، **هەستی خۆی دەربڕی و ئەوەی بوە هوی بەجێ نەهێشتنی مەیدانی مەشق و چونە لای براکەی و دەڵێ :**

– زیادە ناڵێم ئەگەر بڵێم ، خۆم نەناسیوەتەوە لەو ماوەیەوە نەبێ کە هاتومەتە ریزی سوپای گەلی کە زۆری فێر کردوین و ئەو چوارچێوەیەبە کە لە ماوەیەوە پارێزگاری شۆڕشەکەمانی دەکەین کە ریزی پاراستوین و سەربەستی ژیانی پیرۆزی بۆ زامن کردین ، لەبەر ئەوە ، لە پاڵ فەمباری و دڵ تەنگیم بەو کارەساتەی بە سەر براکەمدا هات ، وام بە چاکتر زانی بمێنمەوەو لە ساحەی مەشق بم ، بەتایبەتی ، کارەساتەکە تەوماو خوا لێ خۆشبو کۆچی کرد ، ئیتر چونی من جێی چێ دەگرێ .

● **جەنگاوەر صلاح دیسان دەڵێ :**

– من شانازی بەوەوە دەکەم نموونەی ئیلتزام بم و هەرگیز لە مەشق دوا نەکەوتوم ، هەتا کاتی تەندروستیم چاک نیە هەر لە ساحەی مەشق دوا ناکەوم .

لە کۆتاییدا دەمانەوێ بزانن کە جەنگاوە صلاح لە ساڵی ۱۹۷٦وە هاتۆتە ریزی سوپای گەلی و مەشقی لە سەر بەکارهێنانی تفەنگ کردوەو لە گەڵ براکەیدا نموونەی دیاری ئیلتزامی بە کردوەن .

● زەمینەیەکی هاوبەش ●

دوای ئەوە دەچینە لای هاوڕێ غنی محسن شلش ئامیری بنکەی سێیەم (تەمەن ۳۱) ساڵەو بەڕێوەبەری مەکتەبی گواستنەوەی ڕێبوارانە لە هەولێر **وەدەربارەی باری سەرنجی لە رووی تاقی کردنەوەی لە ناوچەکە دەڵێ :**

– ڕۆژبەڕۆژ پتەو دەبێ ، لە زەمینەیەکی هاوبەشدا کە سوپای گەلی لە گەڵ جەماوەردا وەستاوە زۆر دەستکەوتەی چاک بەدی هاتون ، کە ڕاستی و ڕەسەنی تاقی کردنەوەکەو ...انی و بەستراوەیی بە جەماوەرەوە سەلماند ، جەماوەری ناوچەکەش هەست بە قەوارەی بەربەستی‌یەکان دەکەن کە ڕووبەڕووی وڵات و نەتەوەی عەرەب دەبێ ، بۆیە لە سەر هەموویانە چەک هەڵگرن بۆ بەرگری لە نیشتمان و شۆڕش تا لە عیراقی نیشتمانیاندا سەربەست بژین ، دیسان جەماوەر دەزانێ سوپای گەلی وەسیلەی بەتوانایە دژی زایونی و ئیمپریالی .

● **دەوری تۆ چیە وەک ئامیری بنکە ؟**

– دەوری من سەرپەرشتی کردنی مەشقی جەنگاوەرەکانی کەرتەکەیەو دەرس وتنەوەی نەزەری و ڕاگەیاندنی ڕاسپاردەو ئاراستەکانی کەرت بە سەرکردەکانی دەستەکانی و بە دوادا چونی ئیلتزامی جەنگاوەرەکانی بە مەشقەوە .

● گەلێکی چەکدار ●

هەروەها هاوڕێ ابراهیم زەنگەنە (تەمەن ۳۸) ساڵ ئامیری بنکەی کەرتی هەولێر کە بەڕێوەبەری مەکتەبی ئەنجومەنی ڕاپەڕاندنی ناوچەی ئۆتۆنۆمیە **باسی بایەخی مەشقی هاووڵاتیەکانی لە سەر چەک دەکاو لەم تاقی‌کردنەوەیە دەدوێ و دەڵێ :**

– سوپای گەلی لە رووکردنە بەسەریا پێویستی بە مەشق و ڕێکخستنی جەماوەرە لە ماوەی سوپای گەلیەوە ، لەبەر ئەوە دەبینین ئیلتزامی جەنگاوەرەکان بە ئامادە بوون ئەرکەکانیان بە دڵسۆزی مەشق پێکردنی جەماوەر لە سەر چەک لەو ڕاستیەوە دەستی پێکردوە کە تاقی کردنەوە ساغی و سەلامەتی تاقی کردنەوەکەی سەلماندوە ، ئەویش ئەوەیە گەلی مەشق پێکراو ئامادە بۆ چەک هەڵگرتن بە هیچ هێزێکی دنیا نابەزێ ، لەبەر ئەوە تاقی کردنەوەی مەشق پێ‌کردنی جەماوەر لە سەر چەک تاقی کردنەوەیەکی پێشڕەوە ، لە هەمان کاتدا هۆی هەیە ، ئەو ترسەی ڕووبەڕوو دەبین گاڵتەی لە گەڵ ناکرێ ، بەڵکو بەربەستی کردنی و سەرکەوتن لە ساحەی مەشق و ڕاپەڕاندنی ڕێکوپێکی دەرواو ئەمەش ئاساییە چونکە هەموو دڵسۆزن بۆ ئەو بیروباوەری خەباتی بۆ دەکەن و لە جەماوەرەو هاتوەو لە پێناوی ئەودایە .

● **ئەی بیروراتان دەربارەی توانای جەنگاوەرەکان ؟**

– بەرنامەی مەشقەکە کە دابەڕێنراوە زۆر بە وردبینی بوو ، هەموو شێوەیەکی جەنگاوەری تیابوو بە تایبەتی لە رووی شەری چەتەگەریەوەو جەنگی سەر شەقام و ڕێگرتن لە دوژمن و دابەزین لە ئاسمانەوەو شەری بێ چەک و شتی‌تر ، لە ئەنجامی ئەم مەشقە وردەشدا جەنگاوەرەکانی لە بنکەکەماندا ڕادەیەکی باشی جەنگینیان هەیەو زیاتر لە جارێ سەلماندیانی کە فێری بە کارهێنانی چەک بوون و ئەمەش جێی شانازیە .

● ئێنجا چاومان بە جەنگاوەر اسماعیل فاضل حمید (۳۳) ساڵ دەکەوێ ، ئامیری دەستەی سێ ـ بنکەی مغاویر ـ کەرتی هەولێر کە کرێکارە لە بەڕێوەبەرێتی ڕێگاوبان و پرد لە پارێزگاکەدا **باسی دەوری جەنگاوەرەکانی سوپای گەلی کردو وتی :**

– زۆر ئەرکی لە سەرشانە ، کاروباری ڕۆژانە کە مەشقە ، ئیلتزام بە ئەرکەکانیەوە هەمیشە ئامادە بوون بۆ ڕاپەڕاندنیانی کە لە لایەنی سەرکردایەتیەوە پێیان دەسپێردرێ .

● **ئاواتت وەک جەنگاوەرێ لە سوپای گەلیدا ؟**

– تا کۆتایی لە ڕادەی باوەڕی چاکی شۆڕش و حزبدا دەبم .

● **ئەو چەکانە چین کە مەشقت لە سەر کردوە ؟**

– تفەنگی ئالی و دەمانچەو (ئار . بی . جی . سێڤن) و بۆمبای دەستی و ویرانکاری و هەڵتەکاندن .

● **هەستت چیە کە مەشق لە ریزی سوپای گەلیدا دەکەی ؟**

– شادمان و دڵخۆشم و شانازی دەکەم ، نیشتمانی سەربەست لە پیلانی دوژمن رزگاری نابێ بە بەرپەرچدانەوەی ئازایانە دەبێ و بە ئامادەبوونی بۆ قوربانیدان بە خوێن لە پێناوی سەربەستیدا ، ئێمەی ڕۆڵەی ئەم نیشتمانە حەزنە ئێستاو هەمیشە ئامادەین بۆ قوربانیدان لە پێناوی ڕێزو سەربەندی نیشتمانەکەمان و لە پێناوی سەربەرزی شۆڕشەکەماندا .

● ڕۆژی لە یاد ناچێ ●

● بەڵام جەنگاوەر نخری خضر علی تەمەنی (۳٦) ساڵ لە دەستەی یەکەمی بنکەی سێی هەولێر کە موچەخۆرە لە بانقی ڕافدین لقی هەولێر **باسی هەستی خۆی دەکا دوای چەند ریزی سوپای گەلیەوەو دەڵێ :**

– ڕۆژی چونم بۆ ریزی سوپای گەلی وەرچەرخانێکی گەورەبو لە ژیانما ، لە ۲-٥-۱۹۷٦ شەرەفی چونە سوپای گەلیم وەرگرت ، لەوکاتەوە چەک بۆتە هاوڕێی ژیانم و باوەڕو شانازیم توانام زیاد دەکەن بۆ پاراستنی شۆڕش و بەرپەرچ دانەوەی دوژمن و چەسپاندنی ئامانج و باوەڕەکانی خۆم و هەموو هاوڕێکانم لە سوپای گەلیدا ، سوپای جەماوەرو ڕۆڵە تێکۆشەرەکانی گەلەکەمان و ئەڵێم هیوام وەک جەنگاوەری شەهید بوونم لە پێناوی شۆڕش و نیشتمان و نەتەوەی عەرەبدا .

● **ئایا بەشێوەیەکی ڕاست فێری بەکارهێنانی چەکەکەت بوونی ؟**

– بەڵی بەتەواوی ، ئەمەش بەهوی مەشقی تەواوەوە ، بەردەوام کە لە گەڵ شارەزایاندا دەیکەین و فێری بەکارهێنانی هەندێ چەک بووم وەک تفەنگ و بۆمبای دەستی .

● **لە هیچ دەورەیەکدا بەشدار بووی .**

– یەک دەورەی شەری کیمیاوی .

لەگەڵ مامۆستا ئەحمەد هەردی شاعیردا

دانیشتنێک

جمال محمد محمد امين

ماوەیەکی دوورودرێژبوو مامۆستای شاعیر ئەحمەدهەردی نە دەنگی هەبوو نە ڕەنگ ، وا مامۆستاهاتەوە ناومان‌و بە دیدەنی‌شادبووینەوە ...
ڕۆژی هەینی بوو ، سەرلە بەیانی چووم بۆ دیدەنی‌مامۆستا ،.. ماوەیەک بەیەکەوە قسەی خۆشمان کرد؛پاش ئەوەی بە نییەت‌وهەستمی زانی کە ئەمەوێ چەند پرسیارێکی لێ‌بکەم‌وبڵاوی بکەمەوە هاتە قسەوتی :-

وا دیارە نیازت وایە چاوپێکەوتنێکم لەگەڵ بکەیت‌و بڵاوی بکەیتە وە وتم : بەڵێ ؛ ئەوەبوو کاتی خۆیشی کە لێرە نەبوویت وتارێکم لەژێر ناونیشانی (ئایە ڕازی تەبایی‌یەکەی هەردی ڕەنگدانەوەی واقیعی کۆمەڵگای کوردەواری‌یە ؟) لە گۆڤاری ڕۆژی کوردستاندا بڵاوکردەوە(١) .

- وتارەکەتم گەیشتە دەست‌و خوێندمەوەو بە زەنگوگراف وێنەیم گرتووەتەوە ، چونکە چەند تێبینی‌یەکم لەسەری هەیەو لە داهاتوودا لەسەری ئەنووسم .

ئنجا لەگەڵ مامۆستا کەوتینە مەیدانی پرسیارو وەڵام دانەوە .

:- مامۆستا بێ‌گومان باری ڕۆشنبیری‌و ئەدەبی ئەمڕۆو جاران زۆر جیاوازە ، باری ڕۆشنبیری‌و ئەدەبی ئەمڕۆمان چۆن هەڵئەسەنگێنی ؟

- ناتوانم وەڵامی ئەم پرسیارە بدەمەوە ، چونکە وەکو تازە وام بە نیسبەت ئەم سرووشتەوە ، تا ئێستا چەند کتێبێکم بۆ هاتووە بەڵام هیچیانم نەخوێندووەتەوە لە زۆر شت بێ‌ئاگام ، وە ئەم شتانەی خوێندەواری خستووەتە موناقەشە نێ‌نەگەیشتووم بەڵام ئینکار ناکرێ کە جوڵانەوەیەکی ئەدەبی هەیە ، بەڵام بە من تەقییم (تقيم) ناکرێ چونکە نەگەیشتووەتە دەستم ، وەلەخۆمەوە حوکم دانیش ڕاست‌نیە : هەر لە بارەی ڕەخنەو ڕەخنەسازی‌یەوەو ئەو دەمەتەقێ‌و موناقەشەیەی لە نێوان هەندێ لە نووسەرەکاندا هەیە وتی :-

ناوی هەندێکم بیستووە ، بەڵام دیسانەوە لە خۆمەوە ناتوانم لەسەریان قسە بکەم ، چونکە وەختێ حوکم بەسەر ڕەخنەگرو ڕەخنەلێ‌گیراودا ئەدرێ کە بەرهەمی هەردوولایان بخوێنرێتەوە .

پ : - ئەی دەربارەی ئەو کتێبانەی کە چاپکراون تا چ ئەندازەیەک خزمەتی ئەدەبی کوردی‌یان کردووە ؟

- ئەو کتێبانەی گەیشتوونەتە دەستم (دیوانی‌نالی) کە مەلا عەبدولکەریمی مودەڕیس‌و محەمەدی مەلا کەریم دیراسەیان کردووە ، هەروەها دیوانی مەحوی کە هەر ئەوان ساغیان کردووەتەوەو کۆڕی زانیاری کوردی لە چاپی داوە ، ڕێگەی خۆهیلاک پێوەکردنیان پێوە دیارە ، تەحقیقەکانیانم بە دڵ بوو ، شاڵڵا هەموو دیوانەکانمان ئاوا تەحقیق بکرانایە شتێکی زۆر باش‌بوو .

: - بێ‌گومان ئاشکرایە کە ئەمڕۆ بزوتنەوەیەکی شیعری تازە هەیە ، چۆن شیعری تازەی ئەمڕۆ هەڵئەسەنگێنی؟

- : ناتوانم هیچ بڵێم . چونکی نەمخوێندووەتەوە . چونکە ئەو ماوەیەی دووربووم لە گۆڤاری کۆڕی زانیاری کوردی بەولاوە هیچی ترم لەئەگەیشتە دەست ، وە ئەم گۆڤارەشم بەهۆی هاوڕێیانەوە دەستئەکەوت ..

باشە مامۆستا ، هەروەک ئەزانیت‌و بیستووتە کە یەکێتی نووسەرانی کورد - لقی سلێمانی ، کۆڕی هەمەچەشنە ساز ئەکات‌و بە بەردەوام چالاکی‌و بزوتنەوەیەکی باشی هەیە ، بیروڕات لەم بارەیەوە چۆنە ؟

- : تا ئێستا نەچووم چونکە مەجالم نی‌یەو تەندروستیشم تەواو نی‌یەو دەوامی دائیرەشم لەگەڵ کاتی ئەو کۆڕانەدا ڕێ‌ناکەوێ، وە ئێستا زستانیشەو توانای ئەوەم نی‌یە لە کۆڕا ئامادەبم ، ئەگەر هاوین بوایە باشتر بوو ، بەڵام ئەم کۆڕانە بەپێی بارو زرووف‌و سەردەم شتێکی زۆر باش‌و لە خزمەت کردن‌و گەشەکردنی ئەدەبی کوردی بێ‌بەش نین .

: مامۆستا پرسیارەکان تا ئێرە پەیوەندیان بە (کەسی خۆتەوە) نەبوو ، ئێستا با دەربارەی خۆت شتێک بۆ خوێندەواران ڕوون بکەینەوە. مامۆستا ئەو ماوەیەی نزیک ، یان چاکتر بڵێین تێکەڵاوی ئەدەبی بێگانە بوویت‌و لەگەڵ سرووشتی ئەواندا ژیاویت ، ئایە ئەمە چ ئەندازەیەک کاری تێ‌کردوویت ؟

- زۆرتری وەختم بە (اوزان)ەکانەوە خەریک بووم ، (الاوزان الشعريه) ، بەڵام لەم دوایی‌یەدا پیاوێک هەبوو (کە ئێستا نەماوە) ، نووسەرێکی گەورەی فارس بوو ، ناوی ئەحمەد کیسرەوی بوو ، کتێبی زۆری هەیە ، کتێبەکانیم ئەخوێندەوە ، لەگەڵ ئەمەش‌دا بە بەردەوام وتاری جۆراوجۆرم لە ڕۆژنامەکاندا دەربارەی زمان پاک‌کردنەوە ئەخوێندەوە ، وە وتووێژی زۆر لەسەر ئەمە ئەکرا ، وە وا دەرئەکەوێ لە (٨٠٪)ی زمانی فارسی عەرەبی‌یە ، جا ئامێک ئەیان ویست پاکی بکەنەوەو هەندێکیشیان دژی ئەم بیروڕایە بوون .

: - مامۆستا دەربارەی مەسەلەی شیعر وتن ، ماوەیەکی زۆرە شیعری تازەت دانەناوە ، نازانم ئەم ماوەیەش هەر شیعرت دانەناوە ، وە ئەگەر ذات ..

- نەمناوە هۆی چی‌یە ، **چونکە خوێندەواران هەر یەکەی بە جۆرێ شتی ئەکەنەوەو لێکی ئەدەنەوەو بیروڕای لەسەر دەرئەبڕن .**

ئەخێر شیعرم دانەناوەو وازم لە شیعر هێناوە ، وە ئەتوانم بڵێم مەسەلەی ڕامیاری وای لێ‌کردم .

مامۆستا زیاتر بۆمان ڕوون بکەرەوە لەسەر دەمی گۆڕانی شاعیردا دەورەیەکی مامۆستایان هەبوو لە قوتابخانەی فەیسەڵی ، من خەریکی شی‌کردنەوەی شیعرێکی مامۆستا گۆران بووم ، پرسیارێکم لێ‌کرد کە هەمان پرسیارو وەڵام بۆ من ئەشێ ، پرسیارەکەی من لە مامۆستا گۆران ئەمە بوو وتم :-

(شیعرە سیاسیەکانت بلەیان لە شیعرەکانی تر [illegible] ، وتی (واتەگۆران):- خەڵک وا ناڵێت ، وە هۆی ئەمەش ئەوەیە کە ئێستا من خەریکی تەحلیلی کتێبی عیلمی‌و ئابووری‌و شتی ترم کە ئەمەش خەیاڵ تەسک ئەکاتەوە ، جا ئینسان کە خەریکی موناقاشاتی تربێت مەجالی ئەوەی نابێت شتی تر بڵێت ...

:- کاکەی فەللاح ، لە کتێبەکەی‌دا (کاروانی شیعری نوێی کوردی) باسی کردوویت بیروڕات دەربارەی هەڵسەنگاندنەکەی چی‌یە ؟

-: من خۆم بە دەستەوەیە نەک ئەو نووسینەی ئەو بەڵکو ئەو نووسینانەی لەسەرم نووسراون لەسەریان بنووسم‌و تێبینی زۆریشم لەم ڕووەوە هەیە ، وە لە زووەوە ویستم ئەمە بکەم بەڵام ڕێ‌نەکەوت ، هەندێ نووسەر مەسەلەی سیاسیان تێکەڵ بە مەسەلەی ئەدەبی کردووە ، من زیندووم ئەیان‌توانی زیاتر سوود لە خۆم وەربگرن نەک لە خۆوە حوکم بدەن ، جا لە دوور یان نزیک باسیان کردووم ئەمەوێت بیکەم بە (کوڕڕاسێک - نامیلکەیەک)و بڵاوی بکەمەوە ، لەبەر ئەوە لێرەدا ناتوانم بە ساکاری لێ‌یان بدوێم ..

: - مامۆستا پرۆژەیەکت دەربارەی (کێش‌وسەروا لە شیعری کوردی‌دا) بە دەستەوە بوو ، ئەوەبوو کاتی خۆی لە گۆڤاری برایەتی وتارێکت لەژێر ناونیشانی (کێش لە شیعری کوردی)دا بڵاوکردەوە ، وەکو ئاشکراشە کە شارەزایی‌یەکی باشت لەم بابەتەدا هەیە ، ئەم پرۆژەیە چی بەسەرهات ؟

- ماوەیەکی دوورودرێژە خەریکی ئەم پرۆژەیەیەم ، وا لە تەواوبوونایە ، بەڵام بەهیوای ئەوەم چەند بەشێکی تری بخەمە سەرو بە تەواوی پێشکەش بە خوێندەوارانی کوردی بکەم ، ئەمەش وەختێکی تایبەتی‌و دیاری‌کراوی ئەوێت.

: - مامۆستا وەک شاعیرێکی خاوەن تەجروبەو دیادیدە ، پەندوئامۆژگاریت چی‌یە بۆ شاعیرە کوردەکانمان - بە تایبەتی ئەوانەی تازە ئەنووسن :-

- ئامۆژگاریم ئەوەیە کە پەلە نەکەن‌و زۆر بخوێننەوە ، ئەبێت شارەزای هەموو (نظريات)و (مەزهەبەکان) بن‌و شارەزاییشیان لە بەرهەم‌و ڕەخنەی بێگانەدا هەبێت‌و وەنتی ناویان لەسەر لاپەڕەی گۆڤارو ڕۆژنامەکان دەرچێت ، چونکە ئەگەر وابکەن (سەطحی) دەرئەچن ..

: - ئەی بۆ نووسەرە تازەکان ؟ !

ئەوانیش دیسانەوە چاک وایە پەلە نەکەن ، چونکە بەپەلەکردن بۆ نووسەر باش نی‌یە - زۆر خوێندنەوە ئەمجا نووسین ..

سوپاسی مامۆستا هەردی ئەکەم بۆ وەڵامدانەوەکانی ، ئەوەی شایەنی باسە ، یەکێتی نووسەرانی کورد - لقی سلێمانی ، داوایان لە مامۆستا هەردی کردووەو ئاگاداریان کردووە کە کۆڕێکی ڕێزلێ‌نانی بۆ سازبکەن ، بەڵام تا ئێستا مامۆستا هەردی بڕی نەکراوە کاتی گیرانی کۆڕەکە دەست نیشان بکات ، هیوادارین کە ئەم هیوایەمان بێتە دی‌و ئەم کۆڕە ساز بکرێ‌و جەماوەری ئەدەب دۆستان لە مێژەوە چاوەڕێی ئەم کۆڕە ئەکەن .

(سلێمانی - ٢٠-١٢-١٩٧٩)

١ - ڕۆژی کوردستان ، ژمارە (٤٩) ، شوبات ١٩٧٨ ل ٣٨ .

وتەی ئەدەب‌و ژیان

وەرگێڕان‌و سەرنجێک

● ئەو بایەخەی لاپەڕەی (ئەدەب‌و ژیان) لەم دواییەدا ، بە بڵاوکردنەوەی ئەو بەرهەمە ئەدەبیانەدەدا ، کە لە زمانەزیندووەکانی دنیاوە وەرگێڕدراون ، هەنگاوێکی پێشکەوتووە ، بەتایبەتی ، بەرهەمی ئەدەبی هاوچەرخی پێشکەوتنخوازی گەلان‌و ئەو سەرچاوانەی کەسوود بە ڕێبازی ئەدەبی کوردی دەگەیەنن .

● بەڵام ئەوەی لە بارەی ئەم هەنگاوەوە ، دەمەوێ قسەی لەسەربکەم بۆ خوێنەرانی ڕوونبکەمەوەو برایانی کارگێڕی لاپەڕەکانیش ڕەچاوی دەکەن ، ئەوا ، واچاکە :

- ئەم هەنگاوە ، لە سەر حسابی ، بەرهەمی چاک‌و پێگەیشتوی خۆمانی نەبێ .

- چاکتر وایە ، بەرهەمە وەرگێڕدراوەکان ، یەکسەر لەو زمانەوەبێ ، کە بەرهەمەکەی پێ نووسراوە ، چونکە ، بەرهەمی ئەدەبی‌و وەرگێڕانی بۆ سەر زمانێک ، وەک نووسراوو بەرهەمەکانی تری لایەنەکانی تری ڕۆشنبیری نی‌یە ، لەوانەیە ، لە کاتی وەرگێڕانیدا ، بۆ سەر زمانێکی‌تر ، هەندێ گۆڕانی بەسەردا هاتبێ ، خۆ کەهات‌و کرا بە کوردی ، ئەوا دیسان بەرهەندێ گۆڕان دەکەوێ‌و بەم جۆرە لەوانەیە زیاتر لە بنەڕەتەکەی دووربکەوێتەوەو هەندێ شێوەو دروشمی خۆی بدۆڕێنێ .

- ئەو سەرنجەی سەرەوە ، ئەوە ناگەیەنێ ، بەرهەمی ئەدەبی جیهانی کە وەرگێڕدراونەتە سەر زمانەکانی‌تر ، وەک عەرەبی ، کە زیاتر لە بەردەست ئێمە دایە ، بە بیانوی ئەو سەرنجەوە وەرنەگێڕدرێتە سەر زمانی کوردی ، چونکە ، مەرج نی‌یە هەموو بەرهەمێکی ئەدەبی گەلانی جیهان کە کراون بە عەرەبی گەیشتبنە دەست هەموو خوێندەوارێکی کوردو شارەزاییان تێدا هەبێ . ئەی بۆ ئەو بەرهەمانە چی‌دەکەین کە بەزمانی پرتوگالی یان ئیسپانی یان یۆنانی‌و چینی نووسراون‌و ئیجگار ڕەنگین‌و پایەبەرزن ، ئەدەبەکەشمان ئیجگار پێویستی پێیان هەیە ؟ چی تیایە ئەگەر لە ڕێگەی عەرەبی‌یەوە بە نموونە وەریان بگێڕینە سەر کوردی .

● خۆزگە ، ئەوانەی زمانەکانی بێگانە دەزانن ؛ تۆزێ گورج‌و گۆڵانە بکەوتنایەتە خۆیان ، ئەو بەرهەمە ئەدەبی‌و ڕۆشنبیریانەی ئەمڕۆ بزوتنەوەی ئەدەبی کوردی سوودیان لێ وەردەگرێ ، یەکسەر وەریان دەگێڕایە سەر زمانی کوردی‌و ... چاوەڕێین .

ڕەزڤانی

● محمد سليم سواری ●

- کوڕێ من مێلاکا دەبکا خو ، هلۆ ئەڤ شەڤە ژی هەرە بەرڕەزی .

- مانە بەسە هەتا کەنگی « کوڕێ من هەرە بەرڕەزێ ئەکە هرچ دێ تری خوت»؟.. بێ ئەڤەی تری گەهشتی ئەم بخو تێر نە بەرچفتی‌نە .

- کوڕێ من ئەڤان دوو سێ شەڤا ژی هەرەبەر .. مە زەحمەتا خو یا ڤێرابری .. سوباهی دوزبا دێ ئاڤێ ئەگرن .. دووسێ ڕۆژێت دی دێ چنە مزەیتا .. پاشی هەر بنڤە .

- ئەرێ پاشی هەر چنە مزەیتا .. پاشی هەر بنڤە .

- ئەرێ پاشی هەر بنڤە.. پاشی دێ بێژی «کوڕێ من هلۆ هەرە بەرمشتاخا مێویژا .. مخابنە .. ئو...

- نە .. نە ، حەتا هنگی براێ تە دێ ژ کاروانی زڤرت .. پاشی بلا ئەو بچتە بەرو تو بێنا خو بدەو تێر بنڤە .

- دێ بلا .. یا خودێ ...

ڕەمۆ رابوڤە .. جەودکێ ئاڤێ بملەکێ‌و چەندکا خو بملێ دی ڤەکرو قەستا ڕەزێ خو لخاری گوندی کر ، شەڤە .. تبل چاڤانێ‌یە . . مرۆڤ بەرپێت خو نابینت .. هێشتا هەیڤ هەل نە هاتی‌یە، لۆلانا گوندی‌دا چو .. بەرێ حەلکێ گوندی یێت لسەر بەرانکێت خو ، لبەر کوچکێت ئاگری خڕبین ، دونیا بیچەکا زیکە .. ڕوناهیا چراو ڤەنەرا یا سیتاڤکێن وان مرۆڤا لسەر دیوارا د کەتە تەشابەت ، گەهشتە نک بەربانکێ مالا مامێ خو ، سەر بەربانکی تیقەتیقا مرۆڤانە ، لبەر بەربانکی دوتماما وی یا ئامانا د شوت.. نسەر ملێ خو زڤری‌و بەرێ خو دایێ .. بەلی کچکێ هایش وی نەبو یا بئامانائە مژویل بو ، لنک کوتانیێ گوندی بەرێ خودارێ بچیک یێت یاری د کەن ، گول دەنگێ ئێک ژ وان بو : « چینک .. چینک » پاشی بونە هەوارێت وان ، هاتە هزرا وی دەمێ بچیک چەوا لگەل هەڤال‌و هوگرێت خو یاری د کرن‌و نەخاسمە د ڤەشێرکانێ دا ؟ لگەل خو گوت « هێ .. هێ ، گەلی بچیکا خوزکێت وە ، وە چو لسەر دلا نینە .. نە کەس ل پێشە .. نە کەس ل پاشە. بەلێ یا هەر ئێک ژ مە یێ بخوڤە مژیلە » . پێت خو سڤک کرن ژ گوندی دەرکەت، پشتی نیڤ سەعەتێ گەهشتە ئاڤ رەزی ، چوو لبن کەپرا دێ لسەر نڤیت .. ئەزنکێت سەرمایێ لسەر گیانێ وی دا چوون ماو گوتە خو : « بنیشانا ئەڤە دێ شەڤەکا ساربت .. ئەز ئەمر کەپرێ نانڤم .. لنک مشتاخێ ، لرەخ کولکێ ڕەزێ ئاگرێ خو لبەر هرچێ هەڵکەم‌و دێ برەخ ڤە نڤم » . ملێ خو چەماندو جەودک لسەردا ئینان .. بلیلکا چەزدکی کرە د دەڤێ خۆداو ئاف ئەخار .. چوو لنک کولکی .. بەرێ خو دایێ ئورمەکێ مەزن یێ دارێ بەێ لوێرێ ، زانی سپێدێ دەیکا وێ ئینابو وێرێ دا بشەڤێ ئاگری ژ بەر هرچێ هەڵکەن . ڕەمۆی جەودک چەندک بمێوەکێ ڤە کرن .. هندەک کێزم‌و پیشێ [illegible] شکێ لسەر کەلەکا خڕ کرن ، چەقماقا کوڕێ لبەریکا خو ئینا دەرێ « جەق جەق » ئاگر هەلکر ، رابو هندەک شاک‌و بەلکێت مێوا لبەر ئاگری بەلاڤ کرن دا ببتە جهێ نڤستنێ ، پشتی سەهەڤیرکێ نانی ژ چەندکێ ئینایە دەر ، چەندک دانا بالگێ خو شینا بالیفکێ .. خو دا ئاگری هەلم بکیانێ نسەر جهێ خو روینشتە خار دا چوو .. بێن لێ هات .. رابر ژ مێوەکا نێزیک ، سێ جار پێشییێت تری کرن ، دەست هاڤێتێ تری خار . . پشتی تێر تری خاری ، مێلاکێت وی سۆتن بو جکارەکێ .. دەست هاڤێتە دەربێنێ کیسکێ تێتنێ ژ دەستکێ خەنجەرا خو ڤەکر .. دلێ وی بشکڤت‌و بشکوڕی ، « ئاخینکێت وی ژ بنێ پێیا هاتن » :

- ئاخ ، ئەڤ کیسکە ژ کراسێ دوتمامێ‌یە .. ئەڤە دیاریا وێیەو دورینا دەستێت وێیە .. خوزیکێت وێ ڕۆژێ دەکو ئەو ب بویکانی تێنە د مال دا .. دێ ، هندە پاییز هات . پاییزا چوویی حودێ حەس نەکر بو ژ بەر ڕەحمەتێ بابێ من » ڕەمۆی جکارەک تێکر .. دەست ها ڤێتە پاخلا خو ، ئەوا چەڤماتێ ژێ بینتە دەر .. دەستێ خو ڤەکێشاو بزوتەک هەلگرت‌و جکارا خو بەردایێ.. تورمەک لێدا .. هندەک هزرو بیر هاتنە بیرێ «نزانت ئەڤە چەند سالە ئەڤ ڕەزە هەی ، بابێ - وی و گوت هندی بیرامە تێت ئەڤ ڕەزە دەبو ، بابێ وی قسە کربو ، کو شەڤەکی باپیرێ وان هاتبو بەر ڕەزی ، لنیڤا شەڤێ هرچەک هاتە ڕەزی بەلێ ئەو شیا بتڤەنگا هنگی - شویژەنی - بکوژت». پاشی ڕەمۆی بدەنگەکێ گول خو د بت گوت :

- هەرێ .. هەرێ ڕەزۆ ، هەر خودێ د زانت چەند خودان ژ باب‌و باپیرێت مە یێت هاتینە بەرتە ؟ هەر ئەو د زانن چەند هرچا ، چەند مێوێت تە یێت ڤراندین‌و توێ ژێ خاری ؟ هەر خودێ د زانت ، چەند جارا بەرجانێ تەیێ هاتیە چێکرن ؟ بەلێ ما بۆ بەرجان بۆ چیە ، ئەو بەرجانێ مێوا ژ هرچێ نەپارێزت ، بلا هەشکێست وی بەرجانێ بنە ئاگرێ کوچک‌و سوپا .

لگەل هندێ هەیڤ هەلهات‌و بشەڤەقا خو ، شەڤا تاری ڕێنکر .. ئەو دۆل‌و گرو نهال لبەر چاڤێت ڕەمۆی ئەشکەرا کرن .

پشتی ئاگر ڤەمریابی‌و بەنوخێت پەلا ڤربینە سەرئێک .. ڕەمۆی دەست هاڤێتە جەودکێ ئامێ‌و تورچەکا ئاڤێ ئەخار ، سەرێ خو دانا سەر چەندکێ‌و خەو هەرێژ کر ، گەلەک خەوا وی د هات ، لبەر گەرماتیا بەنوخێت پەلا ژی د خەو چوو پشتی هنگی ڕەمۆی هند هایش خوبو کو لهنداڤ سەرێ خورێناهرچێ‌یە . . ڕەمۆ مەنکەهۆش‌و حێسبەتی بو ، خو ژ بیرکر ئەڤە ڕاستە ، یان خەونە ، چاڤ د سەرێدا زیق‌بون « زانی ئەڤە ڕاستە.. بەلێ نزانن .. برەڤت ، دێ هرچ لەپێ خو هاڤێتە پشت‌و ناڤ ملێت وی ، دێ لسەرهەو ریتالا ئینتە دەرێ .. هەر بمینت‌و خو د خەوڕابیت .. سوباهی دێ خەلک پرتکێت وی ڤێدەن‌و کەنە توبرکی دێ دەشێرن .. نزانت چ بکەت ، خو لهرچێ بدەت .. ئەڤە نەبییە ، ما هەر خەلک دێ مرۆڤێت گوندێ وان د دینن، چەوا بدەستا خو ل هرچێ بدەت ؟ چەوا بدەستا مرۆڤ خو بەهنگای ئەڤی دەهبەی بکەت ؟ » بەری ئەو بزانت کا وێ چ کەت ! ئێکێ بەژنی خو ڕاپوڤە ، هێشت خو لسەر پێت خو نەگرتی هرچێ « نەکرە نەمەردی » نەبێ خو گرت‌و لبەرسینگێ وی دا .. ئەوی ل عەردی هایش شوپێنەکێ بو ، شنی بیرا وی ژ خەنجەرێ هات .. رابوڤەو خو د هرچێ وەرکر ، دەستێت خو د بەرابون . . خولێک دانی هاتە بیرێ ، زانی خرلێک دانا ئەڤرو نە ودلی یاچارانە ، ئەوی پسێ

ڕووبارێکی هێمن

● پێشکەشە بە گەلی میسر ...

« لە پەرچەمتایە دڵ ، شانەی بکە ، خوێناوی لێ‌بێنە »(١)
وەرە چاوێ ، تەنیا چاوێ ، بە زامەکانما بخشێنە
وەدە بمکە ، بە چرایە ،
لە ڕێگاوبانی تاریکا دام‌گیرسێنە ،
وەرە بمکە بە تووێک‌و
بە کێڵگەی جوتیارەکانا بم وەشێنە
وەرە بمکە بە شنەی بایەکی ڕەوان
لە ناو کارگەیەکی چرا بەرەڵلام کە
وەرە هەرچیم هەیە بیبە ،
ئەوە گلێنەی هەردوو چاو
ئەوە جەرگ‌و دڵ‌و هەناو
تەنیا جارێ تەماشام کە ،

●●●

چاوەڕوانم ،
لە سەر پشکۆی گەرمی ئاگر
چاوەڕوانم
چاوم بڕیوەتە ڕێگات
چاوی گیان‌و دەروون‌و دڵ
تۆ ڕێبواری کاروانێکی ،
سەرەک کاروانت لێ‌بۆتە دزو ڕێگر
بۆیە زوو ناگەیتە مەنزڵ ،

●●●

چاوەکانت ڕووبارێ بوون
لە هەر چوار وەرزەکەی ساڵا ،
دلدارەکان ، ڕوویان ئەکردە کەناری
لە ئەو بەری کارەساتا ،
تەنیا جێیان نە ئەهێشتی ،
لە جێی باران ،
ئەشک‌و خوێنیان بۆ ئەڕشتی ،
کە هێرشت ئەهاتە سەر(٢)
خۆزیانیان لە سەر ئەکوشتی ،
کە چی ئێستا خۆت وون ئەکەی
بەرەو دەریایە مل ئەنێی ،
لە باوەشیا ئەتوێیتەوە
دەنگ‌و ڕەنگە دێرینەکەت ،
لەوا لە بیر ئەچێتەوە

★ ئەی خۆت نەت ووت :
ملی ڕێگایە ناگرم ، نەزانم بەرەو کوێ ئەچێ
کەچی ئێستا ئەم ڕێگایەی لەبەرتایە
مەرگی هیواو خەوو خۆزگەی منی تیایە .

●●●

زنجیری ئارامم پسا ،
وا خوێنی دڵ‌و دوا دەمار ،
دەستا ، مەبێ ،
کەی پلانێ بۆ کوشتنی سەرۆکی
- کاروان دائەنێی ؟
خۆ منت کوشت ، بێ بەزەیی ،
هانێ ئەوە پەنجەکانم
یەک یەک بیانکە بە فیشەک
بەڵام پشت مەکەرە دوژمن
لوولەی تفەنگەکەت باهەر ، ڕوو لەوان‌بێ
« بۆ بەردەمی سەنگەرەکەت ،
لەشم بکە بە گونیە خۆڵو ئەکەی
سەنگەرەکەت بەجێ‌بێڵی »(٣)
باناوت هەر جێی ئومێدی هەزاران‌بێ
ئەوە دڵم ، بیکە بە ناربخۆکێک‌و
فڕێ‌یدە ناو زرێ‌پۆشێکەوەو تەنیا
شەقامی سوور جێ‌بەهێڵە ،
ئەوە هەرچی خوێنم تیایە
مەتارەکانی لێ‌پڕکە
بەڵام ڕێگەی دێرینەی دوور جێ‌مەهێڵە ،

●●●

حەمە سەعید حەسەن

١ - ئەم نیوە دێرە لە شیعرێکی - کمالی -یەوە ، وەرگیراوە .
٢ - ئیشارەتە بۆ هێرشە سێ قۆڵی‌یەکەی ساڵی ١٩٥٦ .
٣ - دەنگدانەوەی هاوارێکی - معین بسیسو - یە .

Institut kurde de Paris

پاشماوەی دەقی قسەکانی سەرۆکی فەرماندە صدام حسین بۆ گۆڤاری « الوطن العربي »

● ئەنجومەنی نیشتیمانی لەدایکبوونە بەریّ و شوێنێکی نویّ

لەدەرەوەی ئەنجومەنی نیشتمانیدا ڕێگەی دراوە بەومەرجەی کە شۆڕش ئەو خێوەتە بێت کە هەموو لایەك کە لەبۆچوون و بیروباوەڕە ناوەندیەکانیدا لەژێر سێبەرەکەیدا بن هەر بەرهەڵستییەك کە بێگانە بکاتە خێوەتی خۆی ئەوە نەلە ئەنجومەنی نیشتمانی و لە دەرەوەیدا ڕێگای نادریّ .. ئەمەش بەرهەڵستییەك پەسندە دەکرێت کە مەبەستی سەرەکی بنەڕەتێکی گشتییە . جیاوازی نەك ململانیّ لە هەموو خزمەتی نەتەوەی عەرەب بێت چونکە بەرهەڵستی لێرەدا بەواتای جیاوازیی باری سەرنجی دوو لایەنە یان زیاتر وەیا خود لەنێوان دووکەس وەیا خود زیاتر لەنێوان دوو حاڵەتە یان زیاترو ئەمەش وادەردەکەویّ کە خزمەتی عیراق دەکاو لە هەمان کاتدا خزمەتی نەتەوەی عەرەبە بە شێوەیەکی چاکترو لەپێناوی بەهێز کردن و پەرەسەندن و بەتوانا کرن و شادبوونی عیراقەو ئەمەش وای لێدەکا لەدیادەی خراپە لەژیانی ناوخۆیی و کۆمەڵایەتی و سیاسیدا پاك ببێتەوەو بەشێوەیەکی کاریگەرو ووردتر خزمەتی نەتەوەی عەرەب بکات لەبەر ئەوە ئەم جۆرە جیاوازییە وەکو دەستنیشانم کرد ڕێگای دراوەو شتێکی پێویستە، نارەزوومان لێیە چونکە جیاوازییەکە ژیان دەیسەپێنێ بۆ بەرەو باشتر بوون بەڵام ئەو ململانێیەی کە لە ئەنجومەنی نیشتمانیدا یاخود لەریزەکانی گەلدا پەردە بۆ بێگانە دەخولقێنی تاوەکو بۆ ناوەوەی عیراق و نەتەوەی عەرەب پەل بهاوێژێ ئەوەیە کەنە لەناو ئەنجومەنی نیشتمانیداو نەلە دەرەوەی ئەنجومەنی نیشتمانیدا ڕێگای نادەین .

● لەژێر خێوەتی شۆڕشدا ڕێگای بەربەرەکانی ئەدریّ

ڕۆژنامەنووس .. لەباندۆنگەوە بۆ بەغداو .. لەدوای کۆچ کردنی ڕابەرانی گروپی بێلایەنی وەکو نەهرۆو عبدالناصرو هەندێکی دیکە ئەم گروپە لە سیاسەتی دەوڵەتاندا هەژا ، ئەوەتە سەرەتای پاشگەزبوونەوەو قۆناغی جەنگی سارد لە نێوان هەردوو هێزە گەورەکانەوەو هەوڵی قوتدان و بگرەوبەردەی نێوان ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا دەبینین . ڕای بەڕێزتان چییە دەربارەی ئەو دەورەی کە پێویستە لە بوارەدا بزووتنەوەکە ببینێ و ئایا هیچ ڕێگایەکیتر دەبینن بۆ زیندوو کردنەوەو بە هێزکردنی سیاسەتی بێلایەنی .. یاخود وێنەیەکی تر دەبیش لە بزووتنەوەی سیاسەتی دەوڵەتاندا ؟!.

صدام حسین .. پێویستی و بایەخی بزووتنەوەی بێلایەنی لە بنەڕەتەوە سەبارەت بەو زۆرانبازییە ئاشکرایە هاتە کایەوە کە لەنێوان هێزە دەوڵەتەکاندا لەسەر مەسەلەی دەسەڵاتداریتی ڕوویدا .. وڵاتانی جیهانی سێهەمیش یەکێك بوون لەمەیدانە سەرەکییەکانی زۆرانبازییەکە .. لەکاتێکدا کە هێزە گەورەکان دەکەونە زۆرانبازییەکی توندەوە مەسەلەی بگرەوبەردە شێوەیەکی ترو مەترسیدارتر دەگرێتە خۆی لەبەر ئەوە ئەو بارودوخە سەرلەنویّ بایەخی زیندوو کردنەوەی گیانی ڕەسەنی بزووتنەوەی بێلایەنی کە لەبنەڕەتەوە لەو بزووتنەوەیەدا بوە دووپات دەکاتەو .. ئێمە وای بۆ دەچین کە بزووتنەوەی بێلایەنی لە ڕۆژی پێکهاتنیەوەو هەر لەکۆنگرەی باندۆنگەوەو تائێستا دەورێکی پێسپێراوەو پێویستە لەسەری دەورێکی وردو چالاکانەتر لە سیاسەتی دەوڵەتانەوە ببینی .. بەڵام هەروەکو دەزانین بزووتنەوەی بێلایەنی لەسەرەتاوە لەچەند لایەنێکی بێلایەنەوە پێك هات ، بەڵام لەبارودۆخی ئێستادا چەند گروپێك نەناویدا هەن کە زۆرانبازییانە یاخۆ هەیە ئەندامە لەبزووتنەوەکەدا بەڵام لەڕوویەکی ترەوە سەربە کروپێکی دەوڵەتانە یاخود لە لایەنێکی ترەوە کاری تێکراوە .. تا لەئەنجامدا وای لێهاتووە سیاسەتی دەوڵەتە گەورەکان بەوەکالەتەوە یان بە جۆرێکیتر لە ناو بزووتنەوەی بێلایەنیدا ڕەنگ دەداتەوە .

لەگەڵ ئەوەشدا تا ئێستاش ماوە هەیە بۆ نویّ کردنەوەی گیانی بزووتنەوەی بێلایەنی کە لەکۆنگرەی باندۆنگدا هاتە کایەوە لەگەڵ بەردەوام بوونیدا بە شێوەیەکی کاریگەرانەو بەهێزتر لەکار کردندا لەچوارچێوەی دەوڵەتان و سیاسەتی دەوڵەتانەوەو ... مسۆگەریشە کە کۆنگرەی داهاتووی بزووتنەوە لەبەغدا لەسەریەتی کە چەند شێوەیەکی کردەوەیی دیکەی هەبیّ بۆ دەربڕینی هەموو ئاواتی لایەنەکانی بزووتنەوەکەو .. گرنگترین شت کە لایەنەکانی بزووتنەوەکە بەهێز دەکات ئەوەیە کە جۆرە هاریکارییەکی تەبایی لەنێوان دەوڵەتە بێلایەنەکان خۆیاندا هەبێت لەمەیدانی کاروباری سیاسی و ڕۆشنبیری .. ئێمە وای بۆ دەچین کە هێشتا ماوە لەبەردەم بزووتنەوەکە هەیە بۆ ئەوەی دەورێکی گەورەتر لەسیاسەتی دەوڵەتاندا بگێڕیّ .

● بزوتنەوەی بێلایەنی و بایەخەکەی

ڕۆژنامە نووس .. سەرۆکی بەڕێز شەڕی لوبنان خەریکە دەچێتە پێنجەم ساڵییەوە بەڵام هیوای چارەسەرکردنی سەرەڕای دەرچوونی چەندەها بڕیارێکی عەرەبی و دەوڵەتانە دوور دیارە ئایا ئەو چارەسەرییە لەبارە چییە کە ئێوە بۆ ڕزکارکردنی لوبنان لە کارەساتە خوێناوییەکانیدا دەبینن ؟

صدام حسین .. بۆ ئەوەی چارەسەرییەکە ڕوون بێتەوە پێویستە یەکەم شت ئاڵۆزییەکانی لوبنان لێك بدەینەوەو تێیان بگەین و لەبێهێزی و بەهێزی لوبنانیشەوە بگەین .. هۆیەکانی کێشەکەی لوبنان لەبەر ئەوەیە کە عەرەبەو شوێنەکەی لەجێگایەکدایە بەوخاکە عەرەبییەوە نووساوەو کە قەوارەی زایۆنی لەسەر دروست کراوە هەروەها زۆربەی ئاین و تایفەو نەتەوەیەو لەبەر پێشکەوتوویی لوبنانە لەحیساباتی نیسبیدا لەچاو وڵاتە عەرەبەکانەوە یان لەچاو بەشی هەرەزۆری وڵاتانی عەرەبیدا لەگەڵی لایەنەوە لەمانەشەوە لەڕووی ژیانی پەرلەمانی لیبرالیەوەو .. هەر لە هەمان ئەو خاڵانەدا بێهێزیی لوبنان کۆ دەبێتەوەو دیسان بەهێزیی لوبنانیش لەبەشی هەرەزۆری ئەو خاڵانەدایە ئەگەر هاتوو ڕۆڵەکانی لوبنان توانیان ڕێگای ڕاست و دروست بدۆزنەوە بۆ بەکارهێنانی هۆیە بەهێزەکان و پاڵپێوەنان بەو بارودۆخە ناهەموارانەی کە تووشی ئەو هۆیانە هاتوەو وای لێکرد کار تێکردنەکانی سەلبیانە بێت لەگەڵ هۆیە بەهێزەکان لە کۆمەڵگای لوبنانداو سوودی لەلایەنی سەلبی هەرخاڵێك لەو خاڵانەی کە باسمان لێوە کردن وەرگرت و پاڵی بە لوبنانەوە نابەرەو لاوازی و پچڕپچڕی بائێمە گرنگترین خاڵ لە بەهێزی لوبنانەوە وەربگرین تاوەکو ببینین چۆن ئەم خاڵە وەکو خاڵێکی لاواز دژی لوبنان بەکار هێنراوە .

● هۆیەکانی گیروگرفتی لوبنان ... عەرەبین

ئەم خاڵەش عەرەبایەتی لوبنانە .. عەرەبایەتی لوبنانیش کراوە بە دەروازەیەك بۆ تەوژم و کارتێکردنە سەلبییە عەرەبەکان و تەوژمی پچڕپچڕی و جیاوازی و ناکۆکی لەنێوان دەوڵەتە عەرەبەکان و ئەو تەوژمانەی کە لەجیاتی تەوژمەکانی دەوڵەتانیتر دەور دەگێڕن بۆ چوونە ناو لوبنانەوە .. کەواتە لوبنان لە دوای فەلەستین لەجیاتی نەتەوەی عەرەبداو بۆ دەربڕین ئەو لاوازیەی کە تووشی هاتووەو وەك خەڵاتێك لەپێناوی ڕاپەڕین و مەلبەندێك لە بەدەنگ هێنانی ویژدانی ڕۆڵەکانی نەتەوەکەدا لە پێناوی گەڕانەوە بۆ سەرچاوەی سەرەکی کەبەبیّ ئەوە محاڵە نەتەوە لە ڕووی بیروەفتارو خوورەوشتەوە ببووژێتەوە لەبەر ئەو هەموو ئاڵۆزیەوە کەباسمان کرد لوبنان تووشی ئەمە هاتووەو بەگرانی لەسەر کەوتوەو .. ئێمەش هەر لەڕۆژی هەڵسەنگاندنی هۆیەکانی سەر نەکەوتنی شۆڕشی ڕەمەزانەوە وا ڕاهاتووین کەباری هەرە گەورەی هۆیەکانی ڕوودانی ئەم جۆرە حاڵەتانە بخەینە ئەستۆی ڕۆڵەکانی و ئابەم جۆرە ئێمە وامان دانا کەهەڵەی هەرە گەورەی سەرنەکەوتنی شۆڕشی ڕەمەزان دەکەوێتە ئەستۆی عراقییەکان و لە پێششیانەوە حزبی بەعسی عەرەبی سۆشیالیست و نەوەك لەئەستۆی ئیمپریالیەت و کۆنەپەرستییەتدا .. چونکە ئێمە وای بۆدەچین کە کۆنەپەرستییەت و ئیمپریالیەت و هێزە ڕەش و پۆخڵەکان بەگشتی لەهەموو کۆمەڵگاکاندا هەیە بەڵام بۆچی ڕۆڵەکانی ڕێگە دەدەن دەرگاکانی ناوەوە بۆ هێزە ڕەش و پۆخڵەکان بکرێنەوەو بچنە ناو ماڵەکانیانەوە ئەمە بوو کە لە لوبنانەوە ڕوویداو هێزە ڕەش و پۆخڵەکانیش لە لوبنانەوە لە ئارادا بوون بەڵام ڕۆڵەکانی دەرگاکانی ناوەوەیان بۆ هێزە پۆخڵەکان کە لە پشت پەرژینی دەرەوە یاخود ناوەوە چاوەڕوانیان دەکرد کردیانەوە .

● عەرەبایەتی لوبنان و ... کارتێکردنەکانی دەرەوە

ئیتر بەم جۆرە بوونی چەند دینێك لە سێبەری کۆمەڵێکدا کە پێویستبوو ببیّ بە کۆمەڵێکی برایی بوون، بارێکی بێهێزییە لەباتی ئەوەی کەببیّ بە باری هێزو نموونەیەکی چاکی نەتەوەی عەرەب ، هەروەها لێك دوور کەوتنەوەی تایەفیانەو زۆربوونی حزبەکان بارێکی وێرانکارییە لەباتی ئەوەی ببن بە بارێکی چاك و نموونەیەك لە نەتەوەی عەرەب و ... هتد . ئێمەش کە قورسایی گەورەی تاوان دەخەینە ئەستۆی ڕۆڵەکان دەبیّ قورسایی گەورە لە گۆڕینی دۆخەکانی لوبنان بەرەو چاکتر بخەینە ئەستۆی ڕۆڵەکانی لوبنان بەپلەی بنەڕەت ، هەر بەم جۆرەش دەبیّ بەشێك لەم قورساییە بکەوێتە ئەستۆی ڕۆڵەکانی نەتەوەی عەرەب چونکە لوبنان بەشێکە لە نەتەوەی عەرەب .

● چیمان لە لوبنان ئەویّ

گرنگترین خاڵ ئەوەیە کە ئێمە وەکو لوبنانی و وەکو عەرەب لەخۆمان بپرسین ئێستا چیمان لە لوبنان دەویّ نەك چیمان بۆ لوبنان دەویّ و ئاواتی بۆ دەخوازین و ئێستا لوبنان چ هەڵدەگرێت و تاچ ڕادەیەك قورسایی بخەینە سەر بەمەرجێك چۆك دانەدات و لەڕادەی پێویست، کەمتر دانەبەزیّ .

ئێستا لەلوبناندا بەشێوەیەکی گشتی مەزادکردن و کەمکردنەوە (مناقصە) هەیە بەڵام ڕای لوبنانیی هاوسەنگ سەرکردەی کاریگەری نییە وەکو چۆن مەزادکەران سەرکردەیان هەیەو کەم کردنەوە خوازانیش هەیانە .. جا ئەمە یەکێکە لەو ئەڵقە هونەرییە گرنگ و سامناکانەی کەپێویستە وورباییان بین و چاودێرییان بکەین کاتی دەست کردن بەدەسکاریی بەڕاستی .

لە لوبنانی ئەمڕۆدا خەڵکی وا هەن داوای توندو تیژی نواندن دەکەن ئەگەر خۆ ئەمە هەر ڕادەربڕینێکی ڕووت بووایە ئێمە ڕێزمان لێدەنا ، بەڵام هەندێکیان بەندو باوون یان بۆ دەربڕینی کاریگەریی دەرەوەی لوبنانە (بەبریکاری) ، خەڵکی واش هەن داوای نەرمی نواندن دەکەن و ڕێگە بە ڕەفتاری نەرمی نواندن دەدەن تا دەگاتە ڕادەی ئەوەی کە بڵێین پەیوەندی لەگەڵ قەوارەی زایۆنی دادەمەزرێت و لەدوای ئەمەو ئەوەدا کاریگەریی دەرەوە خۆی ماتداوە . خاڵێکی تر ئەوەیە ئێمە ئەگەر بمانەوێت یەکیەتی لوبنان بە خاك و بەسەربەخۆیی و بەگەلەوە بگێڕینەوە ، چارنییە دەبیّ لەو سەرشارەوە بۆی بچین کەوا هەڵە لەهەموو مەیدانەکاندا هەیە نەك لە یەك مەیداندا و لاریی لەهەموو مەیدانەکاندا هەیە نەك هەر لەیەك مەیدان دا ، ئەوسا شتێکی سروشتی دەبیّ کە ببینین هەڵەو لارییەکە هەرچەند لە هەموو مەیدانەکان و ڕووکارەکان و بزووتنەوەو کۆمەڵەکاندا هەن بەڵام لەڕووی مەترسی و ئازار دانەوە لەیەك پلەدا نین .

خاڵێکی تر کە پێویستە بە حیسابی بگرین ئەوەیە کە لوبنانی گەل تەنیا لە دینێك دانییەو لەدینێکی دیدا هەبێت وە لەتایەفەیەکدا نییەو لەتایەفەکدا هەبیّ وە لەنەتەوەیەکدا نییەو لەیەکێکی دیدا هەبێت هەروەکو چۆن لوبنانی گوناح لە هەموو ئەمانەدا هەیە لوبنانی گەلیش هەروەها لەهەموویاندایە بۆیە ناشیّ گەل دابڕین لەگەڵ مەڵبەندی گوناح و بێین وەسفی گوناح و سزاکانی بەسەردا بدەین ، کەوا وەسفی گەل بەسەر هەندیّ سەرکردایەتی یان سەرکردەی لەڕیّ دەرچوودا دەدەین کاتێك کە هەندیّکەس باسی (دەستەڕاست)و (گۆشەنیرەکان) دەکەن هەروەکو لەئەنجامی کردەوەیدا زۆربەی مەسیحیی لوبنانییەکانیان مەبەست بێت ، ئەم ڕێگەیە نامان گەیەنێت بە چارەسەرکردنی باریلوبنان . پێویستە بزانین کە لەناو مەسیحی بە لوبنانییەکان و لەناو موسڵمانە لوبنانییەکان دا (گوناح) هەیە بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا لەناو هەر دوو لاشدا (گەل)یش هەیە ، ئنجا ئەگەر ئەو هەل و مەرجە ساز بێت کە چەردەیەك نیشانەی ژیانێکی تەندروستانەی تێدایە ئەوا مەسیحییەکان ، بەزۆربەی هەرە زۆریانەوە ، گرنگی یەکیەتی لوبنان بەگەل و بەخاك و بەسەربەخۆیی یەوەیان بۆ دەردەکەوێت . هەربەم جۆرەش موسڵمانەکان بەهەموو تایەفەکانیانەوە ، هەروەها هەمانکاریش لەچاو عەرەب یان نەتەوەو کەمە نەتەوەکانی تریشدا .

وەکو وێنەیەکی بەرزی ئەم تێگەیشتنە پێویستە بارێکی ساغی هەڵسوکەوت و سەودا لەنێوان هێزە سیاسییەکاندا پەیدا ببێت ، بارێکی ساغ و دروستیش لە هەڵسوکەوت و سەودادا لەنێوان خۆیان و نێوانا دەسەڵاتداریی لوبناندا . ئەوسا دەستەڵاتداریەك یەك دەردەکەوێت کە ئێمە بەو چاوەوە سەیری دەکەین دەسەڵاتداریی هەمووانە نەوەکو دەسەڵاتداریی تیپێك و بەس . لەمەشدا مەرج نییە بەشی هەموو لایەکان چونیەك و یەکسان بێت و دادێکی تەواوی تێدابێت ، بەڵکو چارنییە دەبیّ قۆناغێکی ڕاگواستن لەنێوان دوو بارو دوخدا پەسندبکەین ، بەشێوەیەك بەدی ئێستاو باری لەمەودوای چاکتر ، ئیتر ئەو دەمە دەتوانین لەو بارو دۆخە ناسازە دەگمەنەی لوبنان دەرباز بین ، ئەمەیە بەکورتی ئەو چارەسازییەی بەچاکی دەبینین .

● نەوت و نرخ و سامانی نەتەوەیی

ڕۆژنامەنووس :-

سەرۆکی بەڕێزم نەوت بە خوێنی پیشەسازیی جیهان دادەنرێت و چارەنووس وای داناوە کە ئەو سامانە لەنیشتمانی عەرەبدا بێت بە عیراقیشەوە .. ئایا چ هەڵوێستێك پێویستە وەربگیرێت بۆ پاراستنی ئەم سامانە بەتایبەتی لەم ماوەیەدا ؟

صدام حسین :-

لێرەدا دوو خاڵ دەدوێین . خاڵی یەکەم هەڵوێست لە بەرهەم هێنان و چەندیی بەرهەم و پێویستە چەند بەرهەم بێت . دووەم لەکارکردن و چەندیی لەکارکردن و پێویستە چەند لەکاربکرێت و لەنێوان ئەم دوو خاڵەدا باسی نرخیش دێتە گۆڕیّ .

ئێمە دەمێکەو لەمێژە دەڵێین کە بەرهەم هێنان بەگوێرەی ڕێگەیەکی ڕاست نارەوات واتا لەسەر ئەو بناغەیە نارەوات کە ئەم سامانە بۆی هەیە لەبن بێت و ئەو نەتەوەیەی بەرهەمی دێنێت و ئەو گەلەی بەرهەمی دێنێت مافی ئەوەی هەیە کەڵکی لێوەرگرێت کەڵك وەرگرتنێکی ڕەوا ، لە هەمان کاتیشدا دەبینین کەکارکەران بەفیڕۆی دەدەن ، چونکە ئەگەر ژمارەیەك نەتەوەو گەل و دەوڵەتان وەربگرین دەبینین ئەمانە بەدەیان جار زیاتر لە نەتەوەو گەلانی دی نەوت زیاتر کاردەکەن بۆچی ؟

ئەم سامانە ئەگەرچی سامانێکی نەتەوەیی چەند نەتەوەو گەلێکی تایبەتییە بەڵام لەهەمانکاتدا سامانێکی مرۆڤایەتییە چونکە وەکو وترا تەواو سەرەنجامی مرۆڤایەتی پێوەبەندە .

کەوابیّ ئایا هەندیّ دەوڵەت مافی ئەوەی هەیە کە بەپێچەوانەی سوودی گشتیی مرۆڤایەتی لەکاتی لە کارکردندا ئەم سامانە بەفیڕۆ بدات ؟ ئایا تاکەی ئەمریکی و فەرەنسی و ئەڵمانیی ڕۆژاواو ژاپۆنی مافی ئەوەی هەیە بەتێکڕایی ئەوەندە نەوتە کاربکات کە لەتێکڕایی لەکارکردنی عەرەبێك و هیندییەك و ئەفەریقاییەك و ئەمەریکاییەکی لاتین زیاتربێت ؟ وەبەشێوەیەك کە ئەمانە ئازار بدات و زیان بە دوارۆژو بەئێستاشیان بکات .. دیارە وەڵامی ئەم پرسیارە بێگومان نەخێرە .

کەوابیّ پێویستە چاو بە بەرهەم هێنانی وورد نەبین و لەکارکردنی نادروست و بەفیڕۆ دەربگێڕدرێتەوە .. هەرچی دەربارەی باسی نرخیشە ئەوا دەبیّ نرخی ڕاستەقینەی ئەم ماددەیە لەچاو ماددەکانی دی لەحیسابی خۆمان دابنێین .. چونکە ئەگەر جیهان لای وایە هەموو ماددەیەك بەگوێرەی بازارو پێش برکێ (منافسە) پێوانە دەکرێت دە پێویست وا دەخوازێت ئەم ماددەیەش وەکو ئەوانیتر ڕێگەی ڕەوای خۆی لە بازارو پێش برکیدا بگرێتەبەر. خۆ ئەگەر بڵێین ئەم ماددەیە وێنەی نییە ، زێڕیش وێنەی نییە هەروەها مس و ئاسنیش ، خۆ ئەگەر بڵێین ئاسن لەبەکار هێناندا شتی تر هەیە جێی بگرنەوە ئێمەش دەڵێین نەوتیش لە هەندیّ مەودای بەکار هێناندا شتی تر هەیە جێی ئەو بگرێتەوە .. ئیتر بۆچی نرخی زێڕو لۆکەو گەنم پێوانە دەکرێن و لەبازاڕدا دیاری دەکرێن بەڵام نابیّ نرخی پترول بەهۆی بازاڕو پێش برکێی سەربەستانەوە دیاریبکرێت ؟

ئنجا کە بەلای نەتەوەی عەرەبدا بگەڕێینەوە ، دەبیّ نەوتەکەی خۆی بەپێی ئەم تێڕوانینە بەکار بهێنێت ، خاڵی بنەڕەتیش ئەوەیە لەو کاتەدا کە وا دەکەیت ئەم پشتە پێی شادبن دەبیّ مافی نەوەو پشتەکانی لەمەودواشت بەزیاتر بزانیت ، نەك بەمە کە ئەم سامانە هەر لەدەروونی زەویدا بەجێ بهێڵیت . هەتا ئەگەر هەندیّ جاریش وای پێویست کرد . بەڵکو لەمە گرنگتر ئەوەیە نەتەوەیەکی بەتین و توانای تەکنیکی پێشکەش نەوەکانی هاتوو بکەیت ، نەتەوەیەك کە شوێنێکی شیاو پێشکەوتوو لەناو نەتەوەکاندا بگرێتەوە .. ئەمەیە بۆچوونەکەمان ..

ڕۆژنامەنووس :-

سوپاس بۆ سەرۆکی گەورە . ان شاء الله هەمیشە دەبێنین گڕێکی ڕووناکی بەخشی ئەم نەتەوەیەی .

ڕەزڤان « پاشماوە »

خو خارکر دا بەرپێکەکی بدەتە هرچیّ لەپیّ چەپیّ ڕاکرو دانا سەروچاڤێت ڕەمۆی .. لێڤا ڕەمۆی یا خاریّ کەلاشت ، پێحەسیا کو هاتە برینداركرن و دخوینیّ وەربو ، کەتە سەر دەڤو لێڤێت خوو تژی دەڤی ئاخا ڕەزیبو ، خوینا سورو دلسی و ئاڤا ڕەزی تێکەل بوون .. سەرزکێ خو ، حو کێشا قاما خەنجەریّ پشتی لەعەردی دیتی ، دەسیّ خو درێژکرە خەنجەریّ ، پێحەسیا کو گرانیا هرچیّ هێش یا لسەر پشتیّ ، دەستیّ هاڤێتە دەستکیّ خەنجەریّ پشتی دەستیّ چەپیّ دانایە سەر کاڤلانی .. خەنجەر ژ کاڤلانی کێشا ، کاڤلان ما لەعەردی ، زانی نوکە مێرخاسی و دلموکمی دیّ دیاربت ! هەکە ئەو بڤی دوربی هرچیّ نە کوژت . . سرباهی خەلکێ گوندی دیّ بێ‌نوربی کوکن و تیرکێ سەریّ وی گرێدەن ، دەزگرا ویو خەلك دیّ بێژن « دەرمان لێهات . . ما زەلام نەبو .. چەوا هرچیّ ئەو د خەودا خار ؟ هەکە حالك هەمی وەکی ڕەمۆی چوبانە بەر ڕەزا کەسیّ توی نە د خارو نە د چونە مزەیتا . . هەکە هەمی چوێچکا هژیر حنربانە بو خودانی چو نە د مان » . دەمیّ ئەو بیر هاتینە بیریّ ، هەرچار تبلێت دەستیّ ڕاستیّ دانانە سەر دەستکیّ خەنجەریّ و ڕوکمکرن و تبلا بەرانی دانا سەر بشکا سەری دەستکی ، خو قولباندە سەر کێلەکا چەپیّ و دەستیّ ڕاستیّ ژێهەل هاڤێت ، لگەل هندی نوریەك کەتە هرچیّ .. دەستیّ خو ڤەکێشا ، بەریّ خو دایێ لبەر شەڤەقا هەیڤیّ خوین یا بخەنجەریّ ڤە د تەیست . گەرماتی بسەر دەستیدا هات ژ بەر خوینا هرچیّ .. گرانیا هرچیّ لسەر بشتیّ سڤك بو کەتە قامەکیّ .. زانی کو هرچ هاتە هنگاڤتن ، هەکە ویّ نە کوژت دیّ وی خوت ، ژ بەر برینا ویّ یا گەرمە .. ڕەمۆ ڕابوڤەو قەست کریّ و ددانێت وی خویسێن ژیّ هات و دابەر خەنجەرا .. هرچ ما لەعەردی .. هێدی .. هێدی .. پێ پێ ڕەمو پشت و پشت ڤڕی و خو ژ هرچیّ دوبرکرو ما تێفوکوری .. بەریّ خودا خەنجەرا بخوین .. بەریّ خودایێ هرچ یا پێکولیّ لەعەردی د کەت .. زانی ئەڤە کریارەکا باشس و نێچیرەکا پیروزە ، بهندەك بەلکێت مێوا خەنجەر باقشکر .. هندك بەلك د دەستێت خورا هسین .. خەنجەر دانا سەر جهێ خو .. بەزی کولاڤو دەرسوکێت خو ، کرنە سەریّ خو .. پشتی دەرسوکەك ل دەڤو لێڤێت حو ئالاندی .. لێڤا شەق هاتە بیری گوتە خو : « ئەریّ .. هەریّ ، ئەز هاتمە هەر ئێکێ مێرخاسیەك د کر دوری کرن .. بەلێ بلا .. خوزی دوریەك لێبا .. دا خەلکێ مێرخاس نیاسی بانە » هەر دوو دەستێت خو هاڤێتنە نیوێکا خوو گەرییست ویّ بەر بویکا خو ڕاکر . دروست کرن .. وچو وێڤەتر .. دەست هاڤێتێ کاڤلانیّ خەنجەریّ هەلگرت .. هاتە ئەداڤ جهێ خو .. خەنجەر هەلگرت و کوە د کاڤلانیداو

خلیسك و قەدپاڵ «پاشماوە»

نێوچەوانی پیاوێکی سەدسالیت دێتە بەرچاو ، لەخوای بەزیادبیّ ئەگەر سەری پەنجەی پێت لەکەوشەکانت نەیەنە دەرەوە ، ئەوا هەردەبیّ « پاشپانی »یەکەی لەدواتەوە ببێتە « کووچ کووچە » ... مەنجەڵێکی تریش ئاوی ساردت پێدادەکەن !. هاوڕێکەت بەجیّدێڵی .. بەرەو ماڵ دبیتەوە !

- ٣ -

« پانی » و « درێژی » حەوشەکە بەهەنگاوەکانت چەند جار دەپێوی ، درزی دیوارە قوڕەکانت لا دەبێتە ریزە ووشەیەك ، هەموویانت بە ووشەی (نەسرین) دێتە بەرچاو .. چەندجار قوڕگە وشك بووەکەت تەڕدەکەیتەوە ، جاروباریش سەرێك لە دەرەوە هەڵدەکێشی ، وا دەزانی ئەو ڕۆژە دوا تنۆکی خوێنە لە خەباتێك ، ڕۆژی مان و نەمانە ، بێشکە خوشکەکەت ڕاستییەکت بۆ دەردەخا . بیر دەکەیتەوە ، هیچت کەم نییە .. دڵت هەیە .. مرۆڤیشی .. بەڵام خۆت پێ ڕازی ناکریّ :-

- مرۆڤم .. دڵیشم هەیە .. بەڵام دڵەکەم لە ناو گۆشت و پێست ئاردراوەتەوە گۆشت و پێستەکەش لەناو ئەو ڕانك و چۆغە یاخە لەیەك ترازاوە شاردراوەتەوە ، بێگومان هەر ئەوەش بەرچاوە .. ئەویش هەر ڕۆژەی دەستە جلێکی ئاڵ و واڵا لەبەر دەکا ...

خوشکەکەت دەگاتە حەوشە ، لەگەڵ گۆزە دانانی لێی دەچیتە پێشەوە :

- پێت ووت ... ؟
- بەڵێ ... !!
- ئێ .. بڵێ .. چی ووت ..؟
- زەردەخەنەیەکی دروست کراوی کردو ووتی « تەهێ ... وادیارە کەسی لەمن هەژارتر نەدۆزیوەتەوە .. بێی بڵێ بەهەلە نەچیّ ... » ... مەنجەڵێکی تر ئاوی ساردت پێدادەکەن .. ، لەشوێن خۆت دەبی بەسەهۆڵ ... !!

هەولێر

Institut kurde de Paris

القادسية

له شه‌ڕێکی مێژووییه‌وه بۆ فیلمێکی سینه‌مایی

● ذکریات محمد حسن ●

له حه‌بانیه ، ئه‌و ناوچه‌ سه‌یرانگا به‌ناو بانگه‌ی عێراق ، که‌ لێی بیابانێکی فراوان ده‌ستی کردۆته‌ مل‌ئاوی ده‌ریاچه‌ی حه‌بانیه ، ماوه‌یه‌که‌ سه‌دان هونه‌رمه‌ندو ده‌رهێنه‌رو ئه‌کته‌ر که‌وتونه‌ته‌خو بۆ ئه‌وه‌ی به‌ فلمێکی سینه‌مایی‌و گێڕانه‌وه‌ی شه‌ڕی « القادسیه » ڕووداوه‌کانی ١٣٤٣ ساڵ له‌مه‌وبه‌رمان بیربخه‌نه‌وه ، ئه‌و شه‌ڕه‌ گه‌وره‌یه‌ی که‌ له‌ نزیك شاری « الحیره » له‌ ڕۆژێکی ته‌پ‌وتۆزو باوبژه‌یه‌کی به‌هێزدا ڕووی‌دا، ئه‌و شه‌ڕه‌ی به‌ ته‌واوی له‌کۆتایی مانگی ئاياری ساڵی ٦٣٧ ی زایندا ڕووی داو تیایدا موسڵمانه‌کان به‌سه‌رکردایه‌تی (سعد کوڕی‌ابی وقاص) به‌ سه‌ر (ڕۆستم)ی سه‌رکرده‌ی فارسه‌کاندا سه‌رکه‌وت‌و سوپای‌ ساسانیه‌کان شکاو ده‌رگای عیراق له‌ به‌رده‌م موسڵمانه‌کاندا کرایه‌وه ، تا له‌ مانگی حوزه‌یرانی هه‌مان ساڵدا گه‌یشته‌ المدائن .

● دوو ملیون دینار ●

ئه‌م فلیمه‌ گه‌وره‌یه ، به‌رن‌ترین به‌رهه‌م ده‌بێ له‌ مێژووی سینه‌مایی عێراقدا ، به‌تایبه‌تی‌و مێژووی سینه‌مای عه‌ره‌بی به‌گشتی ، به‌رهه‌م‌هێنانی زیاتر له‌ دوو ملیۆن دیناری عێراقی تێ‌ده‌چێ‌و ژماره‌یه‌کی زۆر هونه‌رمه‌ندی وڵاته‌ عه‌ره‌به‌کان به‌شداری تیا ده‌که‌ن .

له‌ نووسینی سیناریۆی فلیمه‌که‌دا (محفوظ عبدالرحمن) و (صلاح ابو سیف) به‌شداریان کردوه‌و مادده‌ی بنه‌ڕه‌تیشیان کتێبێکه‌ که‌ (عبدالحمید جوده السحار) ده‌رباره‌ی (سعد کوڕی ابی وقاص) نووسیویه‌تی ، هه‌روه‌ها کتێبه‌که‌ی (احمد باکثر) ده‌رباره‌ی خه‌لیفه‌ (عمر کوڕی الخطاب) . سه‌ره‌ڕای متمانه‌ کردن به‌ چه‌ندان سه‌رچاوه‌ی هه‌مه‌ جۆری ئه‌م ماوه‌ مێژوویه‌ی شه‌ڕی قادسیه‌ی تاقه‌وماوه ، هه‌روه‌ها (دکتۆر (امال العمری) ڕاوێژ کاری سیناریۆو دیکۆرو جل‌وبه‌رگ‌و ئه‌کسسوار دیسان متمانه‌ی به‌چه‌ندان سه‌رچاوه‌ی مێژووی ئه‌و سه‌رده‌مه‌ کرد .

● فلیمێکی نموونه‌یی گه‌وره ●

له‌م فلیمه‌دا هونه‌رمه‌ندان‌و ئه‌کته‌ری ناسراو له‌ وڵاته‌ عه‌ره‌بیه‌کان (کوێت) و (سوریا) و (عێراق) و (میسر) و (تونس) و (مغرب) به‌شداریان کردوه‌ که‌ دیاره‌کانیان ئه‌مانه‌ن : سعاد حسنی ، عزت العلایلی ، لیلی طاهر ، شذی سالم ، سعدیه الزیدی ، غازی الکنانی .

وه‌رزی ڕۆشنبیری یه‌کێتی نووسه‌رانی کورد له‌ سلێمانی

● یه‌کێتی نووسه‌رانی کورد ، لقی سلیمانی له‌ ڕۆژی پێنج شه‌ممه‌ی ڕابوردووه‌وه ، ده‌ستی به‌ پێشکه‌ش‌کردنی وه‌رزی نوێی ڕۆشنبیری خۆی کردو یه‌که‌م کۆڕی له‌م وه‌رزه‌دا باسێکی تیا به‌ ناونیشانی پێشنیارێك ده‌رباره‌ی ڕه‌خنه‌ی ئه‌ده‌بی کوردی) ی بوو له‌لایه‌ن کاك احمد محمد ئابلاخی‌یه‌وه پێشکه‌ش کراو به‌رهه‌مه‌کانی تری ئه‌م وه‌رزه‌ به‌م جۆره‌یه

– له‌ ١٥–٢–١٩٨٠دا لێکۆڵینه‌وه‌یه‌ك له‌سه‌ر «ئافره‌ت له‌ چیرۆکی کوردیدا» کاك حمه‌ سعید حسن پێشکه‌شی ده‌کا .

– له‌ ٢٩–٢–١٩٨٠ برایان محمد ملا کریم ، کمال رووف محمد ، ئومید ئاشنا له‌و کۆڕه‌دا به‌شدار ده‌بن که‌ ده‌رباره‌ی « گۆران »ی مه‌زن ساز ده‌کرێ .

– له‌ ٧–٣–١٩٨٠ لێکۆڵینه‌وه‌یه‌ك له‌سه‌ر (کاروانی شیعری کوردی) کاك ئازاد عبدالواحد پێشکه‌شی ده‌کا .

– له‌ ١٤–٣–١٩٨٠دا کۆڕێکی فراوانی شیعر خوێندنه‌وه‌ بۆ ئافره‌ته‌ شاعیره‌کان سازده‌کرێ‌و له‌م کۆڕه‌ د. کوردستان موکریانی پێشه‌کی له‌سه‌ری ده‌دوێ .

– له‌ ٢٢–٣–١٩٨٠ چیرۆك نووسی عیراقی ناسراو جلیل قیسی باسی تاقی‌کردنه‌وه‌ی ئه‌ده‌بی خۆی ده‌کا .

– له‌ ٢٧–٣–١٩٨٠دا یه‌کێتی نووسه‌ران به‌شداری چالاکیه‌کانی نه‌قابه‌ی هونه‌رمه‌ندان ده‌کا به‌بۆنه‌ی ڕۆژی شانۆی جیهانیه‌وه .

– ٢٨–٣–١٩٨٠ که‌ دوا کۆڕی ئه‌م وه‌رزه‌ ده‌بێ ، چیرۆك نووسان : مصطفی صالح کریم ، رووف بێگه‌رد ، عبدالله عزیز خالد ، حمه‌ نوری توفیق، حمه‌ رشید فتاح، طاهر صالح سعید چیرۆك ده‌خوێننه‌وه .

حمه‌ سعید حمه‌ کریم
پ. هاوکاری له‌ سلیمانی

بیرێکی ڕاگوزاری

دووباره‌ کردنه‌وه‌ی پێشنیارێ

جارێك ، هه‌ر له‌م لاپه‌ڕه‌یه‌وه ، به‌دوای دیداری یه‌که‌می چیرۆکی کوردیدا ، پێشنیارێکمان خسته‌ به‌رچاوی یه‌کێتی نووسه‌رانی کورد ، که‌ له‌به‌رنامه‌ی چالاکی ڕۆشنبیری ئه‌مساڵیدا دیداری شیعری نوێی کوردی ساز بکا ، ئێمه‌ پێشه‌کی ده‌زانین ، ئه‌رکێکی‌وا ، ئاسان نیه، به‌ڵام به‌ خۆئاماده‌کردنی ڕێکخراوو سوود وه‌رگرتن له‌ تاقی‌کردنه‌وه‌ی دیداری چیرۆکی کوردی ، ماوه‌ له‌به‌رده‌مدایه ، ئه‌م ئه‌رکه‌ش ڕاپه‌ڕێ .

● شیعری نوێی کوردی ، ئێستا له‌بارێکدایه ، ده‌هێنێ دیدارێکی وای بۆ سازبکرێ‌و به‌وردی‌و مه‌وزوعی له‌ڕاده‌ی پێشکه‌وتن‌و دواکه‌وتنی بکۆلرێته‌وه . بۆ ئه‌م مه‌به‌سته‌ وا دووباره ، پێشنیاره‌که‌مان ده‌خه‌ینه‌وه‌ به‌رچاو ده‌سته‌ی به‌ڕێوه‌به‌ری یه‌کێتی نووسه‌رانی کورد .

به‌هره

● چاپکراوی نوێ

نووسه‌ری نوێ

ژماره‌ی چواری بلاوکراوه‌ی نووسه‌ری نوێ که‌ بریتی‌یه‌ له‌ کۆمه‌ڵه‌ به‌رهه‌مێکی ئه‌ده‌بی‌و ڕۆشنبیری‌و یه‌کێتی نووسه‌رانی کورد لقی هه‌ولێر ده‌ری ده‌کات ، که‌وته‌ به‌رده‌ست خوێنه‌ران ، له‌م ژماره‌یه‌دا ، وته‌ی ژماره‌و گه‌لێ به‌رهه‌می ئه‌ده‌بی به‌که‌ڵك‌و وه‌رگێڕراو له‌ ئه‌ده‌بی گه‌لانه‌وه‌ بلاو کراوه‌ته‌وه‌و ئه‌م ژماره‌یه‌ی نووسه‌ری نوێ ، ژماره‌یه‌کی نموونه‌یه .

په‌روه‌رده‌و زانست

ژماره‌ (١٦)ی گۆڤاری (په‌روه‌رده‌و زانست) که‌ گۆڤارێکی په‌روه‌رده‌یی‌و زانستی‌یه ، به‌ڕێوه‌به‌ریتی گشتی‌ی خوێندنی کوردی به‌ سێ مانگ جارێ ده‌ری ده‌کا ، که‌وته‌ بازاڕه‌وه ، له‌م ژماره‌یه‌دا ، چه‌ندان باس‌و بابه‌تی په‌روه‌رده‌و زانستی‌و ئه‌ده‌بی‌و لایه‌نه‌کانی تری ڕۆشنبیری بلاو کراوه‌ته‌وه .

له‌ ده‌ره‌وه‌ی سنوور

● دووانه‌ی کورته‌ باڵا ... دووانه‌ی ده‌وڵه‌مه‌ند !!

باوه‌ڕ بکه‌ن : ئه‌م دوو کورته‌ باڵایه ، برای دووانه‌ن، ده‌وڵه‌مه‌ندن به‌ڕاده‌ی ئه‌وه‌ی بازرگانی به‌باڵه‌خانه‌و خانووه‌وه‌ ده‌که‌ن ناویان « جورج » و « جون » ه‌ و سه‌ره‌تای ژیانیان به‌ ئه‌کته‌ری پروپاگه‌نده‌ ده‌ست پێ‌کردو زۆری پێ‌نه‌چوو بوونه‌ گه‌وره‌ترین بازرگانی کڕین‌و فرۆشتنی خانوو له‌ له‌نده‌ندا !

له‌ نهێنیه‌کانی ژیانم ئاگاداربن

ژیانی ب . باردۆ

ئه‌کته‌ری ناسراوی جیهان، برجیت باردۆ ، هه‌ر له‌ ئێستاوه‌ نووسه‌رێکی جیهانی ڕاسپاردوه ، سیناریۆ بۆ فلیمی چیرۆکی ژیانی بنووسێ به‌ر له‌وه‌ی بمرێ ، باردۆ وتوویه ! وا ده‌زانم له‌ لوتکه‌ی به‌ناوبانگیمدا ده‌مرم ، بۆیه‌ حه‌ز ده‌که‌م دوای خۆم خه‌ڵك له‌ نهێنیه‌کانی ژیانم ئاگادارب‌ن .

هه‌رچه‌ند باره‌ی نووسینێك

جزا علی امین

جارێکی دیکه‌ش کۆمه‌ڵه‌ ئه‌دیبێکی خوێن گه‌رم و به‌ تاسووق بۆ ئه‌ده‌بی منداڵان خڕ بوونه‌وه .. تا له‌ باره‌گای یه‌کێتی نووسه‌رانی کورد لقی سلێمانیدا یه‌که‌م دیداری ئه‌ده‌بی منداڵان پێك بێ .. تا به‌ کوڵ‌و دڵ ده‌رباره‌ی ئه‌ده‌بی منداڵان بدوێن .. له‌ چیرۆکه‌وه‌ بۆ شیعر .. پاشان بۆ شانۆگه‌ری‌و لێکۆڵینه‌وه‌و بیبلۆگرافیا .. دوا به‌ دوای خوێندنه‌وه‌ی باسه‌کان .. له‌ لایه‌ن ئه‌دیبانه‌وه‌ قسه‌یان له‌سه‌ر ده‌کران .. هه‌ندێك ورده‌ تێ بینی ده‌خه‌ینه‌ سه‌ر دیداره‌که‌ به‌ نیازی وه‌ی له‌ دیداره‌کانی ئاینده‌دا نه‌یبینین .

١ – گه‌لێك له‌و باس‌و لێکۆڵینه‌وه‌و شیعرانه‌ی خوێندرانه‌وه‌ کۆن بوون .. یان بلاوکرابوونه‌وه .. یان له‌ کۆڕه‌کاندا بیستبومانن ! ده‌بوو تازه‌ به‌تازه‌ و گه‌رماو گه‌رم بن !

٢ – شیعره‌کان وه‌ك چیرۆکه‌کان ڕه‌خنه‌یان لێبگیرایه‌ نه‌ك ئاوا به‌ ڕووتی پێشکه‌ش بکرێن ..

٣ – باسه‌که‌ی کاك ڕه‌حیم ڕه‌مه‌زان (ده‌رباره‌ی شانۆی منداڵان)وا کۆرتر ده‌بوو له‌ ئه‌نجامدا ڕه‌خنه‌ی له‌ نموونه‌یه‌ك له‌و نموونه‌ گه‌له‌ی شانۆی منداڵان بگرتایه‌ که‌ خۆمان هه‌مانه .. به‌ تایبه‌تی که‌ گه‌یشته‌ کۆمه‌ڵێك (استنتاجات) بۆ سه‌رکه‌وتن و سه‌رنه‌که‌وتنی شانۆی زارۆکان .

٤ – کاك مه‌حموود زامدار بیبلۆگرافیای ئه‌ده‌بی منداڵانی خوێنده‌وه‌ له .. ڕاستیدا ئه‌و کاره‌ هه‌ر که‌سێ بیکا ده‌بێ زۆر به‌ پشوو بێ ئه‌میش دوای ماندو بوون‌و گه‌ڕان‌و لاپه‌ڕه‌ هه‌ڵدانه‌وه‌ ئه‌م که‌ره‌سه‌یه‌ی گه‌ڵاله‌ کردووه .. خۆ ئه‌گه‌ر له‌ له‌ لقه‌کانی یه‌کێتی – هه‌ولێر و دهۆك – بخوێندرێته‌وه‌ ئه‌وه‌ لانی که‌م ده‌بێته‌ هۆی ئه‌وه‌ ا – ئه‌و کۆمه‌ڵه‌ شیعرو چیرۆك و باسانه‌ی له‌بیری چوون یادیان بکاته‌وه‌ ب – یائه‌و نووسه‌رانه‌ بناسێنه‌وه‌ که‌ ناز ناویان به‌ کار هێناوه‌و به‌ناوی خۆیانه‌وه‌ شتیان نه‌نووسیوه .. ئه‌گه‌ر کاك مه‌حموود وا بکا وا بیبلۆگرافیایه‌که‌ی له‌ ته‌پ‌و تۆزی هه‌ڵه‌ ده‌ته‌کێنێ .

٥ – له‌ دیداره‌که‌دا کۆڕو لێکۆڵینه‌وه‌ی سه‌ر به‌خۆ بۆ زانستی ده‌روون ته‌رخان نه‌کرابوو.. ئه‌م زانسته‌ په‌یوه‌ندیه‌کی پته‌وو ڕاسته‌وخۆی به‌ ئه‌ده‌بی منداڵانه‌وه‌ هه‌یه .. چونکه‌ ته‌نیا به‌هۆیه‌وه‌ نه‌خۆشیه‌ ده‌روونیه‌کانی منداڵان ده‌ست نیشان ده‌کرێ‌و .. ئه‌ده‌بیش ڕۆڵێکی دیار ده‌بینێ له‌ که‌م کردنه‌وه‌و نه‌هێشتنی نه‌خۆشیه‌کانی ده‌روونی منداڵدا ..

٦ – براده‌رانی یه‌کێتی نووسه‌رانی کورد لقی سلێمانی پێویست بوو به‌پێی توانا هه‌موو ئاماده‌بن .. چونکه‌ دیداره‌که‌ بۆ منداڵان نیه‌ بۆ ئه‌ده‌بی منداڵانه .. ئه‌ده‌بی ساوایانیش خۆشیمان بێ‌و ترشیمان بێ ڕه‌گێکه‌ له‌ڕیگه‌کانی ئه‌ده‌ب .. که‌ئه‌و جۆره‌ که‌له‌به‌رانه‌ ده‌بینم – چارلزبیرۆی – فه‌ره‌نسی مایکۆفسکی‌و ئه‌حمه‌د شه‌وقی شاعیرم وه‌بیر دێنه‌وه .. گۆرکی و تۆلستۆی‌و زه‌که‌ریا تامرم دێنه‌ به‌رچاوی .. که‌ به‌و گه‌وره‌یی خۆیانه‌وه‌ بۆ بچووکی منداڵیان نووسیوه .. که‌چی ئێمه‌ گۆران گوته‌نی – گه‌ردێکین بچووك – بۆ گه‌وره‌یی و به‌شکۆیی منداڵان نانووسین .. ئه‌م تێگه‌یشتنه‌ ناماقووڵه‌ بووه‌ هۆی ئه‌وه‌ی که‌م نووسه‌رو ئه‌دیبی کورد له‌ ساڵی منداڵاندا هاوبه‌شی بکا ..

٧ – هه‌ندێك لا باس‌و برێك تووڕه‌یی‌و ده‌مارگیری هاته‌ پێشێ .. ده‌بوو بۆ شوێنی تر هه‌ڵگیرێ .! چونکه‌ ئێمه‌ بۆ ئه‌وه‌ خڕ نه‌بووینه‌وه‌ له‌ یه‌کتری تووڕه‌ بین .. بۆ ئه‌وه‌ بوو له‌یه‌کتریه‌وه‌ شت فێر بین .

له‌ کۆتاییدا هیواداریین یه‌کێتیمان به‌رده‌وام و به‌ پێی توانا کۆڕو دیداری سوودمه‌ندمان پێشکه‌ش بکا ..

جیهانی منداڵان

چیرۆکی منداڵان

احمد قادر سعید

دڵسۆزی دایك

کاکه‌ولا ڕانه‌مه‌ڕێکی هه‌بوو ، هه‌موو ڕۆژێ له‌ پاوانه‌که‌ی نزیك دێدا ده‌ی له‌وه‌ڕاندن‌و به‌ ئاوازی شمشاڵی خۆش کاتی له‌گه‌ڵیاندا ده‌گوزه‌راند له‌ ڕۆژێکی دڵگیری به‌هاردا کاکه‌ولا هات بۆ شارو ڕێبواری له‌ گه‌ڵیان نارد، به‌ڵام ئه‌وه‌ی له‌یاد چوو پێی بڵێ ، بزنه‌ ڕه‌ش له‌ گه‌ڵ خۆی نه‌بات ، نه‌بادا بزێ‌و نه‌توانێ بی‌هێنێته‌وه . که‌ له‌ شار گه‌ڕایه‌وه ، زوو خۆی گه‌یانده‌ په‌زه‌کان ، به‌ڵام بێ‌سوود بوو بزنه‌ ڕه‌ش نه‌گه‌ڕا بۆوه . زۆر دڵ ته‌نگ بوو چونکه‌ دڵنیابوو که‌ ده‌بێته‌ نێچیری ئه‌و پیره‌ گورگه‌که‌ی تائێستا چه‌ند زیانی لێداون ، ئه‌و شه‌وه‌ ئه‌وه‌نده‌ی بۆیان کرا له‌ گه‌ڵ ڕێبواردا گه‌ڕان ، به‌ڵام سۆراخیان نه‌کرد ، سبه‌ینێ تاریك‌و ڕوون له‌ ماڵه‌وه‌ ده‌رچوون ، به‌ره‌و ئه‌و جێیه‌ی که‌ دوێنێ ئێواره‌ مه‌ڕه‌کانی لێ مۆڵ بوو چوون. هه‌ر له‌ دووره‌وه‌ ڕێبوار بانگی بانگی باوکی کرد :

– بابه‌ .. بابه
– ها ، ڕۆڵه
– ئه‌وه‌تا بزنه‌که . ئه‌وه‌تا شاخه‌کانی به‌و تاشه‌به‌رده‌وه‌ ناوه‌ ؟

زۆر به‌خێرایی به‌ره‌و ئه‌وێ هه‌نگاویان نا .. چ ببینن ؟!

ئه‌وه‌ بزنه‌ڕه‌ش ته‌نگه‌ی به‌ پیره‌ گورگ هه‌ڵچنیوه‌و هه‌ر دووك شاخه‌کانی له‌ ووڕگیدا نقووم کردوه‌و له‌ حه‌وت ساڵانی ڕاست کردۆته‌وه ، له‌ گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا تا جووڵه‌یه‌ك ده‌کات ئه‌و باشتر لێی توند ده‌بێ . کارێله‌ بچکۆله‌که‌ی تارده‌شی ببوو له‌ ته‌نیشتیه‌وه‌ پاڵ که‌وتبوو . کاکه‌ولا هه‌ر خێرا بزنه‌که‌ی له‌ کۆڵ مام گورگ کرده‌وه‌و به‌ تۆپیوی به‌جێیان هێشت‌و ڕێبوار کارێله‌که‌ی هه‌ڵگرت‌و به‌ره‌وماڵ گه‌ڕانه‌وه‌و بۆ به‌یانی دڵسوزی برنه‌ڕه‌شی‌یان بۆ منداڵانی دێ گێڕایه‌وه .

به‌رهه‌می منداڵێکی به‌هره‌مه‌ند

زۆرجار له‌ هه‌ندێ کاروباری ڕۆژانه‌مدا ، له‌ کۆمه‌ڵی هونه‌رو وێژه‌ی کوردی ، له‌ کۆڕه‌ ئه‌ده‌بیه‌کان، یا له‌ به‌رده‌م کتێبخانه‌ گشتی‌یه‌کان ڕووبه‌ڕووی ئه‌م منداڵه‌ زیره‌ ئه‌بمه‌وه . له‌ زۆر به‌رهه‌می شانۆیی‌دا وه‌ك بچوکترین ئه‌کته‌ر ده‌رئه‌که‌وێ‌و له‌ هه‌ندێکی تردا پێش ده‌ست پێ کردنی شانۆگه‌ری له‌ گه‌ل کرێکاره‌کاندا کار ئه‌کات .

که‌ شانۆگه‌ری‌یه‌ك پێش که‌ش ده‌کرێ به‌ژه‌رده‌خه‌نه‌و گیانی له‌ خۆبردن هه‌واڵه‌کان به‌ ڕه‌ته‌مه‌ گشتی‌یه‌کان هه‌ڵئه‌واسێ .

بێجگه‌ له‌ مانه ، ئه‌م منداڵه‌ زیره‌که‌ ته‌قه‌للای باشی له‌ نووسینی کورته‌ چیرۆکدا هه‌یه‌و ئه‌مه‌ش به‌رهه‌مێکی تازه‌یه‌تی که‌ وه‌ری‌گێڕاوه‌و ئێمه‌ به‌بێ ده‌سکاری بلاوی ئه‌که‌ینه‌وه .

(● شه‌و ڕۆیی‌و ڕۆژ داهات به‌ڵام هه‌تاو هه‌ڵنه‌هات. خه‌ڵکی ئه‌م شاره‌ زۆرترسان‌و هه‌ر ده‌یانگوت داخوا که‌ی هه‌تاو هه‌ڵدێ . هه‌ندێك ده‌یانگوت دیاره‌ نووستوه . به‌ڵام که‌ڵه‌شێرێك گوتی ئێستا خه‌ریکی نان په‌یدا کردنه . به‌ڵام هه‌ر زوو له‌ قسه‌که‌ی خۆی په‌شیمان بۆوه. چوه‌ سه‌رچیا . قووقاندی هه‌تاو وه‌ڵامی داوه‌و گوتی چیت ده‌وێ ؟ . که‌ڵه‌شێره‌که‌ گوتی بۆچی پرشنگ بلاو ناکه‌یته‌وه ؟ هه‌تاو گوتی چونکه‌ زیزم له‌م شاره‌و ڕۆژباشم لێ‌ناکه‌ن . هه‌تا ئه‌و منداڵانه‌ که‌ بچوکن به‌یه‌ك چاو ته‌ماشام ده‌که‌ن .

که‌ڵه‌شێره‌که‌ زۆر دڵخۆش بو . چوه‌ ناو خه‌ڵك‌و مه‌سه‌له‌که‌ی تێ‌گه‌یاندن که‌ جارێکی‌تر هه‌ڵه‌ی وا دووباره‌ نه‌که‌نه‌وه . ئیتر که‌ خه‌ڵك ڕۆژباشیان له‌ هه‌تاو کرد ، دڵی زۆر خۆش بو . بڕوای به‌ قسه‌ی که‌ڵه‌شێره‌که‌ کردو ده‌ستی کرد به‌ پرشنگی خۆی) .

– شێرزاد –

بۆ زاخاوی مێشك

● مناله‌ ئازیزه‌کان :

گرێی ئه‌مجاره‌ی بۆزاخاوی مێشك ناوی سه‌یرانگایه‌کی جوان‌و دڵگیره‌ له‌ ناوچه‌ی کوردستانی عیراقی خوشه‌ویستمان ، ناوه‌که‌ی له‌ حه‌وت پیت پێك هاتوه ، ئه‌گه‌ر له‌م پیتانه‌ وشه‌ی تردروست بکه‌ین ، ئه‌م وشانه‌ ده‌ست ده‌که‌ون :

٧ + ٤ + ٣ = خواردنه‌وه‌یه‌کی به‌ سووده .
١ + ٥ = له‌ ئه‌نجامی سه‌رمادا ڕووده‌دا .
٧ + ٢ + ٧ = ژماره‌یه ..
٥ + ٦ + ٧ = ڕه‌نگێکه .

ئه‌وه‌ی ژیره‌و ده‌زانێ کوێیه ، بابۆمان بنووسێ‌و .. سوپاس .

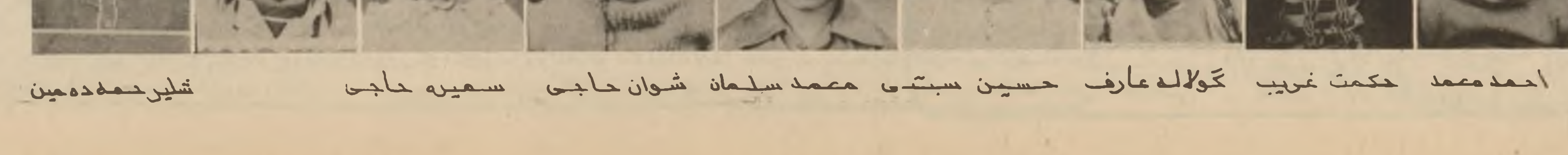

احمد محمد حکمت غریب گولاله‌ عارف حسین سبتی محمد سلمان شوان حاجی سمیره‌ حاجی شلیر حمه‌ده‌مین

Institut Kurde de Paris

دەزگای رۆشنبیری وبڵاوکردنەوەی کوردی
بەڕیوەبەری گشتی و سەرنووسەر
اسماعیل رسول

هاوکاری
التضامن

شەقامی الجمهوریە
مەیدانی الخلانی
ت ٨٨٧٥٧٩٥/٥ خەت
ساڵی ١٩٧٠ دامەزراوە

رۆژنامەیەکی هەفتانەیە
١٠ لاپەڕە
٢٥ فلس

دووشەممە ١٨ی شوبات ١٩٨٠ ژمارە ٥١٣

الاثنين ١٨ شباط ١٩٨٠ العدد ٥١٣

ئیمپریالیزم و نۆکەرانی و هەموو ئەوانەی تەماعیان لە عیراقدا هەبوو دەیانویست عیراق بکەن بە سێ دەوڵەتۆکەوە ... دەوڵەتۆکەیەك بۆ سوننەو . . . دەوڵەتۆکەیەك بۆ شیعەو دەوڵەتۆکەیەك بۆ کوردەکان . . .

سەرۆکی فەرماندە
صدام حسین

لە بەیاننامەیەکی دوو قۆڵی دا:

عیراق و فەنزویلا سوورن لەسەر پتەوکردنی پەیوەندی نێوانیان لە ڕێکخراوی ئۆپێکدا

عیراق و فەنزویلا لەسەر بەتین کردنی پەیوەندیان ڕێك دەکەون

لە سەر داخوازی بەڕێز صدام حسین سەرەك کۆماری عیراق بەڕێز لویس هێریراکامبینس سەرەك کۆماری فەنزویلا لە نێوان ١٣-١٤ی مانگی رەشەمەی « شباط »دا لەتەك وەفدێکا بەسەردانێکی رەسمی هات بۆ بەغدا . . بەڕێز سەرەك کۆماری فەنزویلاو وەفدەکەی تەکی بە گەرمی پێشوازی کراوەبەهۆی ئەو پەیوەندی دۆستایەتی‌یەوە کە لە نێوان عیراق و فەنزویلادا هەیە .

بەڕێز سەرەك کۆماری عیراق و بەڕێز سەرەك کۆماری فەنزویلا لە دۆخێکی دواستانەو باوەڕبەیەك بووندا گفتوگۆیان کردووەو لە بارەی پەیوەندی دوو قۆڵی هەردوو وڵاتدا بە جۆرێك کە چاکەی گەلی هەردوو وڵاتی تێدا بێت ئەویش لەسەر بناغەیەکی دۆستانەو بەرژەوەندی هەردوو لاو دەست تێوەرنەدانی کاروباری ناوخۆی هەردوو لا .

هەر وەك ئەو گفتوگۆیانە لایەنی ناوچەیی و جیهانیشی گرتۆتەوە بەتایبەتی ئەوانەی کە هەردوو وڵات بایەخی پێ دەدەن ، ئەویش لەبەر رووناکی دۆخی سیاسی ئەمڕۆی جیهان و نێوان دەوڵەتان ، هەروەك باسی ئەوە کراوە هەردوو وڵات لە مەیدانی نەوت فرۆشتندا چۆن کاروباری خۆیان رێك بخەن .

بەڕێز سەرەك کۆماری فەنزویلا خۆشحاڵی خۆی پیشان داوە بۆ ئەو پێشوازی‌یە گەرم و میوانداریەی لێی کراوە لە وماوەیەدا کە لەگەڵ وەفدەکەی تەکیا لە عیراق ماونەتەوە

بەڕێز لویس هیریرا کامینیس سەرەك کۆماری فەنزویلا بەشێوەیەکی رەسمی بانگێشتنی بەڕێز صدام حسین سەرەك کۆماری عیراقی کردووە بۆ ئەوەی سەردانی کۆماری فەنزویلا بکات وبەخۆشی‌یەوە بانگێشتنەکە قبوڵ کراوەو لە ماوەیەکی لەمەو پاشدا کاتی سەردانەکە دیاری دەکرێت .

بەڕێز میوانی فەنزویللایی و وەفدەکەی تەکی رۆژی پێنج‌شەممەی رابوردوو گەڕانەوەتەوە بۆ وڵاتی خۆیان دوای سەردانێکی دوو رۆژی کە لە سەرداخوازیی بەڕێز سەرەك صدام حسین بۆ عیراق هاتبوون .

سەرۆکی فەنزویللا لە فرۆکەخانەی بەغدادی بە شێوەیەکی رەسمی بەرێ کراوە بەڕێز سەرۆك صدام حسین لە بەرێکردنەکەدا بەشداری کردووە .

یەکێك لە رۆژنامەکانی تورکیا ستایشی سیاسەتی دەرەوەی وڵاتمانی کردووە

رۆژنامەی « ئابدنی‌لك »ی تورکی ستایشی ئەو شێوە شۆرشگێری‌یەی کردووە کە سەرکردایەتی حزب و شۆڕش چارەسەری مەسەلە و ئیروگرفتە دەوڵەتیکانی پێ دەکات رۆژنامەکە لە ژمارەی رۆژی هەینیدا ئەو هەڵویستەی عیراقی هەڵسەنگاندووە کە بەرامبەر رووداوەکانی ئەفغانستان نواندوویەتی رۆژنامەکە دەستنیشانی ئەو گفتوگۆیەی بەڕێز سەرۆك صدام حسین‌ی کردووە کە گۆڤاری «الوطن العربی» لە گەڵیدا کردبووی دەربارەی ئەوەی ئیران دەستی لەو پیلانەدا هەیە کە دژی نەتەوەی عەرەبی دەکرێت .

رۆژنامەی (ئەی . بی . سی)ئیسپانیایی ستایشی دەستکەوتەکانی شۆڕشی کردووە

رۆژنامەی (ئە. بە. سی)ئیسپانیایی لە ژمارەی رۆژی ١٦ - ٢ داو بەبۆنەی سەردانی بەڕێز ئەودلفو سواریزی سەرەك وەزیرانی ئیسپانیا لە بەغدا ، وتارێکی بڵاوکردۆتەوە تێیدا ستایشی ئەو دەسکەوتانەی کردووە کە شۆڕشی پیرۆزی ١٧ - ٣٠ ی تەمووز بەسەرکردایەتی سەرۆك صدام حسین بەدەستی هێناون .

رۆژنامەکە وتویەتی : ئێستاکە عیراق بە سەردەمێکی ئاسوودەیی و هێمنی و پێشکەوتندا دەڕدات بەتایبەتی لەو رۆژەوە کە حزبی بەعسی سوشیالیستی عەرەب لە عیراق هاتە سەرحوکم .

عیراق تاکە وڵاتە کە ئۆتۆنۆمی داوە بەکوردەکان و هێرلە سەردەمی خولەفای راشیدینەوە لەمەیدانی نێو دەوڵەتاندا دەورێکی بەرچاو دەگێرێ .

تیتۆ هیلاکە !

بێلگراد : ئاژانسەکان :

رۆژی ١٦ - ٢ بڵاوکرابەوە کە سەرۆکی یوگوسلاڤیا جۆزێف برۆز تیتو هیلاکەو لە خراپی‌یەوە بەرەو خراپتر دەچێ بەتایبەتی دوای ئەوەی کەهەردوو گورچیلەکەی ناتوان بەتەواوی کاربکەن .

لەلایەکی ترەوە ئەندامانی لیژنەیەکی تایبەتی کە لەکۆمەڵە پزیشکێکی بسپۆر پێك هاتووە چاودێری تیتو دەکەن لە بڵاوکراوەیەکدا وتویانە : بۆ چاککردنەوەی تیتۆ چی‌یان لەدەست بێ تەخسیری ناکەن.

یەکەم جێگری سەرۆك وەزیران پێشوازی بەڕێوەبەری خواردەمەنی جیهانی دەکات

سەر لە ئێوارەی رۆژی شەممەی رابوردوو بەڕێز طه یاسین رمضان ئەندامی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش جێگری یەکەمی سەرەك وەزیران لە ئەنجومەنی نیشتمانی پێشوازی لە دکتۆرادوارد صوما بەڕێوەبەری گشتی ی رێکخراوی خواردەمەنی و کشتوکاڵی جیهانی کردووە .

لە چاوپێکەوتنەکەدا باسی ئەوە کراوە کە ئەگەر ماوە هەبێت عیراق و رێکخراوەکە هاوکاری بکات و یارمەتی ئەو پرۆژە کشوکاڵیانەی وڵات بدات لەگەڵ زیادکردنی ئەو یارمەتی‌یەدا کە عیراق پێشکەشی رێکخراوەکەی دەکات بۆ ئەوەی بتوانی ئیش و کارەکانی خۆی بە چاکی جێ‌بەجێ بکات .

کۆبوونەوەی وەزیرانی عەرەب لە تونس

لە نێوان ٢-١٢ مانگی ئاکە لێوەدا «ئادار » وەزیرانی تەندروستی عەرەب لە تونس کۆبوونەوەیەك دەکەن خشتەی باسەکەیان بریتی‌یە لە لێکۆڵینەوەی ئەو مەسەلەیەکە باردۆخی سەرەکی ئەمینداریتی هونەری ئەنجومەنی وەزیرانی تەندروستی عەرەب لە قاهیرەوە بگوێزنەوە بۆیەکێك لە وڵاتە عەرەبێکانی تر وەمەکتەبی ناوچەیی رێکخراوی تەندروستی جیهانی لە ئەسکەندەریەوە بۆ وڵاتێکی تر بگوێزنەوەو لەبەر تەواو بوونی‌ماوەی بەڕێوەبەری مەکتەبەکەوە بەڕێوەبەرێکی نوێ بۆ ئەو مەکتەبە هەڵبژێرن . .

* *

ئیران
بنی صدر هەڕەشە لە کورد هێزە چەکدارەکان و رۆژنامەکان دەکات

سەرۆکی ئیران (ئەبوئەلحەسەن بنی‌سەدر) ئەو پێشنیارانەی رەفز کردووە کە هاووڵاتیانی کوردستانی ئیران پێشکەشیان کردووە بۆ چارەسەرکردنی کێشەکەی کوردستان لەو وتارەدا کە شەوی یەكشەممەی رابوردوو خوێندوویەتیەوەو نوویەتی .. پارتی دیموکراتی کوردستان شەوی هەینی رابوردوو نامەیەکیان بۆ ناردووە داوای خودموختاریان بۆ کوردستانی ئیران کردووە .

هەروەها وتوویەتی . . لە حاڵەتێکدا ناوچەی کوردستان ئەگەر سەرپێچی حکومەتی مەرکەزی بکەن دەبێت شەڕ لەگەڵ ئەو هێزی سەربازو پۆلیس و جەندرمانەدا بکەن کە لەو ناوچەیەدان .. بەنی‌سەدر لافی ئەوەی لێداوە کە داخوازی میللەتی کورد لە کوردستانی ئیراندا داواکردنی خودموختاری نی‌یە بەڵکو داواکاریەکی ئاشکرایە بۆ جیابوونەوە ئەو ئەڵمانە تێیە بۆ مل کەچ کردن بۆ ئەو جۆرە داخوازیانە چونکە ئەوە دژی یەکێتی‌ی خاکی ئیرانە . وەلەلایەکی ترەوە سەرلەنوێ هیرشی بردۆتە سەرکاربەدەستانی ئێزگەو تەلەفزیون و هەندێك لە رۆژنامەکان و وای ناوبردوون کە ئەوانە لە دەسەڵاتی سەرەك کۆمار کەم ئەکەنەوە.. هەروەك هەڕەشەی لەو سەربازو ئەفسەرانە کردووە کە لە ناو زانکۆی ئازاندامانیان گرتووە بەوەی لە ناو ریزی سوپا دەریان دەکات ئەگەر واز لە مانگرتنەکەیان نەهێنن .

وەلەلایەکی ترەوە یەکی لە دبلوماسی‌یە باوەڕ

پێکراوەکانی ئیران لە باڵوێزخانەی ئیران لە کەنەدا هەواڵی ئەوەی راگەیاندووە کەلە ماوەی ، ٤٨ سەعاتی داهاتوودا ئەو ناکۆکی‌یە چارەسەر دەکرێت کە بەهۆی بارمتەکانی باڵوێزخانەی ئەمەریکا لە تاران لە نێوان ئیران ئەمەریکا دا پەیدابووە .

دواخستنی هەڵبژاردن لە ئیراندا

وا بڕیار دراوە کە هەڵبژاردنی پەرلەمانی لە ئیراندا بو چواردەی مانگی خاکە لێوە (ئادار) دوا بخرێت ، لە باتی ئەو کاتەی پێشووی کە دوا هەفتەی ئەم مانگە بوو .. ئەم هەواڵە وەزیر ناوخۆی ئیران رۆژی هەینی لە بەیاننامەیەکدا راگەیاندووە ، بەیاننامەکە هۆی دوا خستنی هەڵبژاردنەکەی دەرنەخستووە کە نەتەوە جوداکان لە فارس نیازیان‌وا بوو بەشداریی تێیدا نەکەن لەبەر ئەو سیاسەتە رەگەزپەرستی‌یەی رژێمی ئیران رەچاوی دەکات .

کارتەر سێ نامەی نهێنی بۆ خومەینی ناردووە نەخشەیەك بۆ بەردانی بارمتەکان

رۆژنامەی « سان فرانشیسکو ئاکزا مینار » کە لە سان فرانسیسکۆ دەردەچی پەردەی لە رووی ئەو هەواڵە هەڵماڵیوە کە سەرۆکی ئەمەریکا کارتەر سێ نامەی بۆ خومەینی ناردووە دەربارەی پەیوەندی

بروانە ل : ٩

شای دەرکراوی ئیران پەنەما بەجێ دەهێڵێت

رۆژی شەممەی رابوردوو ئاژانسی (بنمابرسی) هەواڵی ئەوەی بڵاو کردۆتەوە کە شاری دەرکراوی ئیران پەنەما بەجێ دەهێڵێت و بۆ وڵاتێك دەچێت کە نەزانراوە کامەیە. ئاژانسەکە لە دەم کەسانی نزیك شای دەرکراوەوە ئەوەیان باس کردووە کە شالە مانگی با نەمەری داهاتوودا « نیسان » پەنەما بەجێ دەهێڵێت گوایە لە بەر ئەوەی ئاوو هەوای پەنەمای پێناکەوێت .

* * * * *

خۆپیشاندان دژی سادات

کۆبوونەوەیەکی سێ قۆڵی

گەلی عەرەبی میسر بەردەوامە لە تێکۆشانی‌دا دژی ئەو سیاسەتە سەر شۆڕی و خیانەت‌کاریەی ساداتی خیانەت کار گرتوویەتی‌یە بەرو لە سەری دەڕوات دوا ئەلقەی ئەو سیاسەتە نابەجی‌یەی سادات بەستنەوەی دوا رۆژی میسر بە ڕەوڕەوەی ئیمپریالی ئەمەریکاو زایونی‌یەوە بووەئەویش لە ڕێگای ماوەدانێکی زیاتر بە ئەمەریکا بۆ ئەوەی‌لە مەیدانی سەربازیدا بە ئارەزووی خۆی لە خاکی میسردا هەڵسوڕێت .

لە هەمان بارەوە شاری « قنا » لە میسر لە کۆتایی هەفتەی رابوردوودا خۆنیشاندانێکی گەورەی تێدا روویداوە دژی بنیات نانی فرۆکەخانەی سەربازی و ئۆردووگای ئەمەریکایی لەو شارەدا .. لەم بارەیەوە رۆژنامەی «الرای» ئوردونی نووسیویتی .. بۆ دەربڕینی نارەزایی دژی ئەو بڕیارەی ئەنوەر ئەلسادات بە ڕێگادانی بنیات‌نانی ئوردوگای سەربازی ئەمەریکایی لە خاکی میسرو هەزاران کەسی ئەو شارە خۆنیشاندانیان کردووەو خۆنیشاندەران دروشمیان دژی بڕیارە خۆدەستەوە دەرێکانی سادات بڵندکردۆتەوە .

هەواڵەکان ئەوەیان راگەیاندووە کە هێزەکانی ئەمنی سادات بەرەنگاری ئەو خۆنیشانەبوونەتەوەو بۆ بڵاوکردنەوەیان لەگەڵیاندا کردوویانە بە شەڕو ئەمە بۆتە هۆی برینداربوونی دەیان کەس و بە دەیان کەسیش لە بەندیخانەکان توندکراون و ئەو ناوچەیە بە هێزی سەربازیی ئابلۆقەی دراوە .

وەبۆ بە جێگەباندنی نەخشەکانی پاکوکردنە خیانەت کارێکە لە ڕێگا نێوان خۆشکردنی رژێمی سادات و زایونی دوژمن ، مصطفی خلیل سەرەك وەزیرانی رژێمی سادات ئەوەی راگەیاندووە کە بەم زوانە کۆبوونەوەیەکی سێ قۆلی لە نێوان فەرمانڕەوای میسر ئەنوەر ئەلسادات و سەرەك وەزیرانی دوژمن مەناحیم بیگن‌وو سەرەکی ئەمەریکا کارتەردا دەکرێت .

مەلیك حسین سەر لە ڕۆمانیا دەدات

رۆژی هەینی بەشێوەیەکی رەسمی لە عەمان ئەو هەواڵە بڵاو کراوەتەوە کە لە نیوەی‌دوو هەمی ئەم مانگەدا مەلیك حسین بەسەردان دەچێت بۆ رۆمانیا ، رادیوی عەمان باسی ئەو مەسەلانەی نەکردووە کە مەلیك حسین لەگەڵ سەرۆکی رۆمانی نیکۆلا شاوشیسکودا باسی دەکەن .

دوو بەڵگەنامە پەیوەندی نێوان کۆمۆنیستەکانی عیراق و زایۆنی دوژمن ئاشکرا دەکەن

هەفتەی رابوردوو گۆڤاری صوت الطلبە دوو بەڵگە نامەی بڵاوکردەوە کە پەیوەندی کۆمۆنیستەکانی عیراق بە بزوتنەوەی زایۆنی جیهانی و باڵوێزخانەکانی قەوارەی رەگەز پەرستی زایونی لە دەرەوە ؛ ئاشکرا دەکەن .

دوو بەڵگەنامەکە دوونامەن کە بە یەکەوە بەسترانی کۆمۆنیستەکانی عیراق و بزوتنەوەی زایونی جیهان ئاشکرا دەکەن. ناوی یەکەمیان لە حزبی کۆمۆنیستی بەریتانیاوەیە بۆ سکرتێری گشتی یەکێتی نیشتیمانی بەریتانیاو دووەمیشیان لە باڵیوزخانەی قەوارەی زایۆنی‌یەوەیە بۆ هەمان کەس .

نامەکەی قەوارەی دەست درێژکەری زایۆنی ئەو هەنگاو یەکخستنە تەواوەتی‌یە روون دەکاتەوە کە لە نێوان کۆمۆنیستە عیراقی‌یەکان و رەگەزپەرستە زایۆنی‌یەکاندایە بۆ ڕەنگڕشتنی نەخشەو پیلان دژی وڵاتە تێکۆشەرەکەمان و هەنگاوەکانی حزبی پەیامی مرۆڤایەتی حزبی بەعسی سوشیالیستی عەرەب کە ئەمەی خوارەوە بڕگەی دووەمی نامەکەی باڵیۆزخانەی دوژمنە .

« لەوانەیە ئاگادار بی کە باڵیۆزی نوێمان بایەخێکی زۆر بەو لایەنانە ئەدات کە

بروانە ل : ٩

دوو بڕیاری ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش

هەفتەی ڕابوردوو ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ئەم دوو بڕیارەی خوارەوەی دەرکرد :

ژمارەی بڕیار ٢٣٥
ڕۆژی بڕیار ١٣-٢-١٩٨٠
بڕیار

بەپێی ناوەرۆکی بڕگە- ا - لە بەندی چل و دووی دەستوری وەختەکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش لە کۆبونەوەی ڕۆژی ١٣-٢- ١٩٨٠ ئەم بڕیارەی دا :

١ - دەقی بڕگە - یەکەم - لە بڕیاری ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ژمارە -١١٢٢ لە ٢٩-١٠-١٩٧٩ بەندی (أ)ی وئەمەی خوارەوەی دەخرێتە سەرو بەبەندی (ب)ی دادەنرێ :

ب - دەکرێ پیشەی کرێکاری ناکارامە بگۆڕدرێ بۆ شوفێر دوای ئەوەی بەهۆی دەورەی مەشق کردنەوە ئیجازەی گشتی لێخوڕین دەورەی مەشق کردنەوە ئەمری ئیداری ناوەرۆکی ئەم بڕیارە دەیگرێتەوە .

٢ - ئەم بڕیارە لە ڕۆژنامەی ڕەسمیدا بڵاو دەکرێتەوەو وەزیرەکان جێبەجێی دەکەن .

صدام حسین
سەرۆکی ئەنجومەنی
سەرکردایەتی شۆڕش

ژمارەی بڕیار ٢٢٤
ڕۆژی بڕیار ١٣ - ٢ - ١٩٨٠
بڕیار

بەپێی ناوەرۆکی بڕگە(أ) لە بەندی چل و دووی دەستوری وەختەکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش لە کۆبونەوەی ڕۆژی ١٣ - ٢ - ١٩٨٠ ئەم بڕیارەی دا :

١ - مامۆستاکانی قوتابخانە ئەهلی‌یەکان کە پێش ١ - ٩ - ١٩٧٤ بۆ قوتابخانە ڕەسمی‌یەکان گوێزراونەتەوە، ناوەرۆکی بڕیاری ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ژمارە - ٥٢٥ کە لە ١٣ - ٥ - ١٩٧٦دا دەرچوو دەیانگرێتەوە بەو مەرجەی کە ماوەی ئەو خزمەتەی لەو قوتابخانانەدا بۆیان حیساب کراوە لە دەساڵ پتر نەبێ و بەپێی ئەم مەرجەکەیان بۆ دیاری دەکرێ.

٢ - وەزیرە خاوەن پەیوەندی‌یەکان ئەم بڕیارە جێبەجێ دەکەن .

صدام حسین
سەرۆکی ئەنجومەنی
سەرکردایەتی شۆڕش

هاوڕێ عبداللە فاضل سەردی لە هەولێردا

هاوڕێ عبداللە فاضل ئەندامی سەرکردایەتی هەرێمی حزبی بەعسی سوشیالیستی عەرەب و ئەندامی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش هەفتەی ڕابوردوو بە سەردان چوو بۆ شاری هەولێرو لە چوارچێوەی سەردانەکەیدا ڕۆژی پێنج شەممەی ڕابوردوو لەگەڵ بەڕێز بهاءالدین احمد پارێزگاری هەولێر کۆبوەوەو دۆخی کاروباری دەزگاکانی خزمەتگوزاری و چۆنیەتی بەرەپێدانیان باسی کردووە .

لەو کۆبونەوەیەدا کە لە بارەگای پارێزگا کراوەو هاوڕێ علی حسین صالح سکرتێری سەرکردایەتی لقی هەولێری حزبی بەعسی سوشیالیستی عەرەب و کاک نامق رقیب جێگری پارێزگاری هەولێرو ژمارەیەکی تری کاربەدەستانی تێدا بەشدار بوون ئەوە دووپات کراوەتەوە کە پێویستە دەزگاکانی خزمەت گوزاری بە جۆرێك بەرەپێ بدرێن کە لەگەڵ ئاوات و ئامانجەکانی سەرکردایەتی حزب و شۆڕشدا بگونجێن . هەروەها هاوڕێ ئەندامی سەرکردایەتی هەرێمی حزب ، بۆ بەرەپێدانی بەرهەم لە هەموو مەبدانێکدا داوای کردوە کە پتر دەورەی ڕاهێنانیان بکرێتەوە بۆ سود وەرگرتن لە کرێکاران و وزەو تواناییان پتر بخرێنە کار بۆ جێبەجێ کردنی پرۆژەی نوێ لە ناوچەکەدا و بۆ دابین کردنی پێداویستی خەڵکی ناوچەکەو بەرەپێدانی ناوچەکە بە گشت.

ئا. د. ع

روون کردنەوەیەك

خوێنەری بەڕێز :

داوای لێبوردنی دەکەین کە لە ژمارەی ڕابووردودا ژمارە ڕۆژنامەکەمان دیسان بە هەڵە نووسرابوو (٥١٣) کە لە ڕاستی‌دا ژمارەی (٥١٢) بەو ئەم ژمارەیە (٥١٣) دەبێ و تکایە ئاگادار بن و ببورن.

سەرۆکی فەرماندە دوکتۆرێکی خەڵات کردو فەرمانی سزادانی دوکتۆرێکی تری دا

سەرۆکی فەرماندە صدام حسین هەفتەی ڕابوردوو پزیشك دکتۆر (فلیح حسن صالح الحداد) خەڵات کرد بەرامبەر بەو دڵسۆزی‌یەی لە فرمانەکەیداو لە چارەسەرکردنی نەخۆشانداو نواندوبەتی و هەروەها سەرۆك فەرمانی‌دا کە پزیشك (ناظم شعلان عمران) کە بە هۆی کەمتەرخەمی کردنیەوە نەخۆشێك مردوە ، سزا بدرێ .

ئەوی شایانی باسە سەرۆك فەرمانی داوە کە دکتور فلیح لە سەر حیسابی دەوڵەت بنێردرێ بۆ بەریتانیا بۆ تەواو کردنی پسپۆڕێتی و ئوتومبێلێکی شەخسی بدرێتی لە گەڵ ساڵێك قیدەم .

سەبارەت بە دکتۆرەکەی تر سەرۆك فەرمانی داوە کە شەهادەکەی لێ بسێندرێتەوەو شەش مانگ دەست بە سەر بێ و نەهێلرێ بۆ دەرەوەی عیراق سەفەر بکات و هیچ جۆرە شەهادەیەکی خوێندنی نەدرێتی و ئەم ڕووداوەش بەم جۆرەی خوارەوە بووە :-

سەرۆکی فەرماندە بڕیاری دابوو کە لیژنەیەك پێك بێت بۆ لێکۆڵینەوەی ئەو سکاڵایەی کە هاووڵاتی لمیعة محسن عبد کە لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی حانەنشینی فەرمانبەرە پێشکەشی کرد بوو کە تێیدا باسی هۆی مردنی باوکی کردبوو ، وتبوی :

لمیعە کاتی خۆی باوکی بردۆتە سەر دکتور فلیح حسن صالح الحداد وئەویش دوای معاینە بۆی دەرکەوتوە کە ئەم پیاوە نەخۆشی شەکرو دڵی هەیەو ڕاچێتەی داوەتێ کە خێرا لە خەستەخانەی دڵ بخەوێنرێ کچەکە باوکەکەی ئەبات بۆ خەستەخانەی (طب و جراحة القلب والاوعیة الدمویة)و ڕاچێتەکە نیشانی دوکتوری حەفەر ناظم شعلان عمران ئەدات ئەمەش لە ئێوارەی ١٥-١٢-١٩٧٩دا ئەبێ دکتورەکە سەیری نەخۆش و ڕاچێتەکە ئەکات و ئەڵێ نا باوکت نەخۆشی دڵی نیە ئەنفلۆنزای گرتوەو دەرمانی ئەنفلونزای بۆ دەنوسێ و ئەمەش بە ناچاری باوکی دەباتەوە بۆ ماڵەوەو دەرمانەکانی ئەداتێ .. لە جیاتی چاك بونەوە نەخۆشی‌یەکەی قورستر دەبێ و جارێکی تر بۆ ڕۆژی دوایی دەیهێنێتەوە بۆ خەستەخانە بەڵام دەردەکەی دڵی ئەوەندەی تر گران تر بوەو فریای هیچ ناکەون و نەخۆش بە هۆی ئەم کەمتەرخەمی‌یەوە گیانی دەرئەچێ و کە ئەوە بوو کابرای پزیشك سزای خۆی لە سەر وەرگرت .

دوو بروسکەی پیرۆزبایی بۆ سەرۆکی فەرماندە صدام حسین

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

کاتێك بڕیارەکانی سەرکردایەتی لە ویژدانی گەلەوە هەڵدەقوڵێن و ئاوات و ئامانجەکانی دەردەبڕی ، ئەوا هەموو ئەو هەنگاوانەی لیوەیان هەڵدەگێرێن ئەوپەڕی ڕاست و ڕەوان دەبن و لەلایەن هەموو جەماوەری چاکەخوازەوە پشتگیری دەکرێن .

ئەو بۆزانینە نەتەوەییەی لە یادی بوکی شۆڕشەکاندا بۆ جەماوەر ڕاگەیەنرا هەڵوێستی بیروباوەڕی‌یانەی ڕاستی حزب و شورشمان و هیوای جەماوەری نەتەوەی عەرەبمانی تێدابوو بەرەو کۆکردنەوەی هێزوتواناکانی بۆ ڕووبەڕوو بوونەوەی گشت ئەو مەیدان داری‌یانەی بەرەنگاریان دەبێت .

هەروەها دووپات کردنەوەی سەربەخۆیی ڕێبازی شۆڕش و حزبە فەرماندەکەی بووبەرامبەر بە زۆرانبازی نێو دەوڵەتی‌یەکان بە هەموو شێوەو ڕێ و شوێن و لایەنەکانیەوەو . . . بنەڕەتی ڕاستی مەبدەئی بوو بەرەنگاری کردنی ئەو هەوڵەی لە ئارادایە بەمەبەستی ڕاکێشانی نەتەوەی عەرەبمان بۆ مەیدانی ئەم شەڕانە .

بەناوی تێکۆشەرەکانی حزب لە پارێزگای هەولێرو جەماوەری بروابوومان بە ئامانج و بیروباوەڕکانی شۆڕشە بەهێزەکەمان ئەوپەڕی پشتگیری خۆمان بۆ ڕاگەیاندنە نەتەوەییەکە ڕادەگەیەنین کە هەر لەکاتی بڵاوکردنەوەیدا جەماوەر قسەی خۆی لەسەر کردو ملیۆنەها قورگ وتی :

« بەڵێ ئێمە ڕازین . » .

ئێمە کە پشتگیری خۆمان بۆ ئەم هەنگاوە پێشڕەوانەو ئەم دەستپێشکەری‌یە دەهێنەرانە ڕادەگەیەنین بەڵێن و پەیمان نوێ دەکەینەوە کە ئیمە لەسەر ڕێگای تێکۆشان بەردەوامین تا ئامانجەکانمان لە یەکگرتن و سەربەستی و سوشیالیستی بەسەرکردایەتیە ژیرەکەتان دێنەدی . . . .

هاوڕێ علی حسین صالح

سکرتێری سەرکردایەتی لقی هەولێری
حزبی بەعسی سوشیالیستی عەرەب

ڕاگەیاندنە مێژوویەنەتەوەیەکە لەیادی شۆڕشی هەشتی شوبات جارێکی تر ڕەسەنێتی هەنگاوەکانی شورشەکەمان و قوولی بڕوای سەرکردایەتیە تێکۆشەرەکەمان دووپات دەکاتەوە بەرامبەر بە پێداویستی یەکخستنی ریزی عەرەبی بۆ بەرەنگاری کردنی هەموو ئەو مەیدان داری‌یانەی کە نەتەوەی عەرەب دووچاریان دەبێت ... ڕاگەیاندنەکەتان مەفهومی سەربەخۆیی مەبدەئی شۆڕش و سەرکردایەتیەکەی نواندو ... بنەڕەتی ڕاستی دانا بۆ هەڵس و کەوت کردن لەگەڵ لایەنە نێو دەوڵەتی‌یەکان و خۆ قایم کردن بۆ ڕووبەڕووی ئەو تەقەللایانەی بۆ ڕاکێشانی عەرەب بۆ مەیدانی شەڕو زۆرانبازی ئەدرێ ..

بەناوی ئەنجومەنی یاسادانانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی جەماوەری ناوچەکەوە پشتگیری ڕاگەیاندنە پێشڕەوە نەتەوەییەکەتان دەکەین و بەڵێن نوێ دەکەینەوە کە هەر سەربازی دڵسۆزی شورش بین بەسەرکردایەتیە ژیرەکەتان .

احمد عبد القادر
سەرۆکی ئەنجومەنی
ڕابەراندنی ناوچەی ئۆتۆنۆمی

کێڵگە هەرەوەزی‌یەکان باشترین شێوەن بۆ بەدی هێنانی کشتوکاڵی پێشکەوتوو

حەمە سعید حمە کریم — پ. هاوکاری لە سلێمانی

● دروستبوون و گەشەکردنی کاری هەرەوەزی لە ئیشوکاری کشتوکاڵیدا باشترین هۆو بنەڕەتی سەرەکی‌یە بۆ بەدی هێنانی پاشە ڕۆژی چاکترین بەرهەمی کشتوکاڵی و هەمدیسان هۆیەکی چاکیشە بۆ پێوانەکردنی ڕادەو پلەی ئەو پێشکەوتنانەی کە لە بواری کشتوکاڵدا بەدی دێن ، چونکە ئیشوکاری کشتوکاڵی لە قاڵبی هەرەوەزیدا تازەترین و پێشکەوتووترین جۆرە بۆبەدی‌هێنانی زۆرترین بەرهەم و کۆڵەکەیەکی یەکجار بنەڕەتی‌یە بۆ بنیات نانی لادێیەکی سۆشیالیستی پێشکەوتووی ئەم سەردەمە .

یەکێك لە ئامانجی کێڵگە هەرەوەزی‌یەکان ئەوەیە کە بەڕێکوپێکی زورترین زەوی کشتوکاڵی بە کار بهێنرێت بۆ بەرهەم هێنان و هێنانە دی کشتوکاڵی پێشکەوتوو ، بە مەرجێ لەو زەوی بەکار هێنانەدا باشترین و تازەترین کە لوپەلی ئیشوکاری کشتوکاڵی بەکار بهێنرێت ، ئیتر ئەم مەسەلەیە دەورێکی باڵایشی هەیە لە گۆرانکاری و تازەکردنەوەی شێوەی پەیوەندیی کۆمەڵایەتی لە پەیرەندی تاکە کەسی و خۆپەرستی و داگیر کردنەوە بۆ پەیوەندی‌یەکی پتەوو پڕ لە گیانی یارمەتی و هەرەوەزی گشتی کە بەرژەوەندی هەمووانی تێدا بێت .

هەر وەها کێڵگەی هەرەوەزی دامەزراوەیەکی کشتوکاڵی‌یەو هەوڵ دەدات بۆ ئەوەی کە خاوەنیەتی زەوی کشتوکاڵی و هۆی بەرهەم هێنان و ئیش‌کردن بە کۆمەڵ بێت و لە نێوان هەموو جالاکیەکانیشیدا خۆی بە پلان و نەخشەیەکی ئابووری‌یەوە دەبەستێتەوە ، ئەویش بە گوێرەی چۆنێتی و فراوانی بەرهەم هێنانی کشتوکاڵی ، جا لەبەر ئەم هۆیانەی باسمان کردن لە بڕگەی (ب)ی ماددەی (٢٨)ی یاسای چارەسەری کشتوکاڵی ژمارە ١١٧ی ساڵی ١٩٧٠دا بڕیاری دامەزراندنی کێڵگە هەرەوەزی‌یەکان دراوە ، بە مەرجێ ئەم کێڵگانە لەو حونیارانە دروست بکرێن کە لە ئیشوکارو هۆی بەرهەم هێنانیاندا هاوبەشی دەکەن بۆ کەڵك وەرگرتن لە هەموو دەسکەوتەکانیان لە سەر ئەساسی خاوەنیەتی هەرەوەزی لە هەموو کاروبارو هۆکانی بەرهەم هێنانداو پەیڕەو کردنی یاساو پرۆگرامی سۆشیالیستنانە بۆ دابەش کردنی هەموو دەسکەوتەکانیان بە سەر هەموو ئەندامانی کێڵگەکەیاندا .

● لەبەر ئەوەی کە کێڵگە هەرەوەزی‌یەکان لە عێراقدا تازەن و تاقی کردنەوەی مەیدانییان کەم بوو ، هەر لە سەرەتاوە تووشی گەلێ گێچەڵ و گیروگرفت هاتن بە تایبەتی لە ساڵەکانی ١٩٦٨وە تاساڵی ١٩٧١ ، ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کە لە کۆتایی ساڵی ١٩٧١ دا سەر لەنوێ و بەگوێرەی ڕاسپاردەو دانانی ئەنجوومەنی کشتوکاڵی باڵا کە (پەلەخرا)و بەگوێرەی یاساو پەیڕەوی ناوخۆی کێڵگە هەرەوەزی‌یەکان دامەزرایەوە .

دوای ئەوە یەکەم کێڵگە لەم کێڵگەی هەرەوەزی‌یانە لە ساڵی ١٩٧٢دا دامەزرایەوەو ئەویش کێڵگەی (شافعیە) بوو لە پارێزگای قادسیە ، ئەم تاقی کردنەوەش نەشونمایەکی باشی کردوو بەرەو پێش کەوتن چوو هەتا لە ساڵی ١٩٧٣دا ژمارەی کێڵگە هەرەوەزی‌یەکان گەیشتە ٥١ کێڵگەو ئێستاش بوون بە ٧٧ کێڵگەو دابەش کراون بەسەر هەموو پارێزگاکانداو نزیکەی ٧٣٧ هەزار دۆنم زەوی‌یان داگیر کردووەو ژمارەی ئەندامەکانیان ٨ هەزارو ٧١٨ جوتیارن .

گیرو گرفتی کێڵگە هەرەوەزی‌یەکان :-

● لەم ساڵانەی دواییداو دوای سەبرکردنی مەسرەف و قازانجی هەرەوەزی‌یەکانی وڵات دەرکەوت کە ئەو تاقی‌کردنەوانەی کە لەم بوارەدا کران ، گەلێ گیروگرفت و تەنگوچەڵەمەیان تیا دەرکەوت، لەسەرو هەموو شیانەوە ئەوەی دەرخست کە بە هیچ جۆرێك پەیڕەوو پرۆگرامی ناوخۆی کێڵگە هەرەوەزی‌یەکان کە خۆی بۆ ئەو مەبەستە دانرابوون جێ بەجێ نەدەکراو بەگوێرەی ئەو پەیڕەوە تایبەتیە کاروباریان بەڕێوە نە دەبرد ، چی لە کاتی دامەزراندنداو چی لە دوای دامەزراندنیاندا ،هەر ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کە گەلێ کێڵگەی هەرەوەزی هەڵ بوەشێتەوە ، خۆ ئەگەر بڵێی لەم ڕوەشەوە پەیڕەو پرۆگرامی ناوخۆی کێڵگەکان ئەوەی دەستنیشان کردووە کە دامەزراندنی کێڵگەی هەرەوەزی پێویستی بە لێکۆڵینەوەو شی‌کردنەوەی ئەو شوێنە هەیە کە کێڵگەی تیادادا دەمەزرێنرێت ، بە شێوەیەك کە بارودۆخی سروشتی ئەو ناوچەیە لە ڕووی زەوی‌و زاری کشتوکاڵی و ئاوو هەواو باری کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیری جوتیاران و دەسەڵاتی کە پەلی کشتوکاڵی و هۆی سەرکەوتنی کێڵگەو گیروگرفتەکانیشی بە وردی و بەچاکی بزانرێت ، دوای ئەمانە ئینجا بیر لەوە بکرێتەوە کە کێڵگەکە دابمەزرێت ، بەڵام داخەکەم ئەم شتانە هیچ کامیان بیریان لێ نەکراوەتەوە .

هەر وەها گەلێ کێڵگە لەو کێڵگانەی لە عێراقدا دامەزراون بە هۆی عەقڵ و دانانی کەسانێکەوە دامەزراون کە هیچی لێ تازان و ئەمەش پێچەوانەی پەیڕەو پرۆگرامی ناوخۆی کێڵگەکانەوەیە هەر ئەمەش بووە هۆی سەرنەکەوتنی گەلێ کێڵگە ، ئالێرەوە دەڵێم بە گوێ کردن و پەیڕەو کردنی ئەو ڕاسپاردانەی کە لە پەیڕەوو پرۆگرامی ناوخۆی کێڵگەکاندا دەربارەی دامەزراندنیان دانراوە شتێکی زۆر گرنگە بۆ سەرکەوتن و گەشەکردنیان و بە گوێ نەکردن و لادانیش لەوانە دەبێتە هۆی سەرنەکەوتنی و هەڵوەشاندنەوەیان و ئیتر ڕێك خستنی کاروباری ئەو کێڵگەیە زۆر نارەحەت دەبێ و دابەش کردن و وەرگرتنی دەسکەوتەکانی تێك دەچێت و هیچ یاسایەکی ئەوتۆی تێدا نامێنێ .

گیروگرفتێکی ترکە ڕێگای پێش‌کەوتنی کێڵگە هەرەوەزی‌یەکانی گرتوە کەمی و نەبوونی کادری شارەزاو پسپۆری کشتوکاڵی‌یەو ئەوانەی ئەم کاروبارانە بەڕێوە دەبەن ناتوانن بە شێوەیەکی ڕاست و دروست و وەکو پێویست ئیشوکاری کێڵگەکە بەڕێوە بەن ، ئەمەش بۆتە هۆی دروستبوونی لاوازیی ئیدارەو پلانی گشتی و تەواو نەکردنی ئەو ڕێڕەوو پلانەی کە بۆ بەرهەم هێنان دانراوە و هەمیشە بەرهەکانیان بە گوێرەی باروز روف و چۆنێتی بە پێتی ناوچەی کێڵگەکان نایێت و کەمتر دەبێت لەوەی کە چاوەڕوان دەکرێت .

هەر وەها ئیش و کارو بە کارهێنانی ئامێری کشتوکاڵی لەو کێڵگانەدا لە سەر شێوەی کۆن و سەرەتای جوتیاری بووە بۆیە هەر لە سەرەتاوە زەوی ئەو کێڵگانە بەرهەمیان کەم بۆتەوەو هەموویان بونە زەوی بێ پیت و شۆرەکات و ئامانجی تایبەتیان نەهاتە دی .

ناخۆشی و نارەحەتی ڕێگاو بانی لادێیەکان و دووربەری مەرکەزی کێڵگەکان و دووریان لە وەرکەزی خزمەت گوزاری گشتی و شارەکانەوە بووە هۆی نارەحەتی دروست بوونی تەنگوچەڵەمەی گواستنەوەی بەرهەم بۆشارەکان و هێنانی کەلوپەل بۆ کێڵگەکان و هەر ئەم هۆیەش بووە مایەی ئەوەی کە وەکو پێویست سەرپەشتیان نەدەکراو مرشدەکان کە بۆ ڕۆشنبیر کردنی جوتیاران و سەرپەرشتی کاروباری کشتوکاڵی هاوچەرخ تەرخان کرابوون لێیان نەدەپرسینەوەو هەر بە هۆی خراپی ئەو ڕێگاوبانانەوە بوو کە خزمەت گوزاریی کۆمەڵایەتی و تەندروستی و بەیتاڵ خانە نە دەگەیشتە کێڵگەکان .

لە ڕوویەکی ترەوە گیریان خوارد بوو بە دەست زۆربوونی ئاژەڵەوەو بەشی زۆری جوتیارەکان بایەخێکی زۆریان دابوو بە بەخێوکردنی ئاژەڵ و مەڕو ماڵات و وازیان لە مەبەستە سەرەکی‌یە کشتوکاڵی‌یە کەی خۆیان هێنابوو تا ڕادەیەك دەتوانم بڵێم بەرەڵایان کردبوو .

هۆیەکی تری سەرنەکەوتنی ئەم کێڵگە هەرەوەزی‌یانە ئەوە بوو کە لە سەرەتادا زۆربە سەرگەزمی‌یەوە هەندێ کۆمەڵێ جوتیاری هەرەوەزی‌یان کردبە کێڵگەی هەرەوەزی‌و ئیتر هیچ بیریان لە پێشکەیشتنی بارو دۆخی کشتوکاڵ و ڕێکوپێکی ناو جوتیاران و بەرزکردنەوەی ڕادەی ڕۆشنبیری جوتیاران نەکردبووەوە .

ئا ئەمانە هەندێ هۆبوون کە بە تەواوی بونە هۆی سەرنەکەوتن و زەرەر مەندی هەندێ کێڵگەی هەرەوەزی لە وڵاتداو هەر ئەم هۆیانەم لە کێڵگەی هەرەوەزی بانی خێلانی سەر بە قەزای دەربەندیخاندا بەدی کردووە کە ماوەیەکی زۆرە دامەزراوەو خەریکن ، کە چی هیچی بە هیچ نابێت و دوای ئەم چەند ساڵە حەق وایە بیرێکیان لێ بکەنەوە ، چونکە وەکو گوتمان سەرکەوتنی ئەم کێڵگانە باشترین هۆیە بۆ پێك هێنانی کشتوکاڵێکی پێشکەوتوو .

دەوری یەکیەتی جوتیاران لە سەرخستنی کێڵگە هەرەوەزی‌یەکاندا

ئەگەر بەراستی و لە ڕووی ڕێکخستنی هەموو ئیشوکارە جوتیاری و کشتوکاڵی‌یەکان سەیر بکەین دەبینین پێویستییەکی یەکجار زۆری بە دەوری یەکیەتی جوتیاران و کۆمەڵی هەرەوەزی جوتیاران هەیە بۆ ڕۆشنبیر کردن و سەرپەرشتی کردنی باری کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیری جوتیاری لە هەموو لایەنەکانی کشتوکاڵیداو بۆ هاندانی جوتیاران بۆ هاتنە ریزی کاری هەرەوەزی و تێگەیاندنیان کە کشتوکاڵ لە ڕێگای کاری هەرەوەزی‌یەوە باشترین چارەسەرو روناکترین ڕێگایە بۆ هێنانەدی زۆر ترین و چاکترین بەرهەم کە سوودو بەرژەوەندی هەموو لایەکی

بروانە ل : ٩

Institut kurde de Paris

فیێدرو سولوگوب ، ناسـناڤێ فیێدرو کۆزمیـــــچ نیترنیکوڤی‌یە لسالا (١٨٦٣)ژدایك بویە لپترسبورجـــێ (لینینگراد) ، لسالا (١٩٢٧) حانر ژدنێ خاستیە .

چەند هەلبەستەك‌و چەندکورتە چیرۆکەك چاپکرینـــە سالا (١٨٩٧) . ئو هەروەسا چیروکێن درێژ نڤیسینـــە ، یا بەر بچاڤە دڤان چیروکاندا کە دستۆفسکیێ پایەبـــەرز ، کارەکێ مەزن لسەر ڤـــێ چیروکڤانی کری‌یە .

ئەڤا خارێ ژی چیرۆکەکـەژ کورتە چیرۆکێن وی یاکـــو ژئنگلیزی هاتیە وەرگێـــران‌بو کوردی .

قەلادە

فیێدرو تیترنیکوف
گۆڕینی نزار محمد سعید

ژنکەك‌و کوڕێ خوێ چار ساڵـــی ، سپێدەکا زوی لناچەرەکێ برەخ باژێریڤـــە دمەشیان . کـــوڕکێ ڕوی حوشو دل ڤەبویە ، ژنك جانەکا ئەنەکا ژێ هاتیە ، کارەکـــێ ماتویلێ دبەر . بدلەکێ گەرمو ئەیەکا تەڕ یا دنێڕیتە کوری. کەیەکا تەڕ یا دنێڕیتە کوڕی. عەرەبانکەکا * مەزن یـــازەر باری کورکێ گرێـــل دکەپـــو ددویڤـــرا دبەزیت‌و کەنیاکا ژێ دچیت . چوکێن وی تازیبونو دیاربون. دارەکێ ڤێ تەهژینیت ، تـو بێژی ڤێ بلنداهیێ ، ئـــەو هوسا دارکێ خو بلنددکەت ، یا بساناهی بیت ، نەء ، نەیـا ساناهیە ، لێ ژێ‌هات ئـــەو هند بلند بکەت . یاریـــە ئەڤە ، یاریەکا گەلە خوشە ! بەرێ ئەف عەرەبانکە نەبون ، لێ ئیرو ئەڤەژی دەرکـــەت مەدیت .

هەمی تشت ئیرو ددیـارن جوان !

کالەکێ سەرومل کەڤـن ، بدوو دەستێن زڤڕ ، دڕێـــدا یێ راوستیایە ، هەکو ژنـك‌و کوڕێ خو نێزیکبوینـــێ ، وی ڕێ دایێ دابورن ، و هەردوو چاڤێن تاری ژکوڕکـــــی ڤەنەکرن ، پاشی بدلەکـــێ پر خەم گرنژی .ەکـــوڕە جحێل - کویرجوێ-هەڤالەکێ بچویکێ جوانە . تو دبینـــی ئەو چاوان یێ دلێ خو خوش دکەت !

بچویکە ، لێ بچویکەکـــێ جحێل .

تەڕاستی بڤێت ، نەهەمی شتان سەری ژێ دبەتـــە دەر ، تێ‌ناگەهیت ، هندە تشت لدەف نەلجهێ‌خونە .

بچویك : بچویکێـــت دیرچێرا تێنە خرانـــدن ، دەحوشیادا یێ دژین ، شوینا بێنە نازدارکرن‌و بنـــازداری ڕابن .

ئەف ژنا هو شەنگ ،ڕاستە یا دخوشیادا دژیت دئاشتیێ‌دا دژیت .

چاخی ئەو - کالەمێـــر - بچویك ، ژیانا وی ویاســـان ئێك بو ، ئو تانهو . دســـەر هندێ‌را کە گەلـــــەك نەنهاتەقوتان ، قوناغێن درێژ نەدشەقاندن بزکێ برسیڤـــە ، لێ نەکو ئەوە ، کە برس نەبو، نەبو ، سرو سەرماو تەحـرە نەبون . لوان ڕۆژان عەرەبانە نەبون ، یان ئەف یارێـــن دەولەمەندان . ژیانا وی هەمی بەهزاری بوری ، بترســـ ، بئاخینك . هەمی تشـــت ناهێنە بیرێ . لێ ئـــەرێ ما یێ چ کەسێ لدورێت خـــو نەبینیت ، تا کاڵ دبیت چاوان ڕێژەکێ ژڕۆژان دلێ وی دێ یێ‌خوشبیت ! ژبچویکیـــرا گرنژی ددانێت وی دیاربـــون خو بسەر هـــزرادا بەردا . هزرەکا مێشك سڤکا دسەریدا باڵەك پێ ڕانا ، بەرێ ویدا سەر شوولێ وی ، ئینا رابو قەستا کارگەهێ کر ئەوا کـــو ژبچویکاتیوەرە لێ شـــوول دکەت ، ئو هەتا ئـــەڤـرو کالبوی . کو لبیرا تەبیـــت بچویکەکێ دبەزیت ، دکەنیت، لگەل عەرەبانکەکا نەخشین... یا بساناهی‌یە .

بڕۆژ لناڤ ماکینێـــت کارگەهێ ، هزرێت بچویکی‌و عەرەبانکاوی هەر یێ لبیرێ ، ئو بشەڤژی یێ خەونا پێڤـــە دبینیت .

ڕۆژا پاشتر جارەکا دن ، ئەو خەون دیت .

مرمرەکا وەسا یا ژماکینـــا دچیت ، نەیا بساناهیـــە خودان هزرا لجهێت هوســا بکەت . لێ دەستێت وی یـێ بدرستی بکارێ خو ڕادبن . دەڤێ وی بەشبو ، یێ بخەونا خو دکەتەکەنی .

کارگەها دمژو تۆزێ وەربوی. لنێزیکی سەپێکا تەنـــگ بسستی یێ دلڤلڤن ژڤـــی ویلی بو یێ دی ، قورنەتێـت دویر ، دتارینە ، دپر دەنگ. مرۆڤ ئەویت کو مینا هەلامەتا ددبار ، یێ تێنـــو دچن ، گێرەشوکا وان یا ددەنگـــێ ماکینادا دخەندقیت .

لنك پیرەمێری ، بهەمـــی دلێ‌خو، هێ زاروەکێ بچویکە. ئو دەیکا وی ژنەکا جانـــو جحێلە . عەرەبانکەکا ددەستدا لگەل دارەکی ، ئو یێ پـــێ دلەبزیت ، بدارکی عەرەبانکێ گرێل دکەت ، یێ خـــو دبینیت کارەکێ سپی یێ دبەر، بابێ لچوکێت وی ددەت‌و یێ تازی‌دبن .

ڕۆژا تێت‌و ڕۆژا دبوریت ، کار هەر ئەو کارە ، خـــەون هەر ئەو خەونە .

دەمێ کو کالە مێـــر ئێڤاریەکێ ڤەگەڕیایە مـــال ، وێ لسەر جادێ ژخورا لێڤـا شکەفەکا (برمیل) ژەنگـی‌و زتر دیت ، ئێکسەر ژکەیفادا لەرزکەکێ گرتو ڕوندك هاتنـە وان چاڤێت تاری .

شنشنکڤە ڤیانەکا مـــەزن ، بسەر جانیدا گرتو بێ هوشکر. بەرێ‌خودا دورو ڕەخێت‌خو ، بترسو سەهم ، چەمیـــا ئبهەردوو وا دەستێت دلەرزن وی لێڤا برمیلی گرتو بو مالڤە بر .

جارێ دگرنژیتو جـــارێ شەرم دکەت . لێ نەکەسـێ دیتو نەکەسێ پرسیارکر . ما گەر ببینـــن ژی مـــا دێ چ ژنێ‌هێت ، شوولەکە بویڤە ! زەلامێ چویکێ کەڤـــن ، عەرەبانکەك ژخوڕا ئینا ، پکێر چ تێت ؟ بو کێ‌یە ؟ کێ نیشادا کـــو ئەو وەبکەت ؟

لێ ئینا ئو ببەرزەیڤـــە . هێژێ بترس دکەتە کەنی ، چما ڕاکر ؟ ئەو بخـــوژی ڕانیت .

دبیت دیت ئەوژی مینـــا ئامیرەتەکێ لەبزینا زاروانە ، لەوما هلگرت .

اەگەڤژدچەقەس..

لقورنەتەکێ هەژار ، چەند ڕۆژەکا عەرەبانە لبن بالگەهـێ کالەمێـــری ما . جارنا دا دەرێخیتە ژدەرڤەو بـــاش نێڕیتێ ، عەرەبانکەکا قرێژیـــە یا خولیکی ، بیهنا وی پێ‌تهات، خەونا وی یا کەڤنا بزاڕویڤـــە ددیت ، ئەو زاروێ بەختیار ، ژێرا دبو ڕاستیەکا زل‌و بـــەر بچاڤ .

لسحاریەکا ساهیا هین ، لدەمێ کو تەیران للیسێن خو لسەر دارو بارێن باژێـــرێ ، بکەیفو سەما ئاواز دخانـــدن نەمینا هەمی ڕۆژان ، کالەمێر هشیاربو ، دەستدا عەرەبانکا خو ئو ژباژێری دەرکەفـت . کوخی‌و دنێف تاو کەڤنە دارێن دارستانێ ، کــــەتە ڕێ . بێهینن خوشو دژوار ، کەریو بێ دەنگیا داران ، هشـــێن وی دسەریدا نەهێلان .

دڤان دەلیڤادا چیرۆکێـــت ئەحنا هاتنە بیرێ .

مژو تاریەکا هویرا پالدایـــە پشت داران .

کالەمێری تاکەکێ هشـــك ژدارەکێ شکاندو ئێخستـــە عەرەبانکێ . ئەو زەڤیا گەشـ بانفستیە هێژ لپشت وی . خوناڤا لسەر گیایێ نـــوی سەرێ خو هلاندی دبرسکیت. شنشکڤە پیرەمێری دارێ خـو دعەرەبانکێ وەراندو ددیـــفرا کرەغار ، مینـــا زاڕوی ، عەرەبانکا سست لزەڤیـــێ گرێل دبیت . بلەزتر پینگـاڤ هاڤێتنو عەرەبانکاخو گرت . یێ وەسایە هەر وەکی هێـــژێ بچویك ... بچویکەکـــێ بەختیار، ئو دەیکا وی‌یا ددویرا دهێت ، دنێڕیتێ‌و بـــدەف گەرمی ژێڕا دکەنیـــت . وی دەمێ کو ئێکەمین گاڤ دگیایێ ڕەندێ دارستانێ وەرکری ، هەر مینا زاڕوان هەســـت بسەرێ‌کر . ڕیهێـــت وی ، ئەوێـــت خولیکی ، لســەر سویرەتێت وی ێت زڤڕ یـــێ ڤەتهەژن . کەنی‌و کوخکـــو تف بهەڤڕا وێ ژنـــاف ددانا دپەشن .

ئەف هاتناوی ، ڤـــێ سحارێ یا بدلی‌بو . وی یاریا خو بدلێ خوکر . جانا یـــێ بخو دبێژیت ، نەدویـــرە کەسانەکی ئەز دیتم ، پاشـــی دائەنیت ، دڤان هـــزرادا دشەرمەکا مـــەزن وەربو ، شەرم ... ترسە .

لنگێت وێت لاواز ، نکارن لبن خو بگرن ، بەرێ خـودا ڕەخو ڕوێت‌خو ، بترســـ . لێ نەی - کەسێ نەدیـت - کەسێ گوهـ لێ نەبـــو . وی هندی حەزکری یارباخوکـــر پاشی بئێمناهی زڤڕیڤـــە باژێری . ئو هوسا نەڕۆژەکێ ئێکی دبیت نەئێکی مایێ‌خـــو تێکر ، چەند ڕۆژەکا لدویڤك یاربا خو بئێمناهی تکر .

سپێدەهییەکا تەڕا بخوناڤ ، سرێ لێدا ، کەتە نڤینـــا هەبامەکی ، پاشی بئێك جاری سەرێ خو دانا و بو ئەدانان، لروژێت خوێت دویماهیـــێ ، لناڤ هندەك مروڤێت بیانـــی ، لخەستا کارگەهێ ، ببــــێ ددنگی دگرنژی ، دلێ خـــو خوش‌تکر هزرێت خـــو خوشتکرن ، هەر وەکی هێـــژ زارو ئەوژی مینا هـــەر زارۆەکی ، دکەنیتن لنـــاف گیایێ بخوناڤ ، لبن سیبەرا دارا ئو داویا لنێزیکـــــی دنهێریتێ .

* ئامیرەتەکە میناو یلێ باسکلێ زارو ژخوڕا یاریا پێ دەکەن .

وورێنەو ئازاری خۆ دوواندن

یان

- دلشاد محمد امین -

شیزۆفرینیای ئایدیایی

لە ووتارێکی ڕابوردوودا شتێکم دەربـــارەی شیزۆفرینیای ئایدیایی بـــۆ خوێندەواران ڕوون‌کردەوە ، دەربارەی هۆی پەیدابوونـــی‌وەك دیاردەیێکی ئـــەم سەردەمە دووام ، پاشـــان بەئومێدی زیاتر ڕۆشن‌کردنەوەی‌وادەی پراکتیك کردنیـــم‌دا بەسەر بەرهەمێکی ئەدەبی‌دا .

کاك کەمال جەمال موختارلە چیرۆکی « وورێنەو ئازاری‌خۆ دوراندن »دا کـــە بریتی‌یە لە دوو دیمەن . .بەتایبەتی لە دیمەنی یەکـەم‌دادەست بۆ ئـــەو دەردە رادەکێشێ‌و پەردە لەســـەرهەندێ لە لایەنەکانـــی‌هەڵ‌دەداتەوە .

هەر لە سەرەتاوە بـــا ئەوە دەستنیشان‌بکەم کـــە نووسەر تاقیکردنەوەی کەمـە بۆیە لە هەندێ شوێـــن‌دا خوێندەوار هەست بـــەزاڵ نەبوونی دەکا بەســـەر کەرەسەکەی‌دا -جگە لەمـــە شەپۆلێکی بیری وجوودی‌یانە سیمای سڕیوە کە لەمەیـان‌دا لەگەڵیا نیم .. بـــەڵام لەبەرئەوەی شارەزای هەنـدی لە خەون‌و خواســـت‌و ئارەزووەکانی هەم تەنیـــا ئەوەندە بە خـــۆی‌و بـــەخوێندەوارانیش ددڵێم « خەونەکانی نووســەر مرۆڤانەن‌و ئەوەی ئـــەو ئارەزووی‌دەکا بە کامڵتـــرو ڕەخساوترو مرۆڤانەتر لـــە فەلسەفەی پێشکەوتووخوازی عیلمانی‌دا هەیە نەك لـــە وجوودی‌یـــەت‌دا کـــە میتافیزیکیایێکی پۆلیش‌کراوە تەنانەت گەلێ لە ڕابەرەکانـی خۆیان لێی پەشـــیمان بوونەتەوە » .

نووسەر لە دیمەنی یەکەمی چیرۆکەکەی‌دا باسی بەشێك لەو شیزۆفرینیایەمان بـــۆ دەکا لە گیانی قارەمانەکـــەی‌دا کە کابرایەکە خۆی لـــە خۆی‌دا بە هەڵس‌و کەوتـــی‌و بیرکردنەوەی بریتی‌یە لە دوو سێ کەسی دژوار ، لـــە لایێکەوە خەیاڵ لەوە دەکاتەوە کە لەژێر زەبرو زەنـــگ‌دا وورەبەرناداو ناترســێ‌و وەك پێشکەوتن‌خوازێ تێ‌دەکۆشێ، لە لایێکی ترەوە سەیری لــە پێشکەوتنی ئەم سەردەمــە نوێ‌یە دێ‌و داخ‌دەخوا کە لــە زەمانی کوڕێنی خـــۆی‌دا ئافرەتی سفوور نەبـووە بۆیــە بەغیلی بە هەموو ئەو گەنجانــە دێ کە هاوڕازی ئـــەو کیژە چارلس لەبــەرو بەرگ تەسکانەن ، زۆر نابا هەســت بە بێ‌هوودەیی ژیانی دەکــا ئەوەی بریتی‌یە لە « نوستن ، هەستان ، خـــواردن ، خواردنەوە ... هتد » ئـــەم شتانەی لای ئەو بێ ماناو بــێ گۆڕینن ، هەست بە بەتاڵــی‌و نامۆیی دەکا « یچم کرد .. ؟ تەنیا دیکۆرێکم‌و هیچی تر.. تەنیا پاچێکم‌و زیاتر قووڵایــی ئەخەمە شەوەزەنگی ژیانەوە.. سبچم نەکردووە » .

نووسەر بەو جۆرە بــە ناخی قارەمانەکەی‌دا شۆڕمان‌ـ دەکاتەوە .. هەر جـــارەی بەرەو کەلێنێکی دەمانبـــا ، کابرا شوناس‌نامەکەی دەردێنێ ، ناوی خۆیی‌و باوکی‌و باپیری دەبینێ .. دەجۆشـــێ‌و یاخـــی‌دەبێ . . تـف لـــە هەرسێکیـــان دەکا . . زاوزێی ئەوان‌و خۆی بـــە نامەبارەك دەزانێ .. دەگاتـــە پلەیێك لە عەدەمی‌یەت کاشـکا دەخوازێ تۆوی باوکی لـــە ئافرەتێکی سۆزانی‌ی نەزۆك‌دا نەهەرتایەو ئەمی لێ دروست نەبووایە ، قارەمانەکە دەگاتــە ئێرە .. ئەمە ئەو پـــەڕی ودرس بونە لە ژیان ،ڕەنگـــە ئادەمزادێکی ئاسایی نـــاو وڵاتێکی ئاسایی کاتێ دەگاتـــە ئەو ئەنجامە خۆی بکوژێ بەڵام ئەمی ناو وڵاتێکی نەش‌ونمـــا نوێ بە نەفەسێکی جگەرەکەی هەمووی لەبیردەچێتـــەوە ، ئینجا دیوێکی تری دژواری دوو دووفاقی‌یـــەکـــەی دەردەکـــەوێ ، کۆنە مەعمیلێکی دەبینـــێ ، کوڕێکی ڕەوشت ناسازی .. دووی‌دەکەوێ . . ئارەزووی خۆی لە تەکی‌دا ڕازی‌دەکا .. دوای ئەو هەڵوێستە ناسازە ، زۆر ئاسایی ، وەك نە بـــای دیبێ نە باران .. بەرەو یانـە دەچێ .. بلیارد دەکا . . باشان لەگەڵ کۆمەڵـــێ دۆستی‌دا تا ئاستی لە هۆشـ خۆچوون دەخواتەوەو بـــە تەکسی‌یێك دەینێرنەوە بـــۆ ماڵەوە .

ئەو نموونەیەی نووسـەر بە سەرکەوتوو دەزانم . . نموونەی ژیانی ئادەمزادێکـــی سەر بە چینی وورده بۆرژووا لە وڵاتێکی کشت‌وکاڵی‌داو لە زەمینێکی پڕ زانست‌و گەشتی ئەستێرەکان‌و پێشکەوتنـــی تەکنەلۆژیا ، ئەو ئادەمزادەی وڵاتەکەی خۆیی‌و شارستانی زەمین ئاسمان‌و ڕێسمانە .. بۆیە لەژێر ڕەحمەتـــی شیزۆفرینیایێکی ئایدیایی‌و کۆمەڵایەتی‌دا دەناڵێ .

نووسەر لە دیمەنی دووەمی چیرۆکەکەی‌دا هەمان کەرت‌ـ بوونی « هوشیاری‌و کەسێتی‌و رەوشتی » قارەمانێکی ترمان پێشکەش‌دەکا هەر بە هەمـان ئینتیمای چینایەتی ، ئـــەم قارەمانەیان خێزانی هەیە بەڵام خەریکی شتی تریشە دیـــارە ژنەکەشی بە دەوری خـــۆی هەمان هەڵوێستی هەیە ...، ئەوەتا لە ماڵەوە نی‌یە . .

پاشان لەبەر چاوی خـــۆی لە ئۆتۆمبیلێ دادەبەزێ یـــان دای‌دەبـــەزێنـــن دوای گەشتەکەی ، فریای دەکەوێ‌و بەخەی دەگرێ تا بزانـــێ بۆچی خۆی داوەتە دەســـت حاوەنی ئۆتۆمبیلەکە .. بەڵام ژنەکەی تفێکی لێ دەکـــا ، خەڵکی توانجی تێ دەگـــرن ، ماندوونەبوونی تفەکەی لـــێ دەکەن ، قسەی پێ‌ناکـــرێ‌و دەڕوا ، لەجێی هەمـــوو پلیشانەوەیێکی عەشـــرەت - گەریانە ، بۆ چەند ساتـــێ دەکەوێتە فەلسەفە بـــازی ، نارچەوانی تفاوی خۆی بـــە ناوچەوانی ئەو خەڵکە دەزانێ بەوەی کاتی داخوازی‌کردنـــی نەیان‌ووتووە ناشایستەیە .

بۆ لەبـــــری « تعویض »ی تێك‌شکاندنەکەی حەزدەکـــا دەسەڵات‌دار بووایەو کونـــە مشکی لێ بکردنایە بە قەیسەری ، لێرە بەدوواوە کسپـــەی وجوودی‌یانە خۆی دەخزێنێتە چیرۆکەکەوە ، کابرا دەکەوێتە فەلسەفەبازی‌و ژنەکەیـــی‌و شەرەفی پلیشـــاوەی لەبیردەچێتەوە ، فەلسەفەیێکی کەرو هەڵهێناو ... « بـــۆ لەدایك‌بووین . . ؟ بـــۆ دەنووین .. ؟ بۆ .. بۆ .. هتد » پاشان وەك هـــەر عەبەسی‌یێك گاڵتە بە هەمـــوو فەیلەسووفەکانی دنیـــا دەکاو دەڵێ : وەڵامی ئـــەو پرسیارانە ئاسانەو دەیزانـــم « بۆ هیچ » بە بڕوای مـــن گەر چیرۆکەکە لێـــرەدا بووەستایە سەرکەوتووتـــر دەبوو چونکە دوایین پەرەگرافی لێ دەرچێ ئەوانەی میانیـــان زیادەیە بەتایبەتی چوونی بـــۆ فەراغ شارو کەوتنە کێشەی کۆشك باشترە یـــان زەوی‌و زاری باخ ؟! چونکە ئەمانـــەی لەمەلای جۆرێکە لـــــە دۆنکیشۆتی‌یەت‌و پێویســت - نەبوو ، شتێکی ئەوتۆشـــ ناخاتە سەر کرۆکی چیرۆکەکە، بە هەرحاڵ دوای کۆمەڵـــێ مەنەلۆگی تێك‌خزاو نووســەر ودستابانە قارەمانەکـــەی دەگێڕێتەوە بۆ خاڵـــی دەست‌پێکردن‌و لە خـــۆی دەپرسێ ئایا بچێ ژنەکـــەی بکوژێ‌و خۆیشی لەگەڵیا تـا بەوە کۆتایی بە هەموو شـت بهێنێ؟هەر دوای ئەم پرسیارە یەکسەر پێکەنینی بەخـــۆی دێ‌و دەڵێ (« کۆمبارسێك دەتوانێ کۆتایی بەچی‌بهێنێ!!») واتە خۆی وەك کۆمبارســـی شانۆیی‌یێکی عەبەسی دێتـە‌ـ پێش‌چاو .. هەبێ‌و نەبـێ وەك یەکەو هیچ ناگۆڕێ ، چیرۆکەکە لەم دوو پەرەگافەی دوایی‌دا بەتەواوی دەخزێتـە کۆشی وجوودی‌یـــەت‌و عەبەسی‌یەوە بەوەی کابـــرا پێکەنینی بە خۆی دێ‌و لـــە کۆمبارسی ژیانێکی کاڵتەجاری بێ هوودە زیاتر خـــۆی بـــە هیچی تر نازانێ ، پاشـــان هەموو هەستی‌بـــە پلیشانەوەیێك دەبێ بـــە پرسیارێکی سەیر « ئاخ . .

بروانە ل : ٩

یەکەم دیداری ئەدەبی منداڵان لە سلێمانی

- فریا عبدالله -

یەکێتیی نووسەرانی کوردلقی سلێمانی رۆژانی ٣٠،٣١-١-١٩٨٠ یەکـــەم دیداری ئەدەبی منداڵانی کوردی بەسێ‌دانیشتن لە بارەگای لقـــی‌یەکێتی پارێزگای سلێمانـــی‌دا دەستپێ‌کرد .

شایانی باسە بەشی یەکەمی‌ئەم دیدارە لە سەعات (١٠)ی‌سەر لە بەیانی‌دا بە وتـــاری بەڕێز دکتۆر عزالدین مصطفی‌رسول سەرۆکی یەکێتیـــی‌نووسەرانی کورد - مەڵبەندی گشتی - دەستپێ‌کراو تیایداونی : کە هاتین ســـەروتاری‌ژمارەی تایبەتی منداڵانـــی نووسەری کورد بنووسم وەك‌دەڵێ یا هەستە یا پەنـــگ‌خوادووی دەروونە قەڵـــەم بەم جۆرە نووسی : منداڵـــی‌کورد لەو رۆژەوە کـــەدەستوبرد بوو بە قافیـــەو بوو بە هاوسەر بۆ گەلـــی‌کورد ..

پاشان وتی : بەڵێ ویستمان دەستوبرد بکەین‌و ئێمەش لە ساڵی منداڵانی جیهـــان‌دا منداڵانمان بێ نازو بێ بەرهەم نەکەین ... کەوتینـــە دەستوبرد بەڵام ئەو منداڵـــی کوردەی تائێستا لە گۆڤـــارو فلیمێکی کارتۆن بێ‌بەشە ..لە بەرهەمێکی راستەقینەو لـــە کۆمەڵە کتێبخانەیەکی منداڵان بێ‌بەری‌یە لەو ساڵەشـــدا هێندەی منداڵی نزی پێ‌نەبـــرا .. .. وابزانم ئـــەوەی دلسۆزی منداڵی کورد بـــوو منداڵی کوردی هانەوە بیـــر هەر یەکێتی نوسەرانی کوردو پێشنیارەکانی ئەوان بو .. . بەڵام خەریك‌بوو ئەمەشـــ کردەی ئێمەو بردەی یەکێکی تر بێ ...

... هەروەها دەمانەویســـت بەرهەمەکانی ئێستامـــان بەردەوامی بەرهەمی خانـــی مەزن‌و شێخ مارفی نـــودێ‌و زێوەرو شاعیران‌و نووسەرانی ترمان بێ ...

دوا بە دوای ئەم وتارە لـــە لایەن مامۆستا کەمال میراودەلی سەرۆکی لقەوە لێکۆڵینەوەیەك دەربارەی منداڵ‌و چیرۆکـــی منداڵان پێشکەش‌کراو لـــە سەرەتاکەیدا وتی : هیوادارم لەم کۆنجەی یەکێتی‌یەمان‌داو لەم دانیشتنە بێ‌نازەماندا بـــۆ بەکەمجار بتوانین لـــە مێژووی گەلەکەمان‌دا چـەند وشەو باسێك دەربـــارەی بابەتێکی هەرەگرنگ کە ئەدەبی منداڵانە پێشکەش‌بکەین .. . دبارە ئەم پێك‌گەیشتنـــە زۆر لە خوار ئەو ئـــاوات‌و حواستە گەورانەوەیە کە ئێمە چاوەڕێ‌ی دەکەین ... بەڵام با لە روخساریشدا لاوازیێ ـــەڵام لە نـــاوەرۆکدا پڕ مەبەست‌و مانایە ...

هەروەها وتی دەبێ دان‌بەو راستی‌یەدا بنێین کە مەسەلەی نووسین بۆ منـــداڵان مەسەلە یەکی هونەری‌یـــەو دوو مــــەرجـــی سەرکەوتنی تێدایە کە بریتین لـــەوەی دەبێ ئاســـان‌و هونەری‌بێ ... ئەمەو لێدوان دەربارەی چۆنیەتی بەکارهێنانی وشە بۆ چیرۆکی منداڵان کە پێویستە هەوڵ‌بدەین منداڵانی کورد بە شێوەیەکـــی بەرنامەکراو بە زۆر وشـــەی کوردی جوان‌و رەســـەن ئاسێنین‌و بە هۆیانـــەوە رستەی کورتی پرواتایان بـــۆ بەکاربهێنین .

لێکۆڵینەوەیەش دەستکرا بە دوا بە دوان ئـــەم پێشکەش‌کردنی چەنـــد بەرهەمێکی چیرۆکی منداڵان کە بریتی‌بوون لە :

١ - مامۆســـتا عمـــر عبدالرحیم چیرۆکی فریشتەی بەزەیی .

٢ - مامۆستا جمال نـوری چیرۆکی کارژۆڵەو کانیاو .

٣ - مامۆستا سەلام مەنمی چیرۆکی سوێسکەو کۆتر .

٤ - مامۆستا جەزا عەلـــی ئەمین چیرۆکی مەلە .

پاش ئەم چیرۆکانە لە لایەن کاك حمە سعید حســـن لێکۆڵینەوەیەك دەربارەی ئەم چوار چیرۆکەو لێکۆڵینەوەکەی کاك کەمال میراودەلـــی پێشکەش‌کرا .

سەرەتا بە ناوی چەپکێ چیرۆکێو گوڵدانێ سەرنجەوە بەوە دەستی‌پێ‌کرد کـــە نوسین بۆ منالان کارێکـــی گران‌و بە ئەرکە ... ئـــەو نووسەرەی بۆ منداڵ دەنووسێ دەبێ ئەوە بزانێ کە نووســن بۆ مرۆڤی بچووك سەلیقەو سەقزو سنەو مەریـــوان‌و سەردەشت‌و شارو لادێ‌یەکانی توانای مەزنی پێویستە ..

دوا جار کاك حمە سعید لە رووی نـــاوەرۆك‌و روخساری چیرۆکەکانـــەوە دەستی‌کرد بە هەڵسەنگانـــد‌ـ نیان‌و بەپێشکەش کردنی باری سەرنجی میوانەکان بەشـــی یەکەمی ئەم دیدارە کـــۆتای هات .

● بەشی دووەم ●

لە ئێوارەی هەمـــان رۆژو حتگادا بە پێشکەش‌کردنـــی دوو باس‌و چەند هۆنراوەیەك بەشی دووەمی دیدارەکـــەمان دەستپێ‌کرا .

باسی یەکەمیـــان مامۆســـتا عبدالستار طاهـــر شـــریف جێگری سەرۆکی کۆمەڵـــی رۆشنبیری کوردی بـــە ناونیشانی پەروەردەکردنـــی منداڵان‌و نووسین بۆ منداڵانی کوردی خوێندەوە .

ئەمەو بەسەرکردنـــەوەی منداڵانی ولاتە چەوساوەکانی دەستی ئیمپریالیـــزم‌و ڕەگەزپەرستان‌و یادکردنەوەی منداڵانی کوردی شارەکانـــی ئێران کە لەژێر هێرشـــی بۆگەن‌و خـــوێن‌ڕێـــژی ڕەگەزپەرست‌و مەزهـــەب پەرستی خومەینـــی‌دا دەڕەتێنرێن ..

پاشان دەربـــارەی دەستکەوتەکانی منداڵ لـــە عێراق‌دا وتی : پاش شۆڕشی ١٧ - ٣٠ تەمـــوزی ١٩٦٨ کاربەدەستانی شۆڕش بـــە تایبەتی بەڕێوەبەرێتی گشتـــی بـــە نـــەخشـــە کێشانی پەروەردە بایەخێکی تەواویان بە پەروەردەی منداڵ داوە لە هەموو ناوچە جـــۆر بە جۆرەکانی پارێزگاکانـــی ولات‌دا ئەمەش بە زۆرکردنـــی ژمارەی باغچەی ساوایـــان‌و منداڵان هەروەها بایەخیشـــ دراوە بە بەرنامەکانی ئێستگەو تەلەفزیۆن‌و پەرەپێدانـــی هەوڵی بۆ دراوە کە پێویستە رۆژنامەو گۆڤاری منـــداڵان منداڵی کورد بەشداری هەبێ لەگەڵ منداڵانی عەرەب‌دا لـــەو بوارانەی کە لێی بێ‌بەش‌بووە.

دوای ئەمەش دەستی‌کـــرد بە شی‌کردنەوەو بەراوردکردنی هەردوو کتێبی جگەرگۆشەکان‌و جوان‌ترین دێی گاکـــەی فەلاح‌و لەتیف هەڵمەت .

دوا بە دوای ئـــەم لێکۆڵینەوەیەی مامۆســـتا دەستکرا بە پێشکەش‌کردنی بەرهەمی شیعری منداڵان لـــە لایەن :

١ - مامۆستا گاکەی فەللاح کە بریتی بوو لە (٣) پارچـــە شیعری بەناو:

ا - لە نێوان چەنـــد شارستانی‌یەك‌و لادێ‌یدا .

ب - دووپشك‌و گیسەڵ .

ج - شانازی .

٢ - مامۆستا ع.ع.شەونم.

ا - دنیای منال .

ب - کۆشکی نیاز .

٣ - دایکی سۆلاف :

ا - منالەکان .

ب - دۆشاوی تاڵ .

ج - ساج‌و ئاگر .

دواجار لە لایەن دکتـــۆر نافع ئاکری‌یەوە دوو چیرۆك بەناونیشانی یەکێتـــی سەرکەوتنەو جیاوازیی نێـــوان منداڵانی ئێمەو ئەوان لەگـــەڵ لێکۆڵینەوەیەك‌دا بە ناونیشانی ئەدەبی منداڵ پێشکەش‌کرا .

ئەمەو دەستنیشانی ئـــەو سیفەتانەی کرد کە پاڵـــەوان لە چیرۆکی منداڵان‌دا هەیتـــی کە بریتین لە مانە :

١ - پاڵەوانـــی نیشتمان‌پەروەر کە منـــداڵ تیایدا قورباتی‌دەرە .

٢ - پاڵەوانی هـــەژار : وێنەیان زۆرەو لە ئەنجامـــدا لەناو ئەچن .

٣ - پاڵەوانی خـــراپ پەیوەندی بە دەوروبـــەری حێزانەوە هەیە .

٤ - پاڵەوانی زیرەك‌و وریا لە هەموو کارەساتـــەکان‌دا رزگاری دەبێ .

● بەش سێهەم :

دوابەشی دیداری ئەدەبی منداڵان لە بارەگای یەکێتیی نووسەرانی کورد لە سلێمانی بە پێشکەش‌کردنی ســـ

بروانە ل : ٩

Institut Kurde de Paris

Institut Kurde de Paris

وتەی لاپەڕە

بانگەوازێك لە لاپەڕەی زانیاریدەوە

خوێنەرانی هێژا ..

وەك بەشێك لەو هەوڵو تەقەللایەی بۆ بەرەوپێش بردنی ڕۆژنامەی هاوکاری دەدرێت ئێستا مانگی جارێکو لەداهاتووی نزیکدا بەهیوای ئەوەی کە بتوانین هەموو هەفتەیەك لاپەرەی « زانیاری » تان پێشکەش بکەین ، بەمەبەستی زیاتر ئاگادار کردنی خوێنەری کورد لەو پێشکەوتنە زانستیانەی مرۆڤ لەمەیدانی زانیاریدا وەدی دەهێنێت .. لاپەڕەی زانیاری بایەخ بە سەرجەمی ئەو باسانە دەدات کە پەیوەندیان بەزانیارییەوە هەیەو لەو بابەتانەن کە لە زانستی دەدوێنو ئەو دەورە مەزنە نیشان دەدەن کە زانیاری لەژیانی مرۆڤی سەردەمدا دەیگێڕێت ، ئێمەش وەك بەشێکی خێزانی گەورەی مرۆڤایەتی ، لەو جموجۆڵە گەورەیە دانابڕێین کە زانیاری ئەمڕو لەچەرخی ئۆتۆمو چۆنە مانگ لەژیانماندا دروستی دەکات ... لەمەودوا ڕۆژنامەی هاوکاری بایەخێکی زیاتر بەزانیاری دەدات ، بەبەڵگەی ئەوەی لاپەڕەیەکی تەواوی بۆ تەرخان دەکات ، ئەویش لەو ڕوانگەیەوە کە هیچ گەلو نەتەوەیەك بەبێ زانیاریو گەڕان بەدوای نهێنیێکانی زانستو دۆزینەوەو دەستەمۆ کردنیو بەکارهێنانی ئەو زانیارییەبۆ مەرامی پێشکەوتنی خۆیو مرۆڤایەتی ناتوانی بەشێوەیەکی کاریگەرو گونجاو هاوبەشی ژیانی خێزانی مرۆڤایەتی ئەمڕۆ بکاتو لە ڕەوتی شارستانیدا پێ‌بەپێی گەلانی پێشکەوتوو ڕێگا بکات ... وڵاتی‌ئێمە بەهۆی زۆر لەو هۆیانەوە کە لەمەوبەر دەوری‌دابوو بەچاتی بۆی نەلوابوو کە لەمەیدانی بەرینی زانیاریدا مۆرکی دیاری خۆی بەجێ بهێڵێتو وەك وڵاتێکی پێشکەوتووی مەیدانی زانیاری خۆی بەگەلان بناسێت ، ئەمەش زیاتر هانمان دەدات کە بەگوڕوتینێکی گەورەترەوە ڕوو لەمەیدانی زانیاری بکەینو هەوڵێکی زیاتر بۆ تێگەیشتنی بدەینو خۆمان فێری بەکارهێنانی بکەین ، گومان لەوەدا نی‌یە کە زانیاری تێکەڵاوی هەموو لایەنێکی ژیانمان بووەو دەورێکی ئاشکراو کاریگەری هەیە لە بەڕێوەچوونو گوزەرانو ژیانی مردمی ئەم سەردەمەدا .. ئێمە لەوە پشت ئەستوورو دڵنیاین کە خوێنەران بەدەنگمانەوە دێن بۆ بەشداریو هاوکاری کردن لە پێشکەش کردنی لاپەڕەی زانیاری‌دا چونکە ئێمە لە زۆر کەسانی‌تر پێویستمان بەچەکی زانستو زانیاری هەیە بەتایبەتی لەئەمڕۆدا کە مرۆڤ بەبێ ئەو چەکە بڕندەیە دەستەپاچەو بێ‌دەرەتان دەنوێنێ ..

ئێمە ئەوەی بەتەماینو لە شارەزاو پسپۆرانی کوردی چاوەڕوان دەکەین ئەوەیە ، ئەو باسە زانیاریانەی بۆمان دەنێرن زیاتر بایەخ بەوەرگێڕان بدرێتو ئەو بابەتانە بێت کە خوێنەر بەدەست تێگەیشتنیەوە دانەمێنێ .

دووبارە بەتکاوە داوای ئەوە دەکەین کە ئەو بابەتانەی بۆمان دەنێرن هەر ئەوەندە درێژەی پێدرابێ کە لەوزەی بڵاو کردنەوەی ڕۆژنامە دەرنەچێت .. چاکتر وایە ئەو وتارو باسانەی بۆ ئەم لاپەڕەیە دەنێردرێت ناوی سەرچاوەی باسەکەو زمانی نووسینیو خاوەنی ڕاستی نووسینو باسەکە دیاری بکرێت بۆ ئەوەی نووسینەکە لایەنی ڕاستیو زانستیانەی خۆی زیاتر بسەلمێنێ ..

ئەم لاپەرەیە زیاتر ئەو وتارانە پێش دەخات کە ڕووی گەش بینیو خۆشی‌دوارۆژی مرۆڤ نیشان دەداتو مژدەی بەختەوەریی دوارۆژی مرۆڤ دەهێنێتو نوقڵانە بۆ بەزینی ناخۆشیو ئەندێشەکانی مرۆڤایەتی لێدەدات ، ئێمە چاوەڕوانی ئەو وتارە زانستیانەین کە لایەنی ئەو مەسەلە زانیاریانە دەگرن کە بەشێوەیەکی فراوانو قوڵتر پەیوەندیان بەژیانی خەڵکی‌یەوە هەیە .

ئومیدمان زۆرەو دڵنیاین لەوەی خوێنەرانی خۆشەویست هاوبەشی‌یەکی تەواو لە نووسینی ئەم لاپەڕەیەدا بکەنو لە گەڵ ئێمەدا بۆ پێشخستنو بەردەوام بوونی ئەم لاپەڕەیە هەوڵێکی تەواو بدەن .

● زانست ●

خەڵاتی نۆبڵ لە کیمیادا

● رشید احمد فتاح ●

لە ئینگلیزییەوە کردوویە بە کوردی ئەمەریکایەوە

خەڵاتی نۆبڵی لە ساڵی ١٩٧٩ لە کیمیادا بە دوو زانای کیمیاگە درا ، یەکەمیان (براون) کە تەمەنی ٦٧ ساڵەو پرۆفیسۆرە لە دانشگای پۆردیو ، ئەم زانایە توانی چەند ئاوێتەیەکی (بۆرۆنی) دروست بکات کە لە بواری پیشەسازیدا زۆر بەکار دەهێنرێ .

دووەمیان (جورجو بتینگ)ە کە لە دانشگای هینیدلبرگ لە ئەڵەمانیای ڕۆژئاوادا کاردەکات ، ئەمیش هاوشانی (براون) بووو بەڵام ئەم لەگەڵ ئاوێتەی فۆسفۆر کاری دەکرد .

ئەم دوو زانا بلیمەتە بەم کارەیان توانیان یارمەتی کیمیاییەکان بدەن بۆ ئەوەی بتوانن گەردی (ئۆرگانیك)ی سادە بگۆڕن بە ماددەی ئاڵۆزتر کە لەوەپێش نەتوانراوە بەو چەندێتی یە دروستبکرێ .

وبتینگ توانی لە ئاوێتەی فۆسفۆر کە خۆی دروستی کردبوو بڕێکی زۆر لە ڤینامین دروست بکات ، براونیش توانی لە توخمی بۆرۆنو هایدروجین (٥٠) ئاوێتەی جیاواز جیاواز دروست بکات ناوی نا (بۆرانس) لەپاشا توانیان کە لە بۆرانس چەند ماددەیەکی تازەتر دروست بکەن وەکو .

هایدروکۆرتیزۆن ، ستیرۆیدو پرۆستاگلاندین کە بۆ چارەسەرکردنی نەخۆشی هەوکردنی جومگەکان بەکار دەهێنرێ ، بێجگە لەمانە توانیان کە لە بۆرانس ماددەیەکی بۆن‌خۆش دروستبکەن ، کە بۆ جڵەوکێش کردنی مێشو مەگەز بەکار دەهێنرێ ، نێرەکانیان سەریان لێ‌دەشێوێو مێکانیان بۆ نادۆزرێتەوە کە جووت بگرن. ئاوێتەکانی بۆرۆنو فوسفۆر بەکەڵکن چونکە توانایان هەیە گەردیلەی‌تر هەڵگرن ، ئەمە لە کاتێکا کە زاناکان زۆر وریایانە دەستکاری دەکەن .

گەردیلەی بۆرۆن توانای هەیە خۆی ببەستێتەوە بە بەچوار گەردەوە ، دەتوانین بڵێین کە چەسپاوترین ئاوێتەی بۆرۆنو هایدروجین تەنها ٣ سێ قولێ هەیە .

زاناکان توانیان گەردێکی سادە بخەنە سەر بۆرانسو ڕایگرن بە قۆڵێ چوارەمەوە ، پاش ئەوە کاربۆن بخەنە جێگای بۆرۆنەکە وەلەم ئەرێتە تازەیە ماددەی کیمیایی تازەتریان دروستکرد

پاش بە دەستهێنانی ئەم سەرکەوتنە براون ووتی « ئێمە بە دۆزینەوەی بۆرانس کیشوەرێکی تازەمان دۆزییەوە ، ئێمە ئێستا دەمانەوێ شاخەکانو ڕووبارەکانی دیاری بکەین ، بەڵام کارە پێویستی بە نەوەیەکی نوێ هەیە لە کیمیاییەکان بۆ ئەوەیە تەواوی بیدۆزنەوەو سوود لەو سامانە گەورەیە وەرگرن).

١ - ئەم باسە لە گۆڤاری (نیووزویك)ی ئەمەریکایەوە وەرگیراوە کە لە ٢٩ تشرین یەکەمی ساڵی ١٩٧٩دا دەرچووە .

لاپەرەی ٥٥

بەرهەمهێنانی وزەی کارەبا لە تیشکی خۆر

● زاناو شارەزاکانی ئەڵەمانیا ئەوانەی لەمەیدانی بەرهەم هێنانی کارەبا لەنیشکی خۆرەوە کار دەکەن. توانیوویانە هەنگاوێکی گەورە بنێن . ئەویش بەکۆکردنەوەی وزەی کارەبا ڕاستەوخۆ لەو تیشکەوە کە خۆر بەخشی دەکات ئەو بەرهەم هێنانەش بەشێوەیەکی ئەوتۆیە کە لەبارەی ئابووری‌یەوە دەست دەداتو پارەیەکی کەمی تێدەچێت .. ئەو کۆمپانیایەی ئەم ئامێرەی دروست کردووە لە تاقیگای فیدڵی نزیك شاری هامبورگ ئامێرەکەی نیشانی زۆر لەرۆژنامە نووسەکانی دنیا داوە کە ڕاستەوخۆ بەتیشکی خۆر ئیش دەکات .. ناوکی ئەو ئامێرە برێتی‌یە لەشانەیەکی خۆرین (خلیە شمسیە) بەرینی‌یەکەی ١٠ × ١٠ سم بەو لەمادەیەك دروست کراوەکە پێی دەگوترێت بۆلیکراستالین سلزیوم بەشێوەی کۆمەڵە نارکێکی « نەوانێکی » وزە دروست کراوە لە ژێر هەتاوێکی بەتیندا ٠.٤ وات (٢٠. ڤۆڵت /٢) وزەی کارەبا بەرهەم دەهێنێ هەروەك دەترێت ئەم بەشانە بکرێنە ئامێرێكو لەجێگایەکەوە بۆ جێگایەکی‌تر بگوێزرێنەوەو وزەی کارەبای لەبیابانەدا پێ بەرهەم بهێنرێتو دەورێکی کاریگەرو گەورە ببینێ لەو دەوڵەتانەدا کە هەتاویان زۆرە . ئەم ئامێرە نوێیە بۆ زۆر مەبەستی ژیانی مرۆڤ بەکار دێت وەك ئەوەی دەتوانرێت ترومپای ئاوی پێ بخرێتە کار وەیا ئەو ئامێرو دەتوانرێت ترومپای ئاوی پێ سەلینانەی پێ بخرێتە ئیش کە بۆ هەوا گۆڕینو ماڵ فێنك کردنەوە بەکار دەهێنرێن .. وا چاوەڕوان دەکرێت کە بەکارهێنانی ئەم ئامێرانە ببێتە مایەی بنیاتنانی « گوندە خۆرینەکان » .

جگەرە .. ئەو دوژمنەی هەمانێك

ستانلی شاستەر

که زانایەکی ئەمەریکایی‌یە دەڵی .. جگەرەکێش پێویستی بەوەیە کە پارێزگاری ئەو قەدەرە نیکۆتینە بکات کە لەشی پێویستێتی ، ئەمەش زیاتر بەلایەنە دەروونی‌یەکەیدا دەکەوێتەوە .. لەلای خۆشمان دەڵێن ..«جگەرە خەمڕەوێنەو خەمو پەژارەی پێ بەبا دەدرێ ! ! »

ئەمانە وا .. ئەمجا ئایا وازی لێ‌بێنین یا دووکەڵی بەباکەین ؟!!

بڕوام پێ‌بکەن نامەوێ هیچ جگەرەکێشێ بترسێنم بەڵام ئەوەی کە پێت دەڵێم لە ئەنجامی شیکردنەوەیەکی وردی زانستیانەوە هاتووەو ئەویش ئەوەیە .. جگەرە بەتەنیا هەر نیکۆتین نی‌یە . بەڵکو لە دووکەڵی تاکە جگەرەیەکدا (١٥٠٠) ماددەی ئاوێتە کراوی تێدایە کە بەکێکیان تێزابو کانسەرگینە .. کە دەبنە هۆی ئەوەی مرۆڤی جگەرەکێش تووشی « شێر پەنجە » بکەن .

، ڕێکخراوی تەندروستی‌ی جیهانی دەربارەی زیانی جگەرەکێشان دەڵێ .

تووتن دەبێتە هۆی نووش بوون بەم نەخۆشی‌یەو جواریەکی ئەو کەسانەی کە « شێر پەنجە » یان گرتوە تەمەنیان لە ٦٥ ساڵی کەمترە بەهۆی کێشانی جگەرەوە بووەو بەم شێوەیەش ئەوانە (لە ٩٠٪یان بە هۆی شێرپەنجەی سیەوە مردوون ..)

خۆشیان دەوێت

بەردەوام دەبیستینو دەخوێنینەوە کە جگەرەکێشان ژەهر خواردنەوەو مردنێکی‌لەسەرخۆیە .. جگەرە نزیکەی نیوەی تەمەن بۆ خۆی‌دەبات .. جگەرە تەنیا زیانی بۆ جگەرەکێشی خۆی نی‌یەبەڵکو زیان بەو کەسانەشی دەگەیەنێ کە لە دەوروبەریانن.

پاکەتە جگەرە بەجوانترینو دڵفرێنترین شێوە دەرازێنرێتەوەو لەسەری دەنووسرێت .. « کێشانی تەندروستیت تێك دەدات .. بەوازلێ‌هێنانی ئامۆژگاریت دەکەین . . »

ئەمە لەلایەك لەلایەکی ترەوە بانگاشەی ڕەنگاوڕەنگ دەبینین کە جگەرە بۆتە هۆی بەختیاریو دڵنیاییو جوانکردنی ژیان .. ئافرەت بەدەم گەنجی جگەرەکێشەوە بتدەکەنێت .. جگەرەیەکی باڵابەرز لە نێوان پەنجەی نازدارو باریکدا دەلاوێنرێتەوە .. هەروەها دەڵێن ..گوایە جگەرەکێشان شەخسیەت بۆ حاوەنەکەی دروست دەکاتو کردەوەکانی جێی سەرنجو سەرسوڕمانی خەڵکی دەبن .. ئێ .. دەتەوێ تەمەنت دەساڵ کەم بکاتەوە لە گەڵ دووکەڵدا بژی یا دەساڵ زیاتر بژیت بەبێ دووکەڵ ؟ !

هەیە دەڵێ .. کە لێوبەلێوی جگەرەوە دەنێم وادەزانم ئەوەرەکچێ ماچ دەکەم . ئەو دەساڵەم ناوێ !!

هەندێ لە کۆمپانی‌یەکان سەرەڕای ئەو هەموو بانگاشەیەی بۆ فرۆشتو بازار پەیدا کردنی جگەرە دەیکەن دەیانەوێ چاو لە زیانەکانی بپۆشنو سوودو لایەنی باشی تیا بدۆزنەوەو بەزانیاری نوێوەی گرێ بدەن ..

چەرخی میکرۆ ئەلەکترۆنی

زاناکان هەندێکیان لەو باوەڕەدان کە پێویست بەوە ناکات مرۆڤ هەموو تەمەنی خۆی لەئیش کردندا سەرف بکات لە کاتێکا بۆ بەجێ گەیاندنی زۆر لە ئەرکەکانی سەرشانی دەتوانێت پشت بە ئامێر ببەستێت ، لەو بارەیەوە ئەو زانایانە دەڵێن..

ئەگەر ئامێر بتوانێ ئیش‌وکار ڕاپەڕێنێت ، کەواتە مرۆڤ بۆچی ئەبێ تەمەنی خۆی لەپێناوی بە جێگەیاندنی کارێکا دانێت کە ئامێر دەتوانێت ئەو کارە جێ‌بەجێ بکات، ئەو زانایانە بە دڵنیایەوە ئەوە ئەڵێن کە مرۆڤ دەتوانێ پشت بە ئامێر ببەستێت بۆ ئەوەی خۆی دەست بەتاڵ بێت ، تاوەکو مێشکیو ئەوکاتەی هەیەتی تەرخانی کات بۆ شتێکی ئەوتۆ کە سوودی تەندروستی خۆیو خێزانەکەی تێدابێت . ئەم ڕایە هەوڵو تەقەللاو بیروڕای تاقیگاو دایەرە زانستی‌یەکانی زۆر لە وڵاتە پێشکەوتوکانی مەیدانی پیشەسازی بەهێز دەکات کە بوربۆرێنی داهێنانی ئامێرێکی ئەلەکترۆنی وا دەکەن لە گەڵ ژیانی پێشکەوتووی ئەم چەرخەدا بگونجێت ئەو ئامێرە کە کەس بەچاو پاتوانێ بیبنێو پێی دەوترێت «ئامێری میکرۆ ئەلەکترۆن » دەبێتە مایەی گۆڕینی تێگەیشتنی بەرهەم هێنانو کارکردنو زۆر لەو « قیەمانەی » ئەمەوبەر بە میراتی ماونەتەوە .

یەکێك لەو ئامێرە داهێنراوە پێشکەوتوانە ، ئامێرێکی بچکۆلانەیە کە هەر هێندەی شقارتەیەك دەبێت ، ئەم ئامێرە کارگەیەکی گەورەی ئۆتۆمبیل دروست کردن بەڕێوە دەبات ، هەر لە گەڵ ئەمدا ئامێرێکی بچووکتر هەیە کە ئەمیشیان دەتوانێت کارگەیەك لە کارگەکانی ئاسن بەرێت بەڕێوە ئێستا زیاتر بۆ مەبەستی پێشخستنی هێزکانی پەیوەندی کردنو بڵاو کردنەوەو کۆ کردنەوەو ئەمار کردنی زانستی بایەخ بە پیشەسازی میکرۆ ئەلەکترۆن دەدرێت ،شارەزاکان ئەم لایەنەیان ناونـاوە (تەکنەلۆژیان زانستی) تاوەکو ماوەیەکی کەم لەمەوبەر ، ئەمەریکاو ژاپۆن لە مەیدانی پیشەسازی ئەلەکترۆندا تاقە دوو دەوڵەتێ بوون .

بەڵام مەزەندەی دەوڵەتە ئەوروپایەکان وابوو کە خەرجی‌ی ئەم جۆرە پیشەسازی‌یەیان پێ دابین نەکرێت .. کەچی لە دوایدا دەوڵەتان بە ناچاری ئەناعەتیان بەگرنگیو بایەخداری ئەم جۆرە پیشەسازیە کردو ئەوەیان بەپێویست زانی کە گورجو خێرا دەست بە پیشەسازی « میکرۆ ئەلەکترۆن »بکرێت .. ئەویش لەو باوەڕەوە کە چەرخی داهاتوو چەرخی ئامێری میکرۆ ئەلەکترۆن دەبێت ئەو پیشەسازیەی لە گۆڕینی کۆمەڵگاکانی مرۆڤایەتیدا دەورێکی ئاشکراو گەورە . دەنوێنێت .

هەر لە چوارچێوەی مەیدانی ئەلەکترۆندا .. یەکێك لە دەستگا زانستێکانی ئەمەریکا بۆ نووسینەوە ئامێرێکی ئەلەکترۆنی‌ی دروست کردووە ، بەهۆی ئەم ئامێرەوە چەندە ژمارەی هەر « دیکۆمەنت » بکت بوێت هەر ئەوەندەی دەستت بنێ‌ی بە دووگمەیەك یان دووانداد لەماوەیەکی ئیجگار کەمدا کە لە چەند چرکەیەك یا دەقیقەیەك تێپەر ناکات کارەکەت بۆ مەبەسەر دەبێت ئەم ئامێرە هەم مەکینەی نووسینەوەیەوە هەم دەتوانێ وێنەیەکی کتومت بنێرێتو بە شێوەیەکی ئەلەکترۆنی چارەسەری وشەکان بکاتو پەیوەندی لە گەڵ مەڵبەندی کۆمپیوتەردا بکات ، هەروەها چاپخانەیەکی خێرای هەیە کە دەتوانی بە خێرایی ٤ لاپەرە لە دەقیقەیەکدا باشترین جۆری چاپ بەرهەم بهێنێ . زرنگی ئامێرەکە لەوەدایە کە دەتوانێ بەو جۆرە کاربکات کە کۆمپیوتەرو بیرەوەریە ئەلەکترۆنیکەی پێی ڕادەگەیەنن ، ئەو سیفەتە سەرەکی‌یەی ئەم ئامیرە لەوانە جیا دەکاتەوە کە لەم چەشنەن ئەوەیە کە ئەم دەتوانێ بەهۆی چاوە ئەلەکترۆنیەکەیەوە پیتو ڕەمزەکان بخوێنێتەوە .

هەروەك ئەم ئامێرە تازەیە دەتوانێت لە زۆر سەرچاوەو پێشوازیی لە « موعتیات » و زانستی بکات وەك ئەو ئامێرە چاپە دەستیانەی بیرەوەریی ئەلەکترۆنیان هەیەو بەو جۆرە ناسراون کە دەتوانن چارەسەری وشە بکەن ، وەیا ئەو جۆرە کۆمپیوتەرانەی دەتوانن لە مەکتەبو کارگەکاندا کۆمەڵێك ئیش‌وکاری جۆربەجۆر بەڕێوە بەرن . سەرەڕای ئەمانە ئەم ئامێرە دەتوانێت وێنەی فۆتۆگرافی چاپ بکاتو بەو چەشنە) چاپی ئەو نووسینانە دەکات کە بێکەوە وێنەو نووسینیان تێدایەو لەو جێگا دوورانەوە بۆی نێر راوە کە کیشوەرو ئۆقیانووسەکان کەوتوتە نێوانیانەوە .

● باسمە عبدالرزاق ●

«زانیاری» لە پاشبەندی ژمارە ٣٨٢٢ ی ڕۆژنامەی « الجمهوریە »ەوە کردویەتی بە کوردی

بەگوڕترین ئۆتۆمبیل لە دنیادا

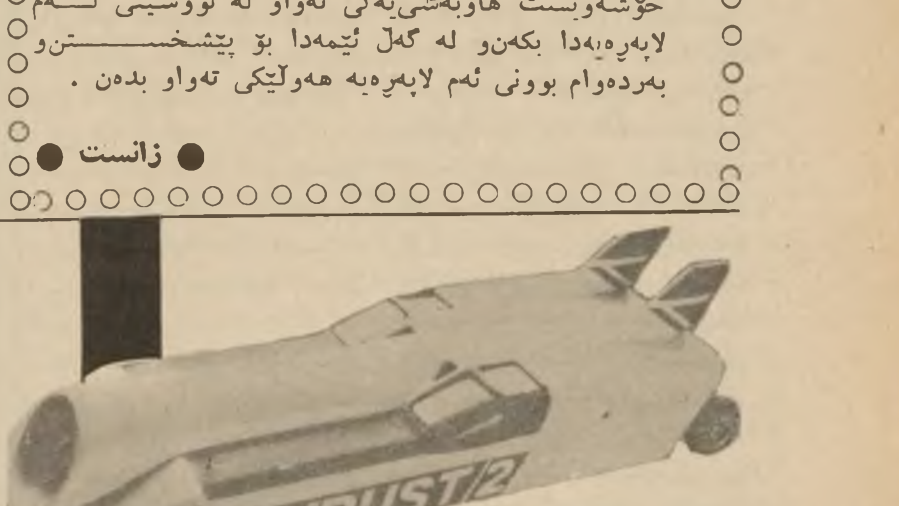

لە نێوانی مرۆڤو کاتدا‌کۆکی‌یەکی کۆن هەیە، مرۆڤ هەموو تواناو زرنگی‌ی خۆی‌دەخانە کار بۆ زاڵبوون بەسەر « کات »دا . هەر بەم مەبەستە ڕۆژ بەرۆژ پەرە بە ئامیرو ماشێنەکانی دەدات بۆ دەستگیرکردنی ئەم مەبەستە. ئێستاکە لە بەریتانیانەخشەی ئۆتۆمبیلێکی نوێ دانراوە کە لە دوارۆژێکی‌زوودا دەکەوێتە بەر دەست . جاکەی ئەم ئۆتۆمبیلە ئەوەیەبەگوڕترین ئۆتۆمبیلێك دەبێت کە تا ئێستا مرۆڤ نەیبینیبی . .ریچارد نۆبڵ نەخشەی ئەم ئۆتۆمبیلەی داناوە ، درێژی‌یەکەی نۆمەترە دەبێتو نورسایی‌یەکەشی سێ تەن ..ئۆتۆمبیلەکە بە هۆی ئەو مەکینە (ڕۆڵس‌ڕۆیس ..٢٧٠ - سی - ف) ەوەکە دەخرێتەسەری لە باریدادەبێت‌سەعاتی . بەگوڕی‌١٠٤٥ کم باژوێت .. تاکو ئێستاهیچ ئۆتۆمبیلێك بە سەعاتێك ١٠٠١ر٧٢ کم زیاتر نەڕۆیشتووە .

ئەوەی شایانی‌باسەنەخشەکەی « تروست ٢ » تاکو ئێستا هەر لێی‌دەکۆڵرێتەوەبۆ ئەوەی بەم زووانە بکەوێتە بازارەوە . جۆی ئەوانە ڕوون کە حەزیان لە خێرا ئاژوتنە ..

دەق وتارەکەی سەرۆکی فەرماندە لە یادی ١٧ ساڵەی شۆڕشی ٨ی شوباتی مەزندا ..

گەلی مەزن
برایانی تێکۆشەر

پێش (١٧) ساڵو لەم ڕۆژە مەزنەدا شۆڕشە مەزنەکەتان شۆڕشی هەشتی شوبات ، شۆڕشی نەمری ڕەمەزان بەرپابوو بۆ ئەوەی نیشتیمان پەروەرێتی عیراق دووپات بکاتەوەو بۆ ئەوەی عەرەبایەتی عیراق دووپاتو نوێ‌بکاتەوە وبۆ ئەوەی شەرەفی عیراق‌و عیراقی‌یەکان بپارێزێ ، ئەو ڕۆژەش کە شۆڕشی تێدا بەرپابوو ڕۆژی هەینی بوو ، مانگەکە مانگی ڕەمەزان بوو ، ئەو کاتە ئەوانەی کە تۆڵەی بەها پیرۆزەکانیان سەندەوە کەم‌بوون .. شۆڕشی ڕەمەزان شایانی ئەوەیە کە هەموو ساڵی ئاهەنگی بۆ بگێڕین ، بۆیە بڕیار وابوو کە سەرکردایەتی حزب ئەم ساڵ لە هوڵی سەرگیراودا ئاهەنگ بۆ شۆڕشی ڕەمەزان بگێڕێ ، بەڵام لە دواییدا واتە پێش چەند سەعاتێك بڕیار درا کە لەم یاریگایە ئاهەنگی شۆڕشی ڕەمەزان بگێڕین .
بگێڕی .

ئاقی‌کردنەوەیەکی قورسی لەبەردەم بیروباوەڕو نیشتیمان پەروەریدا

براینە پێش (١٧) ساڵو لە (٨)ی شوبات یاخود پێش (٨)ی شوباتو پێش ئەم ڕۆژە گەردەلولێکی زەرد بەسەر عیراقدا هەڵی‌کرد ... گەردەلولێکی گۆمرای زەردی شعوبی بەسەرعیراقدا هاتو عیراق لە مەینەتێکی ڕاستەقینەدا ژیاو لە بەردەم بیروباوەڕەکان‌و شەرەفی نیشتیمان‌پەروەری‌و شەرەفی بیروباوەڕی نەتەوەیی ئاقی‌کردنەدەیەکی قورسی کراو دەبوو سوارچاکێك هەبێ نەتەوە لە مەینەتەکەی‌و گەلی عیراق لەمەینەتی ڕزگار بکاتو سوارچاکەکە حزبە مەزنەکەتان بوو حزبی بەعسی سوشیالیستی عەرەبی... شتێکی سروشتی‌یە هەروەك لەهەموو کاروانێکی گەورەو هەموو شۆڕشێکی مەزندا وایە ڕۆژی (٨)ی شوبات لەپێش شۆڕشەوە بێ‌و لە ڕۆژی ٨ی شوبات شورش بوو...لە ڕۆژی نۆێ ٩ی شوباتو ڕۆژی ١٠ی شوبات چەند شەهیدێك درا کە خاکی ئەم زەوی‌یە پاکە بەپیتەبات ئاوداو ئەمانە الطبقچلی و رفعت الحاج سری‌و حفصة العمری‌و فاضل الشکرە بوو و عبدالوهاب الغریری و مثنی العزاوی‌و هی تر کە کاروانێکی دووردورێژی ناوی شەهیدە سەربەرزەکانەو بۆ ڕێزلێ نانیان‌و ڕێزنان لە شەهیدەکانی نەتەوەی عەرەب لەگشت جێگایەك دەقیقەیەك بەپێوە دەوەستین .

«٨ی شوبات» شۆڕشێکی گەورەیە

کاتێك باسی شۆڕشی ڕەمەزان دەکەین ، براینە ... کاتێك دەربارەی شۆڕشی «٨»ی شوبات دەدوێین کە ئیستا تەمەنی (١٧) ساڵە ... ئەوەی لە ئێوە ئەو کاتە تەمەنی (١٠) ساڵ بوو لەوانەیە ماناو بایەخی مێژوویی « ٨ »ی شوبات نەزانێ .

شتتان لەوبارەیەوە لە عیراق‌و نیشتمانی عەرەبدا بەڵام ئەوەی دەخوێنێتەوەو دەبیستێ جیایە لەوەی کە بەچاوی خۆی شت دەبینێ‌و جیایە لەوەی کە بەهەستو ویژدان‌و بەهەموو لێدانێکی دڵی لە زروفە سەختەکەدا ژیاو کە ئەو کاتە تەمەنیان ئەوەندە بوو کە بتوانن یادگارە تاڵەکانی مێژوو بێننەوە بیریان دەزانن کە ٨ی شوبات چەندە شۆڕشێکی مەزنەو چەندە شورشێکی ئازاو قارەمانە بۆ داکۆکی‌کردن لەبیروباوەڕو شەرەف‌و سەربەستی‌و نیشتیمان‌پەروەری‌و بیروباوەڕەکانی‌کاری نەتەوەیی .

لەخزمەت‌کردنی نەتەوەدا بەردەوام دەبین

براینە ... ئەگەر ئەو برایەی سویندی خوارد ڕێگام بدات .. سوێند ئەوە نی‌یە کە سوێندبخۆیین خیانەت لەنەتەوە نەکەین . چونکە ئەمە بەدەست‌هێنانی شتێکە کە هەیە (تحصیل حاصل) شتێکی زۆر سەیرو شتێکی ئەوپەڕی ئازار بەخشە کە سوێندبخۆیین بڵێیی خیانەت لە نەتەوەو خیانەت لەگەل ناکەین . .. ڕاستی‌یەکە ئەوەیە بڵێین لەسەر ڕێگای خزمەت‌کردنی نەتەوەو خزمەت‌کردنی گەل‌و خزمەت کردنی بیروباوەڕەکان بەردەوام دەبین ... دەڵێم کەمتان لە ئێوە ... کەم لە لاوان بە وردیی‌و لە نزیکەوە ئەو زروفە تراجیدیەیان بینی کە گەلی عیراق پێش شۆڕشی ڕەمەزان پێیدا تێپەڕی .. بەڕاستی گەردەلولێکی زەردی نامەز بوو .. شعوبی گۆمڕای داخ لەدڵ بوو درای چەندمانگێك لەبەرپابوونی شۆڕشە مەزنەکەی ١٤ی تەمووزی سالی ١٩٥٨ کە دژی پاشایەتی بوو ، بەسەر عیراقدا هات .

هەڵوێستێکی خەجاڵەت‌بارانەی کۆمۆنیستە عیراقی‌یەکان

عبدالکریم قاسمو لەژێر ئاڵا خەجاڵەت یاری شعوبی‌یەکان لەژێر ئالۆزە.. لە ژێر پەردەی کۆمۆنیستە عیراقی‌یەکاندا کۆبونەوەو خاکی عیراقیان کرد بە گۆمێکی قوڵی خوێن‌و ... دەیانویست عیراق لەنەتەوەی عەرەب‌و لە خەباتی عەرەب دابڕن‌و دەیانویست عیراق بەتەنیا بێ‌و هەموو ڕەگ‌وڕیشەیەکی مێژوویی‌و گشت‌پەیوەندی‌یەنی نێوان عیراق‌و نەتەوەی عەرەب بپچڕێنن . دەیانەویست پردەکانی نێوان عیراقی‌یەکان بەعەرەب‌و کوردەوە نێوان ومێژووی هاوبەشی سەربەرزیان هەڵتەکێنن ... دەیانویست پردە پتەوەکان بڕوخێنن .. پردە گیانی‌یەکانی نێوان گەلی عیراق‌و بەهاکانی ئاسمان بڕوخێنن‌و دەیانویست ڕژیمیکی (مەسخ) دابمەزرێنن کە هیچ پەیوەندی‌یەکی شەریفی بەنیشتیمان‌پەروەری‌یەوە نی‌یەو هیچ جۆرە پەیوەندی‌یەکی بەخەباتی نەتەوەیی عەرەبی‌یەوە نی‌یە ..

« دیموکراتیەتی » بەکرێگیراوان

زۆر سەیرە براینە دەبیستین کە هەندێك لەم شعوبی‌یانە ئێستاکە لە هەندێ دەولەتانی جیهانی‌و پێش چەند هەفتەیەك بڵاوکراوەیەکی نهێنیم بینی کە لەوێ دەریان کردووە ... تێیدا دەڵێن حزبی بەعسی سوشیالیستی عەرەب دیموکراتی پەروەر نی‌یەو ... ئەنجومەنی نیشتیمانی‌و ئەنجومەنی یاسادانان دوو دەزگای نادیموکراتین‌و ڕێ‌وشوێنی هەڵبژاردنەکان چەند ڕێ‌وشوێنێکی نادیموکراتین ... با ئەوان گوێیان لێ بێ‌و ئێوەش گوێ‌تان لە چەند نموونەیەکی « دیموکراتی‌یەتی » ئەم بەکرێگیراوانەبێ ... چونکە هەرکەسێك پەیوەندی بەبێگانەوە هەبێ جا لە ژێر هەرپەردەیەکداو بەهەر بیانویەکەوە بێ بەکرێگیراوو خاینە بەرامبەر بە خاکی نیشتمان‌و هەوای عیراق‌و ئاوی دیجلەو فورات ... ئەوان کە باسی دیموکراتیەت دەکەن‌و لافی پێوە لێ‌دەدەن ئافرەتی داوێن پاکیان بەرووتی تا مردن بەستونی ئانەکتریکەوە هەڵدەواسی... بەرامبەر بە شەهید حفصە العمری‌و هی تر ئەمە کرا .

ئەوان کە لافی بەسەربەستی ودیموکرات پەروەری‌وە لێدەدەن‌و داوایان دەکەن ، خەباتگێڕانیان لە ئوتومویل دەخستو تا مردن بەپەت ڕایان دەکێشان .. ئەوان خۆیان نەك خەڵکی‌تر خەباتگێڕەکانیان بەزیندوویی زیندە بەچاڵ دەکرد .. ئەم کارەش تەنیا پێش هاتنی ئیسلام بووە .

تابلۆی نەمریی شەهیدەکان

ئەمە لە ـ الدملماجە ـ پارێزگای نەینەوا ڕوویداو .. لە پارێزەگەی بەسرە ڕوویداو .. لە کەرکوك ڕوویداو ... ناوی ئەو شەهیدانەی کە بەم ڕێگایە « دیموکراتی‌یە » شەهیدبوون ناسراون‌و لە چوارچێوەی نەمری شەهیدکان تۆمارکراون‌و ناویان لە دڵماندا‌و لە ویژدانی مێژووداو ... لە ویژدانی مێژووی گەلی عیراق و نەتەوەی عەرەبدا هەڵکۆڵراوە.. ئەمانە هەموویان ڕوویان‌دا ... کە وابوو دیموکراتیەت لەلای ئەوان ، بەپەت ڕاکێشانی بەرهەڵستی کارانە تا مردن...دیموکراتی‌یەت لەلای ئەوات زیندە چاڵ‌کردنی بەرهەڵستی‌کارانە .. دیموکراتیەت لەلای ئەوان هەڵواسینی داوین پاکەکانە بەستونی کارەباوە .. دیموکراتیەت لەلای ئەوان ئەوەیە کە بە بێگانەوە بەسترابیتەوەو ... عیراق بکەن بە پاشکۆیەکی بێ‌بایەخی دەولەتێك یان پتر ... ئەگەر هەندێ لەلاوان لە قوتری عیراق « دیموکراتی‌یەتی » کۆمۆنیستەکان لەقوتری عیراقدا نەزانن و باش لە مێژوویەکەیان ئاگادار نەبن ئەوا ئەمە مێژوویەکەیانەو . ئەوی بیەوێ لە ژێر ئاڵای مەفهومەکانی کۆمۆنیستە عیراقی‌یەکاندا لەپێناوی سەربەستی‌و دیموکراتی‌یەتدا تێکۆشێ ، با تێگات کە ئا ئەمەیە دیموکراتی‌و ئەمەیە سەربەستی‌و ئەش لەژێر سێبەری ڕژێمیکدا ڕوویدا ... کە ئەوان هاوپەیمانی بوون‌و بە تەواوەتی حوکمیان ەدەستەوە نەبوو ئەی ئەگەر خۆیان حوکمیان کردبایە دەبایە چۆن بووایە ؟!

شۆڕشی ڕەمەزان ئەم جۆرە خەڵکەی وە بیرهێنانیەوە هەرچەندە ئەمە بابەتی قسەکەمان نەبوو لەم ڕۆژە گەورەیەدا ... بەڵام لەڕۆژی وەك ئەمڕۆدا پێویستە لە هەموو ئەو زروفانە بگەین کە دەوری ئەم ڕۆژەیان دابوو ... پێویستە لە هەموو ئەو زروفانەبگەین کە دەوری گەلی عەرەب‌و نیشتیمانی عەرەبیان دابوو .. بۆ ئەوەی بایەخی مێژوویی‌و مەبدەئی گەورەی شۆڕشی نەمری ٨ی شوبات بزانین ..

پەتی « دیموکراتی‌یەتی » کۆمۆنیستەکانی عیراق

سالی ١٩٥٩ .. بۆ ئەوەی پتر بزانن و بۆی بچن بەتایبەتی لاوان بە کوڕ و کچەوە .. مەبەستمان تەنیا کوڕە لاوەکان نی‌یە . لە سەرەتاعی سالی ١٩٥٩دا لەبەندیخانەدا بووم ... لە ـ موقف السرای ـ بووم لەبەر ئەوەی ماوەیەکی زۆر لەو نەزارەتەدا بووم لەگەڵ لێ‌پرسراوانی ئەم نەزارەتەدا پەیوەندی کارتێکەرمان لەنێودا پەیدابرو ، هەندێك لە خەباتگێڕەکان دەهاتن بۆ لامان‌و لەوە بەگلەیی بوون کە ناتوانن لە شەقامەکان دەرکەون لە ترسی پەتی دیموکراتی‌یەتی کۆمۆنیستە عیراقی‌یەکان .. ئێمە .. داوامان لەبەرێوەبەرانی بەندیخانەکە دەکرد کە لەگەڵ ئێمەدا لەبەیانیەوە تا وەکو نیوەشەو حەپسیان بکەن وبەم جۆرەو چەند ڕۆژێکو...بەڕاستی هەندیك خەباتگێڕی بەعسی بوون‌و ئەوی دەچووە نێو حەپسخانەوە دەیبینی کە ئێرەی لە سەر شەقامەکە ئەمین ترە .

بەعسی سوارچاکی مەیدانە

عیراقی‌یە خەباتگێڕەکان لە نەتەوە جیاجیاکان‌و لە ڕێبازو ئاینە جۆر بەجۆرەکان ئیعدام دەکران‌و بەکۆمەڵ لەسێدارە دەدران .. لە نێو ئەم زروفە ئالۆزو ئازار بەخشەدا سوارچاکی مەیدان حزبی بەعسی عەرەبی سۆشیالیستی بوو . ئەو کاتە حزبێکی بچوك بوو تەمەنی تەنیا پێنج ساڵ بوو لە ٥٣ تا وەکو ١٩٥٨ واتە نزیکەی ٦ ساڵ ، تەمەنێکی کەمە ، ئایا وا نیە ؟ .. زۆربەی ئەوانەی لەڕێزیدا بوون‌و ڕابەری‌یان دەکرد لاون بوون بەتەمەنی گوڵ .. بەڵام بۆ ئەوەی ڕەگوڕیشەی ڕەسەنی ئەم گەلە مەزنە بزانن ، هەرچەندە ئەو کاتە حزب بەتەمەن بچوك بوو.. بەڵێ بچوك بوو ، ئەوا بەکردەوە لە ساڵی (١٩٥٦)ەوە دەستی‌کرد بە ڕابەری کردنی خەباتی نیشتیمانی ، کاتێك لەڕێ‌لادەران شۆڕشی تەمووزیان بەرەولادان برد حزبی بەعسی سۆشیالیستی عەرەب بەهەموو ڕێگایەك بەرەنگاری لەڕێ لادەرەکان هاتو .. شۆڕشی ڕەمەزان بەرپا بوو ، پێش ئەمە ، کە عبدالکریم قاسم دەستی‌کرد بە ساردوسوکی بەگەلی عیراق‌کردن‌و دیکتاتۆری‌یەتی لەڕێ لادەرانە چەند لاوێکی بچوکی خەباتگێڕ بەرەنگاری‌بوون‌و بەتەمەن بچوك بوون بەڵام پڕ بەپێستی ئەم وشەیە خەباتگێڕ بوون .

بەپێی فرمانێك لە سەرکردایەتی حزبەوە لە شەقامی ـ الرشید ـ ڕووبەڕووی بوون‌و بەڕۆژی ڕووناك تەقەیان لێ‌کردو خوالێخۆشبو عبدالوهاب الغریری یەکێك بوو لە شەهیدەکانی ئەم کارە دلێرە مەزنە . هەروەها شۆڕشی ٨ی شوبات بەڕۆژی ڕووناك بوو لە نێوان سەعات نۆو دەی وەك ئەمڕۆی پێش ١٧ ساڵو . لەپێشەوەی شۆڕشگێڕان تێکۆشەری باوك احمد حسن البکر بوون .

بوکی شۆڕشان

زۆربەی خەباتگێڕەکانی حزب لەم شۆڕشەدا بەشداربوون .. بەڕاستی داستانێکی مێژوویی بوو هەموو بەشەکانی سوپای عیراق تێیدا بەشدار بوو هەردوو لا بە هەموو جۆرێکو بەگشت چەکێك شەڕیان کردو شەڕەکە لەبەغدا سێ ڕۆژی تەواوی کێشا تا لە ئەنجامدا بە سودو قازانجی شۆڕشگێڕەکان کەبەعسی‌یەکان ڕابەری‌یان دەکردن بەلا خرا .. لە بەر ئەم هۆیانە .. براینە شۆڕشی ڕەمەزان بە بوکی شۆڕشان ناونرا .

دوای ئەم ڕوون‌کردنەوە کورتە لەبارەی شۆڕشی ڕەمەزانەوە ئایا شۆڕشی ڕەمەزان شایستەی ئەوە یە کە پێی بوترێ بوکی شۆڕشان بەڵێ شایانی ئەم ناوەیەوە شایستەی ئەوەیە کە ئێمە هەموو ساڵێك ئاهەنگی بۆ بگێڕین ئەگەر چی لە نۆمانگ‌و چەند ڕۆژێك بەولاوە بەردەوام نەبوو . دوای نۆ مانگ‌و چەند ڕۆژێك‌و لەبەر چەندین هۆ کە حزب دلێرانەو بەوردی ڕوونی‌کردنەوە شۆڕش جارێکی دووەم کەوت‌و شەقامەکانی بەغدا سەر لەنوێ‌و شەقامەکانی شارەکانی عیراق‌و لادێی عیراق بەخوێنی خەباتگێڕو شەهیدان سورکران .

هێزە ڕەش‌و زەردەکان دەیانویست عیراق دابەش بکەن

هەروەها بەعسی بوون‌و حوکمی خێزانی عارف یکەی پێنج ساڵ درێژەی کێشا ، حوکمێکی نەپەرستی ڕاست‌ڕەوی گومان لێ‌کراوی دواکەوتوو . حوکمێکی دواکەوتووی تایەفەگەری بوو ، لە ێ پاڵنانی ئەم حوکمە گومان لێ‌کراوە بەرەو فتاری تایەفەگەری ، ئیمپریالیزم‌و هێزە ڕەش‌و زەردەکان لەنیشتیمانی عەرەب خۆیان ئامادە دەکرد بۆ دابەش‌کردنی عیراق بۆ سێ دەولەتۆکەی بێ‌بایەخ کە سەر بەبێگانە بن . ئەوا لەبەش‌کردنی عیراق بۆ سێ دەولەتۆ کە ئەیانویست عیراق نموونەیەك بێ بۆ دەست‌کردن بەدابەشی‌کردنی تایەفەگەری‌و ڕەگەزایەتی لە نیشتیمانی عەرەبداو لەڕێگای دواکەوتوویی ڕێژیمی خێزانی عارفی‌یەوە و لەڕێگای بەکرێ‌گیراوی ڕژێمەکەوە .

ئیمپریالیزم‌و نۆکەرانی‌و هەموو ئەوانەی تەماعیان لە عیراقدا هەبوو دەیانویست عیراق بکەن بە سێ دەولەتۆکەوە ... دەولەتۆکەیەك بۆ سوننەو . . . دەولەتۆکەیەك بۆ شیعەو دەولەتۆکەیەك بۆ کوردەکان... دەش‌زانن کە ئەم کردەوەیە چەندە تاوانەو دەزانن ئەمە چ دەگەیەنێ‌و نەتەوەی عەرەب چی بەسەر دێ کە ئەگەر لەدابەش‌کردنی عیراق‌دا وەك ڕەنگیان بۆڕشتوە سەرکەوتن .

عیراقی دەولەمەندی پڕ لە خێروبێرو ولاتی پیاوان‌و مێژوو ، گەل برسی بوو کلۆڵ بوو چەوسا وەو زۆرو جور لێ‌کراوبوو لە گێڕانی دەورە نەتەوەیەکەی دابڕابوو هەروەها لە برایانی عەرەب دابڕابوو لە بەربەرەکانی کردنی هێزە چەپەڵەکان دابڕابوو ئەو هێزانەی کە دژی سەربەخۆیی عەرەبی‌و دژی سەربەرزیی عەرەبی کاریان دەکردو کە فەلەستینیان زەوت‌کرد ، ئەوە بوو سوارچاکی مەیدان لەو زووفەدا هەر حزبە مەزنەکەتان بوو ، حزبی بەعسی سۆشیالیستی عەرەب .

بڕوانە ل.٦

پاشماوەی دەقی وتارەکەی سەرۆکی فەرماندە لە یادی ١٧ ساڵەی شۆڕشی ٨ ی شوباتی مەزندا

ئەوەی پەیوەندی بە بێگانەوە هەبێ خاینە بەرامبەر بە خاکی نیشتمان

کۆمۆنیستەکان دەستیان بەدامێنی حوکمی کۆنەپەرستی عارفی‌یەوە گرت

کۆمۆنیستە عیراقی‌یەکان کە ڕازی نین لەژێر سەرکردایەتی حزبی بەعسی سوشیالیستی عەرەبدا بن، لەو زروفە چەپەڵەدا ڕازی‌بورن کە بچنە ناو ئەوەوە کە ناو نراوە بە یەکێتی سۆشیالیستی لەژێر سەرکردایەتی عبدالسلام عارفدا و ئەو کاتە بەعسی‌یەکان بەشمشێر بەگژ ڕێژیمە دواکەوتووە بەکرێگیراوەکەدا دەچوون لەکاتێکدا کە کۆمۆنیستە عیراقی‌یەکان دەستیان بەدامێنیەوە گرتبوو ... ناشڵێم هەموو کۆمۆنیستەکان بەڵکو ئەڵێم هەمان سەرکردایەتیەکەی ئێستا ئە ڕەفزی ئەکات لەچوارچێوەی ئەوبەرەیەدا بێ کە حزبی بەعسی سۆشیالیستی عەرەب سەرکردایەتی دەکات ، ڕازی بوو کە عبدالسلام عارفی بەکرێگیراوو گومان لێکراو سەرکردایەتی بکات .

دەرفەتی ئابڕومەندان هاتە پێشەوە

لەم مەینەتەداو لەپێناوی ئەوەدا کە عیراق - هەروەك هەمیشە هەرواش بووە - لەپێناوی ئەوەدا کە عیراق بەشێك بێ لە خەباتی نەتەوەیی وبگرە بەشێکی پێشکەوتوو بێ لە خەباتی نەتەوەیی شۆڕشگێران جارێکی‌تر تواناکانیان گرد کردەوەو هەموو بەها شەریفو جوامێرەکانیان ، لەمێژووی پیرۆزی عەرەبمانەوە هێنایەوەو هەموو بەها شەریفو جوامێرەکانیان لەمێژووی عیراقو عیراقی‌یەکانەوە هێنایەوەو شۆڕشە مەزنەکەیان بەرپاکرد ، شۆڕشی ١٧ - ٣٠ تەمووز .

براینە ئەمەیە مێژووی حزبەکەتانو بەم جۆرە حزبەکەتان وای لێهات کە تەنیا حزبی بەعسی‌یەکان نەبێ بەڵکو بەڕاستی بوو بەحزبی‌عیراقی‌یە دڵسۆزە نیشتیمانپەروەرە شەریفەکانی بەعەرەبو کوردەوە کە بڕوایان بەشۆڕشی مەزنی تەمووز هەیە .

بەهەموو هێزە شەرخوازەکانمان وت کە دەیانویست عیراق دابەش بکەن ... بەئاشکراو بەبڕواوە پێمان وتن :

دەرفەتی ئێوە کۆتایی هاتو دەرفەتی عیراقی‌یەکان هاتەپێشەوە ، دەرفەتەکانی دەرفەتی توخمە شەڕخوازەکان کۆتایی هاتو دەرفەتی شەریفەکان هاتە پێشەوە .

زۆرو جەورو چەوساندنەوەو نەمانی ئاسایشو ئاشوبو دابەش‌کردن ، دابەش‌کردنی عیراق بەهەر بیانویەك و لەژێر هەرشێوەو ڕەنگێكدا بێ کۆتایی هاتو یەکگرتنی عیراق دەستی پێکرد ..

لە شۆڕشی تەممووزدا بەئاشکرا پێیان وترا لەم ڕۆژە جێگای بەکرێگیراوو بێگانەو جاسوسان لە ڕێز گەلەکەماندا نەماو پێیان وترا ..

بەعسی دەرفەت بەدەست دەهێنێ

هەیکەلی بەڕێوەبردنی حزب بووە بە نەخشەی هەموو عەرەب ، بە عەرەبو کوردەوە ، لە هەموو تایەفە تیرەیەك ... لە هەموو عیراقی‌یە موسڵمانو غەیرە موسڵمانەکان ، هەیکەلی بەڕێوەبردنی نوێی حزب هەموو ئەو عیراقی‌یانەیە کە بڕوایان بە خاکی عیراق و پاشەڕۆژی ڕزگار بوو هەیە کە ڕەفزی ئەوە ئەکات کە بە زۆرو جەورو دەستدرێژی خاکەکەی داگیر بکرێ .

ڕۆژنامەکانی ڕۆژئاواو لە وانەیە هی‌تریش بنوسنو بڵێن عیراق دووچاری هەڵگەڕانەوە دەبێ چونکە هێرشی بردە سەر کۆمۆنیستە عیراقی‌یەکانو ئەبێ چاو بە پەیوەندی‌یەکانی لە گەڵ یەکێتی سۆڤییەتدا یاخود لە گەڵ وڵاتەکانی‌تری کومونیستدا بخشێنێتەوە .

بە ئەوانو بە ئێوەیش دەڵێین : - ئێوە دەزانن حزبەکەتان لەو جۆرە نی‌یە کە دەرفەت بە هەل دەزانێ ... حزبەکەتان لەو جۆرەیە کە دەرفەت بە دەست دێنێ .. حزبەکەتان لەو جۆرە نی‌یە کە بیروباوەڕەکانی لە تاریکایی‌دا دەچەسپێنێ ... حزبەکەتان لەو جۆرەیەکە لە تاریکیدا شت ناکات .. پێیان دەڵێین : هەر دەبوو باسی مێژووی حزبی کۆمۆنیستی عیراق بکەین چونکە باسی شۆڕشی مەزنی ٨ ی شوباتمان کردو حزبی کۆمۆنیستی عیراق بەشێك بوو لە کلۆڵی‌یەکەو بەشێك بوو لەو گەردەلولە زەردە گۆمڕایەی کۆمۆنیستی کە باش چەند مانگێك لە دوای شۆڕشی تەممووزی ٥٨و تا وەکو بەرپابوونی شۆڕشی ٨ ی شوباتی ١٩٦٣ بە سەر عیراقدا هات .

ئێمە لەم قسەیەماندا نامانەوێ ڕێگا خۆش بکەین بۆ چاو خشاندنەوە بە پەیوەندی‌یەکانماندا لە گەڵ یەکێتی سۆڤییەت چونکە ئێمە پێویستیمان بە چاوخشاندنەوە نی‌یە بە پەیوەندی‌یەکانماندا لە گەڵ یەکێتی سۆڤییەت ..

پەیوەندیمان لە گەڵ یەکێتی سۆڤییەت لە سەر وەهم بنیات نەنراوە ، لە مەوبەرو ئێستاش لە سەر چەند بنەرەتێك بنیات نراوە ، ئێمە ڕێز لەو بنەڕەتانە دەنێینو ئەوانیش تا ئێستا ڕێزی ئەو بنەرەتانە دەگرن ، لە کاتێکدا ، جا لە گەڵ ئەوان بێ یان لە گەڵ هی‌تر ، کە هەر لایەنێك پەیوەندی‌یەکەو بنەرەتی پەیوەندی‌یەکەی شکاند بە جۆرێك کە وای لێ‌بێ سودو قازانجو نیشتیمان پەروەیتی عیراقی‌یەکانو قازانجی نەتەوەیی تێدا نەمێنێ ئەوا ئەو کاتە بە ڕوونی‌و بە بێ سێ‌ودوو لێ‌کردن ڕای خۆمان دەردەبڕین .

زۆرجار لە ئیستگەی ڕادیۆی بێگانەکان دەبیستینو بە زۆریی لە ئیستگەی ڕادیۆی ڕۆژئاواییەوە، ڕۆژنامەو گۆڤارەکانیشیان دەخوێنینەوە .. چەند جارێك هەندێك شت بیردەخەنەوەو وای بۆ دەچن کە ئێمە لە بیرمان چوونەوەو نایانزانینو بۆ ئەوەی وانیشان بدەن کە ئەتوانن لە ڕیزی ئێمەدا هی وەك عبدالسلام عارف - خوا لێی خۆش‌بێ چونکە مردووە - بدۆزنەوە ، یاخود وەك هەندێ لە حوکمڕانی عەرەب یان وەك هاتر کە عەرەب نین ، بیرمان دەخەنەوەو پێمان دەڵێن : ڕاستە حوکم لە عیراق بەهێزەو ڕاستیشە هەستی بۆ دەردەبڕێ و هەروەك ئەوەی حوکم لە دەرەوەی گەلی عیراق هەستو سۆزی بۆ حوکم دەربڕێ ، بەڵام نازانین تا چرادەیەك لە ساڵانی ئایندەدا سەردەکەون .

ئێمە لە عیراق یەك گەلین

بۆچی ئەم گومانە دەکەن ؟ چونکە لە عیراق موسڵمانەکان شیعەو سونەنو لە عیراق عەرەب هەیەو کورد هەیە و لە عیراق مەسیحی هەیەو موسڵمان هەیەو پاش تۆزێکی تر دەڵێن لە عیراق ژن هەیەو پیاو هەیە و هەروەها بیرمان دەخەنەوەو ، نەخشەی سیاسی‌و کۆمەڵایەتی عیراقمان وەبیر دەخنەوە .

هەروەها دەڵێن صدام حسین خەڵکی گوندی (العوجه)ی قەزای تکریتەو هەروەها وەزیری بەرگری فەریق روکنی یەکەم عدنان خیرالله خەڵکی قەزای تکریتە لە پارێزگای صلاح الدین ..

با لە ئێمەوەی ببیستن ، هەموویان لە هەموو جێگایەکی سەر گۆی زەوی ، با گوێیانە لێ بێو پێیان دەڵێین ئێمە لە عیراق یەك گەلین .. ئێمە لە عیراق موسڵمانو مەسیحین ، ئێمە لە عیراق سوننەو شیعەین ئێمە لە عیراق عەرەبو کوردین ..

موسڵمانەکان لە دەمێکەوە دەربارەی ژیان چەند پەیڕەوێکیان داناوە ، هەر یەکەی بە جۆرێك قورئان لێك ئەدەنەوە و هەریەکە بە جۆرێك دیارەکانی مێژوو لێك ئەدەنەوە .. بەشێك لە دان وتیان ئێمە سوننەین و ئەوانی تر وتیان شیعەین .. ئنجا ئەمە یانی چی ؟ ئایا لە بەر ئەوەی عیراقی‌یە موسڵمانەکان سوننەو شیعەیان تێدایە ئەمە ئەبێتە مایەی ئەوەی کە گەلێکی یەك گرتوو نەبن‌و گەلی شۆڕشی ڕەمەزان نەبن و گەلی شۆرش تەموور نەبن .

ئەوەی کە بە چرپە دەیڵێن .. هۆ برایانی تێکۆشەر عیراقی‌یە سەربەرزەکانو عەرەبە ئابڕومەندەکان لە هەموو جێگایەکدا .. ئەوەی بە چرپە دەیڵێن ئێمە بە ئاشکرا دەیڵێین لە ئێمەدا هەیە.. بەڵام ئەمە هێزو توانای ئێمەیەو چەك نی‌یە دژی شۆرش ... ئەمە چەکێکی تیژە دژی دوژمنان بە کاری دەهێنین .. دژی دوژمنانی گەلێکی یەکگرتوو بە عەرەبو کوردو موسڵمانو مەسیحی‌یەوە لە هەموو تایەفەکان بۆ داکۆکی کردن لە شەڕەفی عیراقو یەکێتی عیراقو بۆ داکۆکی کردن لە بیروباوەڕەکانی هەردوو شۆڕشی تەموزو ڕەمەزانو بۆ داکۆکی کردن لە شەڕەفی نەتەوەت عەرەب لە هەموو جێگایەکدا .

بە ئاشکراو نەك بە نهێنی پێیان دەڵێین بەعسی‌یەکان لە لایەنگیری کردندا دابەش نین چ لە ڕووی تیرەگەری‌یەوە یان خێڵەکی‌یەوەو بە چاوێکی تەسکی نەتەوەییانەوەش سەیری شت ناکەن ... بە ئاشکرا پێیان دەڵێین صدام حسین سەرۆکی دەوڵەت ئێستا ... تێکۆشەرە لە حزبی بەعسی سوشیالیستی عەرەبدا پێش هەموو شتێك .

ئەم شوێنەو کارەکەشی وەك سەرۆکی دەوڵەت .. ئەمە ڕێ‌وشوێنێکە بۆ خزمەت کردنی بیروباوەڕەکان و بۆ خزمەت کردنی عیراقی‌یەکان ... ئەم ڕێ‌و شوێنە پێش سیفەتی تێکۆشان ناکەوێتو لە برشی نابێت . وای بۆ ئەچم کە سەرۆکی دەوڵەت خەنکی عەینکاوە یاخود گەڵاڵە یان ڕمێسە یان ڕارنجیە یان ئەنبار بووایە دەیان وتی خەڵکی فلانە پارێزگایەیان فیسارە گوندە... باشە خۆ سەرۆکی دەوڵەت دەبێ خەڵکی عیراق بێتو لە گوندێك لە ناحیەیەك یاخود لە قەزایەك بێت کە بەشێکە لە پارێزگاکە .

هەموو عیراقی‌یەك ڕۆڵەی خاکی عیراقە

من قسەیەکتان بۆ دەکەم ... براینە لە وانەیە هەندێکتان نەتان بیستبێ ... بەڵام من دەیخوێنمەوە ... من گوێ لە ئیستگەی ڕادیۆی جیهانی‌یەکان ئەگرمو ڕۆژنامە جیهانی‌یەکان دەخوێنمەوە ... قسە دەکەن ... وای بۆ دەچن کە چۆن توانیان عبدالسلام عارف تەفرە بدەنو بیکەن بە پیاوێکی تایەفەگەر ... ئەدەهاش دەتوانن وا لە صدام حسین بکەن کە بە بێ‌ی هەر مەرجو لە هەر زروفێکدا بێ بیکەن بە پیاوێکی تایەفەگەر ئای ئەمانە چەند هەژارن ... لە مانای حزبی بەعسی سوشیالیستی عەرەب ناگەن .. بۆ ئەوەی بحەسێنەوە ... پێیان دەڵێین ... صدام حسین لە دێی « العوجه » لە دایك بووە کە دەکەوێتە خوارووی قەزای تکریتەوەو ... قەزای تکریت بەشێکە لە پارێزگای صلاح‌الدین .

.. بەڵام صدام حسین تکریتی نی‌یە ... ئەو عیراقی‌یە .. صدام حسین لە پارێزگای صلاح‌الدین لە دایك بووە ، بەڵام ئەو تەنیا ڕۆڵەی پارێزگای صلاح‌الدین نی‌یە .. ئەو ڕۆڵەی پارێزگای هەولێرە.. ئەو ڕۆڵەی پارێزگای سلێمانی‌یە .. ڕۆڵەی ئەنبارە... ئەو ڕۆڵەی قادسیەو زی‌قارە ... ئەو ڕۆڵەی دیجلەو فوراتە ... ئەو ڕۆڵەی بەرەداو ئەردەنو نیلەو ... ئەو ڕۆڵەی دیمەشقو عەمانو قاهیرەو دار البیضایە .. ئەو ڕۆڵەی هەموو شارەکانی عیراقەو ڕۆڵەی گەلی عیراقو خاکی عیراقو هەوای عیراقەو... ئەو ڕۆڵەی نیشتیمانی عەرەبو نەتەوەی عەرەبە .

لە مەوە براینە هەر یەکێك لە ئێوە ... هەموو عیراقی‌یەك لە ئێوە بە نێرو مێوە ڕۆڵەی هەموو خاکی شۆڕشی تەموز و لە سەر ڕێگای شورشی بیروباوەڕەکانی حزبی بەعسی سوشیالیستی عەرەب تێدەکۆشێ .

ئەمانە زۆر هەژارن‌، گلەیی لە بەختی خۆیان دەکەن ... چۆن عیراق ، دوای ئەوەی دەیانویست بۆ سێ دەوڵەتۆکەی بێ‌بایەخ دابەشی بکەن ، ئەمڕۆ وەك بە هێزترین دەوڵەت لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەراست دا دەردەکەوێ ... چۆن ڕێگای عیراق دەدەن یەکگرتوو بێت لە کاتێکدا کە دەیانویست / پارچە پارچە بێ ... چۆن ڕێگای ڕێژیمی حزبی بەعسی سوشیالیستی عەرەب دەدەن کە سەربەخۆ بێ لە کاتێکدا کە ئەوان دەیانەوێ پاشکۆ بێ ؟ بە هەموویان دەڵێین و بە ناوی ئێوەوە ... بە ناوی هەموو ئافرەتە عیراقی‌یە خانەدانەکانەوەو ... بە ناوی هەموو عیراقی‌یە جوامێرەکانەوە ... پێیان دەڵێین .. عراقی شۆڕشی تەموز بۆیە هەبووە تا وەکو بمێنێتەوەو بەردەوام بێ‌و ... بۆ ئەوەی خزمەتی بیروباوەرەکان بکاتو .. بۆ ئەوەی خزمەتی بیروباوەڕکانی خەباتی نەتەوەیی‌و نەتەوەی عەرەب بکات لە هەموو جێگایەك .

نەتەوەکەمان دووچاری چەند زروفێکی سەخت بووە

براینە ئەمڕۆ نەتەوەی عەرەب دوو چاری چەند زروفێکی سەخت بووە .. ئەو زروفە سەختانەی ئەمڕۆ ڕوو بە ڕووی نەتەوەی عەرەب بوون تەنیا ئەو ئەوە نی‌یە کە قەوارەی زایۆنی داگیرکەر لە سەر خاکی عەرەبیمان هەیە ... برلکو بوونی ڕقەبەری‌یەکی شەڕاوی نێو دەوڵەتانە بۆ دابەش کردنی نیشتیمانی عەرەبی بۆ چەند بەشێك لە نێو دەوڵەتە تەماعکارەکانداو ... دەشزانن کە عەرەبەکان تا ئێستاش زۆریان دەوێ بۆ ئەوەی یەك دەستو یەك دڵو یەك ئەقڵ بن ... لێرەوە ، عیراقی‌یە جوامێرەکان ئۆبالی ئەستۆتان ئۆبالێکی گەورەیە .. نەك بۆ داکۆکی کردن لە عیراقو شەڕەفی عیراقو خاکی عیراقو یەکێتی عیراقو . بەڵکو داکۆکی کردن لە یەکێتی خاك و گەلی نەتەوەی عەرەبو شەڕەفی نەتەوەو مێژووی نەتەوەی عەرەب و بیروباوەڕەکانی نەتەوەی عەرەب لە هەموو جێگایەك ... ئایا هەر تەنیا داکۆکی لە عیراق دەکەن .

هۆ عیراقی‌یەکان ... ئێمە تەنیا داکۆکی لە خاکی عیراق ناکەین‌و تەنیا شەڕەفی عیراق و عیراقی‌یەکان ناپارێزین‌و .. بەڵکو ئەبێ خۆمان بۆ داکۆکی کردن لە شەڕەفی نەتەوەی عەرەبو بیروباوەڕەکانی نەتەوەی عەرەب ئامادە بکەین و داکۆکی لە ... یەکێتی نەتەوەی عەرەبو خەباتی نەتەوەیی عەرەب بکەین‌و ... پێویستە بە هەموو ئەوانە بڵێین کە تەماعیان لە خاکی عەرەبمان کردوە لە هەموو ڕەگەزو ڕەنگێك ... پێیان بڵێین ئێمە ڕێگا نادەین کە شمشیری غەیری عەرەب بەر ملی عەرەب بکەوێ جا ڕەنگی ئەم عەرەبە هەر چۆنێك بێ‌و سروشتی ڕێژیمەکەشی هەر چی‌یەك بێ

عەرەب بەشەرەفەوە نامەکەیان هەڵگرتووە

دەبێت پێیان بڵێین .. بەتەبیعەت ئەوان کە گوێیان لەم قسەیە دەبێت .. دەڵێن کە عیراقێکان لەخۆیان بایی بوون ، هەر بە بەرگری کردن لەوڵاتەکەی خۆیانەوە ڕاناوەستن .. ودلە گەلەکەیان بەڵکو دەیانەوێت بەرگریی لەنەتەوەی عەرەبو شەرەفی نەتەوەی عەرەب هەموو بکەن .. پێیان دەڵێین بەرلە هەزارو چوار سەد ساڵ کاتێك نەتەوەی عەرەب لە میحنەتدا دەژیا .. وەکاتێك مرۆڤایەتی لەمیحنەتدا دەژیا .. عەرەب لەدورگەی عەرەبەوە ئاڵای مسوڵمانەتی هەڵکرد .. گەورەی مەزنمان محمد کوڕی عبدالله (د) سەرکردایەتی ئەو ئاڵایەی دەکرد .. ئەو پەیامەیان بەگوێرەی یاساکانی ئاسمان هەڵگرتبوو .. وە بەشەرەفەوە ئەو پەیامەیان بەگوێرە تەکلیفی ئاسمانو یاساکانی هەڵگرنبوو .. وەلە جیهاندا بۆ مرۆڤایەتیان ساغ کردەوە کە دەتوانن پەیامە مەزنەکان هەڵبگرن .

هەزارو چوار سەد ساڵ بەگێانی ئاسمان لە ئێمە داوا دەکرێت وەبە یاساکانو پێویستێکانی سەر ئەرز کە لەشەرەفی نەتەوەی عەرەبو لەیەکێتی‌ی نەتەوەی عەرەب وەلە بەهاکانی نەتەوەی عەرەب بەرگری بکەین .. بەڵکو بەرگری بکەین‌و کار بکەین لە پێناوی پارێزگاری‌و پشت‌گیری ئەمنی مرۆڤایەتی پەیامە شەریفەکانی مرۆڤایەتی لەهەموو جێگایەکدا عەرەب بەش‌بەش بکات ، دەیەوێت عێراق بکاتە یەك بەش لەدەوڵەتە گەورەکان ، وەسوریا بەکاتە یەك بەش لەدەوڵەتە گەورەکان ، ومیسرو سعودیەو یەمەنو کوێتو دەوڵەتە میرنشینەکانو مەغریبو تونس‌و دەوڵەتە عەرەبێکانی تر .. ئەگەر نیشتمانی عەرەبیان بەسەر بەشدا دابەش کرد ئەوان یەك بوونی عەرەب دوا دەخەن .. لەبەر ئەوەو بەناوی ئێوە هەمووتانەوە لە هەموو موناسەبەیەکدا پێمان وتن .. پێمان وتن ئێمە ئەوە ڕەفز دەکەین کە ببینە بەشی کەسێك .. ئێمە لەبەشی نەتەوەی عەردبی‌و بەشی عیراقین بەتەنیا .

دەبێت تەقەللا بدەین بۆ نەهێشتنی دابەشکردنی نیشتمانی عەرەب

لەدۆخێکی ئاوادا ئەی برایان پێویستە لەسەرمان کە بۆ بەرگری کردن لەبیروباوەڕ تێ‌بکۆشین . لەدۆخێکی ئاوادا پێویستە لەسەرمان کە پێك بگەین لەهەر سنوورێکدا کە توانای کاری هەبێت لەنێوان عیراقو وڵاتە عەرەبێکانی تردا ، ئێمە ئەو عەیبانە دەزانین کە لەرژێمە عەرەبێکاندا هەیە .. بەتەواوی دەیزانین . . دەزانین کە هەندێ رژێمی عەرەبی ئەوەندە پیسی تێدایە لوت لەبۆن کردن دەخات .. بەڵام کۆیلایەتیمان بۆ گەلەکەمان ناوێت وەنامانەوێت خاکمان جزمەی بێگانەی بەرکەوێت .. لەبەر ئەوە دەبێت بە ڕاستی کاربکەین لەهەر ڕادەیەکدا کە لەسەری ڕێك بکەوین لەنێوان ئێمەو لەنێوان عەردبدا بۆ نەهێشتنی دابەش کردنی عەرەبو نیشتمانی عەرەبی بۆ چەند بەشێك لەنێوان دەوڵەتە گەورەکاندا .. لەسەر ئەم بناغەیە سەرکردایەتی حزبو ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش لەو دۆخ‌و ئاڵۆزیە جیهانی‌یەی کۆڵیەوە کە دەوری نیشتمانی عەرەبیان داوە وەلە سەرجەمی ئاڵوزی‌و دۆخی جیهانی کۆڵیەوەو ڕێگای بەئەم بیروباوەڕانە برد کە ئەویش ئەوەیە کە لە چ ڕادەیەکدا کار بکەین بۆ بەیەك گەیشتن لە گەڵ رژێمە عەرەبێکاندا بۆ نەهێشتنی دابەش کردنی نەتەوەی عەرەب لەنێوان لایەنە دەوڵەتێکاندا وەئێستا بڕیارەکەی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش‌و سەرکردایەتی قوتریتان بۆ دەخوێنمەوە دوای ئەوەی لەقسەکانمان بوینەوە .

عیراق هەمیشە پاسەوانێکی ئەمینە بۆ خاکی نەتەوە .

لەو ئسلوبە شەڕانیانەبەی ئێستا دژی نەتەوەی عەرەب بەکار دەهێنرێت .. ئەی برایان ئەوەیە کە دین وادابنێن پێچەوانەی نەتەوایەتی‌یە .. وەوا لەعەرەب بکەن کە سامانەکەیان بەتایبەتی سامانی نەوت بێ‌کەڵکانە بخەنە کار پەکی هەڵەکەیان بخاتو لەکار کردن‌و پێشکەوتندا هەڵیان دوور بخاتەوە . . بەداخەوە هەندێك لەرژێمە عەرەبێکان هەلی چاکیان بۆ دوژمنانی نەتەودی عەرەب خۆش کردووە بۆ ئەوەی ئەم وەسیلە شەڕانیانە دژی نەتەوەی عەرەبی بەکار بهێنن بەڵام ئێمە بەهەموویان دەڵێین کە عیراق هەمیشە پاسەوانێکی ئەمینە نەك بۆ خاکی عێراق بەتەنیا بەڵکو بۆ خاکی نەتەودی عەرەبی‌و خاکی هەموو وڵاتێکی عەرەب کە بێگانە هەوڵی ئەوە بدات تەماعی تێ‌بکات .

لەبەر ئەوە ڕێگام بدەن کە ئەو ئەعلانەتان بۆ بخوێنمەوە کە لەلایەن سەرکردایەتی حزب‌و ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕشەوە بڕیاری لەسەر دراوە وەلێشم‌ببورن چونکە من لەقسەی نووسراودا سەرکەوتوونیم یەکێك لەئێزگە بێگانەکان تەعلیقی‌داو وتی صدام حسین لەڕۆژی شەشی کانوون هەڵەی کرد .. ئەوەندە هەڵە لەگەڵ ئەوەدا کە وتارەکە نووسرابۆوە .. دەیانەوێت بڵێن کەوا صدام حسین نازانێت قسە بکات تاوەکو قسەی نووسراوە بەشێوەیەکی تەواو نازانێت بیخوێنێتەوە .. داوای بوردن دەکەم ئەگەر هەڵەم کرد وەیا ئەگەر بەشێوەیەکی ورد خوێندنەوەم نەزانی ..

Institut Kurde de Paris

هاوکاری لە دەزگای گشتی گواستنەوەی ڕێبواران ..

کێشەی هاتووچۆ... ڕێگای چارەسەرکردنی

کێشەی هاتووچۆ یەکێکە لەو کێشانەی کە هاوڵاتیان هەموو ڕۆژێك بە دەستی یەوە دەناڵێنن و زۆر جار لە بارەیەوە نامەو سکاڵامان بۆ دەنێرن ، جا بۆ ئەوەی بزانین بۆ چی بە شێوەیەکی بنەڕەتی ئەم گیروگرفتە چارەسەرە بنەبڕ ناکرێ و هۆیەکانی ڕاستی کێشەکە چین و تەقەللا دەدرێ لە ڕێگای چارەسەرکردنیاندا ، سەرێکمان لە دەزگای گشتی گواستنەوەی ڕێبواران داو چاومان بە بەڕێوەبەری گشتی دەزگاکە ، مامۆستا (عاصم عبدالکریم) کەوت بۆ ئەوەی ڕووناکی یەکمان بۆ بخاتە سەر هەندێ لایەنی مەسەلەکە .

● تاقی کردنەوەیەکی نوێ ●

بەڕێوەبەری گشتی پێی ڕاگەباندین :

– گواستنەوەی سۆشیالیستی تاقی کردنەوەیەکی تازەیە لە وڵاتدا هەر وەکو وڵاتە پێشکەوتووەکانی تر ڕوویەکی شارستانی یەو نیشانەی پێشکەوتنی وڵاتە . لە ١-١-١٩٧٨دا ئەم تاقی کردنەوەیە لە وڵاتدا دەستی پێ کردووە ، ئەوە بوو (٨٥) پاصمان لە ژاپۆنەوە هێنا کە لە بەغدا بۆ پارێزگاکان و بە پێچەوانەوە دەستیان بە گواستنەوەی هاووڵاتیان کردووە . سەرەتا پاصەکان بەشی پێویستی هاوڵاتیانیان نەدەکرد بەڵام لە کۆتایی ساڵی ١٩٧٩دا ژمارەی پاصەکان گەیشتە (٣٠٠) پاص و (١٨٠) پاصیان لێ خراوەتە کارو (١٢٠) پاصی هێشتا لەبەر نەبوونی شوفێر هەڵگیراون و دەستیان لێ نەدراوە .

لەبەر ئەمە دەزگای گشتی و بەتایبەتی وەزارەت عەولێکی زۆریان داوە بۆ ئەوەی چارەسەرێك بۆ ئەم گیروگرفتە دابنێن و بۆ دابین کردنی کەمی یا نەبوونی شوفێر ئەوە بوو پەیمان نامەیەکمان لە گەڵ وڵاتی مەغریب بەست بۆ ئەوەی (٢٠٢) شوفێرمان بۆ بنێرن و دەورەی تایبەتی یان بۆ دەکرێتەوەو بۆ (٣ – ٤) حەفتە مەشقیان پێ دەکرێ .

● لە گیروگرفتێ زیاتر ●

● بەڕای تۆ هەر ئەم گیروگرفتە هەیە یان هۆی تریش هەن ؟

– ئەوەی ڕاستی بێ شتی ترو هۆی تر هەن ، بەڵام وەختین و چارەسەر دەکرێن .

● بۆ چی لەلایەن ئێوەوە بناوانی تایبەتی بۆ کاری پاسە ئەهلی یەکان دانانرێ کە لە پارێزگاکانی وڵاتدا بەگشتی و ناوچەی کوردوستان بەتایبەتی قەزاو ناحیەکان خەڵك دەگوێزنەوە ؟

– بێ گومان ئێمە ئاگامان لەم مەسەلەیە هەیەو پشت گوێمان نەخستووەو هەمیشە چاودێرمان لە ناو گەراجەکان داناوەو هەر کەسێ سەر پێچی بکا سزا دەدرێ و هەر هاوڵاتی یەك کاتێ دیاردەیەکی نابەجێی بەرچاو دەکەوێ با ژمارەی پاسەکە یا ئوتومبیلەکە وەربگرێ و بۆمانی بنێرێت . چونکە نامانەوێ هاوڵاتی بە هیچ جۆرێك بچەوسێتەوە .

● بە ژمارە ●

● ئایا سەرژمارەیەك هەیە ، ژمارەی هاتوو چۆکەران ئەوانەی لە بەغداوە دەچنە پارێزگاکانی ناوچەی کوردوستان یان بە پێچەوانەوە دیاری بکا ؟ هەر وەها ژمارەی پاصەکان کە بۆ ئەم مەبەستە تەرخان کراون چەندە ؟

– لە پارێزگای بەغداوە بۆ پارێزگای هەولێر لە ماوەی مانگێکدا ١٢٦ پاص تەرخان کراوە .

ژمارەی پاصەکان لە بەغدا بۆ سلێمانی ١٢٦ پاصە .

ژمارەی هاتووچۆکەران لە بەغدا بۆ هەولێر ٥١٩٤ کەسن واتە بە تێکرایی ١١٢٪ .

– ژمارەی هاتووچۆکەران لە هەولێرەوە بۆ بەغدا (٤٧٧٨) کەسە . واتە بە تێکرایی ١٠٣٪ .

– ژمارەی هاتووچۆکەران لە بەغدا بۆ سلێمانی ٥١٧٥ کەسن واتە ١١٢٪ .

– ژمارەی هاتووچۆکەران لە سلێمانی بۆ بەغدا ٤٧٠٠ کەسن واتە ١٠٢٪ .

● ئەوەی پەیوەندی بە شوێنیەکانی وەستانی پاصەکانەوە هەیە کە زۆر تەسکەو پانتاییەکەی زۆر کەمە ، هەر وەها گازینۆیەکی بچووکی هەیەو چێشتخانەکە هەموو پێویستی یەکانی هاوڵاتیانی بەجێ نەهێناوە ، نازانین ئێوە ڕاتان چی یە ؟

– ئەم ناتەواویانە هەمووی بیرمان لیان کردۆتەوەو لەماوەی ئەم ساڵدا دەزگاکە پرۆژەی کردنەوەی چێشتخانەیەکی هاوچەرخی خستۆتە ئەستۆی خۆی و پێشنیارمان کردووە لە ناوچەی طوزخورماتو بێ چونکە چاکترین ناوچەیەو لە نیوەی ڕێگایە هەر وەها نیازمان هەیە بدرێتە قۆنترات بۆ ئەوەی چاکترین خزمەتگوزاری پێشکەش هاووڵاتیان بکا .

● ئایا دەزگاکە پێشنیاری کردووە هێڵێك لە ناوچەی کوردستان بکاتەوە ، ئەویش هێڵی دهۆك ، لە ڕێگەی هەولێر – دهۆك یا لەڕێگەی مووسل – دهۆك ؟

– لەم نزیکەدا نیازمان وایە هێڵی دهۆك بکەینەوە چونکە نەخشەسازیی پرۆژەکە ئامادەیەو جێبەجێ کراوە بەڵام لەبەر ئەوەی خەریکی کردنەوەی هێڵی سامەڕا بووین ئیشەکەی دوا خست .

● دەربارەی پاك و خاوێنی و چاکردنی پاسەکان گلەییەکمان لە هاووڵاتیان هەیە .

ئەوەی ڕاستی بێ لە ڕووی کەمی پاك و خاوێنی و ڕوودانی هەندێ کەم و کورتی یەوە ناگونجێ تەنیا لۆمەی لێپرسراوان و کاربەدەستانی دەزگاکە بکرێ هەر لەو شوفێرەوە پاصەکەی بەدەستەوەیە تا ئەو مووچەخۆرەی بلێت دەبڕێ ، نەك هەر لەم دەزگایەدا بەڵکو لە هەموو دەزگاکانی تری خزمەتگوزاریدا ، سوودی گشتی وا پێویست دەکا کە هاووڵاتی یەکان هاوکاری یان لەگەڵدا بکەن بەڵام جێی داخە هەندێ هاووڵاتی هەست بەم لێپرسراوی یە ناکەن و هەندێکیان هەر زۆر نەزانانە کورسی یەکان دەدڕێنن ، یەکێکی کە پەرداخی ئاو دەشکێنێ یان بووری ئاوە کە دەردەهێنێ یان ناو پاصەکە پڕ دەکەن لە دەنکە کوولەکەو گوڵە بە ڕۆژەو توێکڵی ئەو میوەیەی لە ڕێگا دەیخۆن بەبێ ئەو پاصە موڵکی هەموانەو لە ئەوەی هەست بەوە بکەن کە سەر هەموانە بیپارێزن .

سمیرە محمد علی
وێنەی : (غازی)

بایەخدان بە هەڵگرتنی بەرهەم و پاشەکەوت کردنی

لە چوارچێوەی گەشەپێدانی بەرهەمی کشتوکاڵیدا :

وڵاتەکەمان ، بەپێی نەخشەی برەو پێدانی تێکڕایی باری ئابووری لە سەر دێرەویکی مەوزوعی چاك ، بەرەوپێشەوە هەنگاو دەنێ ، بۆ ئەوەی لە لایەنێکی، ئەو نەخشەیە بگەین ، کە لایەنی کشتوکاڵە، لەسەرەتاوە دەست بۆ ئەو ڕاستیە دەکێشین ، یەکێ لە هەرەهەرە گرنگەکانی پێشکەوتن و بەدی هێنانی ڕابەراندنی ڕاستەقینەی نەخشەی برەو پێدانی کشتو کاڵ .

دانانی نەخشەی پاشەکەوت و هەڵگرتنی بەرهەمی کشتوکاڵیە ، جا ئیتر ئەم کارە بە مەبەستی زامن کردنی پێداویستەکانی بەرهەم بێ لە کاتی چاندن و کشتوکاڵدا یان دوای کاری بەرهەم هێنان . بایەخی عەمبار کردن و هەڵگرتنی بەرهەمی کشتوکاڵ پارسەنگی زامنە لە نێوان کەرەستەی کشتوکاڵ و قەوارەی بەکارهێنانیدا .

● بایەخی هەڵگرتنی بەرهەم

دەتوانین ، ئەم بایەخە لەم خاڵانەی خوارەوەدا دیاری بکەین : (١) پاراستنی بەرهەمی کشتوکاڵ لە خراپ بوون و فەوتان ، (٢) ڕێکخستنی ناردنە بازاری بەرهەمی کشتوکاڵی لە ڕێگای بەرنامەیەکی ڕێکوپێکەوەو لەبەر ڕووناکی پێویستی هاووڵاتیەکان و لە چوارچێوەی سیاسەتی لە کارکردنی پێویستیەکان ، (٣) یارمەتی دانی چارەسەری کێشەی کەم بوونەوەی ئەو پێویستیانە لە ڕادەی ئابوری نەتەوەیی دا یان لە ڕادەی کەرتەکانی بەرهەمدا ، (٤) پاشەکەوت و پاراستنی ڕادەی سەقامگیری خواردەمەنی وەك پێشدەستی بۆ ڕووبەڕوو بوونی هەر کوتوپڕیەك کە لەوانەیە ، لە ئەنجامی ڕووداوی سروشتی یا ناسروشتی دا توشی بەرهەمی کشتوکاڵ ببێ .

لێرەوە ، بایەخی پاشەکەوت و عەمبار کردنی کشتوکاڵ دەردەکەوێ ، بەو ناوەوەی کاری تەواو کردنی بەرهەمی کشتوکاڵیەو تەقەللایە بۆ ڕێکخستن و بەرنامەدانانی ناردنە بازار و زامن کردنی پێداویستیەکانی هاووڵاتیان بە درێژایی ساڵێك .

بڕوانە ل : ١٤

ناحیەی شارەزوور

گیروگرفتی نەبڕاوەو چارە نەکراو ..!

● حمە سعید حمە کریم ● پ. هاوکاری لە سلێمانی

ئەم باسەتێکڕاییەی لە پ. هاوکاری یەوە بۆمان هاتوە دەربارەی گیروگرفتەکانی ناحیەی شارەزوور ، وەك خۆی دەیخە نیە بەرچاوی لێپرسراوان و ئومیدی ئەوە دەکەین سەرنجی دڵسۆزانەی بدەن و ئەوەی سوودی گشتی تێدایە لەم ڕووەوە چارە سەری بکەن . بەتایبەتی دوای ئەوەی دەربارەی ئەم گرفتاتە چەند نامەیەکی هاووڵاتیان لە گۆشەی « هاوکاری و کۆمەڵانی خەڵك » دابڵاو کردەوە .

● شارەزووری نالی و شەم و هەموو ناودارەکانی تری مێژووی گەلی کوردکە لەم ناوچەیەدا بوون ، هەر لە کۆنەوە خاوەنی شارستانی و شارو دێهاتی جوانجوانی خۆی بووەو هەتا ئێستاش پاشماوەی ئەوشتانە هەر ماون ، بەڵام ئێستا شاری شارەزوور کە سید صادقی ئێستایە کەوتۆتە ناوەڕاستی دەشتە پان و بەرینەکەی شارەزوورەوەو ئەکەوێتە سەر ڕێگای نێوان سلێمانی و هەڵەبجەو خورماڵ و تەوێڵەو بیارەو سیروان و پێنجوێن و گەلێ شوێنی تریش و کوردواتەنی (چواردە ڕێیانە) ، بەڵام ئەوانەی لەم ڕێگایانەوە بەم شارەدا تێئەپەڕن هەمیشە ناخوداخی بۆ هەڵئەکێشن چونکە تەنها بە تێپەڕبوون بە ناوشاردا ئەزانرێ کە خزمەت گوزاری گشتی لە شارەدا تا چی ڕادەیەك بەرەلایە .

● ڕاستە لەم دوایەشدا شارەزووریش وەکو هەموو شوێنەکانی تری وڵات گەلێ گۆڕانکاری و فراوان بوونی لە لایەنی ژیانی ئەمڕۆی بەخۆیەوە دیوە ، بەڵام لە بواری خزمەت گوزاری و ڕێکو پێکی ئیشوکاری ناوشاردا تاکو ئێستاش هەروەکو جارانەو وەکو هیچی نۆژەن کرابێ وایە .

● ئەم شارە گەلێ گیروگرفتی هەیەو لەسەرروو هەموویانەوە تەنگوچەڵەمەی نەبوونی و کەمی ئاوی خواردنەوەیە کە تائێستاش نەتوانراوە چارەیەکی سەرەکی و چاکی بۆ دابنرێت و هەر لەم دوایەشدا پارەیەکی زۆریان خەرج کرد بۆ پرۆژەیەکی ئاوی خواردنەوە، بەڵام لەبەر ئەوەی کەپلانی چاکی بۆ دانەنرابوو بیری دووا ڕۆژی لێ نەکرابووەوە هەر لە سەرەتاوە سەرنەکەوت و ئیتر کەسێکیش نەبوو بڵێ ئەرێ ئەم پرۆژەیە بۆ دانراو بۆ کەڵکی لێوەرنەگیرا و خەڵکەکەش زۆر نارەحەت و تالوکەی ئەم مەسەلەیە بوون .

● بێ خانوبی :

● دوای ئەو فراوان بوونەی بەسەر ژمارەی دانیشتواندا هاتوە ئێستا تەنگوچەڵەمەی بێخانوویی و کرێگرانی ڕووی تێ کردوون و کەسیش بە بیریکی تەواوی لێ بکاتەوەو نرخی کرێ گەیشتۆتە ڕادەی نرخەکانی سلیمانی و ئەگەر بڵێی ئەم شارە چواردە ڕێیانە ئوتێلی ئاسایشی تیا نیە ، کاتی خۆی شارەوانی ئوتێل و گازینۆیەکی دروست کرد ، بەڵام لەبەر بێ جێگایی ئێستا کردوویانە بەبارەگای خۆیان و ئیتر هیچ بیریشیان لەوە نەکردۆتەوە لەجیاتی ئەوەی تر هەوڵێ ئوتێلێکی تر بدەن .

● شەقامەکانی

● شەقامە ڕاستەوخۆکانی کە بەناوەڕاستی شاردا دەڕەو پێنجوێن و هەڵەبجە ئەچن هەمووی هەڵکەنراوەو کەسیش خۆی ناکات بەخاوەنی ، ئەگەر بڵێی ئەو ڕێگایانە تەنها لە ناو شاری سید صادقدا وان و بەس ، ئیتر با کۆڵان و شەقامە بچکۆلەکانی بوەستێ کە هەر لە سەرەتای پایزەوەو یەکەم بارانەوە ئیتر ئەوە قوڕو چلپاو لیتەیە هەتا نزیکەی مانگێکی بەهار ئەمڕوات و هەرچی دانیشتوانی گەڕەکی حەسارو خوار مزگەوتی حاجی فەتاح و ئەوبەر بەشی خوارو هەیە ئەبێ جزمەی لاستیکی لێ بکرن و هەر ڕۆژەشی دووجار لە ماڵ بێنە دەرەوەو بەزاتی خوا کۆڵانی وای تیایە کوڕم ئەوێ

بڕوانە ل : ٩

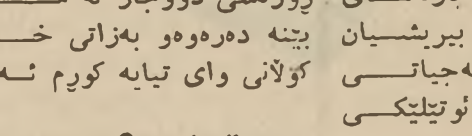

هاوکاری و کۆمەڵانی خەڵك

بۆ بەڕێزی نەقابەی گواستنەوەی هەولێر

نامەی هاووڵاتی شاخەوان دڵشاد عزیز لە قوتابخانەی ئامادەیی کۆیە سکاڵا لە دەستخاوەن ئۆتۆمۆبیلی ژمارە (٢٣٥٢ – هەولێر) دەکات . کە چەندان جار سەرپێچی کردوەو پارەی زیاد لە خەڵك وەردەگرێ . نامەکە دەڵێ ئەم ئۆتۆمبێلە لە ڕێگای کۆیەو هەولێر کار دەکا ...

جا نازانین برایانی نەقابەی گواستنەوەی هەولێر دەڵێین چی ؟

قەڵادزێ و... هونەر

نامەی ئەندامی تیپی شانۆیی لە قەڵادزێ کاك صدیق محمد امین ئەوە ڕوون دەکاتەوە ، کە کۆمەڵێ لاوی خوێن گەرم تیپێکی شانۆییان پێك هێناوە ، بەڵام ئەم تیپە پێویستی بە یارمەتیەوە ئێستالابە دیاری کراوەکان و لێپرسراوانی شارەکەش ئەم هەنگاوەیان نەناوە .

هاوکاری :

خۆزگە ، بە چاوێکی دڵسۆزانە ، کاربەدەستانی شاری قەڵادزێ ئاوڕیان لەو لاوانە دەدایەوەو دەستیان دەگرتن .

بە خێرایی

● کاك محمد عثمان حسن :

هەرچەندە ناونیشانی تەواوی خۆت نەنووسیوە ، بەڵام ، بەباوەڕی ئێمە ، ئەگەر گیروگرفتەکەت بە نووسراوێك بەرچاوی پارێزگاری سلیمانی بخەیت . دەگەیتە ئەنجامێك .

● کاك احمد حسن قادر لە دێی باداوان :

برا ، ئەو گیروگرفتەی تۆ لە نامەکەتا نووسیوتە پێویستی بە سەلماندن و بەڵگە هەیە ، ئەگەر ڕوونتر مەسەلەکەمان بەرچاو بخەیت ، چاکترە .

● کاك نجم‌الدین ڕەئووف لە سلێمانی :

باشە کاکە تێ گەیشتین ، بەڵام تۆ پێویست بوو لەگەڵ هاووڵاتیەکانی تردا نەقابەی گواستنەوەت ئاگادار بکردایە، یان ڕاستر وابوو لەگەڵ نامەکەدا ، ژمارەی ئوتومبێلەکەو ناوی لێخورەکەیمان بۆ بنێری ..

« هاوکاری لە هەولێر » :

خانەی چاودێری بێ دەرەتانەکانو

ژانی پاشەڕۆژی بەختەوەر

● سەرگوڵ تەیمور ●

هەمو هاوڵاتیەك لە عێراقدا جێگای خوی لەم نیشتیمانەدا هەیەو بەشی خۆی بەتنگیەوە دێن و چاودێری دەکرێ جا لە ڕووی ئەم بەتەنگەو هاتنەوە هەژارو کەم دەرتانەکان بایەخی تایبەتیان پێ دەدرێ و تەفەللای دڵسۆزانە دەدرێ بو ئەوەی ژیانیکی ئاسوودەیان بۆ زامن بکرێ .

لە سەردانیکدا لە خانەی چاودێری کردنی منداڵانی بێ دەرەتانەکان لە هەولێر چاومان بە دەستەی مامۆستایان و قوتابیانی ئەم خانەیە کەوت و خاتو ڕزیە عزت نعمان لێپرسراوی ئەم دەزگایە ئەڵی :–

– لە ساڵی ١٩٦٥ دا ئەم خانەیە دامەزراوە ، ئیستا (٨٦) قوتابیمان هەیە هەمو ئامانجێکمان ئەوەیە کە هەژارو بێکەسان بپارێزین و بەخێویان بکەین و فێری کاریان بکەین و دوریان بخەینەوە لە کۆسپەکانی ژیان .

● مەرجی وەرگرتنی ئەم جۆرە قوتابیانە چیەو لە چەند ساڵییەوە وەریان دەگرن ؟

– مەرجەکان ئەوەیە کە منداڵەکە دایك و باوکی نەبێت یان بەکێکیانی هەبێت و بێ دەرەتان بێ و نەتوانی منداڵ بەخێو بکات ، یان منداڵە سەقەت بێ ، تەمەنی لە شەش ساڵ کەم تر نەبێت و سەلماندنی ئەم بەڵگانەش پێویست بەگەواهی موختاری ئەو گەڕەکە دەکا کە منداڵەکەی تیایە .

● تا ئێستا لە ڕووی خوێندن و فێرکردنەوە چیتان بۆ کردوون ؟

– ئێمە هەر وەك وتمان لە (٦) ساڵیەوە وەریان دەگرین و لە پۆلی یەکی سەرەتاییەوە سەرپەرشتیان دەکرێ تا تەمەنیان دەبێتە (١٨) ساڵ .

● چۆن چاودێری بەردەوامی خوێندنیان دەکەن ، (بەتایبەتی چونکە قوتابخانەی منداڵەکان سەر بە دەزگاکە نیە)و لە کاتی پێویست بە یارمەتیدان، چۆن بەتەنگیانەوە دێن ؟

– خاتوو شلێر حاجی ڕەشید لێپرسراوی کۆمەڵایەتی لە وەڵامدا دەڵی :

ئێمە پرسیار لە قوتابیەکان دەکەین و هەوڵ ئەدەین بزانین لە چ دەرسێکدا خراپن یان توشی کێشە دەبی و لە بەرڕووناکی ئەمدا یارمەتیان دەوەرێ ، لەگەڵ ئەوەشدا ئێمە ناوبەناو سەر لە قوتابخانەکان دەدەین بۆ پرسیارکردن لە مامۆستایان ، ئەمە لە لایەك لەلایەکی تریشەوە ئەگەر گیروگرفتی هەبێت چ لەگەڵ قوتابیان یان کەس وکار چاریان دەکەین، جگە لەمانە خوێندنەوەی ئیجباریمان هەیەو خومان کتێبیان بۆ هەڵدەبژێرین و لە هۆڵی خوێندنەوە لێپرسراوێك لە سەریان ڕادەوەستێ بۆ یارمەتی دانیان بۆ سەر ئەنجامی زانینی ڕادەی پێشکەوتنی قوتابیەکانیشی بەرنامەی سەرژمێری مانگانەمان هەیە .

– با بگەڕێینەوە بۆ مەسەلەی بەشی ناوخۆیی و خواردن و جل وبەرگ وخەرجی گیرفان و چونە گەڕان و

بڕوانە ل : ٩

Institut Kurde de Paris

دیسان لە بارەی رەخنەوە

ئەدەب و رەخنە دوو بەرهەمی بیری ئادەمیزادن لەیەك سەرچاوەوە هەڵدەقوڵێن و هەر لە سەرەتای پەیدابوونیانەوە پەیوەندیەکی توندو تۆڵ لە نێوانیاندا بووەو بەدوو هاوڕێی دڵسۆزی یەکتر لە قەڵەم دراون . لە هەموو بارو دۆخێکی ئاسایشدا هەریەك تەواوکەری ئەوی تربوە .. کوردیشمان بەهۆی ئەو بارودۆخە نالەبارەی کە بەسەریا تێپەڕیوە .. چەندەها ڕێبازو تەوژمی جۆراوجۆری ئەدەبی بەخۆیەوە بینیوەو کاری کردۆتە سەر رەوتە ئەدەبی‌یەکەی لە هەموو ڕوویێکەوە .. هەندێ لەو ڕێبازانەش بەبێ هیچ گومانێك لەگەڵ ژیانی کۆمەڵگای ئێمەدا ناگونجێ .

ئەرکی پەردە هەڵمالین لەسەر ئەو ڕێبازە زیانبەخشانەش دەکەوێتە سەر ئەستۆی رەخنەگرانی ئەدەبی کوردی‌یەوەو پێویستی قۆناغی ئێستای ئێمەش وادا دەکا کە باشتربن ئەو ڕێبازانە لە ژیانی ئەدەبیماندا هەڵبژێرین و رەچاویان یەکەبن مەبەست ڕێبازی پێشکەوتنخوازانە‌یە . دەشنیشان کردنی ئەم لایەنانەش پێویستی بەرەخنەگرانی شارەزاو هەڵکەوتوو هەیە کە ڕووناك بیرو خاوەن ڕۆشنبیریەکی فراوان و شارەزایی‌یەکی گەورەی لە ئەدەبی کوردی و ئەدەبی جیهانیدا هەبێ . رەخنەگریش دەبێ ئاگاداری ئەوەبێ کە ئەو ئەرکەی گرتۆتە ئەستۆی شتێکی هێجگار گرینك و بایەخدارەو دەورێکی کاریگەرانە لە رەوتی ئەدەب و هونەردا دەبینێ .

رەخنەگری راستەقینە دەبێ خاوەن ویژدانێکی پاك و دەروونێکی لێبوردنانەی فراون بێ و لە مەسەلەی رق و کینەی کەسایەتی و لووت بەرزیەوە دووربێ . چونکە جەوهەری رەخنە لە بنەڕەتەوە دەرخستنی لایەنە خراپ و چاکەکانی شاکارە ئەدەبی‌یەکانە .

بەڵام ئەوەی ئێستا لە بەشی هەرە زۆری ئەو نووسین و رەخنانەی کە لە ئەدیب و رەخنەگرانەوە بۆمان دێت و بەرچاومان دەکەوێ .. مەرجەکانی رەخنەگری راستەقینەو رەخنەی زانستی تیایدا پشتگوێ خراوەو زیاتر مەرجە نارەسەنەکانی رەخنەو رەخنەکاری وەکو رق و کینەی شەخسی و پاشقوڵ لێگرتن لە خاوەن بەرهەمەکەو ئێستا بووە بە باو بۆ هەڵسەگاندنی بەرهەمی نووسەرو ئەدیبەکان لە هەموو ڕوویێکەوە . دەبینین لە جیاتی ئەوەی رەخنەگر لایەنی چاك و خراپی بەرهەمەکە دەشنیشان بکات و شاکارێکی داهێنەرانەی تر بخاتە پاڵ بەرهەم بۆ سوودی خاوەنەکەی و خوێندەواران زۆر جار هەر لەبەر ناخۆشی‌ی نێوان خۆی و خاوەن بەرهەمەکە هێلێکی راست و چەپ بەسەر بەرهەمەکە دەدات و خاوەن بەرهەمەکەو شاکارەکەی شڕووڕو رەزیل دەکات . رەخنە دەبێ زانستی‌یانە بێت و رەخنەگر تەنیا ئەوەی لەسەرە کە بەرهەمەکە هەڵبسەنگێنێ نەك خاوەنەکەی .

باوك

نوسینی گی دێ مۆپاسان
هیوا عمر احمد
لە ئینگلیزی یەوە کردوویە بە کوردی

هاوڕێیەکم هەبوو ، ناوی – جیان دی ڤالنۆکس – بوو ، پاش ئەوەی پازدە ساڵ لە ناو شاری پڕجەنجاڵی – پاریس – ژیا بوو ، لەپڕ هات بەسەریاو گەڕایەوە ئەو ناوچەیەی بۆ یەکەم جار چاوی تێیدا هەڵهێنا بوو ، تەلارێکی لە جەنگەڵێ کەنار ڕووبارێکدا دروست کردو تێیدا نیشتەجێ بوو .

کە جار جارە دیدەنیمان ئەکردو لای ئەمایەنەوە ، وەکو تۆڵ ئەگەشایەوە ، ڕووی نەئەدا بە کەسانی دیکە ، هەر کە ئەگەڕاینەوە ئیدی کونجی تەنیایی ئەگرتەوە .

هەفتەی پێشوو ، چووم بۆ لای ، پێشوازی‌یەکی گەرمی لێ کردم ، زۆربەی کاتی ڕۆژ پێکەوە ئەبووین ، جار جارە من ئەچووم بۆ پیاسەکردن و ئەو سەری ئەکردەوە خوێندنەوە ، شەویش ڕازی قسەمان دائەبەست و تا نیوەشەو پێکەوە ئەدواین .

چوارشەمەی ڕابردوو ، پاش ماندویی ڕۆژ ، هەر لە کازێری نۆوە لە کەنار ئاودکەدا ، دانیشتین و کۆڕی قسەمان گەرم‌کرد ، باسی ئەستێرەکانی ڕاستە سەرمان ئەکرد کە چۆن ئەدرەشانەوە ، برۆکەکانمان کورت و تێکەڵ و پێکەڵ بوو لە وڕێنە ئەچوو .

من باسی خۆرم ئەکرد ، کە هەموو ڕۆژێ لە پاشی زەردەپەر بزر ئەبێ و بۆ سەبەینێ لە کازێوەدا ، کاروانی تیشکە زێڕینی‌یەکانی بەسەر شارودێدا ئەپرژێنێ و مژدەی هاتنەوەیمان پێ‌ئەدا .

بیرمان لە گیاندارانی ئەم سەر زەمینە ئەکردەوە ، هەر لە مرۆڤەوە تاکو ڕەوەك و گیانلەبەران ، لە شێوە نائاشناو ئەندامە سەیرە سەیرەکانیان تێڕائەماین ، بیرمان لە هەموو ئەو شتانە ئەکردەوە ، کە ئەشێ مرۆڤ بە خەون بیان بینێ .

لە ناخلەڤا ، هاوارێ لە – (**قوربان ، قوربان**) .

جیان وەڵامی هاوارەکەی دەبی :

– (باپتی – من والیێرەم).

کاتێ نۆکەرەکە گەیشتە لامان ، بە هەنسکە برکێوە برکێوە ووتی :

– **(قوربان میوانتان هاتووە).**

هاوڕێکەم دایە قاقای پێکەنین و پرسی :

– (ئەمڕۆ – نۆزدەی مایس – ٥ ؟)

(بەڵێ قوربان) .

– (زۆر چاکە ، پێیان بڵێ هەر ئێستا دێمە لایان)

کاتێ نۆکەرەکە ، لە چاو ونبوو ، هاوڕێکەم دەستی دایە باڵم ووتی :

– (با پیاسە یەبکەین و بەسەرهاتێکی خۆشت بۆ بگێڕمەوە) پاش کەمێ دەستی کرد بە گێڕانەوەی کاردساتەکە ؟

– (حەوت ساڵ لەمەوبەر ، دائبوومەوە ئێرە ، ئێوارەیەکی خۆشی وەکو ئەم ئێوارەیە ،بە جەنگەڵەکەدا کەوتمە پیاسەکردن ، بە ژێر درەختە موچەکاندا ئەڕۆیشتم و چاوم بڕیبووە ئەستێرەکانی ئاسمانە تاریکەکە ، بیرم لە پاریس ئەکردەوە کە زۆر نەبوو بۆ یەکجاری بەجێم هێشتبوو ، پاش ئەوەی پازدە ساڵ تێیدا ژیام .

بە ڕێگای گوندی کرۆزیل‌دا ، نزیکەی (١٠) میل دوور کەوتمەوە ،سەگێکم هەبوو لە گەڵمدا بوو ، گەماڵێکی زلەی ئەڵمانی بوو ، ناوی – بۆك – بوو ، بە مووڵێم جوێ نەئەبووەوە ، لە پڕدا وەستاو گوێی قوڵاغ کردو ڕای‌کردو کەوتەوە ڕین، وام ئەزانی ئەیەوێ ڕێوی‌یەك ، گورگێ یان بەرازێکی کێوی بگرێ کە لەو گوزەوە داهەستی پێ‌کردوون . زۆری نەبرد ، ناڵەوهاواری مرۆڤێکم هاتە گوێ . خۆم گورج کردەوەو دامە غار ، لەوە دڵنیا بووم با یەکێکیان کوشتووە یان یەکێکیان ئازارداوە ، کە لە شوێنی دەنگەکە نزیك بوومەوە – بۆك – سێ هەنگاو لە پێشمەوە بوو ، دوو بارە وەستایەوەو گوێی قوڵاغ کردەوە ، ڕای‌کرد ، سەگێکی گەورەو ڕەش ڕێی پێ‌گرتین ، ئاگر لە چاوی ئەباری ، کەڵبە سپی‌یەکانی ریچ ئەکردەوە ، خەریك هەڵمەتی بۆ بەرم ، سەگەکەم دەست پێشخەری کردو شاڵاوی بۆ برد ، گازیان لە یەك ئەگرت و یەکیان ئەگەوزاند ، بەجێم هێشتن و بەرەو دەنگە کەڕۆیشتم ، ئەسپێکم دی لە چەقی ڕێگاکەدا لێی کەوتبوو ، دابەزیم و ئاژەڵەکەم پشکنی ، گالیسکەیە – کی کاروانچی یا نەم‌بینی ، هاوارو ناڵینەکەی لەوێرە ئەهات .

بەسەر پێپلیکانە تەختەکانی‌دا سەرکەوتم ، خۆم بۆ دەست‌گیرکردنی تاوانبارەکە ئامادەکرد بوو ، کە دەرگاکەم کردەوە چی ببینم ، سەرم سوڕما ، تاوانباری چی ؟ کابرایەکم دی چۆکی‌دا دابووە سەرزەوی و ئەپاڕایەوە ، تاقە نوێنێ لە گالیسکەکەدا بوو ، شتێکی لەسەر بوو وەکو مارگینگڵی ئەداو ئەجولایەوەو هاواری ئەکردو ئەیناڵاند ، ئەویش ئافرەتێ بوو ژانی ئەگرت ، کەلەم کارەساتەکە تێ‌گەیشتم چووم بەلای کابرا بەستەزمانە – کەوە ، هانای بۆ هێنام یارمەتی بدەم و ژنەکە لەو ئازارە ڕزگار بکەم، بەدەم پاڕانەوە ئەیووت کە هەرگیز ئەم چاکەیەی لەبیر ناچێتەوە ئەمە یەکەم جار بوو ئافرەتێ ببینم ژان بیگرێ، هەرگیز لە کاتی ژان‌گرتندا یارمەتی مێینەم نەدابوو .

کاتێ هاتمەوە سەرخۆم ، لە کابرام پرسی بۆچی ؟ نەیبردووە بۆ گوندەکەی نزیکیان ، تومەز لاقی ئەسپەکەیان شکابوو ، هەر چۆنێ بوو کەمێ هێمنم کردەوە :

– **(باشە برا ، ئێستا دوانین ئەتوانین ژنەکەت بگەیینە گوندەکە) .**

– (بەڵام ئەو سەگەوێلانە، ناهێڵن پێ‌بەرینەدەرەوە) .

بیرم لەوە ئەکردەوە ، سەگەکان بکوژم ، لە دوایی‌دا واهات بەسەرمدا هێمنیان بکەمەوەو لەگەڵ خۆمانیاندا ببەین پاش دەخولەك هەموو شتێ ئامادەبوو ، هێدی هێدی گالیسکەکە هەڵتەك هەڵتەك کەوتە ڕێ ، ئافرەتە بەستەزمانەکە ، وەکو ساوای ناو لانك ڕائەژەنرا .

بەتەنیا کەوتینە ڕێ ، سەگەکەش لە تەنیشتەوە ڕێیان ئەکرد ، جار جارە ئەچەقین و گالیسکەکەیەکی ئەکەوت ، چاکمان ئەکردەوەو ئەکەوتینەوە ڕێ ، منالەکە لە دایك‌بوو هاوارو ناڵینەکە نیشتەوە،سێ کازێری خایاند تا گەیشتینەوە ئێرە ، دایك و منالەکەمان خستە ناو جێگاکەوە ، ئەسپی خۆم غاردا بچم بەدوای‌دکتۆر‌دا، کابرای هەژار سەری‌لێ‌شێوا بوو ، بە دیار دایك و منالەکەوە بەشۆکابوو .

– (کچە) .

تا هەفتەیەك لای خۆم هێشتمنەوە ، دایکە کە زۆر سوپاس مەندم بوو ، ئەیگوت هەرگیز ئەم چاکەیەی لەبیر ناچێتەوە .

بۆ ساڵی دوایی ، لە هەمان ڕۆژدا پاش زەردەپەر، ئەو نۆکەرەی کە کەمێ لەمەوبەر هاواری بۆ هێناین، بە هەڵەداوان هات ووتی – (میوانمان هاتووە) سەیرم کرد خۆیان بوون ، هێنامنە ژوورەوە ، کابرایەکی درێژی خەڵکی باشوری لەگەڵ‌دا بوو، باسی ئەم کارەی منی پێ‌گەیشت بووەوە ، زۆر بە ئابڕووەوە خۆی چەماندەوەو ڕێزی خۆی نواندە هاتبوو سوپاس و ستایشی ئەو کارەی من بکات ، نانی ئێوارەمان پێکەوە خوارد ، تا ڕۆژی دوایی مانەوە . ئیدی ئافرەتەکە هەموو ساڵێ لەگەڵ کیژۆڵە – یەکی ناسك و کابرایەکدا لە هەمان ڕۆژدا دێتەوەو سەرم لێ ئەدا ، کیژۆڵەکە بەو کابرایەی ئەوت (بابا) .

گەیشتینە لای خانووەکە ، سێ تارمایی لەسەر پێپلیکانەکان ڕاوەستابوون چاوەڕوانی ئێمە یان ئەکرد ، درێژەکەیان چەند هەنگاوێ هاتە پێشەوەو خۆی چەماندە وەووتی :

– (قوربان جەنابی لێ‌کۆمتی – ئەمڕۆ هاتووین سوپاسمەندی خۆمانتان پێ بڵێینەوە) .

پاش ئەو بچوکەکەیان ، بە دەنگێکی لەرزۆك و ناسکەوە ، کەوتە قسەکردن ، زۆر سەرم سوڕمابوو لە قسەکانیان ، دایکەکەم بردە لاوە ، پاش کەمێ قسەکردن لێم پرسی :

– (ئەمە باوکی ئەو کژۆڵەیەیە ؟)

– (نەخێر قوربان)

– (ئەی باوکی مردووە ؟).

– (نانەخێر قوربان ، تا ئێستاش یەك ئەبینین ، ئەربۆخۆی – جەندرمەیە) .

– (ئەی کەواتە ئەو کابرایەکێ بوو ، کاتی ژان‌گرتنت بەم کیژۆڵەیەوە لەئەڵتا بوو ؟

– (ئەو کابرایە ، جەردەیەك بوو ، ڕووتی کردمەوە وبارەکانی دزیم .

– (ئەی جەندرمەکەی باوکی ، کچەکەی ئەناسێ ؟)

– (ئەی چۆن قوربان ، بەڵام لەبەر منالی ژنەکەی دبکەی نایپەرژێتە سەر بە خێوکردنی ئەم) .

بزڤرەڤە

هەڤالا من .
شەمالکا ژینێ
نێ ئەڤرو ژینا تاری‌یە .
دلێ ئەڤین بێ ئومێدە
بێ هیڤی‌یە ...
بهێلە دا .. بگرێژم .. دا ب بشکرم ..
جەرگێ ڤێ شەڤێ ب کەلێژم ..
برینێت من
بێت بوینە ژان
ئەزێ کەفتیمە ناف زیندان .
دێ ب لەبزینە
ئاوازێت خو بڤەهینە
دا بەژنا تە بڕەڤینم
ل زوزانێت دویرو بلند
بخەملینم
دا ئەو شەمالکێت ڤەمری .. ل دلێ من هەلبنەڤە
نارینا من .. بزڤرەڤە
ئەز نە ئەوم تە بهێلم
ئەز رێڤینگێ
بێ چرامە
تینی‌یێ ئەوان چاڤامە
ژڤانێ‌دارێ
دەرگەهێ هیڤیێت هەمیامە

● عصمت توفی ●

ئەم کتێبە

بەیتی ئەووەل و ئاخر

عبدالرزاق بیمار

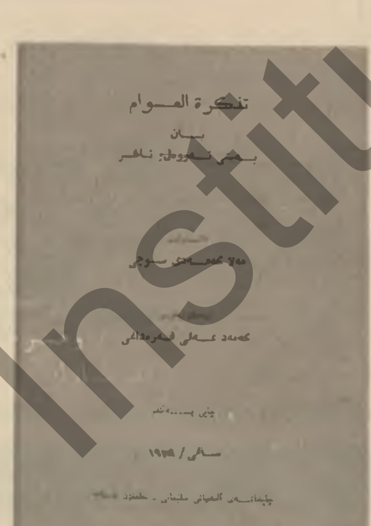

ماموستا محمد علی قەرەداغی لە ٦٤ لاپەڕەدا نامیلکەیەکی بەنرخی چاپ‌کردووەو بڵاوکردوتەوە کە بریتی‌یە لە پێشەکی و بەیتێکی کوردیی ئایینی بە ناوی(تذکرە العوام – یان – بەیتی ئەووەڵ و ئاخر) کە ماموستا مەلا محمدی سێوچی داینـاوە . بەڕاستی ئەم بەیتە کە نموونەیەکی دەست‌ودیاری ڕەنگینی ماموستای قەرەداغی‌یە لەگەڵێ سەرەوە بایەخ‌ونرخی تایبەتی هەیە ، جارێ لە ڕووی مێژووەوە کە دانەرەکە پتر لە دوو ساڵ پێش ئێستا مردووەو لە دارشتن و کێش و قافیەوەوە لە ڕووی زمانەکەی و ئەو گۆڕانەوە کە لەم ماوەیەدا بە خۆیەوە بینیوە .

هەروەها ماموستاش نووسیویەتی :

(ئەم نامیلکە وەك بەشێك لە کەلەپووری ئەدەبی کوردی بڵاودە – کرێتەوەو – بە زۆری کەڵکی بۆ کاری فەرهەنگ نووسی و لێکۆڵینەوەی شێوەی گفتوگۆی ئەو سەردەمەی ئەو ناوچەیەی دانەرو هەندێك شتی‌تر کە پەیوەندیان بە زمانەوانیەوەیە) هەیە .

بایەخی گەورەی بەیتەکە لە لایەن ئەدەبەوە بەرای من ساغ‌کردنەوە یان ڕوون‌کردنەوەی ئەو مەسەلەیە کە وەکو ماموستای بەرێز لە پێشەکی‌دا دەست‌نیشانی کردووە ، ئایا کە زارزمانی کرمانجی خواروو (سۆرانی) چۆن دەبێ بەر لە نالی کەسی تر شیعری پێ هەڵنەبەستبێ؟ ئەوەبوو، نووسەران ڕایان‌وابوو بەڵێ بەم زارزمانە نەنووسراوەو هۆنراو هەر بە شێوەی هەورامی و کرمانجی ژووروو نووسراوە ، ئەوەی هەش‌بووبێ شێوەی فۆلکلۆری بووە . بەڵام ئەم بەیتەی کە دوورنی‌یە هەر لەو دەوە دانرابێت کە (مەهدی‌نامە)ی تێیدا دانراوە کە ساڵی ١١٧٦ی کۆچی‌یە بەڵگەیەکی چاکە بۆ ئەوە کە بەم زارزمانەش شیعر نووسراوەتەوە . بەڵام ئایا پەخشانیشمان هەیە یان نا؟!وەڵامی ئەم پرسیارەش دەکەوێتە ئەستۆی لێکۆڵینەوەو بە دواداگەڕان.. لەسەر ئەوەشەوە **ڕام لەگەڵ نووسەردا ناگونجێت کە لای‌وایە پەخشانی بەیتە کوردی‌یەکان بە پەخشانی (رەسمی) دابنێین ، چونکە ئەمە پەخشانێکی زارەوزار کردووەو نەنووسراوەتەوەو**

خاوەنێکی دیاری‌کراوی نی‌یەکە ئەمە لە چاو پەخشاندا نگونرێ دیارە بۆ شیعرزاریش ! چونکە شیعری فۆلکلور با لە مێژبێ نووسرابێتەوە هەر فۆلکلور حسابەو شیعری (رەسمی) لەو ڕۆژەوە دەست‌پێ‌دەکات کە خاوەنەکەی بە نووسین‌تۆماری کردووەو ڕێ‌و شوێنێکی هونەری وای پەیڕەو کردووە کە ڕەمەکی گەل پەیڕەوی ناکەن هەر بۆیەشە ئەم بەیتەو مەهدی‌نامەکە فولکلۆرین .. با خاوەنەکانیشیان نووسیبێتیان کە بۆ (عەوام) یان داناوە .

کەوابێ ئەو شیعرانەش کە لە چوارچێوەی ئەدەبی رەسمی دادەنرێن ووشەی قەبەی بێگانەو ڕستەو دارستنیان عەرەبی ئامێزەو ناڵیان بە ڕۆشنبیریی ئایینی عەرەبی داوەو لە سەر شێوەی کلاسیکی گوتراون ، دانەرەکانیان هەر بە ڕێکەوت و بە سەلیقە کارەکەیان نەکردووە ، بەڵکو بۆ خاتری گەیاندنی مەبەستی وەعزدادان و گەل تۆقاندن و پایەدارکردنی پیاوانی ئایین و چەسپاندنی هێزو دەسەڵاتیان لە ناو خەڵکدا .. هەر بۆیەیە (عەوام)یان لە بیربووە ئەگەرنا هەر بۆ خاصەی خەواصیان دەنووسی .

هەر چۆنێك بێت بە ئێمە گەیشتنی ئەم شیعرانە لە سەردەمی ئەمڕۆداو لەو بارە ئاڵۆزەی کە ڕۆشنبیریی کوردی پێداڕۆیوە کەڵکێکی زوریان هەیە .

شیعری ئەم بەیتە لەسەر کێشی عەروضی عەرەبی دەڕوات و بە ئوسلوبی کوردانە بەندبەندی قافیە دارە ، هەر بەندێك بریتی‌یە لە سێ دێڕە شیعر کە هەر نیوە دێرێك لەسەر کێشی (مستفعلن فاعلن دانراوە هەندێ جار دەبێ بە مستفعلن فعولن . سێ نیوە دێری پێشەوە یەك جۆرە قافیەو سێ نیوە دێری دواوەش یەك جۆرە قافیەی دیکەیان هەیەو جۆرێکیشە لە جۆرەکانی بەحری رەجەز .

کتێبێك بەر لە ٢٠٠ ساڵ‌پتر نووسرابێ بێ‌گومان بەڵگەنامەیەکی مێژوویی‌زمانەو لە ساغ‌کردنەوەی ئەڵێ ئاڵۆزی و گیروگرفتی‌زماندا کەڵکی لێ وەردەگیرێت . ئەوەی لەم‌بابەتەوە سەرنجی ڕاکێشام ئەو چەند خاڵانەیە کە وا لە خوارەوە دەیان‌خەمەڕوو کارێکی بەجێ‌یە ئەگەر بەراووردێك لە نێوان ئەوساو ئێستای زمانەکەماندا بکەین . لێرەشدا من هەروەکو سەرنج‌دانێك دەیاخەمەڕوو دەنا ئەو زمانەوانە شارەزاو پسپۆڕەنیم کە دەم لەم شتانە بدەم :

١ – لەو بڕوایەدام (کردار) لە زمانی کوردیدا هیچ نیشانەی ڕێزمانی بە دواوە نەبووەو پاش گۆڕانێکی دیار لە سەردەمێکی دوورودرێژا چەند نیشانەو ئامرازێکی بە دواوە لناوە . ئێستا لە ئاخاوتن‌دا دەڵێین (ئازاد چووە کن مەحمود – یان هەڵاتە ناو دارەکان – هەروەکو لەم شەبتەدا دیارەو ماموستا زەبیحیش لە قاموسەکەیدا پیشانی‌داوە ئەم نیشانەیە (ە) لە بنەڕەتدا (ئە) بووەو ووشەیەکی سەربەخۆ بووەو پاشان سوواوە . هەروەکو لەم دێڕە شیعرانەدادیارە :

(هەڵات ئەنێو جەننەتی ل ٢٨ – فامیك نابات ئەدڵی ل – ٢٥ – چوونەکن طاووس‌و مار ل ٢٧ .. تاد) .

٢ – ئەمڕۆ لە کوردیدا (لە) بۆ زۆر مەبەستان بەکاردەهێنین و لە بەرامبەر ( )ی ئینگلیزی‌و (من ، فی ، عن)ی عەرەبی‌دا وەکو دەردەکەوێ لە کوردیدا .

ئەگەر (لە) جێگەی (من)ی عەرەبی بگرێتەوە لەم حاڵەدا نیشانەی (دا) لەڕستەی فسەدا پێویست ناکات (لەجوملەی مومکیناتی – لە نەقص‌و عەیبێ بەری) .

بەڵام (لە) کە جێگەی (فی) عەرەبی دەگرێتەوە مانای ظرفیەت‌دەدا ئەوا (دا) پێویست دەکات وە کو دەڵێ : (لە گیرفانم‌دا ، لەساڵی ١٩٦٠دا . لەناو حەوزێکی لێخن‌دا .)

بەڵام وەکو لەبەیتەکەدا هەبەو لە زارزمانی موکریان‌و بادینانیش‌دا (دە) لە جیاتی (لە) بۆ ئەو شوێنە بەکاردێت. هەروەکو لەم دێڕە شیعرەدا :

(لە ئەووەلین و ئاخرین دە لەوحێداکرد رەقەم)

باشان (لەبۆ) کە بەمانا(لاجل – ل)ی عەرەبی دەشێ ئێستا کە نابوت بووەئۆبالەکەی لە ئەستۆی (لە) کەیە .. لە ناوچەیەکدا پیتی‌ناوەندی کەوتووە بوەتە (لۆ)، لە ناوچەیەکی تریشدا دووپیتی پێشەوەی فڕێدراوە بوەتە (بۆ) کە ئەم بۆیەلەگەڵ (بۆچو بۆچی‌و بۆلای‌و بۆ ئەو) تێکەڵ‌دەبێت .

(٣) یەکێك لەو مەسەلەرمانی‌یانەی سەرنجی ڕاکێشاوم ووشەی (ئیدە)یەکە کورت‌کراوەتەوەو بە (دە) کەهاو واتاکەشی (ئینە –)یەکە دەگوترێ (بەردی ئینە گەورە)و ئەویش لەوانەیەبەربێ بە (هی ، ئی)و لە دایبدا بووە بە (ی) . نموونەبۆ (دە) کە وەکو گوتمان قرلەکراوەی ئیدەیە ئەمانەن :

ئەستێرەی (دە) مونەووەر(ل٢٤)
چاو (دە) شین‌و رەنگی‌سور (ل٤١)
لە بەندەی (دە) گوناهکار(ل٤٨)

لە دوایبدا چەند سەرنجێکی‌رەخنەگرانە دەربارەی ساغ‌کردنەوەی شیعرەکان‌دەخەینەڕوو کە لە خوێندنەوەی دەستنووسەکۆنەکان‌دا ڕوودانی هەندێ کەم‌وکورتی شتێکی دەگمەنی‌یە :

١ – ئەم دێڕەی لاپەڕە(٥٦) (لەوێ ژن دە دونیایێ) دەبوایە بنووسرێت (لەوێ‌ژنی دەدنیایێ) ئەم (ی) اضافەیە پێویستە بۆ ئەوەی‌تێبگەین کە دەڵێ لە بەهەشت ژنی دنیایی لە حوریان‌جوانترن .

٢ – ئەو دوودێڕەی‌ماموستا لە پەڕە ٤٥ و ٤٦ داباش بۆی نەخوێنراونەتەوە،ئەگەر بەم شێوەیە بنووسرێن ڕەنگبێ مانای تەواو بەدەستەوە بدەن :

لە (خێر) خویندنێ زۆرچێنە .
لە (شەڕ)ان سەر دەبەرە

بە مەرجێ ئەگەر بڵێین‌چێنە بە مانا چاك پەسندبکەین ، سەربەدەریش‌بە مانا مل‌کەچ‌و سەر لەبەرخۆیە . وانا ئەوەی خێرنووسرابێت چاکی دەخوێننەوەو ئەوەی بەدکاری‌یەبە مل‌کەچی .

٣ – دێڕی پێنجەم (هەرلە ئەووەل زەمانێ بێ باشترە بۆ لایەنی کێشەکە نەك وەکوئێستا کەنووسراوە هەر لە ئەووەلی زەمانێ .

کێڵگە هەرەوەزی (پاشماوە)

تێدا بێت ، هەر وەها یەکیەتیی جوتیاران دەتوانن لە زۆر ڕووەوە جوتیارانو دامو دەزگاو دایەرە رەسمیەکان لە یەك نزیك بکەنەوەو ئەوان ببنە هۆی بەیەك گەیاندنی ئەو لایەنانەی کە لە پێك هێنانی کێڵگەکاندا هاوبەشنو دەتوانن کادیری شارەزای خۆیان بخەنە ناو ئەنجومەنی ئیدارەو بەڕێوەبردنی کێڵگەکانەوە بۆ نەهێشتنی هەموو تەنگوچەڵمەکانیان ودەبێ ئەوان لە هەموو ڕوویەکەوە خۆیان بە وەکیلی جوتیاران بزانو هەمیشە بەرگری لە مافی ڕەوای جوتیاران بکەن ، بە تایبەتی بۆ سەرخستنی کێڵگە هەرەوەزیەکان کە چاکترین شێوەی بەرهەم هێنانی کشتوکاڵیە لەم سەردەمەداو زۆرترینو چاکترین بەرهەمی کشتوکاڵی لەو ڕێگایەوە دەکەوێتە دەست چینی جوتیارو بەو هۆیەوە دەتوانن دروشمی (کشتوکاڵ نەوتێکی هەمیشەییە) بەدی بهێنن بەڵام داخەکەم کێڵگە هەرەوەزیەکانیو لاتی ئێمە هێنا زۆریان ماوە بگەنە ئاستی چاوەڕوان کراو بەدی هێنانی بەرهەمی چاوەڕوان کراو کە زەویو خاکمان لە هەموو ڕوویەکەوە لە بارەو بە پیتو بەرەکەتەو خۆی لە خۆیدا ئامادەی ئەم مەبەستەیەو تەنها هەوڵو تەقەلای دڵسۆزانەی ئەوێو ئێمەش هەر چاوەڕواینن .

سێ هونەرمەند (پاشماوە)

گرنگیان پێداوەو لە ژیانی ڕۆژانەدا بەکار هاتوەو کەمتر بایەخیان داوەتە لایەنی ئەستاتیکیو تەنها بە نیگارو زەخرەفەی ساکار نەخشێنراون ، دوای ئەمە کاك هیوا دەست بۆ ئەو سەرچاوەیە ڕادەکێشێ کە اسماعیل حسین حجارە لە ژێر ناونیشانی (التنقیب فی شهرزور) دا لە لاپەرە (٢٧٩)ی گۆڤاری سۆمر بەرگی (٣١) ی ساڵی ١٩٧٥ نوسیوبەتی دەڵێ : لەو گێتنانەی لە گردی یاسین تەبە دۆزراونەتەوە جۆرێکن بەناوی گلێنەی کوردی کە بە سووری ڕەنگەکەیان ڕەنگ کردنی ناسراوەو گەلێ جاریش ساف کراوەو شێوەی تۆپیان هەیەو بنکەکەیان بازنین ، هەندێکیشیان دەسکدارنو ئێوانی کەشیان بنکی قەراغەکەیان لە شێوەی ژمارە (٨) دا سێو چوار دانە لە سەریەك نەخشێنراون ، هەروەها توانراوە کۆمەڵێك گلێنەی شوشە داریشن بدۆزرێتەوە کە مێژویان دەگەڕێتەوە بۆ سەدەی شەشەمی کۆچی .

ئینجا کاك هیوا دەڵێ : بونی کۆمەڵێك کادیری هونەری باش ، مژدەی پەرەسەندنی ئەم هونەرەمان لە کوردستاندا پێدەبەخشێ، لە لایەکی تریشەوە بایەخ پێدانی ئەم بەشە لە لایەن دەزگاکانی میریەوە ، وەك مەڵبەندی ئیشی دەستو وەرشە پیشەییەکانی سەر بە قوتابخانە ناوەندییەکان زیاتر دڵمان دەخورێنێ ، بەڵام بەشدارانی ئەو مەڵبەندانە پاش تەواو بونی ئەو ماوە دیاری کراوەی کە لەو بەشانەدا بەسەری دەبەن شوێنێکی ئەوتۆ نیە کاری تیا بکەن ، بۆیە کۆمەڵێك لێهاتووی کارامەمان لە دەست دەچێ .

ئەمجا کاك هیوا دەربارەی زمانی دەربڕینی سیرامیك دەڵێ : ئەو جیاوازیەی پارچەیەکی هونەری ڕەسەن لە پێچەوانەی خۆی یان بەرهەمێکی پیشەییو ئاسای جیا دەکاتەوە زمانی دەربڕینەکەیە . ئەو زمانە قوڵایەکی تر بە بەرهەمەکی دەداتو دەبێتە ئەڵقەی بەستنەوەی هونەرمەند بە خەڵکەوە ، هەروەها هیچ پێوەندیێك نیە چ لە کارو چ لە شێوەدا کە گۆزەگەر بەستێت بە پێوانەی تێبەتیەوە بۆیە زمانی دەر بڕینی فراوانەو ئەو ماددەیەشی ئیشی پێدەکرێت جیا لە گەڵ ئەوانی بەشەکانی تردا . ئەو شتانەشی لەم هونەرەدا دەوریان هەیە ... بەبکەرتاشی ، وێنە ، هێل، زەخرەفە ... کە گۆزەگەر هەموو ئەوانەی بۆ خزمەتی شێوە سەرەکیەکە دەوێت . هەر لەم خاڵەشەوە دەڕوانینە زمانی دەربڕین بۆبە پەنا ناباتە بەر هونەرێکی تر ، بەڵام زمانی ئەمڕۆو دوێنێ وەك تەکنیكو هونەر زۆر لە یەکتری جیاوازن .

دوا جار هونەرمەند محمد حمە سعید حسن کە بەشی تەشکیلی پەیمانگەی هونەرە جوانەکانی تەواو کردووەو ئێستاش لە مەڵبەندی ئیشی دەستی سلێمانی سەرۆکی بەشی سیرامیکەو بۆ خۆیشی خاوەنی شێوازی تایبەتی خۆیەتی دەربارەی نادیاریو کەمی بەرهەمی سیرامیك لە پێشانگەکاندا وتی :

کە بەرهەمێکی سیرامیك دێتە بەرهەم ئەرکێکی زۆر گرانی ویستوە هەر لە ئامادە کردنی قوڕەوە تا شوشەو گیروگرفتی فڕنو نەبونیو کەمی ئەم شتانە موعاناتی هونەرمەندی گۆزەگەرن . هونەرمەندی ئەم بوارە لە تەقەللا بێزار نەبوەو هەوڵی داوی کوورە دروست بکاتو بکاتە ئامانج وەك لەم پێنجەم پێشانگەی هونەرمەندانی سلێمانی ئەمجارەدا وەدیار کەوت .

هەروەها دەڵێ : مرۆڤ لەم چەرخەدا گەورەترین شارستانیەتی بەخۆیەوە دیوەو چەرخی بیستەم کارێکی سایکۆلۆجی کردۆتە سەر دەروونی مرۆڤەکان ... جا هونەرمەندی سیرامیك بابزانین چۆن ئەمە لە بەر دەمەکانیدا ڕەنگی داوەتەوە !

ئەگەر چاوێك بخشێنین بە بەرهەمە کۆنەکاندا واتە (پێش ئەم چەرخە) دەبینین لە قاپوقاچاغو چەشنەکانی گولدانو کاری ڕازاندنەوە تێپەڕی نەکردوە ، ئەمەیان وەك بابەت ، بەڵام وەك تەکنیکیش لە سنورێکی تەسکدا خولاوەتەوە بەڵام پاش داهاتنی سەدەی بیستەمو دۆزینەوەی کارەباو پێشکەوتنی زانستی کیمیا ، توانرا جۆرەها فڕن (کل) دروست بکرێتو خاوێن ترین ماددە بەقەوارەیەکی زۆر بەدەست بهێنرێت چەند شێوەیەکی کار کردن بێتە کایەوە وەك بابەتیش هونەرمەند بە ئاسانی ئاگای لە هەستونەستی دوورترین مرۆڤی ئەم زەمینەیەو ئاگای لە گشت ڕوداوەکانەو ئەمانەش لە بەرهەمەکانیدا ڕەنگی داوەتەوەو گیانی چەرخەکەی بە هەموو ئالۆزیەکەوە پێوە دیارە .

ناحیە شارەزوور (پاشماوە)

لێی دەر چێتو بەتایبەتی بەشی زۆری گەڕەکە تازەکان زێرابی ئاوی پیسیان نیەو هەمووی لەناو ماڵو کۆڵانەکاندا بۆگەنیان کردووەو، ئەترانم بڵێم لە زۆر شوێندا سەرە نوێلك (وەکو لادێکانی جاران) بەدی ئەکرێتو ڕۆژ بە ڕۆژیش ئەم دیاردەیە زۆرتر ئەبێ .

● **شارەوانی**

● شارەوانی سەید صادق ساڵێك لەمەوپێش هەندێ زێرابی ناوشاری دابە قۆنتەرات ، بەڵام نەیان توانی تەراوی بکەنو هەمدیسان درایەوە بەقۆنتەرات کەچی تەنها جادەکانیان هەڵ وەشانو ئیتر هیچی لێ دەر نەکەوتو ئەو شوێنەی هەڵیان کەندوە جاکیان نەکردۆتەوەو بووە بە جاڵۆچۆڵی .

خەستەخانە :

● خەستەخانەیەکی تیایەو بەهیچ جۆرێك بەشی دانیشتوانی ئەو ناوچەیە ناکات ، بەتایبەتی دێهاتی دەوروبەری شارەکە هەمووی رو ئەکەنە ئەم خەستەخانەیە، پزیشکی ئافرەتانی تیا نیەو تەنها یەك پزیشکی پیاوانی تیایە فریای هیچ ناکەوێو هەرچی نەخۆشێکی قورس رووی تێبکات ئەبێ بینێرێ بۆ سلێمانی ، ئەوە یەك دووساڵیشە بەتەمان خەستەخانەی گەورەی بۆ بکەن کەچی واهەر تەواو نابێو پێویستی بە کەلوپەلی تازەی فەحس کردنو تەشیعە گرتنو تاقی گای نەخۆشیەکان هەیەو حەف وایە پزیشکێکی پسپۆری بۆ نێرن .

● قەساب خانەیەکی جاکی تیا دروست کراوەو پارەیەکی زۆریان تیا خەرج کردووە ، کەچی هیچ قەسابێك رووی تێناکاتو هیچ مەرجێکی تەندروستی تیا نیەو کەسیش گوێی ناداتێ .

● **پۆستەو تەلەفۆن**

لەم ناحیە گەورەیەدا بەریدو کاروباری تەلەفوونات هەتا ئێستا هیچ جۆرە دیاردەیەکی پێشکەوتنی پێوە دیار نیەو بەدالەیەکیان هەیە زۆر بەربادو نوقسانەو ١٠٠ خەتەو بەشی دانیشتوانی شارەکە ناکاتو دەیەها داوای تەلەفوون لەو دائیرەی بەریدەدا کەوتوە ، خەتی دەرەوەی بۆ سلێمانیو هەڵەبجە هەمیشە بڕاونو درەنگیش چاریان ئەکرێت .

● **نەوتو گاز**

● خاوەن ئوتومبێلو مەکینەکان گیریان خواردووە بەدەست بێ بەنزینیەوەو ئەبێ بچن لە عەرەبەتو هەڵەبجە گازو بەنزین وەرگرنو پێویستیەکی زۆری بە بەنزین خانەیەکی گشتی هەموو بائعەکانی نەوت هەیە ، چونکە نەوتی سپیو غازیشی هەر دەست ناکەوێ ، ساڵێك زیاترە بتڵی غاز لەم شارەدا بەدبنارو ڕوبعێکەو کەس حەقی نیە بەسەریەوەو باسی ناکات بڵێ خۆ بتڵی غاز بە ٤٠٠ فلسە ، بە دینارو ڕوبعەکەش هەر دەست ناکەوێ .

● **کارەبا**

● جاران کارەبای ئەم ناوچەیە بە مەکینە بوو بەشی نە ئەکرد چوون خستیانە سەر کارەبای هەڵەبجەو ئەویش هەر بەشی نەکرد ،ئیتر چوون خستیانە سەر کارەبای هێزی بەرزو لە سلێمانیەوە بۆیان هێنا کەچی ئەمیش ئێوارە نیە دوو سێ جار نەکوژێتەوەو نیوەی ئەسبابی کارەبایی خەڵکی هەیە سوتاندوەتیو خەبەریش دراوە بە بەڕێوەبەری کارەبای سلێمانیو هەر کەڵکی نەبووە .

● **بازارو شتومەك**

● شارەکە گەورە بووەو پێویستی بە کەلوپەلی ئورووزدیباك هەیەو هیچ بیرێکی لێنەکراوەتەوە ، بێجگە لە ئورووزدی تا ئێستا لقی هیچ کۆمپانیایەکی مەوادی سەرف کردنو حواردەمەنی تیا نیە .

● **قوتابخانە**

● قوتابخانەی تەواوی تیا نیە بەشی هەموو شارەکە بکات . تەنها ناوەندیەکی تیایە ئەویش بەهۆی زۆری قوتابیانو بچوکی بیناکەیو کەمی مامۆستاوە دەوامەکەی تەواو نیەو مەڵبەندەکانی نەهێشتنی نەخوێندەواریش هەندێ گیروگرفتیان بۆ دروست کردووەو هەموو قوتابخانە سەرەتاییەکان دەوامیان تەواو نیە ، چونکە هەر بینایەك بێجگە لە مەڵبەندی نەهێشتنی نەخوێندەواری سێ دەوامی تیا ئەکرێت ، باخچەی ساوایانی تیا نیەو هیچ بیریشی لێ نەکراوەتەوە .

● ناوبازاڕی سەید صادق زۆر قەرەباڵغ بووەو پێویستی بەرێکوپێکی هەیەو ئەوەش بە پۆلیسی هاتوچۆ ئەکرێت ، لایەنە لێپرسراوەکان لەم مەسەلەیە ئاگادار کراون کەچی هیچ کەڵکی نەبووە .

● یانەی فەرمانبەرانی تیایە کەچی هیچ جۆرە مەرجێکی یانەی فەرمانبەرانی تیا نیەو کەس نازانێ مەسەلە چیەو هەموو لێپرسراوانیش ئاگادارنو حەقیشیان نیە بە سەریەوە .

● تاکو ئێستا سێو جوار جار شوێنی یاریگای تایبەتی لە سید صادقدا دیاری کراوەو بە ئەمری خوا هەر لە خۆیەوە نامێنێو ئەرزەکەی ئەکرێت بە خانوو ، ئەم شارە یەك دوو تیپی تۆپی پێی تیایەو چالاکیەکی وەرزشی باشیان هەیەو پێویستی زۆریان هەیە بە یاریگایەکی گەورەو چاکو زۆر جاریش لە زۆر بۆنەو ئاهەنگدا باسی کراوەو کەچی ئەمیش وەکو شتەکانی تر هەر هیچ .

● ئائمانەی باسمان کردن بەشێکن لە گیروگرفتە چارە نەکراوەکانی شاری شارەزوور ، وا ئێمە لێرەدا بە گەڕە توانا خستمانە بەر جاوی لێپرسراون لە سەید صادقو سلێمانی بەشکم ئەمە خوایە لایەکو بیرێکی لێ بکەنەوەو هیچ نەبێ لەم ساڵی تازەدا هەندێکیان جێبەجێ بکەن .

ونبوونی دەفتەری

بەناوی حەمەکریم حەمەر رحیم حەمەسەعید وە دەفتەری خدمەی عسکریم لێ ونبووە کە لە دائیرەی تەجنیدی هەڵەبجە دەرچووەتکایە هەرکەس دۆزیەوە بۆم بدات بە ئیدارەی ئەمڕۆژنامەیە .

یەکەمین (پاشماوە)

لێکۆڵینەوەی فراوان کۆتایی پێ هێنرا .

یەکەمیان لەلایەن مامۆستا محمد رحیم ڕەمەزانەوە بەناونیشانی شانۆی منداڵەوە دەستپێکراو سەرەتا پەنجەی بۆ دەوری ماڵو خێزانو وەك قوتابخانەیەك لە دروستبونی کەسایەتی منداڵو بەسەرکردنەوەی چەند لایەنێکیدا کێشا .

دوابەدوای ئەم لێکۆڵینەوەیە لەلایەن مامۆستا محمد رشید فتاحەوە لێکۆڵینەوەیەك لەسەر کۆمەڵە چیرۆکی ئەستێرەی کاك عباس محمد حسین خوێندایەوە کە پاش بەسەرکردنەوەی ساڵی باری سەرنجی خۆی وەك منداڵانی جیهان بەفراوانی هەڵسەنگاندنێکی ڕەخنەی دەربارەی چیرۆکە ناوبراوەکان دەربڕیو ئەم خاڵانەی لە ئەنجاما بۆ دەستنیشان کرد .

١ ـ شێوەی نوسینی چیرۆکەکان سادەو ساکارە .
٢ ـ لە ڕوی زمانەوە لاوازیەکی زۆری تیادا بەدی دەکرێ .
٣ ـ زمانی منداڵانی تیادا بەدی ناکرێ .
٤ ـ دەبان هەڵەی زمانەوانی تیادا ڕەچاو دەکرێ .
٥ ـ دەبێ نوسەرەکەی ئاگاداری جۆری نوسینی ئەم بوارەی ناو گۆڤارو ڕۆژنامەو پرۆگرامی قوتابخانەکان بێت .

پاش ئەم لێکۆڵینەوەیەش کاك محمود زامدار بە کورتەیەك لە پرۆژەیەکی لیلۆگرافیای ئەدەبی منداڵ هاوبەشی کردو .

پاشان بە دەستنیشان کردنی پیرۆزی منداڵ لای مەسیح هاتە ناو باسەکەیەوە ئینجا پێناس کردنی هەقیقەتی منداڵی لای ئێمە بەوە کرد کە ژمارەیە کە لە ژمارەکانو شتێکە لە شتەکانو هەر بە تەواوەتی فەرامۆش کراوەو ژیانی منداڵیتی بەوە یاریکردنی ناو قوڕو چڵپاو دەست پێ دەکات کە وەرسیەتی وبکەومە کەو هەناسە ساردیو جنێودانە !! بەڵکو منداڵ لای ئێمە بە شێوەیەکی گشتی خێری درۆوتەڵەکە بازیودزیو .. هتد

شایانی باسە هەموو بەشەکانی ئەم دیدارە بە وتاری لقی یەکێتیەوە لەلایەن کاك کمال میراودەلی سەرۆکی لقەوە کۆتای پێ هێزا کە ئەم ئەنجامانەی تیادا دەستنیشان کرد .

١ ـ تا ئێستا ئەدەبی منداڵانی کورد نەیتوانیوە خۆی بسەپێنیو سیمای دیاریکراوی خۆی هەبێ .
٢ ـ تا ئێستا نوسەرێکمان نیە خۆی بۆ ئەدەبی منداڵ تەرخان کردبێ .
٣ ـ نەبونی هەلو مەرج بۆ چارەسەرکردنی ئەو دەخاڵەی سەرەوە .
٤ ـ کۆنەکردنەوەی سامانی فۆلکلۆری نەتەوایەتیمانو کردنی بە بەردی بناغەی ئەدەبی منداڵان .
٥ ـ نەبونی کتێبێك بە شێوەیەکی ئاکادیمیانەی دەربارەی ئەدەبی منداڵ نوسرا بێ .
٦ ـ نەبونی گۆڤارو ڕۆژنامەی منداڵانی کورد
٧ ـ دەست کورتی ئەدیبی کورد بۆ چاپکردنی بەرهەمەکانی بواری منداڵان .

دواجار ئەم پێشنیازانەی خستە پێش چاو :

١ ـ بونی دەزگایەکی ڕەسمی بەتواناو خاوەن ماددی .
٢ ـ تەرخان کردنی بەشێك لەدەزگای ڕۆشنبیریو بڵاوکردنەوەی کوردی بەناوی بەشی ڕۆشنبیری منداڵەوەو میزانیەتی تایبەتی خۆی بۆ تەرخان بکرێ بۆ ئەوەی ئەم کارانە بە ئەنجام بگەیەنێ.
أ ـ دەرکردنی گۆڤارێکی هەفتانەیان مانگانە .
ب ـ چاپکردنی بەرهەمی ئەدیبانی کورد لە بواری منداڵاندا .
ج ـ بەرنامە دانان بۆ چاپکردنی کۆمەڵێ نامیلکەی ئەدەبی ڕۆشنبیری منداڵان .
٣ ـ هاندانی نوسەران بۆ خۆ تەرخانکردن لەم بوارەدا.
٤ ـ هەوڵدان بۆ نوسینو وەرگێرانی کتێبی سایکۆلۆژی منداڵ .
٥ ـ وریا بونەوە لە بەکارهێنانی زمانو ڕێزمانو دارشتن لە ئەدەبیاتی منداڵاندا
٦ ـ پشت بەستنی بە فۆلکلۆر بۆ ئەم مەبەستە .
٧ ـ کەڵك وەرگرتنی لە بەرهەمی بێگانەو ئاکردنەوەی بەرهەمی کۆنی ئەدەبی منداڵانو نوسینەوەی مێژوی ئەدەبی منداڵان .

وورێنە (پاشماوە)

خۆزگە ئەمزانی ئەو ئۆتۆمبیلەی لێی دابەزی هی کێ بوو ؟!! »

واتە خۆزگە دەخوازێ بەوەی بزانێ ئەو کەسە کێ بوو کە ژنەکەی ئەم لە باخەڵی خۆییو ئۆتۆمبیلەکەیەوە دابەزی .

ئەم جۆرە قفڵکردنی بۆ چیرۆکەکە لەگەڵ هەڵوێستی گوێپێنەدانی قارەماکەی دەمگەڕێنێتەوە بۆ هەڵوێستی براکەی « کارلا »ی چیرۆکی « عصر اللامبالات » ی «البرتو مورافیا » دیارە نووسەر تا ڕادەیێك کاری ئەو ڕۆمانەی لەسەرە

ئەوەی دادەنرێ بە سەرکەوتن بۆ نووسەر هەڵبژاردنی بابەتەکەیەتی چونکە ناشکوری‌نەبێ ئەمڕۆ گەرچی شکڵی چیرۆکەکان جۆراوجۆرە بەڵام زۆربەیان خۆیان لە تەنیا بابەتێك یان دواندا بەدیدەکەنو بابەت حورنەوە گەلێ باوێتی . .

هیوام سەرکەوتنی نوسەرەکەیێتی لە هاتوودا .

دوو بەڵگەنامە (پاشماوە)

هێرش دەکرنە سەر دوژمنانی ئیسرائیل گەلی جولەکەو بزوتنەوەو جمو جۆڵیشی دژی بەعسی هەر چەندە تەنیا دژی قوتابیانە ، بە بلەی یەکەم دادەنێو ئەویش پێویستی بەمەیە » .

ئەو تاویەیەی کە لە حزبی کۆمونیستی بەریتانیاوە بۆ سکرتیری گشتی یەکێتی نیشتیمانی بەریتانیا نێردراوە ـ کە بارمەتی لە بالیۆزخانەی قەوارەی زایۆنیەوە وەردەگیرێو ڕێنومایی دەکرێ ـ بایەخی بەوە داوە کە پێویستە لە هەڵبژاردنەکانی کۆنگرەی ئایندەدا پێویستە پشتگیری کۆمونیستە عیراقیەکان بکرێ .

ئا. د. ع

بایەخدان (پاشماوە)

● **چوارچێوەی گونجاوی پاشەکەوت کردنی بەرهەم**

بۆ زانینی چوارچێوەی گونجاوی پاشەکەوت کردنی بەرهەم ، ئەو جۆرە پاشەکەوتانە دەستنیشان دەکەین کە بۆ بەرهەمی کشتوکاڵ دەگونجێن :

١ ـ پاشەکەوتی بەستەڵەك .
٢ ـ سارد کردنەوە .
٣ ـ سردردنەوەو بەستەڵەك .
٤ ـ عەمباری ئاسایی .

لە چوارچێوەی نەخشەی گەشە پێدانی نەتەوەییدا لە ساڵانی ٧٦ ـ ١٩٨٠ دا ئەم عەمباری پاشەکەوتانە لە وڵاتەکەماندا جێبەجێ کراون :

تێکڕای ژمارەی عەمبارەکانی بەستەڵەك کە ئێستا بۆ بەرهەمی ئاژەڵ هەن (١٥) عەمبارە بەوزەی تێکڕایی (١١) هەزارو (٥٥٠) تەنەو بەم جۆرە :

ـ (٨) عەمباری ماسی بەوزەی پاشەکەوت کردنی (٧) هەزارو (٣٠٠) تەن .
ـ (٥) عەمباری گۆشتی فروج بەوزەی دوو هەزارو (٢٥٠) تەن .
ـ دوو عەمباری گۆشتی سوور بەوزەی پاشەکەوتی دوو هەزار تەن .

بەڵام ئەو عەمبارە بەستەڵەکانەی کە ئێستا خەریکی جێبەجێ کردنین گەیشتۆتە (١٢) تەنو بەم جۆرە :

ـ (٦) عەمباری هەڵگرتنی گۆشتی بەوزەی (٥) هەزارو (٥٠٠) تەن .
ـ (٣) عەمباری گۆشتی سوور بەوزەی هەڵگرتنی (٥) هەزار تەن .
ـ (٣) عەمباری هەڵگرتنی ماسی بەوزەی هەزار تەن .

بەڵام عەمباری هەڵگرتنی بەرهەمی کشتوکاڵ بەشێوەیەکی ئاسایی ئێستا لەوڵاتدا گەیشتۆتە هەزارو (١٩) عەمبار بەوزەی تێکڕایی (٧٩٩) هەزارو (٧٧٨) تەن .

ـ (٣٩) عەمباری ئالیك کە (٤٨) هەزارو (٧٥٠) تەن ئالیکی ئامادە کراوی تیا هەڵدەگیرێ .
ـ (٢٥٠) عەمباری دانەوێڵەو تۆو بەوزەی(٣٢٦) هەزارو (٤٢٠) تەن .
ـ (٧٣٠) عەمبار پاشەکەوت کردنی هەمەچەشنە بەوزەی (٤٢٤) هەزارو (٦٠٨) تەن .

● **سایلۆو عەمباری‌تر**

هەر لە چوارچێوەی نەخشەی گەشە پێدانی نەتەوەییدا ٧٦ ـ ١٩٨٠ ئێستا کار بۆ کردنەوەی (٢٠٦) عەمبار دەکرێ کە وزەی تێکڕایی پاشەکەوتی بەرهەمی کشتوکاڵی تیایاندا (٢١٩) هەزارو (٤٣٤) تەنەو تا کۆتایی ساڵی ١٩٨٠ تەواو دەبن :

ـ (١٣) عەمباری ئالیکی پوختە کراو .
ـ (٣٨) عەمباری دانەوێڵەو تۆو .
ـ (١٥٥) عەمباری بەرهەمی هەمە چەشنە .

خانەی چاودێری « پاشماوە »

ئەو کارانەی فێری دەبنو ئایا پزشکیان هەیەو چۆن نیماریان دەکەن ؟

ـ هەمو قوتابیەکان لە بەشی ناوخۆ دەنوون بەڵام بەپێی تەمەن جیا کراونەتەوە لە (٦ ـ ٩) لە یەك بەشا دەبن لە (٩ ـ ١٢)و لە (١٢ ـ ١٨) لە بەشێك .

ڕۆژی چوار ژەم خواردنیان هەیە بەیانیان شیرو چاییو کەرەو مرەبا نان قەیماغو هێلکە ، لە تبودرودا برنجو چێشتێکی تەر بە گۆشتەوە ، ئێواران نەواشفو لە بەینی سەعات (٤ ـ ٥) شتێکی سووك دەخۆن وەك کاستەر یان بسکویتو هەمو ڕۆژێك موەیان هەیە .

ساڵی دو جار جلوبەرگیان بۆ دەکرینو ڕۆژی (١٠٠) فلس پارە وردەگرن بۆ خەرجی ڕۆژانەیان بە نیسبەت منداڵەوەو گەورەش (١٥٠) فلس جگە لەوەی ئەگەر قوتابخانەکەیان دوور بێت پارەی ئۆتومبیل وردەگرن .

ئەو کارانەی فێردەکرێن ئەرش‌چنینو مۆسیقایە ، ناوبەناو دەیانبەین بو سەیرانو هەروەها ڕۆشنبیری جەماوەر فلیمی سینمامان بۆ دەفێرێت جگە لەوەوە خۆمان تەلەفزیۆنمان هەیە .

هەفتەی دو جار پزیشك سەرمان لێدەدات .

● **پاکوتەویزی قوتابیانو جلو بەرگیانو جیگاو ریگایان چونە ؟**

ـ ئیمە (٢٨) کارگێرمان ، وەك بەرگدروو سەرتاشو چێشتکەرو ئیبرسراوە لە کاری خۆی ، بۆ نموونە منداڵە وردەکان دایەن سەریان دەشوات ، ئەوانیتر خۆیان بەڵام سەر جێگاو جلو بەرگ دایەن دەیشوات ، هەروەها لێرەش سەریان دەتاشە یت .

● **دواکاری ئیمە چیە ؟**

هەر وەك بۆمان دەرکەوت زۆر کەس هەیە عیراقیە بەڵام لەبەر ئەوەی بێکەسو بێ‌تەوماوە جنسیەی عیراقی نیە لەبەر ئەوە ورناگیرێتو هەروەهابەر لادەبێت ئنجا دەبێتە مایەی دەردەسەری بۆ هەمو کۆمەڵ ، ساڵی دوو جار جلو بەرگ وەك بزانین کەم نیە ؟ بۆ ئیمە لە ساڵیکدا چەن چار جل دەکەین بۆ منداڵی خۆمان بەتایبەت ئەوانەی کە تۆزێ بچوکن . جگە لەمە ئەوەی دوای وەختیدا بەشکردنی جلوبەرگ دێت بەشی نامێنێ چونکە هەروەك بەڕێوەبەر دەڵێ ئیمە بەوپێی ژمارەی قەڵەمەکانمان جل وردەگرین.

کارتەر (پاشماوە)

بیوان ئەمەریکاو ئێران ڕۆژنامەکە لە دەم سەرچاوەکانی وەزارەتی دەرەوەی ئەمەریکاوە نوسیویەتی کە کاتی ناردنی ئەو نامانە دوای دەستێوەردانی سۆڤیات بووە لە ئەفغانستان. وەزارەتی دەرەوەی ئێران دەربارەی ئەو هەواڵە بێدەنگەوە هیچی نەوتووە وەلەلایەکی تردوە « سیان ماکبرید » وەزیری دەرەوەی پێشووی ئیرلەندە ئەوەی ڕاگەیاندووە کە وڵاتە یەکگرتوکانی ئەمەریکاو حکومەتی ئێران گەیشتونەتە ئەوەی نەخشەیەك دابنێن بۆ بەرەڵاکردنی ئەو بارمتە ئەمەریکایانەی لە بالوێزخانەی ئەمەریکا لە تاران لە سەرەتای مانگی سەرماوەزەوە « تشرینی دووەم » بە بارمتە گیراون « ماکبرید » قابل نەبووە کە بە درێژی ئەو نەخشەیە باس بکات وەباباسی ئەوە بکات کە ئەم هەواڵانەی لە کوێوە بیستووە .

Institut kurde de Paris

سێ هونەرمەند دەربارەی هونەری "سیرامیك" دەدوێن

فریا عبدالله

سیرامیک بەشێکە لـــە بەشەکانی هونەری تەشکیلـی کە لەم دوایەدا بە تایبەتـی لەلایەن هونەرمەندانــەوە بایەخێکی چاکی پێدراوە .

سـەبارەت بە پێشەکیو چونە نێو ناوەڕۆکو باسی ئەم هونەرە هونەرمەند قادر میرخان دەڵێ : وشـــەی سیرامیک بە مانـــای برژاندنەوەی گڵە بە هـــۆی گەرم کردنیەوە .. .. ئـەم وشەیە لە (کیرامـــوس) ی ئەغریقی‌یەوە هاتوە بە مانـای فوری گۆزە گەرو ئـــەو شتانەی لێی دروســـت دەکرێت ... هەروەهـا زۆر جاریش لە لایەن ئەو گـۆزە گەرانەوە بەکار هاتوەو دێـت کە هەست دەکات وشـــەی گۆزەگەر سنورێکی تەسکـی

کارەکەی دەگرێتەوە ...

پاشان دەربارەی هونـــەری سیرامیک دەڵێ :

بەشێکی هونەری پەشکیلـی خاوەن شوێنو زمانـــی تایبەتە ، هەر چەندە نـــەک لای ئێمە بەڵکو لە گشـــت جیهاندا وەک هونەرێـک ، هونەرێکی هاوچەرخ شتێکـی نوێیە . ئەوەتا هونەرمەنـدی مەزن (بیر نارد لیتشـــس) دەڵێ : سیرامیک لای ئێمـــە وەک هونەر ، ئاشنانی‌یە ..!

خۆی هەیە کە ئەمەش جـێی شانازی‌یە چونکە دامەزراندنـی ستۆدیۆیەکی ســـیرامیک کارێکی گرانو پـــڕ کێـــروگرفتـــی ماددیو تەکنیکی‌یە . ناوبراو دەربارەی ئەم هونەرە لە کوردستـــاندا دەڵێ :

سیرامیک لە کوردستاندا وەک هەر ناوچەیەکی تـــری جیهان ، لە سەرەتـادا وەک پیشەیەک پەرەی سەنـدوەو

بڕوانە ل : ٧

پاشان هونەرمەند هیـــوا عبدالله لە دەرچوانی بەشـــی

سیرامیکی پەیمانگەی هونـەرە جوانەکانەو ستۆدیۆی تایبەتی

لەدەرەوەی سنوور

لە نێوان هونەری دیکـورو سینەماو دایکایەتیدا وێنەگری

ئەکتەری سینەمای ناسراو جینا لۆلۆ بریجیدا لـــەم درایەدا لە گفتوگویەکـــی هونەریدا بە یەکی لــــە ڕۆژنامەکانی وتوە :

(ئیستا خەریکـــی وینەگرتنم ، ئیشــــی هەمیشەیشم نەخشە سازی دیکۆرە) بەڵام ئـــەوەی شایەنی باسە سـەرەڕای ئەوەی جینا چۆتە جیهانـی تارو کاسبی یەوەو ئەرکێکی زۆری لە ستۆدایە ، هیشتـا ئامادەیە بگەڕێتەوە بۆ دنیـای سینەماو حەز دەکا ڕێگـــای ستۆدیو بگرێتەوە بەر ، بەڵام لای وایە بۆ ئەمە دەبێ سـێ مەرج هەبن : (بابەتــی چاك ، دەرهێنەری لێهاتوو ، بەرهەم هێنەری بەتـوانا)و ئیستا سیناریوی فلمێـــك لەلایەن (میلکو)ی کوڕیەوە نیازوایە کۆنە مێردەکـــەی جینا دەری بهێنێو ئەگـــەر ئەمە ڕوویدا ئەوا جینـــا دەگەڕێتەوە باوەشـــی خۆشەویستی یەکەم کـــە سینەمایە ، ئەوەی شایانـی باسە جینا لەم دوایەدا زیاتر خەریکی هونەری وێنەگرتـــن بۆەر سێ کتێبی وێنـــەداری بڵاوکردۆتەوە ، لە جینایـــان پرسیوە :

– بەنیسبەت ئەستێرەیەکی هونەریی وەك تۆ وەکوڕێکـــی بیست ساڵەت هەیە ! ئەمـــە چی دەگەیەنێ ؟

– وەك گرنگتریـــن تاقیکردنەوە ، بۆ هەمـــوو ئافرەتێکی تر ، بۆ منیشـــ هەروایە ، هـــەرتەمەنێك بەنیسبەت ئافرەتـــەوە تاقیکردنەوەیەکی نوێیە بـــۆ دایکایەتی ئەو ئافرەتە .

دوا قسەی جینـــا دەربارەی سینەما :

– سینەمای ئەمڕۆ تووشی نوشستی بوە ناتوانێ هەمـوو ئاواتەکانمان بهێنێتــــە دی ، جونکە بۆتە هونەری خۆڕووت کردنەوەو بەس !

سمیرە ئامادەی‌کردوە

بیرێکە ڕاگوزارە

پێشنیان دەڵێـــن : (چاکە بکەو بیدە بەدەم ئاوەوە) ، تۆ بڵـــێی چاکە لەلایەن ئـــەو پێشینە بێ فیزەی ئـــەم قســـەیەی کردووە ، جۆرێك نەبووە لـــە ئەرکی سەرشانـــی ؟! بـــەڵێ لام وابـــێ تارادەیەك ئەو ڕاستی‌یەی لا چەسپاوە ، کـــە کاتێ ، لەگەڵ کەسانێ ، چاکە دەکا ، شــــان بەشانی ئەمە چاوەڕێی مافی خۆی لە کەسانـی تر نەکا کە وەکو دەستیاو چاکەی بدەنەوە ! ، مـن دەڵێم ئەم ئەرکە پیرۆزە، کەوا ، لە بەرامبـــەر « چاکە »دا ، پاداشت، یان چاکە لە خەڵکـــی تر ، چاوەڕوان نەکات، ئیتر زۆردانـــە دەمو خۆ هەڵکێشان نی‌یـــە ئەگەر بڵێم ، ئەمـــە رەوشتێکی گەشـــی « ڕۆژنامە نووسـی » لەخـــۆ بـــوردووی لێهاتووە ، لە مـــاوەی کاری ڕۆژانەدا ، لەگەڵ پیشەی گـەڕان بەدوای هیلاکیدا ، گەیشتومەتە ئەم قـــەناعەتـە ، « ڕۆژنامە نووسـی » لەخۆ بوردووی ڕەوشت بەرزە ، کە شـــەو نوخونی دەکا ، هیـلاك دەبێ ، بۆ وشەیـــەكو دەرچوونی بەبـــێی ئارەزووی زۆریـــەی خوێنەرو ئامادەیـــە چەندان شەو ، خـــەو لە خۆی حەرام ، بکا ، دوایش لە « وردە گلەیی» خوێنەر رزگاری نابـێ بەڵام ، ساردیشـــ نابێتەوە ، بەهەمـــان تینو تاوی یەکەمجارەوە، شەونوخونی ـ دەکـــاو بەردەوام دەبێ .. !

بەهرە

چاپکراوی نوێ

فەرهەنگی خەم

بەیارمەتی ئەمینداریێتـــی گشتی ڕۆشنبیریو لاوانـــی ناوچەی ئۆتۆنۆمی کوردستان، دیوانی شیعری شـــاعیری ناسراو مامۆستا حسیـــب قەرەداخی بڵاوکراوەتەوە ،ئەم دیوانە بریتی‌یە لە کۆمەڵـــی هەڵبژاردەی ئەو شیعرانـــەی شاعیری ناوبراوەوە لـــە ١٤٦ لاپەڕەی قەوارە گەورەدایە .

هەواری خالی

کۆمەڵێ نووســـراو وەرگێڕدراوی شـــاعیری ناسراو « هیمن »ەو ئـــەو ئەو نووسراوو وەرگێڕدراوانە کاتێ خۆیان لە گۆڤـــارو ڕۆژنامەکانی « بەیـــان » و « هـــاوکـــاری »دا بڵاوکراونەتەوە لە ٧٢ .لاپەڕەی قەوارە بچوکدا لەم دوایـــەدا لەسەر ئەرکی کتێبخانـــەی حۆماڵی بڵاوکراوەتەوە .

بەرازەوان

حەوت چیرۆکی منداڵانە، لە نووسینی ئەدیبی جیهانـی ناسراو هانزئەندرســـنو وەرگێڕانی مامۆستا عزیـــز گەردی بە یارمەتــــی بەڕێوەبەریتی گشتی خوێندنی کوردی چاپکـــراوە لە ٧٢ لاپەڕەی قەوارە گـــەورەداو لەم دوایەدا کەوتۆتـــە بازاڕەوە .

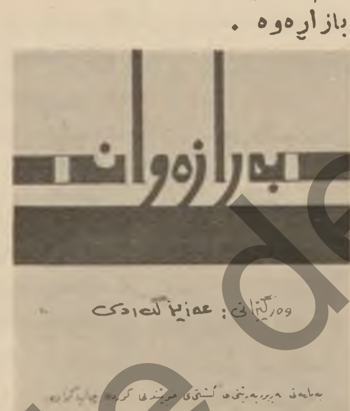

وەرزی نوێی ڕۆشنبیری یەکیتی نووسەرانی کـــورد مەڵبەندی گشتی

لەڕۆژی دوو شەممـــەی داهاتـــووەوە ٢٥-٢-١٩٨٠ وەرزی نوێی ڕۆشـــنبیری یەکیتی نووسەرانی کــــورد مەڵبەندی گشتی لەبەغـــدا دەست پێدەکاتەوەو کۆڕەکـان لە هولی کۆمەڵەی ڕۆشنبیری کورد سازدەکرێو یەکـــەم کۆڕ لەلایـــەن شاعیـــر (عبـــدالله عباســـ)ەوە پێشکەش دەکرێو باسـێك دەبێ بەناونیشانی (چـــەند سەرنجێك دەربارەی تـــەمو مژ لە شیعری نوێدا)و بانگ کردن بۆ هەمووانە .

جیهانی منداڵان

چیروکی یاسین رفاعیە

ابوبکر قەرەداغی گۆڕیویێتی

چۆلەکەو ڕاوچی

ڕاو کەرێکی دڵ ڕەق بـــە دارستانێکا تێپەڕی ، تاپڕێکی نا بە هێلانەی خێزانـــە چۆلەکەبەکەوە ، کە باوکەکەیان زۆر بە زەحمەت پێکـــەوەی نابوو . ئاگرەکەی لاشـــەی خێزانە چۆلەکەکەی لەتوکوت کرد ، بە جارێ هەموویـــان کەوتنە خوارەوە .

ترتو بردیانە شوێنێکـــی خۆشو لەبار ، هەندێ پەڕیان خستە ژێری کە لە لەشـــی **خوینیان کردبۆوە چۆلەکەیەکی** ڕاو کەرەکە بە شانازی‌یەوە ڕاوەکەی هەڵگرتو ڕۆیشت، نەیزانی کە بەچکەیەکی ئـــەو خێزانە لە مردن ڕزگـــاری بووە ، بەڵکو چەند پریشکێکی بڕووتەکە داویەتی لە ڕانـیو حوێناولێ کردووە .

چۆلەکەکانی دارستانەکـــە بە نیازی ڕزگار کردنیـــەوە گەیشتنە فریای . هەڵیـــان

بە ساڵا چوویان ووتی :ـ

ئەمانەوێ خوێن بدەین ؟ چۆلەکە بە ساڵا چووەکــــە کردیانە هەراو هوریـــاو باڵەبەستۆ بە نیازی خوێـــن دان .

چۆلەکە بە ساڵاچووەکەوتی :ـ

دەك ماشەڵڵاتان لێبێت... بەدەم چۆلەکە چووە پێشەوەبۆ خوێن‌دان ، درکێکی تیـــژی کرد بە لاڕانیاو ئەمجـــا زۆر بەخێرایی چەند دڵۆ پێـــك خوێنی کردە دەمی بەچکـــە برینداره‌کەوە . بەم جـــۆرە کۆمەڵێ چۆلەکەی‌تر خوێنیان بەخشی ، تا ئەو کاتـــەی چۆلەکە بە ساڵا چووەکـــە بینی کە بەچکە بریندارەکـــە خوێنە ڕۆیشتووەکـــەی وەر گرتۆتەوە ، داوای لـــە چۆلەکەکانی تر کرد کە ئیتـر خوێن نەدەن .

باش کەمێك بەچکـــە بریندارەکە هۆشیار بـــووەوەو هاتەوە سەرخۆی . ئـــەو کاتەی خۆر لە جەرگـــەی ئاکاندا بوو ، تینی گەرمایـــی دارستانەکەی گرتبـــۆوە ، کۆمەڵێ لە چۆلەکـــەکان سێبەرێکیان بە باڵەکانیـــان بەسەر بەچکە بریندارەکـــەوە دروست کرد .

هەر ئەو ڕۆژە بەچکـــە بریندارەکە چاك بـــووەوەو خێزانە چۆلەکەیەکی تـــر گرتیانە لای خۆیان .

بەڵام چۆلەکە بە ساڵاچووەکە ئەوەی هەر لەبیر بوو ، کـــە چۆلە کەکانی تر هەمیشـــە نەراوچیەکان ئاگادار بکاتەوە .

تێبینی : ئەم چیرۆکـــە لەکتێبی (العصافير تبحث عن الوطن)ەوە وەرگێـــڕاوە بەدەست کاری‌یەوە .

طه خضر خۆشناو

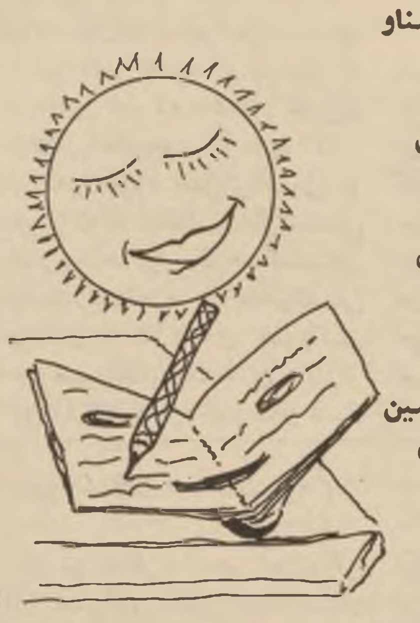

منالان با بخوێنین
واز لە شەڕو شۆڕ بێنین
با پەراو هەڤاڵمان بێ
دژی ژینی تاڵمان بێ
ڕێی ژینمان ڕووناك بێ
پڕ لە هیواو ئاوات بێ
هەرچی هەلی جیهانە
وا لە گەشتی ئاسمانە
لە ڕێی خوێندنو نووسین
هەڵیان کردوە ئالای ژین
چۆن بۆ ئەم کوردستانە
ڕۆڵەی ئەوین دایکانە
بیرو هۆش بەکار دێنین
بەرەو ئاشتی بێ‌فڕێنین

چاپکراوی نوێی ئەمانەتـــی گشتی ڕۆشنبیریو لاوان بۆ منالە ئازیزەکان

لە بڵاوکراوەکانـــی ئەمینداریێتی گشتـــی ڕۆشنبیریو لاوانی ناوچـــەی ئۆتۆنۆمی کوردستانو لە زنجیرەی چیرۆکی وێنـــەداری منداڵاندا « کـــو منداڵان منداڵاندا « کۆ گردی منداڵان »لە دانانی مامۆستا شاکـــر هونەرمەند دارا محمـــد علی‌فتاحو نەخشو نیگار کێشانی دەرچووە .

تیتیلەوبیبیلـە

دیسان هەر لـــــە بڵاوکراوەکانی ئەم ئەمینداریێتیە کۆمەڵە چیرۆکێك بـــۆمنداڵان لە نووسینی عمـــر ابراهیم عزیز دەرچـــــووەوبریتی‌یە لە (١٠) چیرۆکـــی فولکلوری بۆ منداڵان .

هاوکاری :

ئەم هەنگاوەی ئەمانەتـــی گشتی ڕۆشـــنبیریو لاوان جێگای شادمانیو دڵخۆشکەری‌منداڵانی کوردەو ئێمە بەنـاوی « جیهانی منـــــداڵان » ی‌هاوکاری‌یەوە ، سوپاســـو ڕێزو دڵسۆزی بۆ ئەمانـــەتی‌گشتی ڕۆشنبیـــریو لاوان تۆمار دەکەینو هیوادارینـــ لە پاشە ڕۆژدا هەنگـــاوی تری بەو جۆرە بهاوێژی بـــۆحرمەتی منداڵە ئازیزەکانمـــانو دوو بارە سوپاس .

هەرچیارەك نووسینێك

● نوری حەیران ●

پەڕۆیەك با لەخۆمان دادڕین !!

ئاشکرایە ژیانی ئەمڕۆی پڕ لەسەرقالیو بەکێشەو ئاڵۆز ، ئەو ژیانە ساکاروسادەیەی دوێنی نەماوە کـە باوو باپیرانمانی تێدا دەژیان ؛ ژیانو باری گوزەرانـی مرۆڤ چەند دژوارو سەخت بێت ، یاچەندە ئاڵـۆزو بە پێچوپەنا بێت ئەوەندە مرۆڤەکە دەگۆڕێتو ئەویش سەختو بە پێچوپەنا دەکاتو دەروونی دەکاتـــە کلافەیەك دەزووی ئاڵۆزو هەزار گرێ کوێـــرەی تێدەکەوێت .. جا مرۆڤێکی بەخەمی ئالەم چەشنە کە ژیانی سەخت ڕۆژگاری مرچومۆن لە بۆدەقـــەی ئازارێکی سەختا هەستو نەستی داخ کردووەو مۆرکی داخی خۆی بەدەروونیدا چزاندووە ، دەشمانەوێـت فریشتە بێت !! بەبێ ئەوەی ئێمە خۆمان لەچاکـــە کردنو دڵنەوایی‌و نەرمی‌و ڕێز گرتنو خۆشەویستی‌ی نیشاندانو لێبوردنو برایەتیدا پێشدەستی بکەین ، چۆن دەلوێت لەمرۆڤێکی ئا بەو چەشنە هاڕراوی دەم بەرداشی ڕۆژگاری سەخت چاوەڕوان بکرێت کە وەك فریشتە یا وەلی‌یەك لە وەلی یەکانی خوای‌گەورە مامەلەو هەڵسوکەوت لەگەڵ خەڵکیدا بکات !

بەشی زۆری ئەم مرۆڤەی کۆمەڵی ئێمـــــە دەمانەوێت دەوروبەرمان فریشتە بێتو خەڵکەکانـی لەچاکیو خاوێنیدا بێوێنە بنو ڕەوشـــت پاكو دڵپاكو دەم پاك بن ..

کەچی بەشـــی ئێجگـــار زۆرمـــان ناکەیـن بەدەروونی خۆماندا بڕوانینو لەکردارو قسەکانـــ خۆمان وردبینەوەو بەر لەوەی کەسێك بخەینە بـەر دادگای لێپرسینەوەمان پر سیارێکیش لەخۆمان‌بکەینو بەو پرسیارە « پەڕۆیەك لەخۆمان دادڕین » . کەسـان هەن کە نەك هەر نایانەوێت بەوچاوە تەماشای مرۆڤ بکەن کە مرۆڤ هەمووی لایەنی چاكو خراپی‌هەیەو ئەو چاكو خراپیەش بەپێی بۆچوونو بەرژەوەنـدی دەگۆڕێتو ئەو دوولایەنە خۆی لەخۆیدا سیفەتێکـی گەورەی مرۆڤایەتی‌یە ، بەڵکو ئەو جۆرە کەسانە وەك دیدەوان بۆ هەڵەو کەموکورتی کەسانی‌تر بەجۆرێـك دەگەڕێن کە سنگی خۆیان کردۆتە فەرهەنگێکی گەورە بۆ تۆمار کردنی ئەو شتانە خەڵکی لە خـۆی دوور دەخاتەوەو هێندە ناشیاون دەبێت هەمیشە ئـــەو کەسانە بەچرپە نیشانی مامبلەکانیانـــی بـــدەن .

هەندێ کەس هەن وەك ئەو شاعیرە عارەبەی دەڵێت . « حەکیمی خەڵکینو خۆیان بەدەم دەردەوە دەناڵێنن»

هەر هێندە هەیە دوعای ئەوەیان بۆ بکەین خوا بەزەیی‌و رەحمەتو خۆشبەویستی بخاتە دڵیانەوە بـۆ ئەوەی هەموو لایەك ئاسوودە بین .

سەرکەوت جمیل ، ڕێکەوت جمیل ، راز محەمەد ، فراس ابراهیم ، مەریوان حەمەدەمین ، جەلال حەمەدەمین ، ئیسماعیل نوری ، حەسەن ، حکمت غریب